

*Бібліотека
студента-медика*

**УКРАЇНСЬКА МОВА
ІСТОРІЯ УКРАЇНИ
ІСТОРІЯ
УКРАЇНСЬКОЇ
КУЛЬТУРИ**

**ОДЕСЬКИЙ
МЕДУНІВЕРСИТЕТ**

ОДЕСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
МЕДИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

*Бібліотека
студента-медика*

*Серія заснована в 1999 р. на честь 100-річчя
Одеського державного медичного університету
(1900–2000 рр.)*

УКРАЇНЬКА МОВА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Практикум

Одеса
Одеський медуніверситет
2012

УДК 811.161.2(076)+94(477)(076)
ББК 81.411.1-923я73+63.3(4Укр)я73
У 45

Серія «Бібліотека студента-медика»
Заснована в 1999 році

Автори: О. Ю. Колтунов, О. О. Сікорська, О. О. Уварова,
О. С. Шаніна, Н. О. Каравацька

Рецензенти: зав. кафедри української мови Одеського
національного університету імені І. І. Мечникова,
д-р філол. наук, проф. О. І. Бондар
професор кафедри нової та новітньої історії
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова,
канд. іст. наук, проф. Ф. О. Самойлов

*Друкується за рішенням
Центральної координаційно-методичної ради
Одеського національного медичного університету
(протокол № 6 від 25 травня 2011 р.)*

У 45 **Українська мова. Історія України. Історія української
культури : практикум / О. Ю. Колтунов, О. О. Сікорська,
О. О. Уварова [та ін.]. — Одеса : ОНМедУ, 2012. — 360 с.
— (Серія «Бібліотека студента-медика»).**

ISBN 978-966-443-050-7

Практикум підготовлено співробітниками кафедри суспільних наук Одеського національного медичного університету для використання на практичних заняттях з «Української мови (за професійним спрямуванням)» та семінарських заняттях з «Історії України» й «Історії української культури». Зміст практикуму відповідає робочим програмам з дисциплін, а різнотипні завдання спрямовують студентів як до виявлення підготовки, так і до пошукової діяльності.

Для студентів, аспірантів, викладачів вищих медичних навчальних закладів.

УДК 811.161.2(076)+94(477)(076)
ББК 81.411.1-923я73+63.3(4Укр)я73

© О. Ю. Колтунов, О. О. Сікорська,
О. О. Уварова, О. С. Шаніна,
Н. О. Каравацька, 2012.

© Одеський національний
медичний університет, 2012.

ISBN 978-966-7733-47-6 (серія)

ISBN 978-966-443-050-7

ПЕРЕДМОВА

Сучасний стан освітньої системи та необхідність подальшого її вдосконалення і підвищення рівня знань у студентства зумовлюють урізноманітнення форм і методів організації навчального процесу, підвищення продуктивності навчальної діяльності студентів, ефективності педагогічного діагностування їхніх досягнень.

Ці потреби враховано в даному навчально-методичному посібнику, що містить різні види завдань із трьох дисциплін — «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Історія України», «Історія української культури». За структурою і змістом він відповідає вимогам чинних навчальних програм. У ньому представлені завдання закритої форми (з чітким переліком запропонованих варіантів відповідей) і відкритої (вимагають самостійного творчого пошуку відповідей).

Аналіз результатів виконання завдань допоможе викладачу виявити рівень засвоєння навчального матеріалу, оптимізувати процес осмислення й узагальнення інформації. У свою чергу, студенти матимуть змогу виявити практичні навички, отримають можливість проводити самоаналіз і пошукову діяльність.

Посібник складається з трьох блоків завдань для кожної з дисциплін. Студентам-медикам пропонується матеріал для опанування українською мовою на рівні фахового спілкування. Різноманітні види завдань розширюють лексичний і термінологічний запас, дозволяють перевірити теоретичні знання та практичні навички студентів.

Різні типи та рівень складності тестів дають змогу реалізувати індивідуальний підхід у процесі навчання, перевірити базові елементи історичного знання (дати, хронологія, персоніфікація, причинно-наслідкові зв'язки, джерелознавчий аспект тощо).

Під час розв'язування завдань важливо спершу вдумливо прочитати їх, зрозуміти головні вимоги, а потім обрати правильну відповідь. Наприкінці кожного модуля представлено перелік

підручників, у яких студенти можуть знайти необхідну інформацію під час виконання практичних завдань.

Здійснювана інтелектуальна праця допомагатиме глибокому і всебічному пізнанню суті історичних подій і явищ, виробленню вміння аналізувати історичний та історико-культурний процеси.

Навчально-методичним посібником можуть скористатися викладачі та студенти вищих медичних та інших навчальних закладів як для роботи в аудиторії, так і для самостійного опрацювання.

МОДУЛЬ 1

«УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)»

Змістовий модуль 1

КУЛЬТУРА ПИСЕМНОГО Й УСНОГО ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ. ДОКУМЕНТ — ОСНОВНА ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОГО СТИЛЮ

Тема 1. Чергування голосних. Ненаголошені голосні

Практичний блок

Завдання 1. Поясніть чергування [o], [e] з [i]. З п'ятьма словами (на вибір) складіть речення.

Віл — вола, схід — сходу, осінь — осені, річ — речі, гір — гора, слів — слово, Львів — Львова, Канів — Канева, село — сіл, ніс — несла, вів — вела, міг — можу, будівник — будова, подвір'я — двора, корівник — корова, сіль — солоний.

Завдання 2. Поставте іменники у родовому відмінку однини.

Січень, красень, березень, овес, осел, свекор, корінь, вогонь, камінь, вітер, лежень, шматок, виводок, новобранець, ясен, молодець, курінь, холодець, півень.

Завдання 3. Перекладіть з російської мови на українську.

Рта, льва, лба, мха, хребта, гребня, ремня, кашля, огня, мудреца, скелета, пня, льда.

Завдання 4. Перекладіть з російської мови на українську і поясніть написання *e* та *o*.

Щека, пшеничний, желтый, чело, вечером, черепица, шелк, шов, щепень, плечо, шофер, жесткость, пчела, шорох, жесьть, шоколад, жернова, человек, шестой, чего.

Завдання 5. Замість крапок вставте пропущені літери, поясніть їх написання. Візьміть сім слів із вправи і складіть з ними речення.

Менш...сті, веч...ріє, ч...рніти, ч...твертий, ч...тири, пш...ниця, пш...но, зна...мо, ж...ну, груш...вий, озбро...но, Іванч...нко, гайоч...к, ж...ст, пащ...кувати, дж...рело, щ...бінь, ш...стиденка, щ...тина, бдж...ла, щ...гла, щ...ка, ж...втий, бой...вий, копій...к, лій...к, ж...м, лож...чка, чаш...чка, смуж...чка.

Завдання 6. Визначте характер дієслівної семантики слів, поясніть написання в них кореневих голосних, складіть з цими словами речення.

Гонити — ганяти, могли — вимагати, помагати; скочити — скакати, вигребти — вигрібати, випекти — випікати, почепити — чіпляти, застерегти — застерігати, зберегти — зберігати, чекати — очікувати, беру — брати — вибирати, завмер — завмирати, стер — зітри — стирати, стелю — слати — вистилати, перемагати — перемогти, зломити — зламати, вимагати — могли.

Завдання 7. Вставте пропущені літери *е, и, і*. Поясніть свій вибір.

Пал...ць, груд...нь, вел...тень, карбован...ць, сон...чко, стріч...чка, уч...нь, віт...р, рем...ня, н...си, тер...н, бер...жок, бер...зень, п...нок, з...л...ніти, пром...ні, в...чори, д...мок, сп...нитись, бл...скучий, з...мля, хлоп...ць, гл...бокий, поч...пив, в...сокість, в...рхівці, к...нджал, д...ржавний, зач...щати, сп...котний, півд...нь, справ...дливий, н...чка, п...чка, пов...рнутись, плом...нів, к...шеня, ос...ні, ош...л...шено, ш...л...стіти, в...черяти, пох...лилась, ч...пурний, коч...ргою, ш...почуть, здр...гнутись, пр...з...дентський, п...с...мізм, л...йт...нант, ...ксп...р...мент, ...нт...л...гентний, д...р...гент, р...ж...сер.

Завдання 8. Спишіть речення, розставивши розділові знаки, вставте пропущені букви *е, и, і*.

1. Цвітуть квітки шумить трава бр...нять мушки в повітрі (*Ленк.*).
2. Віт...р ш...л...стів соняшниками (*Гонч.*). 3. В...л...чезне як млинове жорно і ч...рвоне як жар сходило сонце (*Донч.*). 4. В хмарі грім гуде то ж др...жить душа (*Ленк.*). 5. Оч...рет сухий та жовтий віт...р хилить до з...млі (*Граб.*). 6. Вражений небаченим в...довищем х...рург прик...пів до місця (*Довж.*). 7. ...ншого не треба від життя ч...кати (*Баж.*). 8. Як смачно хрустять вос...ни під ногою оці жолудеві чашечки! (*Донч.*). 9. В...сняйте далі сині на-

л...вайтесь сонцем дні! (*Сос.*). 10. У бер...зі на в...соких гілках зв...сав довгий густий невід (*Дес.*). 11. Л...жить поп...л на розпутті а в поп...лі тліє ...скра огню в...ликого (*Шевч.*). 12. Команд...р под...вився на годинник ...нші глянули теж і підв...лися дякуючи господині (*Гонч.*). 13. Важко тр...можно дихалось всім у ті похмурні дні і неспокійно м...нали довгі осінні ночі (*Коц.*).

Завдання 9. Перекладіть українською мовою. Підкресліть букви, що позначають звуки в ненаголошеній позиції. Складіть три речення, використовуючи наведені слова.

Женщин, щекой, шейка, щетка, кресло, когтистый, щиток, пенится, спиной, мешок, горький, кислота, конечный, окно, повесть, прическа, выпекачь, сеятель, четкий, причесанный.

Завдання 10. Перекладіть українською мовою.

Ведущий специалист, в одном экземпляре, возникают отношения, в соответствии с, лицевой счет, назначить на должность, на постоянную работу, на стажировку, необходимые условия, отпуск внеочередной, полномочный орган, следовать советам врача, кабинет доврачебного осмотра, рекомендации по уходу за больным, по имени и отчеству, по фамилии, врач по специальности, медик по образованию, попасть в больницу, пенсия по возрасту, отпуск по болезни, занимаемая должность, не хватает воздуха, сопутствующие ощущения, утолить боль, обострение болезни.

Блок тестових завдань

Варіант 1

1. Позначте рядок, у якому в усіх словах [o], [e] чергуються з [i] при словозміні:

- а) плече, школа, боєць;
- б) вогонь, водовоз, горб;
- в) мед, попіл, лісок;
- г) береза, Львів, пень;
- д) ребро, зерно, річ.

2. Позначте рядок, у якому в усіх словах при словозміні відбувається чергування [o] — [a]:

- а) шока, повертати, проводжати;
- б) говорити, котити, ломити;
- в) скошувати, крокувати, скочити;

- г) гонити, допомога, ламати;
- д) солдат, хапати, скакати.

3. Позначте рядок, у якому в усіх словах відбувається чергування [e] — [i]:

- а) мета, термін, вітер;
- б) колесо, мести, пекти;
- в) ребро, камінь, річ;
- г) зерно, витесаний, зелений;
- д) цілувати, тесати, клеїт.

4. У якому рядку в усіх словах можливе чергування голосних звуків при словозміні чи словотворенні?

- а) гатити, водопій, сон, мох, шелест;
- б) особа, пшоно, череда, вовк, студент;
- в) голова, слово, осінь, Канів, день;
- г) стояти, сім, джерело, тінь, берег;
- д) вітер, женити, сторона, колгосп, рот.

5. Позначте рядок, у якому в усіх словах після шиплячих відбувається чергування [e] — [o]:

- а) книжечка, зачісує, шовк;
- б) копієчка, шелест, честь;
- в) мішок, чепурний, жезл;
- г) вечерея, чотири, шестиденка;
- д) свіжість, гонити, вечора.

6. Позначте рядок, у якому в усіх словах пишеться літера і:

- а) г...рчиця, щ...тка, ж...нка;
- б) к...слий, ч...стий, х...трий;
- в) х...тати, к...дати, щ...рий;
- г) заг...бель, к...піти, ч...пляти;
- д) б...р, св...чка, ч...мало.

7. Укажіть рядок, у всіх словах якого неможливе чергування голосних:

- а) пролежень, клітина, шлунок, сік;
- б) якість, білок, родовід, ростомір;
- в) плід, зародок, згусток, блідість;
- г) молоко, слабкість, безпліддя, палець;
- д) апетит, стимуляція, секреція, кислий.

8. Укажіть рядок, у всіх словах якого можливе чергування [e] — [o] в коренях дієслів:

- а) заберу, вистилати, вмирати, перемогти;
- б) вимерзати, зламати, котити, проводити;
- в) орендувати, кланятися, повертати, стихати;
- г) витерти, прибирати, видирати, застелю;
- д) вибирати, роздерти, перетирати, розбирати.

9. У якому рядку на місці крапок в усіх словах слід писати літеру *e*:

- а) пр...міювати, п...рвинний, вин...сений, пр...наймні, пл...нарний;
- б) д...сятий, пр...людія, кл...котати, с...мінар, през...дент, в...р...дливий;
- в) л...йт...нант, еф...ктивність, пр...четний, пр...парат, справ...дливий;
- г) пр...мудрий, пр...азовський, зробл...ний, к...рувати, пр...рогати́ва;
- д) пр...ц...дент, пр...зирство, пр...феранс, пр...стиж, пр...амбула.

10. Позначте рядок, у якому в усіх словах на місці крапок слід писати літеру *a*:

- а) зл...мати, допом...гати, знем...гати;
- б) б...ганий, ...ренда, кл...нятися;
- в) г...рячий, ...таман, к...ркас;
- г) р...бота, к...зак, ф...брика;
- д) п...ром, пл...вець, сл...в'яни.

Варіант 2

1. Укажіть, у якому рядку в усіх словах можливе чергування голосних звуків при словозміні чи словотворенні:

- а) піч, чекати, вільний, порох, джерело;
- б) брати, вікно, сон, смерть, ложечка;
- в) брехати, земля, гора, берег, лев;
- г) затирати, осінь, камінь, город, шовк;
- д) ворота, вісь, слово, болото, Харків.

2. Позначте рядок, у якому в усіх словах відбувається чергування [e] — [i]:

- а) чесати, чекати, дірка;
- б) гребти, набріхувати, зачепити;
- в) шептати, тесати, гуркіт;
- г) стріляти, клекіт, цілувати;
- д) річ, ребро, зерно.

3. Позначте рядок, у якому в усіх словах [o], [e] чергуються з [i] при словозміні:

- а) шелест, атом, гора;
- б) гомін, осінь, клекіт;
- в) плітка, воля, клопіт;
- г) віз, шофер, промінчик;
- д) береза, пень, горб.

4. Позначте рядок, у якому в усіх словах при словозміні відбувається чергування [o] — [a]:

- а) перемогти, гонить, качається;
- б) проводити, кроїти, монастир;
- в) скошувати, крокувати, скочити;
- г) гаразд, солдат, котушка;
- д) скакати, багаття, хапати.

5. Позначте рядок, у якому в усіх словах пишеться літера *i*:

- а) щ...міти, л...тіти, ч...мало;
- б) к...слий, ч...стий, х...трий;
- в) щ...бетання, св...чка, в...шня;
- г) б...р, б...ліють, л...тній;
- д) дон...чка, п...ч...риця, л...тній.

6. Укажіть рядок, у якому в усіх словах слід писати літеру *и*:

- а) пр...тихий, пр...білий, пр...білений, пр...добрятися, пр...віз;
- б) пр...горіти, пр...хороший, пр...хорошений, пр...спокійний, пр...землити;
- в) пр...знатися, пр...дорогий, пр...жорстоко, пр...мерзання, пр...кумедний;
- г) пр...думати, пр...пізнитися, пр...кордонник, пр...стол, пр...людія;
- д) пр...бічник, пр...блуда, пр...вітність, пр...кидатися, пр...звук.

7. Позначте рядок, у всіх словах якого можливе чергування [o], [e] з нулем звука:

- а) кроїти, ломити, скочити, схопити, поганий, зозуля;
- б) гачечок, ложечка, щедрий, черствий, печера, чепурний;
- в) слово, школа, перина, береза, Київ, Канів;
- г) розумний, холодний, вовк, порт, атом, човен;
- д) хлопець, квітень, смужечка, крапелька, справедливий.

8. Укажіть рядок, у всіх словах якого неможливе чергування голосних:

- а) пролежень, клітина, шлунок, сік;
- б) апетит, стимуляція, секреція, кислий;
- в) якість, білок, родовід, ростомір;
- г) плід, зародок, згусток, блідість;
- д) молоко, слабкість, безпліддя, палець.

9. Позначте рядок, у якому в усіх словах на місці крапок слід писати літеру *a*:

- а) б...ганий, ...ренда, кл...нятися;
- б) г...рячий, ...таман, к...ркас;
- в) р...бота, к...зак, ф...брика;
- г) зл...мати, допом...гати, знем...гати;
- д) п...ром, пл...вець, сл...в'яни.

10. У якому рядку на місці крапок в усіх словах слід писати літеру *e*:

- а) пр...ц...дент, пр...зирство, пр...феранс, пр...стиж, пр...амбула;
- б) пр...міювати, п...рвинний, вин...сений, пр...наймні, пл...нарний;
- в) д...сятий, пр...людія, кл...котати, с...мінар, през...дент, в...р...дливий;
- г) л...йт...нант, еф...ктивність, пр...четний, пр...парат, справ...дливий;
- д) пр...мудрий, пр...азовський, зробл...ний, к...рувати, пр...рогати.

Варіант 3

1. З'ясуйте, у якому рядку при словозміні чи словотворенні голосні в усіх словах чергуються:

- а) жовтий, чемпіон, жердина, садочок, жертва;
- б) зірка, сотня, день, щока, шостий;
- в) крихта, сестра, пісня, кишень, вогонь;
- г) город, око, учитель, червень, чемпіон;
- д) казка, закон, холод, вечерея, річ.

2. Укажіть рядок, у всіх словах якого неможливе чергування голосних:

- а) пролежень, клітина, шлунок, сік;
- б) апетит, стимуляція, секреція, кислий;
- в) якість, білок, родовід, ростомір;
- г) плід, зародок, згусток, блідість.
- д) молоко, слабкість, безпліддя, палець.

3. Позначте рядок, у всіх словах якого можливе чергування [о], [е] з нулем звука:

- а) кроїти, ломити, скочити, схопити, поганий, зозуля;
- б) гачечок, ложечка, щедрий, черствий, печера, чепурний;
- в) хлопець, квітень, смужечка, крапелька, справедливий;
- г) розумний, холодний, вовк, порт, атом, човен;
- д) слово, школа, перина, береза, Київ, Канів.

4. У якому рядку на місці крапок в усіх словах слід писати літеру *и*:

- а) бл...щати, тр...вога, пер...ферія, пр...зер, пер...тоніт, д...ференціальний;
- б) пр...зирство, пр...близно, акт...візувати, ш...роченний, принц...повий;
- в) ст...хати, пр...года, мед...цина, прет...ндент, розв...вати, к...шеня;
- г) през...дія, пр...зидент, розл...вати, зас...лати, пр...таманний, р...сурси;
- д) кр...тичний, реф...ративний, вим...тий, защ...міти, скр...піти.

5. Позначте рядок, у якому в усіх словах [о], [е] чергуються з [і] при словозміні:

- а) плече, школа, боєць;
- б) вогонь, водовоз, горб;
- в) мед, попіл, лісок;
- г) береза, Львів, пень;
- д) ребро, зерно, річ.

6. Укажіть рядок, у всіх словах якого неможливе чергування голосних:

- а) пролежень, клітина, шлунок, сік;
- б) якість, білок, родовід, ростомір;
- в) плід, зародок, згусток, блідість;
- г) молоко, слабкість, безпліддя, палець;
- д) апетит, стимуляція, секреція, кислий.

7. Укажіть, у якому рядку в усіх словах можливе чергування голосних звуків при словозміні та словотворенні:

- а) лоб, Київ, водопій, ложечка, мій;
- б) дохід, вести, нога, дерево, мох;
- в) слово, вечір, могти, шовк, мороз;
- г) борода, сон, село, вишня, шосте;
- д) студент, шерсть, лід, гонити, осінь.

8. Знайдіть правильне тлумачення:

- а) чергування [o], [e] з [i] притаманне лише українській мові;
- б) чергування [o], [e] з [i] відбувається й у тих випадках, коли вони є випадними;
- в) чергування голосних відбувається лише у словах іншомовного походження;
- г) чергування голосних відбувається, коли *o*, *e* входять до складу префіксів;
- д) у словах *сім*, *воля*, *радість*, *клоніт* чергування голосних не відбувається.

9. Позначте рядок, у якому в усіх словах пишеться літера *i*:

- а) г...рчиця, щ...тка, ж...нка;
- б) к...слий, ч...стий, х...трий;
- в) х...тати, к...дати, щ...рий;
- г) заг...бель, к...піти, ч...пляти;
- д) б...р, св...чка, ч...мало.

10. Знайдіть неправильне тлумачення:

- а) чергування голосних відбувається при словозміні;
- б) у словах *вимовити*, *простити*, *заспокоїти*, *установити* чергування голосних не відбувається;
- в) чергування голосних відбувається в абрєвіатурах;
- г) чергування голосних відбувається лише у словах іншомовного походження;
- д) чергування голосних не відбувається в особових формах дієслів.

Тема 2. Чергування приголосних. Зміни в групах приголосних при словотворенні та формотворенні. Ступені порівняння прикметників

Практичний блок

Завдання 1. Підберіть однокореневі слова і форми того самого слова, у яких відбулося б чергування приголосних, наприклад: *книга* — *книзі* — *книжечка*.

Дорога, каталог, друг, шпак, фізика, історик, чоловік, горох, пух, колега, техніка, електрика, парубок, запах, нюх, кібернетика, рушниця, колиска, увага, луг, тайга, льох, епоха, райдуга, логіка, нога.

Завдання 2. Самостійно доберіть приклади чергувань приголосних. Пригадайте винятки (вони пов'язані з явищем дисиміляції).

г — з — ж луг — на лузі — лужок...

к — ц — ч рік — у році — річний...

х — с — ш муха — мусі — мушва...

т — ч текти — течу...

д — дж садити — саджу...

(Винятки — рушник, рушниця, соняшник, сердешний (у значенні «бідолашний»), дворушник, мірошник, торішний).

Завдання 3. Змініть слова так, щоб у них відбулося чергування.

Дорога, луг, молоко, око, кожух, вухо, Туреччина, Черкаси, Одеса, юнак, сонце, столиця, жінка, латиш, птах, вояк, пшениця, Прага, рушник, Харків, сонце, гусениця, читач, узбек, перекладач, мука, Львів, фонетика.

Завдання 4. Запишіть слова, вставте потрібні букви. Поясніть їх вимову і правопис.

Ду(ж, ш)че, ле(х, г)кість, доро(ш, ж)чий, сере(ш, ж)ка, бе(с, з), ві(д, т)чутний, (з, с)чепити, сте(ж, ш)ка, небе(з, с)печний, (з, ш, с)шити, про(з, с)ба, во(х, г)ко, пі(ш, ч, щ)аний, ї(ж, ш)те, ві(д, т)-хилитись, ро(с, з)сада, моло(д, т)ший, лі(дж, ч)ба, пі(д, т)мести, бу(д, т)ка, шви(д, т)ко, бе(с, з)силля.

Завдання 5. Поясніть фонетичні зміни у поданих словах.

Дружний, височина, Ольжин, печений, на дорозі, подрузі, ходжу, ловлять, важкий, квітничок, запашний, вранці, місяченько, колише, скошений, юначе, пишний, кричати, на річці, в яблуці, в аптеці, лечу, пуща, річ, мовлять, гребля, знайшов, вовк, вузький,птаство.

Завдання 6. Від поданих прикметників утворіть, де це можливо, вищий і найвищий ступені порівняння різними способами.

1. Могутній, крутий, порожній, залізний, здоровий, дзвінкий, весняний, гострий, місячний, зелений, грушевий, кремовий, заячий, тутешній, зайвий, бордовий, гарячий, крижаний, гірський.

2. Близький, срібний, високий, малиновий, зимовий, рожевий, різний, кислуватий, вечірній, ручний, дубовий, сосновий, тугий, дерев'яний, приємний, пізній, дитячий, дорослий, рибний, чудовий.

Завдання 7. Доберіть іменники до поданих прикметників і утворіть просту форму вищого і найвищого ступенів порівняння.

Малий, низький, щасливий, довгий, великий, високий, короткий, товстий, міцний, глибокий, старий, молодий, близький, добрий, гарний, смачний, дешевий, вузький, дорогий, солодкий, тяжкий, ніжний, блакитний, глухий, щасливий, теплий, важкий, далекий, милий, темний, дрібний, тонкий, білий, докладний, цінний, чистий, відповідальний, дивовижний, далекоглядний, заможний, вигідний.

Завдання 8. Від поданих прикметників утворіть складену форму вищого і найвищого ступенів порівняння. Складіть два речення.

Чесний, здібний, сумний, говіркий, дотепний, дзвінкий, низький, щасливий, чорний, бурхливий.

Завдання 9. Утворіть від поданих іменників прикметники, поясніть їх правопис.

Проїзд, щастя, турист, тиждень, честь, невістка, швидкість, область, перехрестя, гігант, користь, кореспондент, захист, інтелігент, Карпати, злість, кількість, заздрість, пристрасть, інститут, антифашист, жалість.

Завдання 10. Перепишіть слова, вставте, де треба, пропущені букви, поясніть правопис.

Безвиїз...но, безкорис...ливий, учас...ник, совіс...ний, кіс...лявий, пристрас...ний, полезахис...ний, надкіс...ниця, свис...нути, шелес...нути, пес...ливий, перс...ні, улес...ливий, ціліс...ний, гіган...ський, аспіран...ський, безвартіс...ний, піз...ній, наміс...ний, якіс...ний, турис...ський, ненавис...ний, альпініс...ський, почес...ний, безсмер...ний, об'їз...ний, контрас...ний, доблес...ний, форпос...ний.

Блок тестових завдань

Варіант 1

1. Позначте рядок, у якому в усіх словах під час вимови відбувається уподібнення приголосних:

- а) народ, лічба, водій;
- б) ліс, охоронець, дід;
- в) легко, зсунути, нігті;
- г) дьогтю, журба, обріж;
- д) вогко, обличчя, приклад.

2. Позначте рядок, у якому в усіх словах спрощення на письмі не відбувається:

- а) сер...це, капос...ний, щас...ливий;
- б) плюс...нути, піс...ний, кіс...лявий;
- в) балас...ний, хвас...ливий, турис...ський;
- г) тиж...невий, перехрес...ний, облас...ний;
- д) чес...ний, корис...ний, виїз...ний.

3. Укажіть, у якому рядку в усіх словах можливе чергування приголосних звуків при словозміні чи словотворенні:

- а) кріпити, крастися, плести, дерти, нести;
- б) могли, стерегти, пустити, кидати, вимірювати;
- в) дробити, бігти, знаходити, виростити, молотити;
- г) посадити, бити, полоти, брати, везти;
- д) святити, молоти, красти, шити, терти.

4. Визначте, у якому рядку в усіх словах відбулося спрощення приголосних:

- а) форпостний, корисний, щасливий, улесливий, звісно;
- б) ненависний, якісний, цілісний, месник, очисний;
- в) доблесний, усний, баластний, хвастливий, хворостняк;
- г) шістсот, провісник, вискнути, свиснути, гуснути;
- д) безвиїзний, власний, злісний, кістлявий, тижневий.

5. Укажіть, у якому рядку в усіх прикметниках при утворенні вищого ступеня порівняння відбуваються зміни приголосних:

- а) легкий, боязкий, слизький, ковзкий, різний;
- б) довгий, сторожовий, в'язкий, кавказький, тугий;
- в) вологий, важкий, високий, вагомий, старезний;
- г) дорогий, близький, низький, дужий, вузький;
- д) свіжий, довжелезний, порожній, важкий, дорожній.

6. Позначте рядок, у якому всі прикметники записано правильно:

- а) туристський, камчацький, криворізький, мадрридський, кавказький;
- б) волноваський, голандський, дрогобицький, одеський, Звенигородський;
- в) гігантський, козацький, чукоцький, таганрозький, вільнюський;
- г) волзький, казахський, чеський, владивостоцький, бузький;
- д) казбецький, латишський, сибірський, уманський, уральський.

7. У якому рядку всі слова записані правильно?

- а) тижневий, якісний, облесливий, серцевий, чесний;
- б) пестливий, гігантський, форпосний, тиждневий, пістний;
- в) корисний, якісний, пропускний, баласний, невісчин;
- г) туриський, перехресний, капосний, корисливий, хваснути;
- д) кістлявий, аванпосний, диригентський, нациський, тоскно.

8. У якому рядку в усіх словах відбулося спрощення приголосних?

- а) тріснути, тижневик, контрастний, пестливий, улесливий;
- б) рідкісний, ненависний, комендантський, якісний, захисний;
- в) форпостний, пісний, кількісний, баластний, обласний;
- г) шістсот, кістлявий, гігантський, студентський, чесний;
- д) улесливий, цілісний, серце, шелеснути, власний.

9. У якому рядку наведено тільки ті прикметники, від яких неможливо утворити ступені порівняння:

- а) лагідний, стійкий, грандіозний, величний, мовчазний;
- б) босий, оранжевий, злющий, премудрий, порожній;
- в) лисий, чалий, надпотужний, біленький, вразливий;
- г) голий, фіолетовий, вороний, замалий, сердитий;
- д) каштановий, зимовий, впливовий, олімпійський, сільський.

10. У якому рядку допущено помилку при творенні вищого ступеня порівняння прикметників?

- а) більш влучний, вужчий, менш приємний, тепліший, менш вдалий;
- б) менш старанний, переконливіший, нижчий, важчий, більш здібний;
- в) більш відомий, веселіший, здоровіший, тугіший, багатший;
- г) гірший, кривіший, менш вживаний, більш кістлявий, дешевший;
- д) більш ефективний, більш вимогливіший, мудріший, дорожчий, вищий.

Варіант 2

1. Позначте рядок, у якому в усіх словах під час вимови відбувається уподібнення приголосних:

- а) кузня, приклад, група;
- б) пісня, сумління, дошка;
- в) дівчинці, обличчя, голос;
- г) вогко, боротьба, берешся;
- д) обріж, водій, нігті.

2. Позначте рядок, у якому в усіх словах спрощення на письмі не відбувається:

- а) бряз...нути, корис...ливий, чес...но;
- б) хворос...няк, допус...ний, піс...ний;
- в) дириген...ський, хвас...нути, зап'яс...ний;
- г) аванпос...ний, блис...нути, виїз...ний;
- д) піс...ний, щас...ливий, кіс...лявий.

3. У якому рядку всі прикметники вжито у формі ступенів порівняння?

- а) менший, найвищий, щонайважчий, кращий від усіх, м'якенький;
- б) новенький, білуватий, мовчазніший, більш детальний, щонайсолодший;
- в) ліпший, якнайглибший, найменш вдалий, більш прогресивний, яскравіший від усіх;
- г) більш модний, жирнючий, предовгий, найменш впевнений, відважніший;
- д) багатший, задовгий, дуже повільний, помітніший, кисліший за усе.

4. У якому рядку розміщено тільки ті прикметники, ступені порівняння яких творяться від інших основ?

- а) великий, малий, поганий, гарний;
- б) прозорий, страшний, скромний, рішучий, вдалий;
- в) свіжий, молодий, дешевий, блідий, дерев'яний;
- г) щирий, високий, гіркий, сміливий, радісний;
- д) страшний, розумний, хитрий, кривий, холодний.

5. Укажіть, у якому рядку в усіх словах можливе чергування звуків при словозміні чи словотворенні:

- а) садити, світити, вчити, дерти, вимірювати;
- б) мостити, пекти, ловити, любити, хотіти;
- в) дробити, оформлювати, стерегти, брати, везти;
- г) берегти, їздити, кликати, мести, жити;
- д) бігти, кришити, ломити, терти, упирати.

6. У якому рядку в усіх словах можливе чергування приголосних?

- а) допомога, морж, колодязь, друг, баржа;
- б) круча, дача, праця, морока, перець;
- в) спориш, миша, дух, кожух, вісь;
- г) важу, перечу, кажу, бачу, дружу;
- д) брести, просити, водити, садити, ростити.

7. У якому рядку всі слова записані неправильно:

- а) серцевина, тиснути, брязнути, якісно, чесно;
- б) хворосняк, букваліський, випускний, невістка, чесний;
- в) улесливість, виїзний, тижневий, шістсот, форпостний;
- г) пісний, якісний, корисний, пропускний, компостна;
- д) об'їзний, баластний, артистчин, пестливий.

8. Визначте, у якому рядку всі прикметники вжито у формі найвищого ступеня порівняння:

- а) привабливіший від усіх, якнайкоротший, найбільш зрозумілий, найменш бурхливий, предобрий;
- б) найнижчий, товщий від усіх, найбільш дієвий, якнайменший, щонайдужчий;
- в) щонайдорожчий, вужчий від усіх, найбільш привабливий, якнайгірший, незчислений;
- г) щонайбагатіший, найбільш корисний, світліший за всіх, більш категоричний, найвужчий;
- д) більш відомий, кращий за всіх, теплий-теплий, синющий, здоровенний.

9. Виберіть рядок, у якому в усіх прикметниках проста форма вищого ступеня порівняння твориться за допомогою суфікса *-и-*:

- а) солодкий, швидкий, легкий, дешевий, рідкий;
- б) короткий, довгий, модний, широкий, мудрий;
- в) чорний, солоний, гіркий, дотепний, багатий;
- г) сухий, вологий, жаркий, прохолодний, лагідний;
- д) злий, поганий, хитрий, підступний, кумедний.

10. У якому рядку всі слова записані правильно?

- а) тижневий, якісний, облесливий, серцевий, чесний;
- б) пестливий, гігантський, форпосний, тижневий, пістний;
- в) корисний, якісний, пропускний, баласний, невісчин;
- г) туриський, перехресний, капосний, корисливий, хваснути;
- д) кістлявий, аванпосний, диригентський, нациський, тоскно.

Варіант 3

1. Зазначте, у якому рядку допущено помилку при творенні вищого ступеня порівняння прикметників:

- а) тепліший, менш вдалий, вужчий, більш влучний;
- б) більш сумлінний, нижчий, більш здібний, важчий;
- в) гірший, менш вживаніший, більш сумлінний, кращий;

г) дорожчий, більш ефективний, більш вимогливий, менш впертий;

д) щонайближчий, гірший, менший, глибший.

2. У якому рядку всі прикметники вжито у формі вищого ступеня порівняння?

а) дотепніший, мудріший, довший, більш звабливий, нездоланний;

б) виваженіший, зрозуміліший, менш довірливий, цікавіший, надто вразливий;

в) довший, вищий, легший, ліпший, крикливіший;

г) молодший, галасливіший, більш впевнений, кращий, синій-синій;

д) гірший, більш вимогливий, здоровіший, світло-синій, темно-голубий.

3. Укажіть рядок, у якому правильно зазначено найпоширеніші випадки чергування приголосних в українській мові:

а) к — ц — ч, х — с — ш, г — з — ж;

б) з — р — х, к — м — н, ж — к — з;

в) д — т — в, х — с — ш, к — ц — ч;

г) х — с — ш, р — к — х, ц — ф — ш;

д) г — з — ж, м — н — д, п — к — д.

4. У якому рядку всі слова записані правильно?

а) хожу, шістдесят, агенство, вискнуту;

б) хворостняк, вищий, їжджу, баластний;

в) кістлявий, аванпосний, диригентський, нациський;

г) корисний, якісний, пропускний, баласний;

д) пестливий, гігантський, форпосний, тижневий.

5. Визначте, у якому рядку в усіх словах відбулося спрощення приголосних:

а) форпостний, корисний, щасливий, улесливий, звісно;

б) ненависний, якісний, цілісний, месник, очисний;

в) доблесний, усний, баластний, хвастливий, хворостняк;

г) шістсот, провісник, вискнуту, свиснути, гуснути;

д) безвиїзний, власний, злісний, кістлявий, тижневий.

6. У якому рядку всі слова записані неправильно?

а) серцевина, тиснути, брязнути, якісно, чесно;

б) хворосняк, букваліський, випускний, невістка, чесний;

- в) улесливість, виїзний, тижневий, шістсот, форпостний;
- г) пісний, якісний, корисний, пропускний, компостна;
- д) об'їзний, баластний, артистчин, пестливий.

7. Позначте рядок, у якому в усіх словах спрощення на письмі не відбувається:

- а) сер...це, капос...ний, щас...ливий;
- б) плюс...нути, піс...ний, кіс...лявий;
- в) балас...ний, хвас...ливий, турис...ський;
- г) тиж...невий, перехрес...ний, облас...ний;
- д) чес...ний, корис...ний, виїз...ний.

8. Позначте рядок, у якому в усіх словах під час вимови відбувається уподібнення приголосних:

- а) кузня, приклад, група;
- б) пісня, сумління, дошка;
- в) дівчинці, обличчя, голос;
- г) вогко, боротьба, берешся;
- д) обріж, водій, нігті.

9. У якому рядку в усіх словах можливе чергування приголосних?

- а) допомога, морж, колодязь, друг, баржа;
- б) круча, дача, праця, морока, перець;
- в) спориш, миша, дух, кожух, вісь;
- г) важу, перечу, кажу, бачу, дружу;
- д) брести, просити, водити, садити, ростити.

10. Визначте, у якому рядку всі прикметники вжито у формі найвищого ступеня порівняння:

- а) привабливіший від усіх, якнайкоротший, найбільш зрозумілий, найменш бурхливий, предобрый;
- б) найнижчий, товщий від усіх, найбільш дієвий, якнайменший, щонайдужчий;
- в) щонайдорожчий, вужчий від усіх, найбільш привабливий, якнайгірший, незчислений;
- г) щонайбагородніший, найбільш корисний, світліший за всіх, більш категоричний, найвужчий;
- д) більш відомий, кращий за всіх, теплий-теплий, синющий, здоровенний.

Тема 3. Правопис префіксів і суфіксів у словах — медичних термінах

Практичний блок

Завдання 1. Доберіть антоніми. З'ясуйте правила написання префіксів.

Знизу, заперечувати, доводити, премалий, привезти, виправити, віддалення, виникнення, вилазити, виправданий, промовчати, прегіркий, здалека, зменшувати, присипляти, збільшувати, розсеувати, розширювати, предобрий.

Завдання 2. Перепишіть речення, добираючи з дужок потрібні букви. Префікси підкресліть, поясніть правопис.

Якщо ви (з, с)тримаєте себе, коли хтось лютує й лається, ви обе(з, с)зброїте його своєю витриманістю і (з, с)хилите до спілкування. Ніколи не пі(д, т)креслюйте свої зверхності. Пр(и, е)вітність (с, з)піврозмовника ро(з, с)ковує напруженість у стосунках. Нашу пр(е, и)хильність викликають люди, які ро(з, с)діляють наші інтереси. Пр(е, и)красно (з, с)зближують людей розмови про (з, с)пільні інтереси. Якщо у людини все гаразд і вдома, і на роботі, то вона, бе(з, с)перечно, ві(д, т)чуває потребу в (с, з)пілкуванні з іншими. Не можна ставитися до людей з ві(д, т)критим пр(е, и)зирством.

Завдання 3. Утворіть усі можливі нові слова за допомогою префіксів роз-, без-, при-, перед-, пере-, пред-, воз-, над-. З утвореними словами складіть речення.

Зброя, єднати, ядерний, партійний, помилковий, мова, закладання, зарядження, суд, кріпак, критика, стріляти, писати, цензурний, причинний, нести, держава, оформлений, тягти, історичний, право, застава, власник, посередній, проблемний.

Завдання 4. Від назв населених пунктів утворіть назви мешканців у чоловічому роді. Позначте суфікси.

Алушта, Бахмач, Біла Церква, Вінниця, Горлівка, Донецьк, Запоріжжя, Золотоноша, Івано-Франківськ, Київ, Кіровоград, Корсунь-Шевченківський, Луганськ, Луцьк, Миколаїв, Моринці, Одеса, Руська Поляна, Севастополь, Харків, Черкаси.

Завдання 5. Запишіть слова відповідно до норм українського правопису.

Страшен...ий, буквен...ий, лимон...ий, жадан...ий, старан...ий, тварин...ий, притаман...ий, гостин...о, благословен...ий, безталан...ий, лебедин...ий, невпин...о, священ...ий, бездоган...ий, країн...ий, несподіван...ий, намальован...ий, збережен...я, дан...ий, буквен...ий, цін...ий.

Завдання 6. Вставте пропущені літери *e, є, и* та поясніть правопис суфіксів іменників.

Мереж...во, книж...чка, буз...на, серед...на, намист...чко, город...на, всяч...на, велич...на, печ...во, бат...чко, діж...чка, далеч...на, пряд...во, мороз...во, мел...во, мар...во, петруш...чка, тіст...чко, стеж...чка, міс...во, свіж...на, кач...чка, блюд...чко, вікон...чко, вар...во, лож...чка.

Завдання 7. Утворіть прикметники та дієприкметники. Поясніть правопис суфіксів.

Медицина, хірург, біологія, пластика, адаптація, масаж, смерть, чуття, ізоляція, дистиляція, артерія, операція, виконання, колектив, палата, лікар, діагностика, калина, кварц, знести, присвятити, робити, організувати, завоювати, морозити, купити.

Завдання 8. Поясніть написання префіксів у термінах-словосполученнях медичного фаху.

Зважати на обставини, долікарський огляд, призначений час, за давнена хвороба, вимірювати температуру, вживати ліки, дотримуватися порад лікаря, продовжувати листок непрацездатності, приходити до лікаря у призначений час, дотримуватися режиму, розлад травного тракту, загострення хвороби, перебувати на обліку, запобігання карієсу зуба, виділення з носа, ввести до складу, прооперований хворий, перебувати під наглядом лікаря.

Завдання 9. Виправте допущені помилки, запишіть правильно, поясніть свою правку.

Бесслідно, привітно, ростанути, призвище, вітчайдушний, бесперечно, престаркуватий, прегорілий, отступити, вітсипати, незхитний, зкам'яніти, призидія, придалеко, пітстрелена, прим'єр, призирливість, зізнитися, зцементований, зкривлений.

Завдання 10. Користуючись словником іншомовних слів, поясніть, що означають префікси *де-, ре-, ди-, дез-, диз-, дис-, деци-, анти-*. Доберіть по кілька слів із вашого фаху з кожним запропонованим префіксом.

Блок тестових завдань

Варіант 1

1. Укажіть, перед якими приголосними префікс *з-* переходить у *с-*:

- а) глухими;
- б) [к], [п], [т], [ф], [х];
- в) [с], [ц], [ч], [ш], [ж];
- г) [б], [п], [в], [м], [ф];
- д) [д], [т], [з], [с], [ц], [л], [н].

2. Зазначте, у якому випадку слід писати префікс *зі-*:

- а) перед голосними;
- б) перед сполученням приголосного й голосного;
- в) перед сполученням приголосних;
- г) перед шиплячими;
- д) перед шумними.

3. Оберіть рядок, у якому в усіх словах пишеться префікс *з-*:

- а) ...рівняти, ...цідити, ...жарити, ...сунути, ...бирати;
- б) ...чепити, ...сохнути, ...косити, ...носити, ...хибити;
- в) ...рівняти, ...чесати, ...шити, ...цілити, ...кривдити;
- г) ...творювати, ...бороти, ...щепити, ...руйнувати, ...вити;
- д) ...пнутися, ...звати, ...чистити, ...крутити, ...радник.

4. З'ясуйте, у якому рядку від усіх слів можна утворити нові за допомогою префікса *зі-*:

- а) гріти, йти, пхати, котити, шкребти;
- б) в'янути, тліти, щулитися, скочити, рвати;
- в) старіти, мліти, дрібний, жмакати, мазати;
- г) йти, брати, кривдити, грубнути, правити;
- д) пекти, крутити, палахнути, цілити, кропити.

5. Укажіть, у яких двох рядках усі слова написано правильно:

- а) стишити, зіткнення, зледащити, зотліти, зціпити;
- б) ззиратися, зговір, зчісування, счищений, зідраний;
- в) з'їжджений, стьмарений, зхвалений, зізнання, збір;
- г) стягнення, зцупити, зістаритися, зчитувати, схаменутися;
- д) зфотографувати, зхибити, зрівняти, зірвати, зігріти.

6. Зазначте, який суфікс пишеться в іменниках середнього роду, що утворюються від дієслів із голосними основи [и] та [і]:

- а) -инн(я);
- б) -іинн(я);
- в) -енн(я);
- г) -анн(я);
- д) -єнн(я).

7. З'ясуйте, які суфікси вживаються при творенні чоловічих і жіночих імен по батькові:

- а) -євич, -євна;
- б) -ович, -івна;
- в) -йович, -євна;
- г) -євич, -ївна;
- д) -йович, -ївна.

8. Віднайдіть, у якому рядку допущено помилку в правописі чоловічих і жіночих імен по батькові:

- а) Сергіївна, Луківна, Кузьмич, Юрієвич, Савич;
- б) Іллівна, Анатоліївна, Ігорович, Олексійович, Антонович;
- в) Хомівна, Хомович, Василівна, Єлиферович, Якович;
- г) Андріївна, Григорович, Лукич, Миронівна, Овсійович;
- д) Олександрівна, Михайлівна, Ігорівна, Дмитрович.

9. Оберіть рядок, у якому в усіх словах у суфіксах пишеться літера *и*:

- а) начальн...к, прихильн...к, прапорщ...к, мел...во, садівн...к;
- б) мед...к, механ...к, зар...во, постачальн...к, пал...во;
- в) помічн...к, газівн...к, добр...во, мар...во, каменщ...к;
- г) рятівн...к, мереж...во, барвн...к, зар...во, мороз...во;
- д) пломб...р, афор...зм, команд...р, провод...р, вамп...р.

10. З'ясуйте, у яких іменниках пишеться суфікс *-ив(о)*:

- а) що означають абстрактні поняття;
- б) що означають матеріал або продукт праці;
- в) іншомовного походження;
- г) прикметникового походження;
- д) в усіх випадках.

Варіант 2

1. Поясніть, яких змін зазнає кінцевий дзвінкий приголосний у префіксах *роз-*, *без-* перед глухими, крім шиплячих:

- а) змінюється залежно від наступного приголосного;
- б) ніколи не змінюється;

- в) переходить у [с] перед [к], [п], [т], [ф], [х];
- г) змінюється залежно від наступного голосного;
- д) змінюється завжди.

2. З'ясуйте, чи змінюється кінцевий приголосний у префіксах *від-*(*од-*), *під-*, *перед-*, *над-*, *між-*:

- а) змінюється перед глухим;
- б) змінюється перед шиплячим;
- в) ніколи не змінюється;
- г) змінюється завжди;
- д) змінюється перед м'яким.

3. Укажіть, у якому рядку допущено помилку в правописі префіксів *роз-*, *без-*, *через-*:

- а) безтурботний, безжурний, розкривати, черезплічник, розпис;
- б) черезсмузжя, розчин, безкарний, ростин, безплатно;
- в) розколихувати, безшумний, розведений, безстрашний, врозкид;
- г) розкіл, безхребетний, через, розпука, безпомічний;
- д) без'ядерний, розчин, черезплічник, безперий, розстріл.

4. Зазначте, у яких двох рядках усі слова написані правильно:

- а) одхід, розімкнути, підселити, надшитий, міжкрайовий;
- б) безцінь, підігнати, відчепити, міжщелепний, надпити;
- в) безкрай, надпліччя, відчаюга, розкольніця, міжпланетний;
- г) вроздріб, отхилити, безсилий, підчепити, передпілля;
- д) возкресіння, розіслати, розпитав, безшумно, безформний.

5. Оберіть рядок, у якому всі слова пишуться з префіксом *с-*:

- а) ...пекти, ...крутити, ...плющити, ...хилити, ...цілити;
- б) ...кропити, ...твердити, ...фабрикувати, ...подобатися, ...хватка;
- в) ...чепити, ...фальшивити, ...палахнути, ...повіщати, ...хмурніти;
- г) ...хололий, ...тягнення, ...чудуватися, ...цупити, ...фокусова-ний;
- д) ...хибити, ...цілити, ...драти, ...формований, ...псувати.

6. Зазначте суфікс, що вживається у прикметниках, похідних від слів іншомовного походження, після кінцевого приголосного основи [д], [т], [з], [с], [ц], [ч], [ш], [ж], [р]:

- а) -ичн(ий);
- б) -ічн(ий);

- в) -їчн(ий);
- г) -ечн(ий);
- д) -ачн(ий).

7. Зазначте, у якому випадку в прикметниках вживається суфікс *-уват-(-юват-)*:

- а) якщо наголос падає на його перший звук;
- б) на означення високого ступеня вияву ознаки;
- в) на позначення певного вияву ознаки або виявлення невеликої міри властивості;
- г) на позначення вищого ступеня порівняння прикметника;
- д) не вживається.

8. З'ясуйте, у якому рядку в усіх суфіксах пишеться літера *о*:

- а) кварц...вий, святк...вий, бой...вий, замш...вий, ялинк...вий;
- б) дуб...вий, слив...вий, мальв...вий, шарж...вий, матч...вий;
- в) душ...вий, ромашк...вий, шовк...вий, дощ...вий, реч...вий;
- г) верб...вий, ставк...вий, смуш...вий, стал...вий, код...вий;
- д) груш...вий, спарж...вий, казк...вий, ясен...вий, гай...вий.

9. Укажіть, два рядки, у яких від усіх іменників утворюються присвійні прикметники жіночого роду за допомогою суфіксів *-ов(а), -ев(а)*:

- а) Назар, панич, майстер, Шевченко, Андрійко;
- б) Микола, Андрій, товариш, учень, Кирило;
- в) Віктор, муляр, Петрик, студент, учитель;
- г) сторож, дід, батько, Олекса, Кобзар.

10. Укажіть, у якому рядку в усіх суфіксах пишеться літера *и*:

- а) в'язальн...ця, ударн...к, житн...ще, руч...нька, селян...н;
- б) род...ч, проза...к, вогн...ще, істор...к, мар...во;
- в) вел...ч, хлопч...сько, фіз...к, кур...во, вітр...ще;
- г) гірн...к, міс...во, діж...чка, вел...ч, дал...ч;
- д) цуц...ня, лом...к, воз...к, брат...к, зайч...ня.

Варіант 3

1. Укажіть рядок, у якому допущено помилку в написанні префіксів *при-, при-*:

- а) приварений, прізвище, приярок, прірвистий, пригорілий;
- б) привабливо, пригріклий, прибалтійський, прізвисько, прив'язь;

- в) прірва, приярок, приборкати, прибілений, прикраса;
- г) прибуття, привид, пригасання, пригорнений, прізвищевий;
- д) привілей, примати, прикмета, пригода, присудок.

2. Віднайдіть рядок, у якому в усіх словах пишеться префікс *пре-*:

а) пр...суровий, пр...освященство, пр...здирство, пр...злий, пр...завзятий;

б) пр...сумирний, пр...старкуватий, пр...чудовий, пр...стол, пр...сумлінно;

в) пр...вражий, пр...досить, пр...дивний, пр...більшений, пр...подобіє;

г) пр...стольний, пр...довгий, пр...знаний, пр...весело, пр...зирливий;

д) пр...ватний, пр...людя, пр...феранс, пр...года, пр...кмета.

3. Укажіть, у яких двох рядках усі слова написано правильно:

а) стишити, зіткнення, зледащити, зотліти, зціпити;

б) ззиратися, зговір, зчісування, счищений, зідраний;

в) з'їжджений, стьмарений, зхвалений, зізнання, збір;

г) стягнення, зцупити, зістаритися, зчитувати, схаменутися;

д) зфотографувати, зхибити, зрівняти, зірвати, зігріти.

4. Укажіть, у якому рядку допущено помилку в правописі префіксів *роз-*, *без-*, *через-*:

а) безтурботний, безжурний, розкривати, черезплічник, розпис;

б) черезсмузжя, розчин, безкарний, ростин, безплатно;

в) розколихувати, безшумний, розведений, безстрашний, врозкид;

г) розкіл, безхребетний, через, розпука, безпомічний;

д) без'ядерний, розчин, черезплічник, безперий, розстріл.

5. Зазначте, у якому випадку слід писати префікс *зі-*:

а) перед голосними;

б) перед сполученням приголосного й голосного;

в) перед сполученням приголосних;

г) перед шиплячими;

д) перед шумними.

6. Оберіть рядок, у якому в усіх словах у суфіксах пишеться літера *и*:

а) начальн...к, прихильн...к, прапорщ...к, мел...во, садівн...к;

б) мед...к, механ...к, зар...во, постачальн...к, пал...во;

- в) помічн...к, газівн...к, добр...во, мар...во, каменщ...к;
- г) рятівн...к, мереж...во, барвн...к, зар...во, мороз...во;
- д) пломб...р, афор...зм, команд...р, провод...р, вамп...р.

7. З'ясуйте, у якому рядку в усіх суфіксах пишеться літера *о*:

- а) кварц...вий, святк...вий, бой...вий, замш...вий, ялинк...вий;
- б) дуб...вий, слив...вий, мальв...вий, шарж...вий, матч...вий;
- в) душ...вий, ромашк...вий, шовк...вий, дощ...вий, реч...вий;
- г) верб...вий, ставк...вий, смуш...вий, стал...вий, код...вий;
- д) груш...вий, спарж...вий, казк...вий, ясен...вий, гай...вий.

8. Укажіть, у якому рядку в усіх суфіксах пишеться літера *и*:

- а) в'язальн...ця, ударн...к, житн...ще, руч...нька, селян...н;
- б) род...ч, проза...к, вогн...ще, істор...к, мар...во;
- в) вел...ч, хлопч...сько, фіз...к, кур...во, вітр...ще;
- г) гірн...к, міс...во, діж...чка, вел...ч, дал...ч;
- д) цуц...ня, лом...к, воз...к, брат...к, зайч...ня.

9. Зазначте, у яких двох рядках у суфіксах усіх слів необхідно вставити літеру *і*:

- а) геніальн...сть, тяж...ння, гол...ння, пол...льник, шаруд...ння;
- б) хім...к, фіз...к, свіж...сть, дівч...сько, нач...ння;
- в) фак...р, араб...ст, куб...ст, мигот...ння, паціф...зм;
- г) пломб...р, піан...ст, речов...зм, спеціал...ст, част...вка.

10. Віднайдіть рядок, у якому допущено помилки в правописі суфіксів:

- а) велетень, бельгієць, любитель, діжечка, безбатченко;
- б) серденько, чаєня, кошечок, копійочка, тополенька;
- в) напруження, лелеченя, віконечко, батенько, в'язень;
- г) довжелезний, травичка, студієць, стручечок, блазень.

Тема 4. Правопис складних слів — медичних термінів.

Частина 1. Написання разом і окремо

Практичний блок

Завдання 1. Запишіть, знімаючи ризик.

Сліпо/глухо/німий, життє/здатний, важко/хворий, лікар/онколог, лейб/медик, бактерія/донор, анатоми/клінічний, жовчно/кам'яний, тазо/стегновий, рауш/наркоз, резус/антитіло, альфа/промені, крово/теча, інфаркт/міокарда, мікро/хірургія, човнико/

подібна, клино/подібна, кубо/подібна, серцево/судинний, мікро/організм, навколо/глотковий, праце/здатність, ресурс/фактор.

Завдання 2. Утворіть складні прикметники, поясніть їх правопис.

Лікувальний, профілактичний; верхній, щелепа; кишка, порожнинний; тканина, сполучна; глухий, німий; сорок, градусний; суспільний, корисний; сім, місячний; дзьоб, подібний; лікувальний, оздоровчий; життя, здатний; два, місце.

Завдання 3. Випишіть із термінологічного словника Вашого фаху 20 складних термінів, що пишуться разом або окремо. Поясніть їх правопис.

Завдання 4. Прочитайте речення. Випишіть складні слова — медичні терміни, поясніть їх правопис.

1. Жовчнокам'яна хвороба характеризується наявністю каменів у жовчному міхурі та жовчних протоках. 2. Під час печінкової кольки хворий страждає від інтенсивного нападоподібного болю в правому підбер'ї, який віддає в праву половину тіла. 3. Патологоанатомічною основою захворювання ішемічною хворобою здебільшого є атеросклероз. 4. Залежно від форми деякі кістки стопи мають такі назви: таранна, п'яtkова, човникоподібна, клиноподібна і кубоподібна. 5. Наріжним каменем запобігання виникненню або прогресуванню серцево-судинних порушень, з одного боку, є систематичне використання гіпотензивної терапії без зниження якості життя хворих, раціональний підбір антигіпертензивного лікування для ефективного контролю артеріального тиску і відсутність розвитку побічних ефектів, а з другого — вибір препарату, що забезпечує як короткочасну, так і довгострокову прихильність пацієнта до лікування, добре перенесення терапії.

Завдання 5. Перекладіть російською мовою, поясніть правопис складних слів.

Стравохід, жовчнокам'яний, жарознижувальний, серцебиття, міжклітинний, кислотостійкий, кровотворний, жовчовиділення, протимікробний, сльозоносова, сливоподібна, кровообіг, кровотеча, теплоутворення, слиновиділення, саморегуляція, природознавство, біокаталізатор, мікроорганізм, самовідтворення, кровоноосний, хіміотерапевтичний, місцевоанестезувальний, на-

піврідкий, жироподібний, азотовмісний, кровопостачання, нерво-вохворий, нервово збуджений.

Завдання 6. Розподіліть слова у три колонки: 1) прості; 2) складні; 3) складені.

Мозок, нирка, резус-антитіло, ниркова коліка, кістка, низькомолекулярний, жовчна протока, мікрохірургія, гомілка, гострий холецистит, тазостегновий, альфа-промені, інфаркт міокарда, шлунок, хребет, черепно-мозковий, поперек, анатомо-клінічний, шкіра, адамове яблуко, хвороба Аддісона, пухир, бронхіальна астма, м'яз, виразка, проба Бурденка.

Завдання 7. Перекладіть словосполучення українською мовою.

Аптека работает круглосуточно, богатый витаминами, больной нуждается в операции, голова кружится, жажда мучит, желчнокаменная болезнь, запущенная болезнь, на пустой желудок, напухший палец, неотложная помощь, потеряют сознание, сопутствующие ощущения, широко применяемое лекарственное средство, шурит глаза, соблюдать диету, пора оперировать, меры предосторожности, желаемый результат, ход событий, нестерпимая боль, протекание болезни, наблюдаемые явления, быть в состоянии.

Завдання 8. Перепишіть, вставляючи пропущені сполучні голосні.

Прац...здатність, земл...трус, кра...знавство, бо...здатність, бур...лом, вантаж...потік, кост...прав, леж...бок, кров...обіг, атом...хід, сам...вчитель, овоч...сховище, житт...пис, тепл...воз, дощ...мір, чорн...клен, чист...тіл, верб...ліз, тепл...обмін, зор...пад, серц...биття, піш...хід, складн...сурядний, вод...грай, чорн...гуз, світ...гляд.

Завдання 9. Утворіть складні слова від словосполучень (по 7–10 прикладів):

- а) прикметника й іменника (жарознижувальний);
- б) прикметника і прикметника (нервовохворий);
- в) іменника й іменника (резус-фактор);
- г) іменника та дієслова (серцебиття).

Завдання 10. Перекладіть словосполучення російською мовою.

Дренування, передпліччя, вогнепальне поранення, порожнина носа, сірчана пробка, запобігання карієсу зуба, ротові залози

зи, дзьобоподібні щипці, бачити на власні очі, загальноклінічні лабораторні аналізи, запалення жовчного міхура, нападоподібний біль, переймистий біль, підшлункова залоза, прискорене серцебиття, вимірювати температуру, ліжковий режим, вживати ліки, оглянути хворого, рекомендації стосовно догляду за хворим, приходить до лікаря у призначений час.

Блок тестових завдань

Варіант 1

1. Знайдіть рядок, у якому трапляються помилки у написанні складних слів:

- а) головогрудний, військово-лікарський, військовозобов'язаний, плодоовочевий;
- б) абсолютно сухий, повітроохолоджувальний, волосоподібний, сон-трава;
- в) радіо-діагностичний, макро-глобулін, мікроклімат, гноєутворення;
- г) воскоподібний, ультравірус, черепно-мозковий, напіввідкидний;
- д) сліпоглухонімиї, сечовивідний, протипухлинний, раушнаркоз, онкохворий.

2. Позначте рядок, у якому за будовою всі медичні терміни є простими:

- а) симптом Шарко, інфаркт міокарда, хронічна пневмонія;
- б) анатомо-клінічний, резус-антитіло, сліпоглухонімиї, день-другий;
- в) медогляд, мазь Вишневського, нітрогліцерин, монокристал;
- г) антивірусний, інсульт, діабет, півдози, ін'єкція, сітківка;
- д) око, лікар, більш-менш, зір, мускул.

3. У якому рядку всі складні слова записано правильно?

- а) білосніжний, сніжно-білий, тазо-стегновий, ультразвук;
- б) спинно-мозковий, півложки, жовто-зелений, анатомо-клінічний;
- в) південно-західний, південно-український, гамма-глобулін, сон-трава;
- г) лимоннокислий, лимонно-жовтий, кисломолочний, жовто-гарячий;
- д) молочнокислий, молочно-білий, сліпо-глухонімиї, альфа-промені.

4. Яка група слів складається з термінів, утворених на власне українському мовному ґрунті?

- а) хребець, щиколотка, кишка, крововилив;
- б) попереk, гайморит, кокаїн, грип;
- в) скарга, хвороба, мозок, лікоть;
- г) хрип, коклюш, стрес, суглоб;
- д) хрящ, рана, бинт, ліжко, кров, дослідження.

5. Знайдіть рядок, де всі слова записані правильно:

- а) чотири-разовий, темношкірий, темно-зелений, нервово-хворий, нервово збуджений;
- б) рентгено-урологічний, рауш-наркоз, швидкорослий, масляногліцериновий, онкохворий;
- в) крижово-тазовий, голковколювання, шкірно-підшкірний, півдози, пів-огірка;
- г) кисло-молочний, блідо-рожевий, опукло-ввігнутий, ультрафіолетовий, грушоподібний;
- д) щелепно-лицьовий, пів'язика, сільськогосподарський, чорноземоподібний, каменедроблення.

6. Знайдіть рядок, у якому трапляються помилки у написанні складних слів:

- а) резус-антитіло, водолікування, хіміотерапія, біологічно активний;
- б) лікувально-профілактичний, електро-кардіограма, півдози, рентген-кабінет;
- в) ультрафіолетовий, мікроскоп, імунобіологічний, напів-рідкий;
- г) серцево-судинний, жироподібний, міні-операція, жовтогарячий;
- д) противірусний, душ-масаж, гідротерапія, гірко-солоний.

7. У якому рядку трапляються помилки у правописі складних слів?

- а) медико-санітарний, абсолютно сухий, пів-апельсина, діаметрально протилежний;
- б) рентген-кабінет, сільськогосподарський, високорозвинений, віце-президент;
- в) чітко виражений, врешті-решт, міні-ЕОМ, хіміотерапія, задньопіднебінний;
- г) східносибірський, південно-східний, гідродинаміка, відео-апаратура, мати-й-мачуха.

8. Поясніть, чим є перша частина складних слів, які пишуться разом:

- а) кількісним числівником, який позначається цифрою;
- б) кількісним числівником, який записується буквами;
- в) словом-антонімом;
- г) словом-синонімом;
- д) прислівником.

9. Зазначте, у якому рядку одне поєднання слів пишеться окремо:

- а) з діда/прадіда, тишком/нишком, гидко/бридко, темно/темно, мало/помалу;
- б) чин/чином, білий/білий, сила/силенна, не сьогодні/завтра, тихо/тихо;
- в) радий/радісінкий, біжимо/летимо, повік/віки, гей/гей;
- г) з усіх/усюд, любо/дорого, честь/честю, день/другий.

10. Укажіть рядок, у якому голосні [о] й [е] — сполучні звуки:

- а) білосніжний, давновідомий, хвилевідбійний, правопорушник, двометровий;
- б) верхньонаддніпряньський, жовтогарячий, вуглевидобуток, очевидячки, смагляволиций;
- в) костоправ, вічнозелений, одношлюбний, легкокрилий, ночесвітка;
- г) крючоктвір, бронетранспортер, льодоспуск, ідолопоклонник, багатозарядний.

Варіант 2

1. Позначте рядок, у якому всі медичні терміни є іншомовними, на позначення понять яких існують власне українські відповідники:

- а) коклюш, виразка, геморої, вакцина, мікстура, лімфоцит;
- б) кардіолог, шприц, дальтонізм, артерія, карієс, офтальмологія;
- в) анемія, симптом, гепатит, апатія, індикатор, генезис;
- г) діагностика, терапія, нежить, електрокардіограма, фактор, циркуляція;
- д) лікування, зіниця, сказ, куприк, правець, молоко.

2. Позначте рядок, у якому за будовою всі медичні терміни є простими:

- а) антивірусний, інсульт, діабет, півдози, ін'єкція, сітківка;

б) симптом Шарко, інфаркт міокарда, хронічна пневмонія;
в) анатомо-клінічний, резус-антитіло, сліпоглухонімий, день-другий;

г) медогляд, мазь Вишневського, нітрогліцерин, монокристал;
д) око, лікар, жовчнокам'яний, зір, мускул.

3. Позначте рядок, у якому за будовою всі медичні терміни є складеними:

а) антивірусний, інсульт, діабет, півдози, ін'єкція, сітківка;

б) анатомо-клінічний, резус-антитіло, сліпоглухонімий, день-другий;

в) медогляд, мазь Вишневського, нітрогліцерин, монокристал;

г) око, лікар, більш-менш, зір, мускул;

д) симптом Шарко, інфаркт міокарда, хронічна пневмонія.

4. Знайдіть рядок, у якому трапляються помилки у написанні складних слів:

а) резус-антитіло, водолікування, хіміотерапія, біологічно активний;

б) лікувально-профілактичний, електро-кардіограма, півдози, рентген-кабінет;

в) ультрафіолетовий, мікроскоп, місцево анестезувальний, напіврідкий;

г) серцево-судинний, жироподібний, міні-операція, жовтогарячий;

д) противірусний, душ-масаж, гідротерапія, гірко-солоний.

5. Зазначте рядок, у якому в усіх словах є сполучний звук [о]:

а) червон...деревний, пізн...цвіт, меч...носець, гвинт...моторний, кон...гін;

б) доз...мір, складн...підрядний, такс...моторний, свіж...морожений, овоч...консервний;

в) м'яч...подібний, зовнішн...політичний, криг...лам, сам...хідний, цар...дворець;

г) лір...хвостий, куб...метровий, мал...водний, хвощ...подібний, грош...любовство.

6. З'ясуйте, у яких двох рядках усі слова написано правильно:

а) промкомбінат, бульбоцибулина, чотиривалентний, мілівольт, стереоекран;

б) Семипалатинськ, украгросервіс, контрудар, всюдисущий, псевдонаука;

в) двох'ярусний, однопроцентний, ветслужба, суперагент, мас-медія;

г) трьохтисячний, автопортрет, заввідділом, термоізоляція, двоатомний.

7. Оберіть рядок, у якому допущено помилку в правописі складних слів:

а) рута-м'ята, близько-близько, повік-віків, врешті-решт, на віки вічні;

б) без кінця-краю, рано-вранці, більш-менш, одним єдине, день-другий;

в) зроду-віку, раз за разом, честь-честю, сухо-насухо, сто-двісті;

г) ледь-ледь, с'як-так, давним-давно, чин чином, срібло-золото.

8. Зазначте рядок, у якому допущено помилку в правописі складних слів:

а) не сьогодні-завтра, повік-віки, ого-го, старо-слов'янський, з усіх-усюд;

б) день-другий, часто-густо, батько-мати, П-подібний, По-о-лк, стій!;

в) видимо-невидимо, 5–6 днів, ЯК-40, радий-радісінький, кінець кінцем;

г) великий-превеликий, ходив-переходив, одним одна, вверх-вниз, мед-пиво.

9. З'ясуйте, у яких двох рядках усі складні іменники пишуться разом:

а) ошад/книжка, машино/день, контр/агентство, лейб/медик;

б) право/порядок, блок/сигнал, лінгво/стилістика, євшан/зілля;

в) дерево/обробник, паро/генератор, радіо/турнір, авто/водо/цистерна;

г) нафто/водо/газо/провід, борт/радист, лінгво/стилістика, трьохсот/річчя.

10. Оберіть рядок, у якому лише один складний іменник пишеться разом:

а) теле/прес/конференція, хліб/сіль, мово/творець, напів/правда;

б) норд/ост, виставка/продаж, гектоват/година, Івасик/Телесик;

в) стоп/кран, учитель/фізик, вагоно/година, радіо/й/теле/апаратура;

г) екс/прем'єр, міні/спідниця, гідро/аеро/порт, лейб/драгун.

Варіант 3

1. Знайдіть рядок, у якому трапляються випадки неправильного слововживання:

а) вагітність із нормальним протіканням, напухлість ніг, виключення з правила, грудна клітина;

б) хворий потребує операції, лікувальна фізкультура, задовнена хвороба, лікарняний режим;

в) слизова оболонка, вступити до університету, провідний фахівець, лекція з анатомії;

г) уражений орган, багатий на вітаміни, повільна їда, емоційний стрес;

д) за рецептом, кількома словами, встановити діагноз, блукаючий нерв.

2. Знайдіть рядок, у якому трапляються помилки у написанні складних слів:

а) резус-антитіло, водолікування, хіміотерапія, біологічно активний;

б) лікувально-профілактичний, електро-кардіограма, півдози, рентген-кабінет;

в) ультрафіолетовий, мікроскоп, місцево анестезувальний, напіврідкий;

г) серцево-судинний, жироподібний, міні-операція, жовтогарячий;

д) противірусний, душ-масаж, гідротерапія, гірко-солоний.

3. Позначте рядок, у якому за будовою всі медичні терміни є складеними:

а) антивірусний, інсульт, діабет, півдози, ін'єкція, сітківка;

б) анатоמו-клінічний, резус-антитіло, сліпоглухонімиї, день-другий;

в) медогляд, мазь Вишневського, нітрогліцерин, монокристал;

г) око, лікар, більш-менш, зір, мускул;

д) симптом Шарко, інфаркт міокарда, хронічна пневмонія.

4. Знайдіть рядок, де всі слова записані правильно:

а) чотири-разовий, темношкірий, темно-зелений, нервово-хворий, нервово збуджений;

б) рентгено-урологічний, рауш-наркоз, швидкорослий, масляногліцериновий, онкохворий;

в) крижово-тазовий, голковколювання, шкірно-підшкірний, півдози, пів-огірка;

г) кисло-молочний, блідо-рожевий, опукло-ввігнутий, ультрафіолетовий, грушоподібний;

д) щелепно-лицьовий, пів'язика, сільськогосподарський, чорноземоподібний, каменедроблення.

5. Позначте рядок, у якому всі медичні терміни є іншомовними, на позначення понять яких існують власне українські відповідники:

а) коклюш, виразка, геморої, вакцина, мікстура, лімфоцит;

б) кардіолог, шприц, дальтонізм, артерія, карієс, офтальмологія;

в) анемія, симптом, гепатит, апатія, індикатор, генезис;

г) діагностика, терапія, нежить, електрокардіограма, фактор, циркуляція;

д) лікування, зіниця, сказ, куприк, правець, молоко.

6. Позначте рядок, у якому за будовою всі медичні терміни є простими:

а) антивірусний, інсульт, діабет, півдози, ін'єкція, сітківка;

б) симптом Шарко, інфаркт міокарда, хронічна пневмонія;

в) анатомо-клінічний, резус-антитіло, сліпоглухонімий, день-другий;

г) медогляд, мазь Вишневського, нітрогліцерин, монокристал;

д) око, лікар, жовчнокам'яний, зір, мускул.

7. Яка група слів складається з термінів, утворених на власне українському мовному ґрунті?

а) попереk, гайморит, кокаїн, грип;

б) скарга, хвороба, мозок, лікоть;

в) хрип, коклюш, стрес, суглоб;

г) хребець, щиколотка, кишка, крововилив;

д) хрящ, рана, бинт, ліжко, кров, дослідження.

8. Знайдіть рядок, у якому трапляються помилки у написанні складних слів:

а) головогрудний, військово-лікарський, військовозобов'язаний, плодоовочевий;

б) абсолютно сухий, повітроохолоджувальний, волосоподібний, сон-трава;

в) радіо-діагностичний, макро-глобулін, мікроклімат, гноєутворення;

г) воскоподібний, ультравірус, черепно-мозковий, напіввідкид;

д) сліпоглухонімий, сечовивідний, протипухлинний, рауш-наркоз, онкохворий.

9. Зазначте, у якому рядку одне поєднання слів пишеться окремо:

а) з діда/прадіда, тишком/нишком, гидко/бридко, темно/темно, мало/помалу;

б) чин/чином, білий/білий, сила/силенна, не сьогодні/завтра, тихо/тихо;

в) радий/радісінський, біжимо/летимо, повік/віки, гей/гей;

г) з усіх/усюд, любо/дорого, честь/честю, день/другий.

10. Оберіть рядок, у якому допущено помилку в правописі складних слів:

а) рута-м'ята, близько-близько, повік-віків, врешті-решт, на віки вічні;

б) без кінця-краю, рано-вранці, більш-менш, одним єдине, день-другий;

в) зроду-віку, раз за разом, честь-честю, сухо-насухо, сто-двісті;

г) ледь-ледь, сяк-так, давним-давно, чин чином, срібло-золото.

Тема 5. Правопис складних слів — медичних термінів. Частина 2. Написання через дефіс

Практичний блок

Завдання 1. Запишіть, знявши ризик.

Фізико/хімічний, анатома/клінічний, рауш/наркоз, резус/анти-тіло, опорно/руховий, нервово/хронічний, альфа/промені, лікар/онколог, міні/операція, бактерія/донор, блок/система, науково/дослідний, черепно/мозковий, щелепно/лицьовий, вегетативно/судинний, військово/медичний, лейб/медик, крос/реакція, водно/оздоровчий, гамма/глобулін, гнійно/слизистий, зорово/слуховий, кістково/фіброзний, клініко/діагностичний, колі/інфекція, курортно/лікувальний, лікар/практик, медико/судовий, нуклеїново/білковий.

Завдання 2. Прочитайте речення. Випишіть складні слова — медичні терміни, поясніть їх правопис.

1. Перед закінченням кожної операції рану промивають водним розчином хлоргексидину і проводять її дренажування редон-дренажем. 2. У будь-якій фазі хвороби (гострій чи хронічній) по-

трібно пройти обстеження в оториноларинголога (як кажуть частіше, у ЛОР-спеціаліста), який дасть конкретну пораду. 3. Речовина клітини за своїми фізико-хімічними властивостями є колоїдною системою, що містить складні органічні сполуки — білки, жири та вуглеводи, а також воду й неорганічні солі. 4. Усередині кісток у кістково-мозкових порожнинах і в чарунках губчастої речовини (вони вистелені остеогенними клітинами на тонкій сполучнотканинній пластинці — ендост) розташований кістковий мозок. 5. Стравохід — дещо сплющена у спинно-черевному напрямку трубка завдовжки 25–30 см.

Завдання 3. Подані речення запишіть українською мовою. Запишіть складні слова, знявши ризик.

1. Диаліз — процес само/произвольного розділення молекул или іонів високо/и низко/молекулярних речовин при допомозі полу/проницаемых мембран, которые пропускают малые молекулы или іони и задерживают макро/молекулы и коллоидные частини. 2. Несмотря на то, что жень/шень известен как широко/применяемое средство с давних пор, различные его препараты (лекарственные формы) детально изучены только в течение последних 50 лет. 3. Арома/терапия — ведущее направление нетрадиционной медицины, изучающее лечебное воздействие природных ароматических веществ на организм человека. 4. Кишечно/растворимые покрытия защищают лекарственное вещество, содержащееся в таблетке, от действия кислой реакции желудочного сока; предохраняют слизистую оболочку желудка от раздражающего воздействия некоторых веществ, локализуют лекарственное вещество в кишечнике, пролонгируя в определенной степени его действие. 5. Современная фито/терапия — это самостоятельное, активно/развивающееся направление корригирующей метаболической терапии. 6. Ранний хлороз — это вариант железо/дефицитной анемии, нередко возникающей на фоне роста организма при недостаточном поступлении железа с пищей.

Завдання 4. З поданих нижче слів випишіть складні медичні терміни.

Білково-вітамінний, білом'язова хвороба, біогенетичний, міхур, валокордин, шкіра, шлунок, водолікарня, поперек, вуглевод, газообмін, шприц, гамма-терапія, геохімік, глюкозо-інсуліновий, алкоголь, диспансер, гноєтеча, дефібрилятор, шкала Цельсія,

грип, реакція Адамкевича, хвороба, резус-фактор, електрохірургія, кардіограма, адамове яблуко, лікар-дієтолог, ліжко-день, нейровірусний, однопалатний, скелет, міокардит, пульс.

Завдання 5. Перекладіть найпоширеніші конструкції у фаховій мові медика українською мовою.

Течение болезни, полная слепота, облученный, прийти в сознание, сопутствующие ощущения, больной, находящийся на излечении, уязвимое место, щекотливое обстоятельство, состоять на учете, предпринять меры, протекание болезни, придерживаться режима, утолить боль, пенсия по возрасту, медик по образованию, наболевший вопрос, определить по результатам анализов, болей туберкулезом, говоря по существу, дело движется медленно, зрелый возраст, не хватает воздуха, кабинет доврачебного осмотра, артериальное давление, ведущий специалист, лекарственное средство.

Завдання 6. Складіть речення з поданими нижче словами та словосполученнями.

Стравохід, реєстратура, огляд, консультація, напад, скарга, запаморочення, отруєння, лікар-терапевт, суглоб, ротова порожнина, прискорене серцебиття, миготіння в очах, підшлункова залоза, травматологічний пункт, загальноклінічні лабораторні аналізи.

Завдання 7. Випишіть із термінологічного словника Вашого фаху 20 складних термінів, що пишуться через дефіс. Поясніть їх правопис.

Завдання 8. Запишіть, знімаючи ризик.

Максі/мода, контр/баланс, радіо/зв'язок, шлако/блок, блок/пост, лісо/повал, жень/шень, мікро/міліметр, лісо/степ, прем'єр/міністр, євшан/зілля, жар/птиця, трудо/день, Ново/біличі, учитель/хімік, блок/система, купівля/продаж, батько/мати, міні/автомобіль, шоу/бізнес, фото/робот, пів/години, житло/кооперація, пів/Києва, пів/острів, полин/трава, драм/театр, Мало/катеринівка, водо/грай, гори/цвіт, чорно/зем, чужаниця/чужина.

Завдання 9. Користуючись словником іншомовних слів, поясніть, що означають морфеми: авіа-, авто-, вело-, екстра-, макро-, мікро-, моно-, мото-, теле-, турбо-. Доберіть із кожною запропонованою

морфемою по 5 слів, що стосуються Вашої спеціальності. Зверніть увагу на написання.

Завдання 10. Словниковий диктант із коментуванням.

Психотерапевт, глухонімий, санлікар, серцево-судинний, тахікардія, жовчнокам'яна, стравохід, газообмін, міні-операція, анатоמו-клінічний, рауш-наркоз, нервово-збуджений, водолікування, нервовохворий, нервово-хронічний, низькомолекулярний, тазостегновий, черепно-мозковий, мечоподібний, напіввідкрий, хіміотерапія, півдози, бактерія-донор, кровообіг, кровотеча, мікроорганізм, тепловіддача, хіміотерапевтичний, жироподібний, слиновиділення, резус-фактор, внутрішньошкірний, стрес-реакція, мікроскоп, нейрохірургія, пів'язика.

Блок тестових завдань

Варіант 1

1. Позначте рядок, у якому за будовою всі медичні терміни є простими:

- а) антивірусний, інсульт, діабет, півдози, ін'єкція, сітківка;
- б) симптом Шарко, інфаркт міокарда, хронічна пневмонія;
- в) анатоמו-клінічний, резус-антитіло, сліпоглухонімий, день-другий;
- г) медогляд, мазь Вишневського, нітроглицерин, монокристал;
- д) око, лікар, жовчнокам'яний, зір, мускул.

2. Оберіть рядок, у якому допущено помилку в правописі складних слів:

- а) рута-м'ята, близько-близько, повік-віків, врешті-решт, на віки вічні;
- б) без кінця-краю, рано-вранці, більш-менш, одним єдине, день-другий;
- в) зроду-віку, раз за разом, честь-честю, сухо-насухо, стодвісті;
- г) ледь-ледь, сязк-так, давним-давно, чин чином, срібло-золото.

3. Знайдіть рядок, у якому трапляються помилки у написанні складних слів:

- а) резус-антитіло, водолікування, хіміотерапія, біологічно активний;
- б) лікувально-профілактичний, електро-кардіограма, півдози, рентген-кабінет;

- в) ультрафіолетовий, мікроскоп, місцево анестезувальний, напіврідкий;
- г) серцево-судинний, жироподібний, міні-операція, жовтогарячий;
- д) противірусний, душ-масаж, гідротерапія, гірко-солоний.

4. Позначте рядок, у якому за будовою всі медичні терміни є складеними:

- а) антивірусний, інсульт, діабет, півдози, ін'єкція, сітківка;
- б) анатомо-клінічний, резус-антитіло, сліпоглухонімий, день-другий;
- в) медогляд, мазь Вишневського, нітрогліцерин, монокристал;
- г) око, лікар, більш-менш, зір, мускул;
- д) симптом Шарко, інфаркт міокарда, хронічна пневмонія.

5. Яка група слів складається з термінів, утворених на власне українському мовному ґрунті?

- а) хребець, щиколотка, кишка, крововилив;
- б) попереk, гайморит, кокаїн, грип;
- в) скарга, хвороба, мозок, лікоть;
- г) хрип, коклюш, стрес, суглоб;
- д) хрящ, рана, бинт, ліжко, кров, дослідження.

6. Поясніть, чим є перша частина складних слів, які пишуться разом:

- а) кількісним числівником, який позначається цифрою;
- б) кількісним числівником, який записується буквами;
- в) словом-антонімом;
- г) словом-синонімом;
- д) прислівником.

7. Укажіть рядок, у якому голосні [o] й [e] — сполучні звуки:

- а) білосніжний, давновідомий, хвилевідбійний, правопорушник, двометровий;
- б) верхньонаддніпряньський, жовтогарячий, вуглевидобуток, очевидячки, смагляволиций;
- в) костоправ, вічнозелений, одношлюбний, легкокрилий, ночесвітка;
- г) крючоктвір, бронетранспортер, льодоспуск, ідолопоклонник, багатозарядний.

8. Позначте рядок, у якому за будовою всі медичні терміни є простими:

- а) симптом Шарко, інфаркт міокарда, хронічна пневмонія;
- б) анатомо-клінічний, резус-антитіло, сліпоглухонімий, день-другий;
- в) медогляд, мазь Вишневського, нітрогліцерин, монокристал;
- г) антивірусний, інсульт, діабет, півдоза, ін'єкція, сітківка;
- д) око, лікар, більш-менш, зір, мускул.

9. Знайдіть рядок, у якому трапляються помилки у написанні складних слів:

- а) резус-антитіло, водолікування, хіміотерапія, біологічно активний;
- б) лікувально-профілактичний, електро-кардіограма, півдоза, рентген-кабінет;
- в) ультрафіолетовий, мікроскоп, місцево анестезувальний, напіврідкий;
- г) серцево-судинний, жироподібний, міні-операція, жовтогарячий;
- д) противірусний, душ-масаж, гідротерапія, гірко-солоний.

10. Укажіть рядок, у якому голосні [o] й [e] — сполучні звуки:

- а) білосніжний, давновідомий, хвилевідбійний, правопорушник, двометровий;
- б) верхньонаддніпряньський, жовтогарячий, вуглевидобуток, очевидячки, смагляволиций;
- в) костоправ, вічнозелений, одношлюбний, легкокрилий, ночесвітка;
- г) крючоктвір, бронетранспортер, льодоспуск, ідолопоклонник, багатозарядний.

Варіант 2

1. У якому рядку трапляються помилки у правописі складних слів:

- а) медико-санітарний, абсолютно сухий, пів-апельсина, діаметрально протилежний;
- б) рентген-кабінет, сільськогосподарський, високорозвинений, віце-президент;
- в) чітко виражений, врешті-решт, міні-ЕОМ, хіміотерапія, задньопіднебінний;
- г) східносибірський, південно-східний, гідродинаміка, відео-апаратура, мати-й-мачуха.

2. Позначте рядок, у якому за будовою всі медичні терміни є простими:

- а) симптом Шарко, інфаркт міокарда, хронічна пневмонія;
- б) анатомо-клінічний, резус-антитіло, сліпоглухонімий, день-другий;
- в) медогляд, мазь Вишневського, нітрогліцерин, монокристал;
- г) антивірусний, інсульт, діабет, півдози, ін'єкція, сітківка;
- д) око, лікар, більш-менш, зір, мускул.

3. У якому рядку всі складні слова записано правильно:

- а) білосніжний, сніжно-білий, тазо-стегновий, ультразвук;
- б) спинно-мозковий, півложки, жовто-зелений, анатомо клінічний;
- в) південно-західний, південно-український, гамма-глобулін, сон-трава;
- г) лимоннокислий, лимонно-жовтий, кисломолочний, жовто-гарячий;
- д) молочнокислий, молочно-білий, сліпо-глухонімий, альфа-промені.

4. Яка група слів складається з термінів, утворених на власне українському мовному ґрунті?

- а) хребець, щиколотка, кишка, крововилив;
- б) попереk, гайморит, кокаїн, грип;
- в) скарга, хвороба, мозок, лікоть;
- г) хрип, коклюш, стрес, суглоб;
- д) хрящ, рана, бинт, ліжка, кров, дослідження.

5. Знайдіть рядок, де всі слова записані правильно:

- а) чотири-разовий, темношкірий, темно-зелений, нервово-хворий, нервово збуджений;
- б) рентгено-урологічний, рауш-наркоз, швидкорослий, масляногліцериновий, онкохворий;
- в) крижово-тазовий, голковколювання, шкірно-підшкірний, півдози, пів-огірка;
- г) кисло-молочний, блідо-рожевий, опукло-ввігнутий, ультрафіолетовий, грушоподібний;
- д) щелепно-лицьовий, пів'язика, сільськогосподарський, чорноземоподібний, каменедроблення.

6. Знайдіть рядок, у якому трапляються помилки у написанні складних слів:

а) реzus-антитіло, водолікування, хіміотерапія, біологічно активний;

б) лікувально-профілактичний, електро-кардіограма, півдоза, рентген-кабінет;

в) ультрафіолетовий, мікроскоп, імунобіологічний, напіввідкритий;

г) серцево-судинний, жироподібний, міні-операція, жовтогарячий;

д) противірусний, душ-масаж, гідротерапія, гірко-солоний.

7. У якому рядку трапляються помилки у правописі складних слів:

а) медико-санітарний, абсолютно сухий, пів-апельсина, діа-метрально протилежний;

б) рентген-кабінет, сільськогосподарський, високорозвинений, віце-президент;

в) чітко виражений, врешті-решт, міні-ЕОМ, хіміотерапія, задньо-піднебінний;

г) східносібірський, південно-східний, гідродинаміка, відео-апаратура, мати-й-мачуха.

8. Поясніть, чим є перша частина складних слів, які пишуться разом:

а) кількісним числівником, який позначається цифрою;

б) кількісним числівником, який записується буквами;

в) словом-антонімом;

г) словом-синонімом;

д) прислівником.

9. Зазначте, у якому рядку одне поєднання слів пишеться окремо:

а) з діда/прадіда, тишком/нишком, гидко/бридко, темно/темно, мало/помалу;

б) чин/чином, білий/білий, сила/силенна, не сьогодні/завтра, тихо/тихо;

в) радий/радісінський, біжимо/летимо, повік/віки, гей/гей;

г) з усіх/усюд, любо/дорого, честь/чесстю, день/другий.

10. Укажіть рядок, у якому голосні [o] й [e] — сполучні звуки:

а) білосніжний, давновідомий, хвилевідбійний, правопорушник, двометровий;

б) верхньонадніпряньський, жовтогарячий, вуглевидобуток, очевидячки, смагляволиций;

в) костоправ, вічнозелений, одношлюбний, легкокрилий, ночесвітка;

г) крючоктвір, бронетранспортер, льодоспуск, ідолопоклонник, багатозарядний.

Варіант 3

1. Оберіть рядок, у якому лише один складний іменник пишеться разом:

а) теле/прес/конференція, хліб/сіль, мово/творець, напів/правда;

б) норд/ост, виставка/продаж, гектоват/година, Івасик/Телесик;

в) стоп/кран, учитель/фізик, вагоно/година, радіо/й/теле/апаратура;

г) екс/прем'єр, міні/спідниця, гідро/аеро/порт, лейб/драгун.

2. З'ясуйте, у яких двох рядках усі складні іменники пишуться разом:

а) ошад/книжка, машино/день, контр/агентство, лейб/медик;

б) право/порядок, блок/сигнал, лінгво/стилістика, євшан/зілля;

в) дерево/обробник, паро/генератор, радіо/турнір, авто/водо/цистерна;

г) нафто/водо/газо/провід, борт/радист, лінгво/стилістика, трьохсот/річчя.

3. З'ясуйте, у яких двох рядках усі слова написано правильно:

а) промкомбінат, бульбоцибулина, чотиривалентний, мілі-вольт, стереоекран;

б) Семипалатинськ, украгросервіс, контрудар, всюдисущий, псевдонаука;

в) двох'ярусний, однопроцентний, ветслужба, суперагент, мас-медія;

г) трьохтисячний, автопортрет, заввідділом, термоізоляція, двоатомний.

4. Оберіть рядок, у якому допущено помилку в правописі складних слів:

а) рута-м'ята, близько-близько, повік-віків, врешті-решт, на віки вічні;

б) без кінця-краю, рано-вранці, більш-менш, одним єдине, день-другий;

в) зроду-віку, раз за разом, честь-честю, сухо-насухо, сто-двісті;

г) ледь-ледь, с'як-так, давним-давно, чин чином, срібло-золото.

5. Зазначте рядок, у якому допущено помилку в правописі складних слів:

- а) не сьогодні-завтра, повік-віки, ого-го, ст.-ст., з усіх-усюд;
- б) день-другий, часто-густо, батько-мати, П-подібний, По-о-лк, стій!;
- в) видимо-невидимо, 5–6 днів, ЯК-40, радий-радісінський, кінець кінцем;
- г) великий-превеликий, ходив-переходив, одним одна, вверх-вниз, мед-пиво.

6. Позначте рядок, у якому всі медичні терміни є іншомовними, на позначення понять яких існують власне українські відповідники:

- а) коклюш, виразка, геморої, вакцина, мікстура, лімфоцит;
- б) кардіолог, шприц, дальтонізм, артерія, карієс, офтальмологія;
- в) анемія, симптом, гепатит, апатія, індикатор, генезис;
- г) діагностика, терапія, нежить, електрокардіограма, фактор, циркуляція;
- д) лікування, зіниця, сказ, куприк, правець, молоко.

7. Позначте рядок, у якому за будовою всі медичні терміни є простими:

- а) антивірусний, інсульт, діабет, півдози, ін'єкція, сітківка;
- б) симптом Шарко, інфаркт міокарда, хронічна пневмонія;
- в) анатомо-клінічний, резус-антитіло, сліпоглухонімиї, день-другий;
- г) медогляд, мазь Вишневського, нітрогліцерин, монокристал;
- д) око, лікар, жовчнокам'яний, зір, мускул.

8. Позначте рядок, у якому за будовою всі медичні терміни є складеними:

- а) антивірусний, інсульт, діабет, півдози, ін'єкція, сітківка;
- б) анатомо-клінічний, резус-антитіло, сліпоглухонімиї, день-другий;
- в) медогляд, мазь Вишневського, нітрогліцерин, монокристал;
- г) око, лікар, більш-менш, зір, мускул;
- д) симптом Шарко, інфаркт міокарда, хронічна пневмонія.

9. Знайдіть рядок, у якому трапляються помилки у написанні складних слів:

- а) резус-антитіло, водолікування, хіміотерапія, біологічно активний;

б) лікувально-профілактичний, електро-кардіограма, півдоза, рентген-кабінет;

в) ультрафіолетовий, мікроскоп, місцево анестезувальний, напіврідкий;

г) серцево-судинний, жироподібний, міні-операція, жовтогоарчий;

д) противірусний, душ-масаж, гідротерапія, гірко-солоний.

10. Зазначте рядок, у якому в усіх словах є сполучний звук [о]:

а) червон...деревний, пізн...цвіт, меч...носець, гвинт...моторний, кон...гін;

б) доз...мір, складн...підрядний, такс...моторний, свіж...морожений, овоч...консервний;

в) м'яч...подібний, зовнішн...політичний, криг...лам, сам...хідний, цар...дворець;

г) лір...хвостий, куб...метровий, мал...водний, хвощ...подібний, грош...любство.

Тема 6. Апостроф в українській мові

Практичний блок

Завдання 1. Перепишіть слова, вставляючи, де треба, апостроф, поясніть написання.

Св...ятослав, напів...яскравий, двох...ярусний, сер...йозний, комп...ютер, Григор...єв, ін...екція, Х...юстон, пів...ящика, б...юджет, б...юрократичний, об...єкт, дит...ясла, Лук...янівка, подвір...я, бур...ячиння, цв...ях, без...ядерний, м...який, в...юнитися, торф...яник, св...ятковий, брукв...яний, тьм...яно, гар...яче, від...їхати, під...йом, пів...ясена, роз...яснення, Руж...є, Мар...їн, Монтеск...є, від...ємний, міжгір...я, пор...ядок, любов...ю, м...ята, з...економити, р...юкзак, б...язь, медв...яний, роз...ятрений, розіб...єш, арф...ярка, напів...ява, здоров...я, мад...яра.

Завдання 2. Спишіть, поставивши потрібні розділові знаки, підкресліть слова з апострофом, поясніть його вживання. Витлумачте зміст прислів'їв і приказок.

1. Ранні пташки росу п'ють а пізні слізки ллють. 2. Пташка красна своїм пір'ям а людина своїм знанням. 3. Нащо й клад коли в сім'ї лад. 4. Доброму добра й пам'ять. 5. Скільки вб'єш стільки й в'їдеш. 6. Добре ім'я найкраще багатство. 7. Таке гово-

ритель що й собака з маслом не з'їсть. 8. Пам'ятаю як нині що торік десятий понеділок був у п'ятницю. 9. Музика без'язика а людей збирає.

Завдання 3. Перекладіть і запишіть українською мовою, поясніть правопис виділених слів.

1. Долг перед **матерью** трудно оплатить. 2. Не учи орла летать, а **соловья** петь. 3. На **безрыбье** и рак рыба. 4. За большим **подъемом** и спуск большой. 5. Пословицу не обойти, не **объехать**. 6. Счастье в воздухе не **вьется**, а руками достается. 7. **Объединенная** сила двигает скалу. 8. Не стыдись говорить, когда правду хочешь **объявить**.

Завдання 4. Запишіть слова у дві колонки: 1) з апострофом; 2) без апострофа.

Св...ято, над...яр...я, торф...яний, моркв...яний, медв...яний, реп...ях, арф...яр, з...економити, сер...йозний, від...їзд, п...ятсот, Солов...йов, з...ясовано, бур...ян, без...язикий, цв...ях, духм...яний, черв...як, Лук...ян, Себаст...ян, роз...їзд, пір...я, б...язь, Р...єпін, В...ячеслав, дит...ясла, пів...яблука, зв...язок, верб...я, мавп...ячий, полум...я, з...ятрений, під...яр...я, за озер...я, Григор...єв, Багр...яний, об...їсти.

Завдання 5. Перепишіть слова іншомовного походження, вставляючи, де треба, апостроф, поясніть написання.

Інтерв...ю, порт...єра, фокстер...єр, він...єтка, Віл...ям, Н...ютон, інтер...єр, ін...єкція, кар...єра, кон...юнктивіт, кур...йоз, кур...єр, п...юре, б...юлетень, прем...єра, п...єдестал, бар...єр, комп...ютер, ад...ютант, миш...як, пан...європейський, кол...є, п...єса, ател...є, вар...єте, Н...ю-Йорк, Рив...єра, В...єтнам, Рейк...явік, П...єр, ал...янс, ф...юзеляж, ф...ючерсний, г...юрза, к...янті, Руж...є, О...Кейсі, Жанна д...Арк.

Завдання 6. Розподіліть слова на групи за правилами написання. Поясніть наявність чи відсутність апострофа у словах.

Кам'яніти, олів'є, Соловйов, розп'ясти, в'язовий, рятівний, ім'я, медвяний, полум'яний, надвечір'я, різьбяр, В'ячеслав, черв'як, під'їжджати, безслав'я, нав'язливий, нав'ючений, рутвяний, різнотрав'я, дзвякнути, підребер'я, торф'яний, в'ється, дит'ясла, цвях, пів'ями, зобов'язаний, між'ярусний, з'єднати, зім'ятий, з'юр-

митися, любов'ю, невід'ємний, цвяшок, бур'ян, порядок, святкування, різьбярство, розв'язати, бряжчати, пів'ящика, валер'янка, Святослав, Лук'янівка, хуторянин, реп'ях, рум'янець, пом'янути, слов'янин, бязь, зм'якшити, кав'ярня, ряска, тім'я, зв'язківець, дев'ятсот, п'янкий, пуп'янок, пір'я.

Завдання 7. виправте допущені помилки, поясніть правку.

1. Будинок у п'ять поверхів стояв на околиці місця. 2. Моркв'яний сік корисний для всіх і для дітей. 3. Картопляне п'юре — це улюблена страва багатьох. 4. Сер'йозні проблеми в своєму житті зустрічає кожен. 5. У верхіві дерев гудів вітер. 6. До кімнати зайшов знайомий товариша Мурав'йова. 7. Духм'яні пахощі лугового сіна п'янили своїм запахом.

Завдання 8. Перепишіть, знявши ризик.

Впорядкований, трьох'ярусний, роз/єм, повітр/я, очікуванн/я, взаємозв'язок, мавп'ячий, суб/єкт, ім/я, от/маритися, кур/єр, старослов'янський, безхліб'я, прислів'я, моркв'яний, вп'ятьох, від/ємник, ін/акція, скр/ючений, інтерв'ю, в/язкість, фотоз/йомка, п/юре, бур'я, п/ю, п/єса, р/яд, дев'ять.

Завдання 9. Випишіть виділені слова, вставляючи апостроф.

У газу, наприклад **повітр...я**, немає ні форми, ні фіксованого об...єму.

Діагоналі — це прямі лінії, які з...єднують протилежні кути.

Сонячний годинник з...явився у 3500 р. до н. е.

Першим зразком техніки були примітивні **кам...яні** інструменти.

Датчики робота **запам...ятовують** усі необхідні рухи, а **комп...ютер** вносить їх у **пам...ять**, щоб повторювати їх знову й знову.

Фотоапарат **Н...єпса** являє собою **дерев...яний** ящик з лінзою спереду.

Рентгенівське проміння пронизує **м...які** тканини тіла, але не може пройти крізь тверді кістки.

Офіційно вважається, що **сузір...ів** на нашому небосхилі 88.

Завдання 10. Користуючись підручниками Вашої спеціальності, запишіть 10–15 слів-термінів з орфограмою на вживання апострофа. Поясніть значення виписаних слів.

Блок тестових завдань

Варіант 1

1. Виберіть рядок, у якому всі слова слід писати з апострофом:

- а) з...юрмитися, миш...як, верхів...я, п...єдестал, п...юре;
- б) Б...елгород, Захар...їн, Монтеск...є, Руж...є, В...язьма;
- в) мавп...ячий, тьм...яний, з...ясувати, роз...яснити, пів...яблука;
- г) голуб...я, подвір...я, бур...ян, довір...я, дит...ясла;
- д) духм...яний, прислів...я, полум...я, зв...язковий, Р...ябко.

2. Знайдіть рядок, в якому трапляються порушення орфографічних норм:

- а) ін'єкція, рельєф, медальйон, лосьйон, кольє, інтер'єр;
- б) компанйон, ательє, Ньютон, Рив'єра, п'єса, вар'єте;
- в) об'єкт, віньєтка, грав'юра, валюта, порт'єра, модельєр;
- г) кон'юнктивіт, бульйон, прем'єра, Мольєр, кур'єр, миш'як;
- д) бюджет, Омелян, рюкзак, сеньйор, адюльтер, місьє.

3. З'ясуйте, у якому випадку в рідномовних словах перед *я, ю, є, ї* пишеться апостроф:

- а) після *б, п, в, м, ф*;
- б) після *д, т, з, с, л, н*;
- в) після *б, п, в, м, ф, г, к, х, ж, ч, ш*;
- г) після *б, п, в, м, ф, г, к, х*;
- д) після префіксів із кінцевим приголосним перед наступними *о, у*.

4. Укажіть два рядки, у яких у всіх словах пишеться апостроф:

- а) безхліб/я, м/ята, жаб/ячий, Лук/янець, в/язень;
- б) солов'ї, духм/яний, слов/янський, зав/язка, безправ/я;
- в) хом/як, риб/ячий, моркв/яний, кав/ярня, знічев/я;
- г) безхмар/я, м/якосердий, бур/ян, арф/яр, роз/яснити;
- д) цв/ях, сузір'я, надвечір'я, св/ятковий, кур/йоз.

5. Оберіть рядок, у якому допущено помилку при написанні слова:

- а) дерев'яний, львів'янин, полум'яніти, порядок, зятямити;
- б) зобов'язання, бруков'яний, присвячений, в'ється, реп'ях, в'ялий;
- в) морквяний, мавпячий, м'який, п'ятниця, тім'я;

- г) зап'ястний, зів'ялий, багрянний, узгір'я, довір'я;
- д) м'язами, в'юн, медвяний, буря, фюрер.

6. Зазначте, у якому рядку лише одне слово пишеться з апострофом:

- а) любов/ю, м/ясо, Мар/яна, дев'ять, бур/ян;
- б) вр/ятувати, В/ячеслав, пор/ядний, різьб/ярство, хутор/янин;
- в) верхів/я, м/язи, кам/яний, пам/ять, жираф/ячий;
- г) бур/ячиння, двох/ярусний, трав/яний, під/юдити, зор/яний;
- д) бур/як, р/ясно, р/ябий, ін/екція, к/янти.

7. Оберіть два рядки, у яких усі слова пишуться з апострофом:

- а) міжгір/я, р/яст, бур/ян, Лук/янчук, перемир/я;
- б) бур/як, під/їзд, Глив/як, Мурав/йов, бруков/яний;
- в) п/янкий, бур/ян, риб/ячий, сурм/яний, двох/ярусний;
- г) Дем/ян, голуб/ята, трав/яний, під/яремний, пов'язати;
- д) пів/ями, п/юре, різдв/яний, від/ємний, ад/ютант.

8. Знайдіть рядок із порушенням орфографічних норм:

- а) ад'ютант, рельєф, шампін'йон, маляр, кольє, фокстер'єр;
- б) компан'йон, ательє, Ньютон, В'єтнам, п'єдестал, вар'єте;
- в) пеньюар, Стефюк, Афанас'єв, морквяний, духмяний, цвях;
- г) об'єм, віньєтка, бюджет, валюта, порт'єра, модельєр;
- д) кон'юнктура, мільйон, прем'єра, Мольєр, кур'єр, миш'як.

9. Укажіть два рядки, у яких усі слова пишуться без апострофа:

- а) св/ятість, багр/янець, Зор/яна, бур/я, лив/яр;
- б) рутв/яний, вар/яг, помор/янин, присв/ячений, тьм/януватий;
- в) зат/ямити, дріб/язковість, звір/ячий, перед/осінній, перед-жнив/я;
- г) забур/янений, круп/яний, Б/єлград, безвітр/яний, пор/ядок;
- д) риб/ячий, ін/екція, св/ятість, р/ябий, об/єднати.

10. Зазначте рядок, у якому допущено помилку в написанні слова:

- а) львів'янин, присвята, варшав'янка, довір'я, сім'янин;
- б) бурячиння, зав'язка, лихослів'я, верф'яний, Валер'ян;
- в) Святослав, моркв'яний, прив'ялений, рам'я, мертвяк;
- г) плоскогір'я, полум'я, рум'янець, освячений, п'янкий;
- д) пів'ями, пюре, мюзикл, дит'ясла, курйоз.

Варіант 2

1. Укажіть, у якому випадку пишеться апостроф:

- а) після префіксів і першої частини складних слів, що закінчуються на твердий приголосний, перед *я, ю, є, ї*;
- б) після префіксів і першої частини складних слів, що закінчуються на м'який приголосний, перед *я, ю, є, ї*;
- в) після префіксів із кінцевим приголосним перед наступними *і, е, а*;
- г) після префіксів із кінцевим приголосним перед наступними *о, у*;
- д) після *д, т, з, с, л, н*.

2. Оберіть рядок, у якому всі слова пишуться з апострофом:

- а) від/іхати, без/ідейний, з/економити, без/ядерний, дез/організація;
- б) роз/юшений, з/агітувати, під/їзд, від/ємний, з/організувати;
- в) без/язикий, перед/ювілейний, без/ядерний, роз/ятрити, об/єднаний;
- г) Дем/ян, солом/яний, тьм/яний, львів/яни, м/ясний;
- д) матір/ю, дит/ясла, б/юрократ, б/юст, б/язь.

3. З'ясуйте, у яких двох рядках у всіх словах після першої частини пишеться апостроф:

- а) трьох/елементний, пів/ями, пів/яблука, пів/якоря, пів/ялини;
- б) дит/ясла, трьох/ярусний, пів/юрти, пів/ідальні, пів/ящика;
- в) двох/етапний, пан/європейський, пів/їжака, пів/єнота, пів/ядра;
- г) пів/єпархії, пів/ягоди, двох/ярусний, пів/явора, пів/ясена;
- д) пів/دوزи, між/ярусний, пів/огірка, пів/ями, дит/ясла.

4. Зазначте рядок, у якому лише в одному слові пишеться апостроф:

- а) від/їжджати, від/їсти, під/їдати, над/їхати, об/їждчик;
- б) під/їзний, роз/їхатися, роз/їдання, роз/ятрити, з/явитися;
- в) під/йомник, з/йомка, з/окрема, возз/єднання, перед/осінній;
- г) з/їзд, роз/їхатись, з/економити, під/єднати, пред/явити;
- д) дит/ясла, О/Кейсі, б/юст, здоров/я, матір/ю.

5. Оберіть рядок, у якому написання всіх слів відповідає орфографічним нормам:

- а) духмяний, Вячеслав, пів'юрти, різьбярство;
- б) духмяний, В'ячеслав, пів'юрти, різьб'ярство;
- в) духмяний, В'ячеслав, пів'юрти, різьбярство;

- г) духм'яний, В'ячеслав, пів'юрти, різьбярство;
- д) духмяний, Вячеслав, півюрти, різьбярство.

6. Укажіть два рядки, у яких усі слова пишуться з апострофом:

- а) мавп/ячий, тьм/яний, з/ясувати, роз/яснити, п/єдестал;
- б) голуб/я, довір/я, дит/ясла, Захар/їн, Лук/ян;
- в) зв'язковий, прислів'я, полум'я, моркв/яний, В'ячеслав;
- г) хлоп/ята, верб/я, розв'язка, в'ялий, під/єднати.

7. Оберіть два рядки, у яких усі слова пишуться без апострофа:

- а) міжбрів'я, в'юн, з'їзд, дев'ять, об'єм;
- б) р'яст, дзв'якнути, св'ятковий, горохв'яний, вітр'як;
- в) р'юсати, різьб'яр, гар'ячий, цв'яшок, медв'яний;
- г) зор'яний, розм'якшити, цв'ях, моркв'яний, забур'янений.

8. Зазначте рядок, у якому допущено помилку в написанні слова:

- а) пір'їна, з'їхати, об'їзд, різьб'яр, рум'яний;
- б) розв'язати, п'є, з'єднання, в'язи, пам'ятка;
- в) розм'якшити, міжгір'я, матір'ю, бур'янець;
- г) реп'яхи, рябий, з'їсти, слов'янський, трьох'ярусний.

9. Зазначте, у якому рядку допущено помилку в написанні слова:

- а) пір'їна, мавпячий, бязь, верф'ю, під'язичний;
- б) горохв'яний, Белгород, рум'яний, п'явка, дев'ять;
- в) багрянець, тьм'яний, безриб'я, надвечір'я, Лук'янівка;
- г) посвята, зобов'язати, сором'язливий, роз'ятрити, в'язень.

10. Зазначте, у якому рядку написання всіх слів відповідає орфографічним нормам:

- а) дзв'якнути, пів'ярмарку, мавпячий, сурм'яний;
- б) дзвякнути, пів'ярмарку, мавпячий, сурм'яний;
- в) дзвякнути, пів'ярмарку, мавп'ячий, сурм'яний;
- г) дзвякнути, пів'ярмарку, мавпячий, сурмяний.

Варіант 3

1. Укажіть, у якому випадку апостроф не пишеться:

- а) коли перед губним звуком є приголосний, який належить до кореня;
- б) коли перед губним звуком є приголосний (крім [р]), який належить до кореня;
- в) коли перед губним звуком є [р], який належить до кореня;
- г) коли перед губним звуком є приголосний, який належить до префікса.

2. Оберіть два рядки, у яких усі слова пишуться без апострофа:
- а) мавп/ячий, черв/як, В/язьма, бур/ячиння, рутв/яний;
 - б) тьм/яно, цв/ях, св/яткувати, дзв/якнути, бур/як;
 - в) посв/ята, р/юмсати, лижв/яр, цв/яшок, різдв/яний;
 - г) св/ято, моркв/яний, верб/я, Б/єлград, Св/ятослав.

3. Зазначте, у якому рядку допущено помилку в написанні слова:
- а) крякати, бур'яний, бурак, бур'ян, рябий;
 - б) ряд, ряст, Репін, рятувати, сузір'я;
 - в) повір'я, дрючок, моряк, борються, ряжанка;
 - г) затямити, рум'янець, Примор'я, гарячий, крякати.

4. Зазначте, у яких двох рядках усі слова пишуться з апострофом:

- а) різьб/яр, потьм/яніти, краков/як, посв/ячення, переджнив/я;
- б) верф/ю, верб/я, сурм/яний, торф/яний, безшлюб/я;
- в) брукв/яний, лихослів/я, серм/яга, хутор/янин, медв/яний;
- г) міжбрів/я, матір/ю, сором/язливий, голуб/ята, пір/іна.

5. Знайдіть рядок, у якому трапляються порушення орфографічних норм:

- а) ін'єкція, рельєф, медальйон, лосьйон, кольє, інтер'єр;
- б) компаньйон, ательє, Ньютон, Рив'єра, п'єса, вар'єте;
- в) кон'юнктивіт, бульйон, прем'єра, Мольєр, кур'єр, миш'як;
- г) бюджет, Омелян, рюкзак, сеньйор, адюльтер, місьє;
- д) об'єкт, віньєтка, грав'юра, валюта, порт'єра, модельєр.

6. Знайдіть рядок з порушенням орфографічних норм:

- а) фаміл'ярний, місьє, Вільям, П'єр, нюанс, бар'єр;
- б) павільйон, альянс, Ньютон, В'єтнам, п'єдестал, вар'єте;
- в) транс'європейський, п'юре, валюта, порт'єра, модельєр;
- г) мад'яр, мільйон, п'єса, Нью-Йорк, кур'єр, миш'як;
- д) мільярд, бюро, Святослав, м'ята, рябий, свято.

7. Знайдіть рядок, у якому трапляються порушення орфографічних норм:

- а) імунітет, діагностика, мірра, безпліддя, новокаїн, Соловйов;
- б) фамільярний, місьє, Вільям, П'єр, нюанс, бар'єр, Бразилія;
- в) павільйон, альянс, Ньютон, В'єтнам, п'єдестал, вар'єте;
- г) транс'європейський, гастрит, валюта, порт'єра, ампіцилін;
- д) мад'яр, мільйон, пів-ядра, Нью-Йорк, кур'єр, миш'як.

8. Укажіть два рядки, у яких у всіх словах пишеться апостроф:

- а) безхліб/я, м/ята, жаб/ячий, Лук/янець, в/язень;
- б) солов/ї, духм/яний, слов/янський, зав/язка, безправ/я;
- в) хом/як, риb/ячий, моркв/яний, кав/ярня, знічев/я;
- г) безхмар/я, м/якосердий, бур/ян, арф/яр, роз/яснити;
- д) цв/ях, сузір/я, надвечір/я, св/ятковий, кур/йоз.

9. Оберіть рядок, у якому допущено помилку при написанні слова:

- а) дерев'яний, львів'янин, полум'яніти, порядок, затишити;
- б) зобов'язання, брукв'яний, присвячений, в'ється, реп'ях, в'ялий;
- в) морквяний, мавпячий, м'який, п'ятниця, тім'я;
- г) зап'ястний, зів'ялий, багрянний, узгір'я, довір'я;
- д) м'язами, в'юн, медвяний, буря, фюрер.

10. Зазначте, у якому рядку допущено помилку в написанні слова:

- а) пір'їна, мавпячий, бязь, верф'ю, під'язичний;
- б) горохвяний, Белгород, рум'яний, п'явка, дев'ять;
- в) багрянець, тьм'яний, безриб'я, надвечір'я, Лук'янівка;
- г) посвята, зобов'язати, сором'язливий, роз'ятрити, в'язень.

Тема 7. Написання слів-термінів з м'яким знаком

Практичний блок

Завдання 1. Поставте іменники у формі родового відмінка множини. Обґрунтуйте вживання м'якого знака.

Застереження, звільнення, столиця, паляниця, вишня, полуниця, кузня, будівля, питання, казання, моління, суцвіття, сонце, пригасання, сповідання, щастя, птиця, фортеця, господиня, таємниця, вулиця, пшениця, молодиця.

Завдання 2. Перепишіть слова, на місці крапок поставте, де потрібно, знак м'якшення. Позначте в словах орфограму на позначення сполучення літер *-ться, -шся* у дієсловах.

Спускаєт...ся, ідеш..., побачиш...ся, краєш...ся, піднімет...ся, сміють...ся, навчаєш...ся, посієт...ся, зазернит...ся, сріблит...ся, шкребет...ся, являєш...ся, зживеш...ся, гасит...ся, ллет...ся, роблять...ся, народжують...ся, дивит...ся, перечіпаєт...ся, знімають...ся, пишаєш...ся, зливаєт...ся, боїш...ся.

Завдання 3. Поясніть уживання м'якого знака в іменах і прізвищах видатних українців. Що вам відомо про цих людей?

Павло Чубинський, Стефан Яворський, Дмитро Яворницький, Василь Сухомлинський, Богдан Хмельницький, Павло Скоропадський, Максим Рильський, князь Ігор, Іван Нечуй-Левицький, Михайло Коцюбинський, Данило Галицький, Агатангел Кримський, Олександр Олесь, княгиня Ольга, Михайло Грушевський, Василь Симоненко.

Завдання 4. За допомогою суфікса *-ськ(ий)* утворіть від іменників прикметники і поясніть їх правопис.

Черкаси, Лохвиця, Полтава, Рівне, Севастополь, Тернопіль, Одеса, Умань, Ірпінь, Київ, Світязь, Ніжин, Ужгород, Донецьк, Дніпропетровськ, Луганськ, Хмельницьк, Луцьк, Кіровоград, Гданськ, Чикаго, Грузія, Індія, Молдова, Алжир, Токіо, Італія, Шотландія, Перу, Непал, Корея, Марокко, Цюрих, Гамбург, Мюнхен, Париж.

Завдання 5. Перепишіть слова, вставляючи, де необхідно, знак м'якшення.

Носил...ник, здаєт...ся, камін...ня, брен...кіт, ковал...с...кий, близ...кий, їздит..., кін...цівка, л...он, швец..., молод..., ковз...кий, нян...чити, розмал...овка, сортувал...ник, зган...бити, одес...кий, уман...с...кий, трипл...с...кий, пил...ніст..., жаліс...т..., журнал...чик, козац...кий, тон...ший, Хар...ків, радіс...т..., сторін...ці, шіст...десят, біл...шіс...т..., тітон...чин, повіс...тю, лял...чин, жит...тя, Михал...чук, вуз...кий, у скрин...ці, камін...чик, Кавказ...кий, вишен..., сер...йозний, україн...ський, гол...ці, нян...чин, гір...кий, Гор...кий, громадян...ство, першіст..., кул...туризм, ретел...ніст..., гал...мо, освітян...с...кий, потурбуют...ся, участ..., кін...ця, єднос...ті, пил...но, ход...ба, лікт...овий, річ..., тон...ше, Омел...чук, марафонец..., фехтувал...ник, чверт...фінал, початківець..., дев'ят...сот, відстан... .

Завдання 6. Запишіть слова у дві колонки: 1) зі знаком м'якшення; 2) без м'якого знака.

Накопичувал...ний, якнаймен...ший, авал..., розподіл...ний, кредитор..., зобов'язан...ня, аудитор..., об'єднувал...ний, діял...ніст..., вагон...чик, Ян...ченко, спіл...ний, контрол..., жін...ці, аудиторс...кий, жмен...ці, економіч...ний, екс-постачал...ник, оболон..., нен...чин, сніжин...ці, дз...об, секретар..., змен...шений, лар...ки, звідкіляс..., жен...шен..., приз...ба, промін...чик, збіговис...ко, читал...ня, вітерець..., камін...чик, з...їзд, ін...ший, українс...кий, найбіл...ший, зміст..., мит..., рибал...ці, дніпровс...кий, низ...ко.

Завдання 7. Перепишіть слова, вставляючи, де необхідно, знак м'якшення.

Фел...дшер, алкоголь..., непрохідніст..., хребец..., ал...фа-промені, лікарс...кий, жовч...нокам'яний, дал...тонізм, недокрів...я, туберку-л...оз, пал...ці, вагітніст..., спадковіст..., біл..., шприц..., консул...-тація, ліж...ковий, нежит..., кашел..., слаб...кіст..., загал...ноклі-нічний, внутрішн...ошкірна, артеріал...ний, дихал...ний, жен...-шен... .

Завдання 8. Перепишіть речення, поставивши, де потрібно, знак м'якшення. Поясніть його вживання.

1. Найбіл...ше ус...ого славит...ся поміж люд...ми той народ, у яко-го його мова широко розвинута і збагачена творами всякого пис...ме-н...ства (*Панас Мирний*). 2. Відомо було досі, що вкраїн...с...ка мова своєю доброзвучністю (милозвучніс...тю) займає одно з перших міс...ц... між усіма європейс...кими мовами (*В. Самійленко*). 3. Навіт... квітка квітує для того, щоб зоставити піс...ля себе насін...ня, щоб знову відтво-рити свій квіт у майбутньому (*О. Гончар*). 4. Гіпотези про найдавніші, дописемні періоди існуван...ня україн...с...кої мови особливо активізу-ют...ся у зв'язку з тим, що на території сучасної України визначають... прабат...ківщину індоєвропейців, виявляють... шляхи їхн...ого розселен...ня (*С. Єрмоленко*).

Завдання 9. Перепишіть прислів'я, вставте, де треба, м'який знак. Поясніть правила вживання.

1. Не пной в криницю, знадобит...ся води напйт...ся. 2. Бат...ком-матір...ю не хвалис..., а хвалис... чес...тю. 3. З ким поведеш...ся, від того й набереш...ся. 4. Шануй бат...ка й нен...ку, буде тобі скріз... гла-ден...ко. 5. Хто біл...ше читає, той біл...ше знає. 6. Біл...ше діла — мен...ше слів. 7. Молодець... проти овец..., а проти баран...ця і сам як вів...ця. 8. Янгол...с...кий голосок — та чортова думка. 9. Козац...кому роду нема переводу. 10. Їж... борщ... з грибами і тримай язик за зуба-ми.

Завдання 10. Поясніть, чому не пишеться м'який знак після виділе-них літер.

Боязкий, бажання, добрість, воротар, кінчик, відважте, насипте, тюрмою, Харків, тонший, свято, рибалчин, у тарілці, галчєня, малярія, панщина, віддячити.

Блок тестових завдань

Варіант 1

1. Знайдіть рядок, у якому трапляються порушення орфографічних норм:

- а) олівець, шприц, тонший, уманський, женьшень, чотирма;
- б) бринчати, кузня, нянчин, на гілці, на черешенці, Гурев, вознісся;
- в) у скриньці, Уманщина, секретар, вріжте, лікар, Дьяков;
- г) конференсьє, альбінос, Маньчжурія, Ньютон, миш'як, Рей-к'явік;
- д) ін'єкція, перед'ювілейний, дит'ясла, пів'ядра, Рішельє, рельеф.

2. Знайдіть рядок, у якому всі слова записані правильно:

- а) викиньте, близький, різкий, вчителчин, на бруньці, кузня;
- б) тонший, сьогодні, близькість, цілісність, Зорька, панщина;
- в) людський, цвях, Афанасьєв, кінці, сільський, Сибір;
- г) кров, п'ятсот, вибачте, Ульянов, кварц, Марусьчин;
- д) камінчик, на вишенці, кров, степ, Харків, сіль.

3. Зазначте, у яких випадках пишеться *ь*:

- а) після *н* перед *ж, ч, ш, щ*;
- б) після [д'], [т'], [з'], [с'], [дз'], [ц'], [л'], [н'] у кінці слова і складу;
- в) після *н* перед суфіксом *-ськ-*;
- г) у буквосполученнях *-льц-, -льч-, -ньц-, -ньч-, -сьц-, -сьч-*, якщо вони походять від *-льк-, -ньк-, -ськ-*.

4. З'ясуйте, у яких випадках пишеться *ь*:

- а) після *р* у кінці складу або слова;
- б) перед *о* після м'яких приголосних у середині складу;
- в) у позиції між м'якими приголосними;
- г) у родовому відмінку множини іменників жіночого роду м'якої групи I відміни й середнього роду на *-ни(я)*, *-ц(е)* II відміни.

5. Укажіть, у яких двох рядках усі слова пишуться з *ь*:

- а) витяз..., багат...ма, літ...ні, джерел...це, гедз...;
- б) брен...кіт, різ...бяр, брун...ка, борот...ба, пис...мо;
- в) буз...ки, хвац...кий, тіл...це, чудотворец..., посол...ський;
- г) прияз...н..., тес...ляр, радіст..., сім...сот, вчител...ка.

6. Оберіть два рядки, у яких усі слова пишуться з *ь*:

- а) л...онар, т...опнути, с...орбати, д...огтярня, ц...омкати;
- б) сл...озинка, л...ох, завтрашн...ому, чотир...ох, сіт...овий;

- в) мал...ований, с...омга, дз...об, з...омка, бад...орий;
г) втр...ох, с...огосвітній, л...одяник, сер...ознішати, т...охкати.

7. Знайдіть рядок, у якому всі слова записано правильно:

- а) кров, шістсот, узбіч, Омелян, кварц, Вальчин, Марусчин;
б) пронісся, близький, різкий, рибалчин, на бруньці, лазня,
підносься;

- в) Харьків, Донченко, людськість, Касян, Горький, різба;
г) Карпюк, кузня, Дем'янов, кінці, стільці, волинський;
д) вріжте, вибачте, чотирьма, панцир, сидиш, дивиться.

8. Знайдіть рядок, у якому всі слова записані правильно:

- а) винісся, Улянов, дерзкий, рибалчин, на бруньці, лазня;
б) міхур, Донченко, близькість, Омелян, Горький, бринчати;
в) морський, кузня, Демьянов, кінці, стільці, волинський;
г) голуб, вісімсот, розносься, Тетяна, кварц, Наталчин;
д) портгьера, мадьяр, ніч, смієшся, сядьте, їжте.

9. Оберіть два рядки, у яких усі слова пишуться з *ь*:

- а) поділ...с...кий, домен...щик, черешен...ці, гіл...ці, ковз...кий;
б) грил...яж, ін...жир, зачіс...ці, Натал...чин, близ...ко;
в) різ...бяр, брен...кати, пісен...ка, т...мянний, л...няний;
г) гост...овий, трин...кати, брин...чати, т...мянний, Луц...к.

10. Укажіть два рядки, у яких усі слова пишуться без *ь*:

- а) двокол...ці, різ...ність, пун...шевий, рогачил...но, свят...ці;
б) тон...ший, у тан...ці, Мирон...чук, бас...кий, весел...ці;
в) япон...с...кий, лан...цюжок, пужал...це, бджіл...ці, Хар...ків;
г) л...ле, з...омка, с...огодення, дев'ят...сот, камін...чик.

Варіант 2

1. Зазначте, у яких випадках пишеться *ь*:

- а) після [л'] перед наступним приголосним;
б) після будь-якого м'якого перед наступним м'яким приголосним;
в) між подовженими м'якими приголосними;
г) після м'яких приголосних у середині складу перед *о*.

2. З'ясуйте, чому в словах *баский, боязкий, порський, дерзкий* *ь* відсутній:

- а) *з, с* разом із *к* не творять суфіксів *-зк-*, *-ск-*;
б) *з, с* разом із *к* не знаходяться в позиції між м'якими приголосними;
в) після *з, с* перед *к* м'який знак не ставиться.

3. Поясніть, з чим пов'язане вживання *ь* у словах *доньці, доньчин, приятельці, приятельчин, кицьці, кицьчин*:

- а) з наголосом;
- б) з позицією;
- в) з формою називного відмінка іменника;
- г) ці слова — винятки.

4. Укажіть, у яких двох рядках усі слова пишуться з *ь*:

- а) слов'янс...кий, по-християнс...ки, бояз...ко, багац...ко, близ...ко;
- б) хвац...ко, збіговис...ко, кесарс...кий, пис...мена, порс...кати;
- в) в'яз...кий, війс...ко, по-українс...кому, галиц...кий, ковз...кий;
- г) запоріз...кий, людс...кіст..., парубоц...кий, одес...кий, вуз...ко.

5. Оберіть два рядки, у яких у всіх словах пишеться *ь* після *л*:

- а) скал...пувати, кал...віль, хвал...ко, сал...вія, спіл...ник;
- б) бджіл...ці, геніал...ність, русал...чин, у спіл...ці, держал...це;
- в) приятел...чин, віял...ці, учител...с...ка, креол...ці, барабол...ка;
- г) лял...ці, перемишл...ський, шанувал...ник, ціл...ність, сідал...це.

6. Зазначте, у яких двох рядках у всіх словах пишеться *ь* після *н*:

а) батен...ко, ріднесен...кий, уман...ський, сиротин...ці, татун...-цьо;

- б) нен...чин, дружен...ка, брин...чати, у жмен...ці, на яблун...ці;
- в) япон...ський, тон...ший, матін...чин, зірон...ці, янесен...кий;
- г) Ман...ці, всен...кий, господин...ці, ст...марити, Пріс...чин.

7. З'ясуйте, у якому рядку допущено помилку у написанні слова:

- а) родимець, льоток, клятьба, держално, бренькіт;
- б) близько, різький, забудько, призьба, обценьки;
- в) брунька, вільнодумець, пасльоновий, по-будньому;
- г) підстьобати, ожеледь, Маньчжурія, мальвовий, осьде.

8. Укажіть, у якому відмінку в іменниках жіночого роду м'якої групи I відміни вживається м'який знак:

- а) родовому множини;
- б) родовому однини;
- в) давальному однини;
- г) знахідному множини.

9. Зазначте, у якому відмінку в іменниках середнього роду на *-ни(я)*, *-ц(е)* II відміни вживається м'який знак:

- а) давальному множини;
- б) родовому множини;

- в) знахідному множини;
- г) орудному множини.

10. З'ясуйте, у яких дієслівних формах вживається м'який знак:

- а) на *-ть, -ться*, а також у формі наказового способу;
- б) на *-ть, -ться*, а також у формі умовного способу;
- в) на *-ть, -ться*, а також у формі пасивного стану;
- г) на *-ть, -ться*, а також умовного і наказового способів.

Варіант 3

1. Зазначте, у яких випадках відсутній *ь*:

- а) після м'якого [л'] перед наступним приголосним;
- б) після *н* перед *ж, ч, ш, щ* та перед суфіксом *-ськ-*;
- в) у дієслівних формах дійсного та наказового способів;
- г) після *л* в іменникових суфіксах *-алн(о), -илн(о)*.

2. З'ясуйте, за якої умови *ь* відсутній:

- а) у родовому відмінку множини іменників жіночого роду м'якої групи I відміни;
- б) після м'яких приголосних (крім [л']) перед м'якими;
- в) після *р* в кінці складу або слова;
- г) після м'якого [л'] перед наступним приголосним.

3. Укажіть рядок, у якому наведено всі літери, після яких *ь* не пишеться:

- а) д, г, з, с, л, н, ц;
- б) б, п, в, м, ф, р, ж, ч, ш, щ;
- в) б, п, в, м, ф, д, т, з, с, л, н;
- г) ж, ч, ш, щ, р, д, т, з, с, л, н.

4. Поясніть причину відсутності м'якого знака у словах *сопілці, сопілчин, Парасці, Парасчин, матінці, матінчин*:

- а) відсутній у формі називного відмінка однини;
- б) відсутній у формі називного відмінка множини;
- в) відсутній у формі родового відмінка однини;
- г) відсутній у формі родового відмінка множини.

5. Оберіть два рядки, у яких у всіх словах після *н* відсутній *ь*:

- а) мен...ший, бун...чук, ін...жир, пестун...чик, селян...ський;
- б) закін...чити, дон...чин, гон...щик, жен...чик, Ман...чжурія;
- в) віден...ський, пан...ство, помаран...ча, тон...ший, мізин...чик;

г) ган...чір'я, дон...чак, жен...шеневий, лін...куватий, мен...шість.

6. Зазначте, у яких двох рядках в усіх словах *ь* відсутній:

- а) Хар...ків, колос...я, сон...ця, нал...ю, пужал...но;
- б) у вишиван...ці, пас...ся, гін...ця, брыз...кіт, нал...ю;
- в) т...мяний, ціпил...но, пужал...це, повір...те, ред...ці;
- г) чотир...ма, вісім...сот, різ...бяр, лан...цюжок, смієш...ся.

7. Віднайдіть два рядки, у яких у всіх прізвищах перед суфіксами *-ченк(о)*, *-чук*, *-чишин* відсутній *ь*:

- а) Пан...ченко, Рад...чук, Михал...ченко, Грин...чишин, Дуд...ченко;
- б) Мирон...чук, Пан...чишин, Фед...ченко, Влад...ченко, Брат...ченко;
- в) Фед...чук, Степан...чишин, Грін...ченко, Міт...ченко, Пан...чук;
- г) Пін...чук, Крат...чук, Гал...ченко, Степан...ченко, Фед...чишин.

8. З'ясуйте, у яких двох рядках у всіх словах вживається *ь*:

- а) нян...чити, мол...ба, витон...ченість, красун...чик, дзенькотіння;
- б) різ...бяр, т...мяний, дон...чин, нен...чин, брин...чати;
- в) лар...ок, фал...цет, ос...дечки, пуц...вірінок, тин...кар;
- г) мол...берт, внучен...ці, іспан...чин, колодяз...ний, піл...говий.

9. Зазначте два рядки, у яких у всіх словах у сполуках *-лиць-*, *-лич-*, *-лиць-*, *-лич-* відсутній *ь*:

- а) панян...ці, дон...чин, Гал...чин, бандерол...ці, жін...чин;
- б) тітон...чин, мирян...ці, на лял...ці, яблун...чин, Малан...ці;
- в) медун...ці, живин...ці, естон...чин, бджіл...чин, у таріл...ці;
- г) спіл...чанський, черпал...ці, на сторін...ці, дівчин...чин, Галин...ці.

10. З'ясуйте, у яких двох рядках наведено слова-винятки, у яких вживається *ь*:

- а) Уман...щина, дзен...кіт, ковз...кий, т...охкати, Степан...чук;
- б) брин...чати, різ...бяр, т...мяний, дон...чин, нян...чити;
- в) друкарен..., тон...ший, сердец..., по-братс...ки, Пріс...чин;
- г) Михал...ченко, нян...чити, пужал...це, різ...бяр.

Тема 8. Подвосення та подовження приголосних

Практичний блок

Завдання 1. Перепишіть, вставляючи, де треба, пропущені букви. Визначте, на межі яких морфем відбувається подвосення приголосних. Поясніть правопис кожного слова.

Щоден...ик, ран...ій, місь...ком, за...вишки, безсон...ий, ві...далений, о...бризкати, підвікон...я, вимушен...ий, бе...застережний, пі...добрюватись, розрі...ся, війсь...комат, за...ві...длом, шален...ий, здоровен...ий, напас...я, пі...данство, ві...дзвеніти, буден...ий, вітрян...ий, хрещен...ий, на...випередки, юн...ат, балкон...ий, пісен...ик, напі...відчинений, ро...зброєн...ий, натря...ся.

Завдання 2. Перекладіть українською мовою слова. Поясніть орфограми. З п'ятьма словами складіть п'ять речень.

Поволжье, болью, соцветие, листья, Керчь, знания, усилия, коллектив, грипп, огненный, скатертью, разоружение, желчью, воссоединенный, Закарпатье, деталью, местоимение, отдать, внешне, чувства, удовлетворение, нарисованный, предупрежденный, честью, ежедневно, барокко, старательно, отделить, статьей, мудростью, печью, Полесье, бездорожье, желание, Запорожье, Голландия, Ницца, Алла, Геннадий, Шиллер.

Завдання 3. Запишіть іменники III відміни у формі орудного відмінка однини. Поясніть їх правопис.

Дотепність, в'язь, жовч, совість, височінь, любов, нехворощ, заполоч, смерть, сіль, честь, верф, радість, вічність, сталь, фальш.

Завдання 4. Утворіть за допомогою префіксів і суфіксів слова з подвосенням або подовженням приголосних.

Зрівняти, знати, передбачити, визнати, земля, дзеркало, питати, сила, читати, тварина, корінь, походити, сполучати, судити, населяти, оздоблювати, мільйон, чути, берег, вікно, дах, єднати.

Завдання 5. Вставте пропущені букви. Згрупуйте слова відповідно до правил правопису.

Антисубсидійне розслідуван...я, банківська холдингова гру...а, апеляційне узгоджен...я, бюджетна програм...а, цін...ий папір, валютні цін...ості, первин...ий облік, електрон...ий гама-

нець, ін...оваційний потенціал, карантин...ий сертифікат, примусове стягнен...я податків, відкрит...я рахунку, бездоган...а ділова репутація, банківське регулюван...я.

Завдання 6. Перепишіть речення, розкриваючи дужки, подвоюючи букви.

1. Здоров'я — найці(н)іший капітал, що має людина. Якщо воно є — світ наших можливостей безмежний, немає його — наше існува(н)я перетворюється на клубок болю, страждань, обмежених нашим тілом чи окремим органом. 2. Рухаючись, людина ніби сама заводить годи(н)ик свого жи(т)я. 3. Здобутки фізичної досконалості — це не тільки ідеал, але й повсякде(н)а практична діяльність кожної людини, яка піклується про вдосконале(н)я своєї фізичної культури. 4. Нині як ніколи гостро стоїть проблема зміцне(н)я здоров'я населе(н)я за допомогою засобів фізичної культури. 5. Фізична культура і масовий спорт набувають першочергового значе(н)я у загальному комплексі умов, які визначають оптимальний рівень жи(т)єдіяльності організму людини. 6. Уряд України здійснив низку заходів з формува(н)я державної політики у сфері фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності шляхом створе(н)я відповідних державних органів, фінансового матеріально-технічного, нормативно-правового та іншого забезпече(н)я розвитку фізичної культури і спорту.

Завдання 7. Запишіть слова з подовженими та подвоєними приголосними. З'ясуйте правила написання цих орфограм.

Двовладдя, Забужжя, повинності, білль, Еллада, вірування, Наддніпрянщина, Закарпаття, повстання, Священне писання, Хрещення Русі, коронний гетьман, козаччина, політика умиротворення, доктрина стримування, воєнно-промисловий комплекс, ахіллесова п'ята, Десятинна церква, інтернування, Яський мирний договір, первіснообщинний лад, булла.

Завдання 8. Замість крапок поставте пропущені літери. Згрупуйте слова відповідно до правил їх правопису.

Підсилен...я, безсмерт...я, повноліт...я, повніст...ю, виготовлен...я, навман...я, відтворен...я, звучан...я, гран...ю, мудріст...ю, спросон...я, мит...єво, зображен...я, військ...омат, енергоспоживан...я, ніч...ю, жовч...ю, повін...ю, радіомовлен...я, настроєн...я, покликан...я, захоплен...я, знан...я, жит...я, якіст...ю, совіст...ю, невід...ільний, щаст...я, гордіст...ю, напруженіст...ю, від...аністю, задоволен...я, завзят...я, стомлен...ий, переконан...я, обран...я,

зібран...ий, зібран...я, питан...я, прохан...я, визнан...я, чут...я, гнуч-
кіст...ю, л...ється, безліч...ю, мудріст...ю, бездоган...о, злягодже-
н...о, безімен...ий, детал...ю.

Завдання 9. За словником іншомовних слів витлумачте значення поданих пар слів і поясніть різницю в правописі. Складіть речення.

Бона — бонна, Віла — вілла, міра — мірра, мото — мотто, біль — білль, мана — манна.

Завдання 10. Сформулюйте до рядів слів правила правопису подвоєних і подовжених приголосних.

Рілля, стаття, суддя.

Виллемо, зіллемо, наллють.

Сіллю, міццю, ніччю.

Священний, невблаганно, непримиренний.

Знання, життя, читання.

Навмання, спросоння, зрання.

Відданий, законний, розрісся.

Блок тестових завдань

Варіант 1

1. З'ясуйте, у якому випадку слід писати буквосполучення *-ни-*:

- у збільшувально-підсилювальному суфіксі;
- у ненаголошених суфіксах;
- у дієприкметниках і прикметниках з відповідних дієприкметників;
- у прикметниках старослов'янського походження.

2. Укажіть, чим пояснюється подвоєння у прикметниках *священний, благословенний, блаженний, огненний*:

- лексичним значенням слова;
- походженням і наголосом;
- тільки наголосом;
- тільки походженням.

3. Поясніть, від чого залежить написання слів *здійснений (здійсненний), нездоланий (нездоланний)*:

- від наголосу і лексичного значення слова;
- від походження і наголосу;
- від лексичного значення і походження слова;
- від наголосу.

4. Оберіть рядок, у якому в усіх словах подвоюється літера *н*:
а) несказан...ий, здоровен...ий, непримирен...ий, числен...ий, незрівнян...ий;

б) жадан...ий, незбагнен...ий, хрещен...ий, скублен...ий, несплачен...ий;

в) подрібнен...ий, шален...ий, довгождан...ий, широчен...ий, зроблен...ий;

г) збентежен...ий, вироблен...ий, неоцінен...ий, природжен...ий, сформульован...ий.

5. Укажіть, у якому рядку допущено помилку при подвоєнні приголосних:

а) первозданний, невтоптаний, розвантажений, окаянный, напружений;

б) зрівняний, невтоленний, розірваний, навантажений, продуманий;

в) нужденний, згуртований, довгоочікуваний, виконаний, розколений;

г) виготовлений, зігнаний, налічуваний, явлений, ошпарений.

6. Зазначте два рядки, у яких у всіх словах подвоєння відсутні:

а) засмажен...ий, виконан...ий, невшиван...ий, скоєн...ий, відредагован...ий;

б) варен...ий, печен...ий, вивершен...ий, написан...ий, побілен...ий;

в) безупин...ий, ідеалізован...ий, вихован...ий, обгорнен...ий, сказан...ий;

г) здавлен...ий, впорядкован...ий, невин...ий, скопійован...ий, розроблен...ий.

7. З'ясуйте, у якому рядку подвоєння відбувається в усіх словах:

а) с...авці, Ган...ин, вис...адити, спечен...ий, загублен...ий;

б) Сав...а, бов...аніти, вис...ати, зроблен...ий, скомпрометован...ий;

в) бов...ан, Ган...а, л...яний, ов...а, с...ати;

г) відлун...я, безсмерт...я, Над...ністриянина, курін...ий, павуч...я.

8. Укажіть, у якому рядку в усіх словах відбувається подвоєння приголосних:

а) бе(з/зз)аборо(н/нн)ий, (в/вв)ічливий, ро(з/зз)олоче(н/нн)ий, віко(н/нн)иця, ро(з/зз)’єднатися;

б) війсь(к/кк)ор, розібра(н/нн)ий, бе(з/зз)астережний, насті(н/нн)ий, ро(з/зз)броїти;

в) бе(з/зз)ако(н/нн)ий, (з/зз)ивати, ві(д/дд)іле(н/нн)я, о(б/бб)ризкати, во(з/зз)величе(н/нн)я;

г) засипа(н/нн)ий, курі(н/нн)я, обдарова(н/нн)я, щоде(н/нн)о, погірше(н/нн)я.

9. Зазначте рядок, у якому в усіх словах на місці крапок слід писати *-нн-*:

а) антен...ий, левин...ий, камін...ий, олов’ян...ий, лавин...ий;

б) блажен...ий, незрівнян...ий, захлан...ий, безперестан...ий, незчислен...ий;

в) вивершен...ий, незлагоджен...ий, мерзен...ий, освітлен...ий, свячен...ий;

г) наджарен...ий, засушен...ий, поранен...ий, чотиригран...ий, схвален...ий.

10. Оберіть рядок, у якому в усіх словах відбувається подовження приголосних звуків:

а) ві(т/тт)я, прибу(т/тт)я, ку(т/тт)я, лата(т/тт)я, узви(ш/шш)я;

б) вжи(т/тт)я, гі(л/лл)ячка, здобу(т/тт)я, ста(т/тт)ей, прова(л/лл)я;

в) бади(л/лл)я, відкри(т/тт)я, су(д/дд)івство, обі(л/лл)ятися, узбі(ч/чч)я;

г) зуси(л/лл)я, бага(т/тт)я, поро(с/сс)я, кло(ч/чч)я, породі(л/лл)я.

Варіант 2

1. Укажіть, у якому рядку наведено літери, які в позиції між голосними подовжуються:

а) *р, л, м, н, в, й;*

б) *д, т, з, с, л, н, ж, ш, ц, ч;*

в) *б, п, в, м, ф;*

г) *ж, ч, ш.*

2. Зазначте, після якого звука подовжуються приголосні, якщо вони знаходяться перед *я, ю, є, і*:

а) голосного;

б) шиплячого приголосного;

в) губного приголосного;

г) будь-якого приголосного.

3. Поясніть, за якої умови відбувається подовження у словах *зрання, навмання, спросоння, попідвіконню, попідтинню*:

- а) на межі кореня і суфікса;
- б) перед *ю, я* в прислівниках;
- в) це винятки;
- г) у позиції між голосними.

4. Укажіть, у якому відмінку відсутнє подовження у слові *стаття*:

- а) у родовому однини;
- б) у родовому множини;
- в) у місцевому множини;
- г) у місцевому однини.

5. Оберіть два рядки, у яких у всіх словах відбувається подовження приголосних звуків:

- а) галуз...я, волос...я, знаряд...я, знаряд...ь, почут...я;
- б) жит...я, гіл...я, під...аш...я, сторіч...я, знан...я;
- в) збіж...я, колос...я, жит...єпис, угід...я, угід...ь;
- г) Поділ...я, затиш...я, плат...я, чут...я, облич...я.

6. З'ясуйте, у яких двох рядках в орудному відмінку всі слова пишуться з подвоєними приголосними:

- а) емаль, єдність, міць, любов, подорож;
- б) галузь, жовч, відстань, повінь, річ;
- в) вісь, лань, заповідь, папороть, розкіш;
- г) зеленъ, молодъ, путь, синь, мазь.

7. Укажіть рядок, у якому допущено помилку при подвоєнні приголосних:

- а) безголосся, Забужжя, узлісся, рілля, слабовілля;
- б) Ілля, відкриття, суддя, попаддя, роздоріжжя;
- в) ллю, ллемо, ллеться, виллю, наллю;
- г) Прикарпаття, дозвілля, ломаччя, зілля, стоголосся.

8. З'ясуйте, у яких двох рядках в орудному відмінку всі слова зазнають подовження:

- а) бандероль, доповідь, матір, ніжність, пам'ять, сповідь;
- б) діагональ, гордість, проповідь, мужність, осінь;
- в) акварель, велич, деталь, заполоч, мігрень, педаль;
- г) грань, даль, сіль, постать, тінь, паморозь.

9. Оберіть рядок, у якому допущено помилку при подвоєнні приголосних:

- а) вволокти, беззоряний, ззаду, коріняччя, співвітчизник;
- б) ввімкнення, заввишки, беззвучність, нез'явлення, подання;
- в) безземелля, ввіпхнутися, небачений, роззявляти, скошений;
- г) бурячиння, накреслення, медальйонний, обговорення, погодження.

10. Зазначте, у яких двох рядках у всіх словах наявне подвоєння приголосних:

- а) о(б/бб)ивка, війсь(к/кк)омат, о(т/тт)епер, зако(н/нн)ість, кі(н/нн)ота;
- б) (в/вв)ічливість, де(ф/фф)ак, о(б/бб)ігти, о(т/тт)оді, тума(н/нн)ість;
- в) во(з/зз)'єднання, письме(н/нн)ик, цілі(н/нн)ик, ю(н/нн)ат, ві(д/дд)аність;
- г) заверше(н/нн)я, бе(з/зз)убий, вдяга(н/нн)я, підвіко(н/нн)я, відмі(н/нн)ик.

Варіант 3

1. З'ясуйте, за якої умови відбувається подвоєння приголосних в українській мові:

- а) коли наголос падає на корінь слова;
- б) коли наголос падає на закінчення;
- в) при збігу однакових приголосних префікса і кореня, кореня і суфікса;
- г) при збігу однакових приголосних кінця першої й початку другої частин складноскорочених слів.

2. Подвоєння приголосних у словах *військкомат*, *деффак*, *міськком*, *юнат*, *страйкком* пояснюється збігом однакових приголосних:

- а) префікса і кореня;
- б) кінця першої й початку другої частин складноскорочених слів;
- в) кореня і суфікса.

3. Укажіть, у яких двох рядках у всіх словах наявне подвоєння приголосних:

- а) в...ечері, в...із, без...битковий, об...ігати;
- б) роз...утися, об...ивка, від...іл, от...ой, від...імкнути;
- в) в...ерх, роз...броєний, об...итий, зав...ишки, від...арювати;
- г) без...містовний, над...ерти, з...овні, від...іл, над...ірваний.

4. Оберіть рядок, у якому в усіх словах подвоюється літера *н*:
- а) скля...ий, передвоє...ий, лату...ий, гарнізо...ий, карда...ий;
 - б) гормо...ий, навчаль...ий, зако...ий, причи...ий, камі...ий;
 - в) змі...ий, ешелю...ий, дев'ятиде...ий, лимо...ий, осі...ій;
 - г) балко...ий, греча...ий, дерев'я...ий, криміноге...ий, сті...ий.

5. Зазначте, у якому рядку в усіх словах подовження відбувається на межі основи і постфікса *-ся*:

- а) возніс...я, пас...я, розпростерс...я, відніс...я, оббивс...я;
- б) підніс...я, запас...я, протиснувс...я, вирівнявс...я, розніс...я;
- в) розріс...я, проніс...я, виніс...я, тряс...я, спас...я;
- г) зніс...я, відокремивс...я, протис...я, надірвавс...я, розщедривс...я.

6. Віднайдіть рядок, у якому допущено орфографічну помилку в написанні слова:

- а) бездоганно, законно, старанно, позмінно, безпричинно;
- б) цінність, священник, безнадійність, туманність, зверхність;
- в) безталанник, Вінниця, іменинник, верхоріччя, підвіконня;
- г) віддячити, буденність, наддверний, роззява, полегшення.

7. Віднайдіть рядок, у якому в усіх словах на місці крапок слід писати *-ни-*:

- а) написан...ий, страховин...ий, незбалансован...ий, сплетен...ий, затоплен...ий;
- б) адресован...ий, далечен...ий, смажен...ий, явлен...ий, зчеплен...ий;
- в) височен...ий, невблаган...ий, священ...ий, товстен...ий, страшен...ий;
- г) запакован...ий, відпресован...ий, нажален...ий, силен...ий, помелен...ий.

8. Укажіть, у якому рядку в орудному відмінку всі слова зазнають подовження:

- а) височінь, подать, далечінь, сталь, проповідь;
- б) глибочінь, впевненість, ніч, матір, якість;
- в) спільність, широчінь, верф, мідь, вість;
- г) гідність, масть, спіраль, ртуть, шерсть.

9. Оберіть рядок, у якому допущено помилку при подвоєнні приголосних:

- а) мотуззя, статтей, лляний, розіллється, узбережжя;
- б) гілляччя, безводдя, узбіччя, памороззю, впевненістю;

- в) знання, буття, правосуддя, радістю, Іллею;
- г) газівідділення, варення, підніжжя, невпинність, щеплення.

10. Зазначте, у яких двох рядках у всіх словах наявне подвоєння приголосних:

а) башта(н/нн)ик, самові(д/дд)а(н/нн)ість, низи(н/нн)ий, прич(н/нн)ий, змії(н/нн)ий;

б) ві(д/дд)зеркале(н/нн)я, страй(к/кк)ом, прикордо(н/нн)ий, ро(з/зз)ява, теплообмі(н/нн)ий;

в) тер(т/тт)я, розмі(н/нн)ий, півгоди(н/нн)ий, сталефасо(н/нн)ий, однопоколі(н/нн)ий;

г) гарбузи(н/нн)я, впорядкува(н/нн)я, сувере(н/нн)ий, повос(н/нн)ий, ці(н/нн)ість.

Тема 9. Власні та загальні назви. Велика буква

Практичний блок

Завдання 1. Перепишіть, поставте, де потрібно, лапки.

Поема Катерина, альбом Мальовнича Україна, журнал Дивослово, станція метро Контрактова площа, бульвар Тараса Шевченка, фабрика Світ ласощів, печиво Білосніжка, цукерки Червоний мак, видавництво Академія, газета Вечірні Черкаси, опера Тарас Бульба, заслужений учитель України, пісня Цвіте терен, яблуна Білий налив, свято 8 Березня, ансамбль Червона рута, літак Антей, газета Слово Просвіти, медаль За відвагу, орден Незалежності, вулиця Університетська.

Завдання 2. Пояснювальний диктант.

Академія митної служби України, акціонерне товариство, Балканський півострів, Біла Церква, барон Мюнхгаузен, Богородиця, Британська енциклопедія, Варшавський договір, Великий Каменяр, Великдень, Верховна Рада України, видавничий дім «Академія», відділ реєстрації актів громадського стану, вчений секретар, Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй, Дід Мороз, Домініканська Республіка, Женевське озеро, Житомирщина, Запорозька Січ, Західна Європа, Західна півкуля, Іва-сик-Телесик, кайнозойська ера, Карлові Вари, Київський національний університет (КНУ) імені Тараса Шевченка, кінотеатр

«Київська Русь», комета Галлея, Лас-Вегас, льодовиковий період, Львівська площа, магдебурзьке право, Міжнародний валютний фонд, набережна Лейтенанта Шмідта, народний артист України, Нестор Літописець, олімпійська програма, орден Дружби народів, орден «За заслуги», Партія зелених, Перша світова війна, Рада Європи, Свято-Іллінська церква, Шевченків край.

Завдання 3. Напишіть слова з великої чи малої літери. Правопис поясніть.

Володимир (в)еликий, (к)аменяр, (п)атріарх, (р)ентген, (г)аліфе, (к)иянин, (і)мператор, (п)рем'єр-(м)іністр (м)олдови, (л)ауреат (д)ержавної премії імені Тараса Шевченка, (п)анас (м)ирний, (м)уза, (д)ід-(м)ороз, (п)апа (р)имський, (є)пископ, (р)ектор (к)иївського (у)ніверситету, (р)осіянин, (п)рокурор, (г)еркулес, (м)итрополит, (а)нгел, (б)огородиця, (і)сус (х)ристос, (н)ародний (а)ртист (у)країни, (а)рхангел (м)ихаїл, (р)обінзон, (м)іністр (о)світи України, (г)олова профкому, (к)обзар, (д)епутат (в)ерховної (р)ади, (н)естор (л)ітописець, (п)ерун, (ф)ея, (п)резидент України, (ц)ар, (ч)умацький (ш)лях, (т)итан, (а)нтей, (п)івніч, (п)івдень, (п)олісся, (с)именталка [порода корів], (я)рославів (в)ал [вулиця], (п)ечерська (л)авра, (б)удинок (в)чителя, (с)лавутич, (с)ірко [собака], (б)ульдог, (р)іздво, (с)ин (б)ожий, (а)хіллесо́ва п'я́та, (т)рипільська культура.

Завдання 4. Запишіть речення. Розкрийте дужки.

1. (Н, н)аціональний (О, о)лімпійський (К, к)омітет (У, у)країни оголосив (Л, л)ауреатів VII (В, в)сеукраїнського конкурсу серед спортивних журналістів «(У, у)країна (О, о)лімпійська». 2. У номінації (Н, н)айкраща циклічна спортивна радіопрограма I місце за (Ч, ч)еркаською (О, о)бласною (Д, д)ержавною (Т, т)елерадіокомпанією «(Р, р)ось». 3. Як відомо, автором щотижневої передачі «(Ф, ф)ізкультура і (С, с)порт» є один із провідних журналістів (Ч, ч)еркащини (В, в)іктор (П, п)ономаренко. 4. За підсумками (Ч, ч)емпіонату (У, у)країни зі стрільби з лука по шість найкращих спортсменів і спортсменок візьмуть участь у відборі до чемпіонату (Є, є)вропи, який відбудеться на (О, о)лімпійській базі в (С, с)вятошині. 5. На десятки кілометрів вздовж узбережжя (Ч, ч)орного моря розкинулись табори відпочинку. 6. Веслування є одним із найдавніших видів спорту; найперші відомості про перегони на гребних судах, які проводилися на (Н, н)ілі в (Д, д)ревньому (Є, є)гипті, відносяться до XXV ст.

до н. е. 7. На базі (Л, л)ьвівського (Д, д)ержавного (У, у)ніверситету фізичної культури завершився (В, в)сеукраїнський конкурс студентських наукових робіт у галузі фізичного виховання та спорту. 8. Гостинний (Л, л)ьвів за дорученням (М, м)іністерства (О, о)світи і (Н, н)ауки (У, у)країни приймав кращих студентів майже з усіх вищих навчальних закладів, де готують майбутніх учителів фізичної культури, тренерів, організаторів фізкультурно-оздоровчої та спортивно-туристичної сфер.

Завдання 5. Прочитайте назви транспортних засобів, марок машин. Поясніть їх правопис.

Криголам (а)дмірал (м)акаров, (л)імузин, локомотив (р)акета, марсохід (с)оджорнер, аеробус (б)оїнг-747, (к)абріолет, автомобіль (м)акларен, круїзний (л)айнер (г)ранд (п)ринцес, (т)анкер, потяг (т)иса, автобус (лаз), (к)аравела (с)анта-(м)арія, холодильник (а)тлант, експрес (п)рикарпаття, науково-дослідний батискаф (т)рієст, корабель (в)осток-1, (м)іцубісі, трактор (мтз)-50, космічний корабель (аполлон)-11.

Завдання 6. Запишіть речення. Виберіть з дужок велику чи малу літеру.

1. (М, м)айкл (Ф, ф)арадей з 1827 р. працював на посаді (П, п)рофесора (К, к)оролівського (І, і)нституту в (Л, л)ондоні. 2. Г. В. Лейбніц у 1700 р. став першим (П, п)резидентом створеного за його ініціативою (Б, б)ерлінського (Н, н)аукового (Т, т)овариства. 3. У 1815 р. в (А, а)нглійському місті (Л, л)інкольн народився (Д, д)жордж (Б, б)уль, майбутній автор (Б, б)улевої логіки. Науковець намагався перекласти (А, а)рістотелівську логіку на мову цифр та алгебраїчних формул. 4. У 1945 р. математик (Д, д)жон (Ф, ф)он (Н, н)ейман сформулював загальні принципи функціонування універсальних обчислювальних засобів, тобто комп'ютерів. 5. (Г, г)алілео (Г, г)алілей виявив чотири супутники, що рухаються по орбітах довкола планети (Ю, ю)пітер, кратери на поверхні (М, м)ісяця, плями на (С, с)онці та кільця навколо (С, с)атурна. 6. Наукові ідеї та експерименти (Г, г)алілео (Г, г)алілея допомогли (І, і)сааку (Н, н)ьютону розробити закони руху і відкрити (Т, т)еорію (В, в)есвітнього тяжіння. 7. (Д, д)жеймс (К, к)ук став першим європейцем, який відвідав (С, с)андвичеві острови. Пропливши (Б, б)еринговою протокою між (А, а)ляскою та (Ч, ч)укоткою, він потрапив до (П, п)івнічного (Л, л)ьодовитого океану. 8. Дослідження швидкості газових мо-

лекул називається (Д, д)ослідом (Ш, ш)терна. 9. Розділ «(О, о)снови кінематики» знайомить з різними видами руху тіла. 10. Універсальна алгоритмічна мова Алгол була розроблена (М, м)іжнародною (Ф, ф)едерацією з обробки інформації. 11. На розгляд (В, в)ерховної (Р, р)ади (У, у)країни подано проект (З, з)акону «(П, п)ро використання відкритого (вільного) програмного забезпечення в державних закладах і в державному секторі господарства». 12. Темні ділянки (М, м)олочного (Ш, ш)ляху — це хмари газу і пилу, що закривають дорогу світлу від зірок. Найвідоміша з таких хмар — (В, в)угільний (М, м)ішок — перебуває у сузір'ї (П, п)івденний (Х, х)рест. 13. Астрономи, користуючись законами механіки, можуть з великою точністю передбачати такі небесні явища, як затемнення (С, с)онця або (М, м)ісяця. 14. Швидкість віддалення (А, а)мериканського космічного апарата (В, в)ояджер-1 від (С, с)онячної (С, с)истеми — 539 млн км за годину. 15. Знімок, зроблений у результаті просвічування рентгенівськими променями, називається (Р, р)ентген.

Завдання 7. Прочитайте текст, пояснюючи вживання великої літери.

«Я, гетьман війська Запорозького, Зиновій-Богдан Хмельницький, погоджуюсь іменем старшини і всього війська нашого укласти угоду на перемир'я з королем Речі Посполитої його величністю Яном-Казимиром по пактах таких:

Щоб у Київському воєводстві унії не було, навіть щоб назви самої не було по всій Україні. Щоб митрополит київський мав місце у сенаті. Воєвода київський і каштелян має бути православної грецької релігії. Князь Вишневецький, що відомий як кат народу і що завдав великої шкоди нашому краю, не мусить ніколи бути коронним гетьманом Речі Посполитої. Закінчення комісії й складання реєстрів відкласти на весну, до клечальної неділі, коли поспіє перша трава. Комісія має бути зібрана на річці Росаві, а тепер не можна цього зробити через віддаленість полків. Чаплицький мусить бути виданий нам під час цієї комісії. Комісарів зі сторони Речі Посполитої на цій комісії має бути тільки двоє. До того часу коронні й литовські війська не повинні вступити в межі Київського воєводства по ріки Горинь і Прип'ять, а від Подільського і Брацлавського воєводства — по Кам'янець. Наше військо так само зазначених рік переходити не повинно» (Н. Рибак. Переяславська Рада).

Завдання 8. Запишіть абрєвіатури, що вживаються у реченнях, словами. Поясніть написання великої літери.

1. ПК — це мікроЕОМ, мозок якої (мікропроцесор) розміщений на кристалі площиною всього в кілька квадратних сантиметрів. 2. Автоматичний аналіз тексту — це дослідження тексту, записаного на природній мові, за допомогою ЕОМ. 3. Між 1948 і 1969 рр. військово-повітряні сили США зафіксували понад 12 000 повідомлень про НЛО. 4. Пристрій АЦДП призначений для автоматичного друкування інформації на папері з використанням букв, цифр, розділових знаків, математичних і спеціальних символів. 5. ДОС — це операційні системи, які становлять комплекс системних програм. 6. ВР — це спосіб імітації (відтворенн) світу за допомогою відеоряду і звуків, відтворюваних комп'ютером. 7. Усі країни — члени ООН — мають право брати участь у роботі Генеральної Асамблеї. 8. ДПІ у місті Черкаси проводить системну роботу в напрямі виявлення необлікованих і прихованих доходів громадян.

Завдання 9. Розкрийте дужки і вставте велику або малу літеру. Поясніть вживання великої літери.

А. (г)енеральний (с)екретар ООН, (п)резидент України, (г)олова (в)ерховної (р)ади України, (п)рем'єр-(м)іністр Канади, (м)іністерство (о)світи і науки України, (з)ахідна Україна, (к)раїни (з)аходу, (б)ульвар Тараса Шевченка, (м)айдан (н)езалежності, (р)еспубліка (б)олгарія, (у)горська (р)еспубліка, (к)орейська (н)ародно-(д)емократична (р)еспубліка, (р)івненська (о)бласть, (у)манська (м)іськрада, (ш)евченкові поезії, (ш)евченківські поезії, (ш)евченківська премія, (н)обелівська премія, (в)олодимир-(в)олинський, (н)аціональний (б)анк України, (к)иївський (б)удинок (м)од, (к)иївський (н)аціональний (е)кономічний (у)ніверситет, (д)ень (н)езалежності України, (р)іздво, (а)ндріївська (ц)ерква, (в)олодимирський (с)обор, (к)иево-(п)ечерська (л)авра, (д)ержавний (м)узей (о)бразотворчого (м)истецтва, (ц)ентральна (н)аукова (б)ібліотека АН України ім. В. Вернадського, (п)ромінвестбанк України, (б)анк (а)валь, (є)вропейське (е)кономічне (с)півтовариство, (м)іжнародний (в)алютний (ф)онд.

Б. (р)ада (б)езпеки, (н)аціональна (о)пера України, (п)олісся, (с)танція (м)етро (л)ибідська, (з)акарпаття, (ч)ернігівська (о)блспоживспілка, (о)дещина, (п)риазов'я, (д)онбас, (з)бройні (с)или України, (ц)ентральне (у)правління (в)сеукраїнського (т)о-

вариства (п)росвіта ім. Тараса Шевченка, (ц)ентральна (р)ада, (п)арламент, (с)енат, (к)онституційний (с)уд України, (о)рден (в)ітчизняної (в)ійни, (м)едаль (з)а (в)ідвагу, (о)рден (к)нязя (я)рослава (м)удрого, (е)зопівська (м)ова, (б)іблія, (б)ожа (м)атір, (е)поха (в)ідродження, (н)аціональний (у)ніверситет (к)ієво-(м)огилянська (а)кадемія, (у)країнська (д)ержава; (д)ержавний (к)омітет з (н)ауки, (т)ехніки і (п)ромислової (п)олітики України; (д)октор (е)кономічних (н)аук, (м)іжнародна (с)пілка (у)країнських (п)ідприємців (МСУП).

Завдання 10. Перепишіть речення. Розкрийте дужки і вставте велику чи малу літеру, поясніть її правопис.

1. Гей, нові (к)олумби й (м)агеллани, напнемо вітрила наших мрій! (*В. Симоненко*). 2. Не всі стародавні (г)реки були (а)фродітами, (г)еркулесами, (а)поллонами, але в них був ідеал краси, і вони бачили її в різних проявах, увічнювали її (*О. Довженко*). 3. Пошли, доле, гнів, і ненависть, і гордість оборонцям і визволителям нашої (б)атьківщини! (*О. Довженко*). 4. Всяк (ш)отландець вільний — пан своєї (б)атьківщини (*Леся Українка*). 5. Наші предки, (с)тародавні (с)лов'яни, подібно до (а)нглосаксів, ділили рік на дві частини: зиму і літо або на зимове і літнє сонцестояння — (к)оляду і (к)упала (*Олекса Воронай*). 6. (б)ароко — художній стиль у мистецтві, (б)атьківщиною якого є (і)талія. Головна особливість цього стилю — вигадливість, підкреслена урочистістю, переважання декоративного над практично-корисним. Назва терміна «(б)ароко» походить від (п)ортугальського «перола барокка», що перекладається як «перлина вигадливої форми». Кращі будівлі цього стилю: (в)ерсальський (п)алац поблизу (п)арижа, (з)имовий (п)алац у (с)анкт-(п)етербурзі, (а)ндріївська (ц)ерква, (м)аріїнський (п)алац, (б)рама (з)аборовського у Києві. 7. Так, (ж)овтоводська битва мала для українців таке ж значення, як колись для русичів битва (к)уликовська (*Д. Яворницький*).

Блок тестових завдань

Варіант 1

1. Зазначте, як пишуться назви дійових осіб у байках, казках, драматичних творах:

- а) з великої літери;
- б) з малої літери;
- в) і з великої, і з малої літери;
- г) перше слово з великої літери.

2. Укажіть, як пишуться назви персонажів із казок, творів для дітей тощо, які не є дійовими особами окремих творів, а використовуються як загальні:

- а) з великої літери;
- б) з малої літери;
- в) і з великої, і з малої літери;
- г) перше слово з великої літери.

3. З'ясуйте, у яких двох рядках усі назви міфологічних істот і божеств пишуться з великої літери:

- а) А(а)нтей, Б(б)удда, М(м)олох, П(п)ерун, К(к)ришна;
- б) С(с)варог, Х(х)орс, К(к)упало, Р(р)усалка, М(м)уза;
- в) А(а)фіна, А(а)хіллес, В(в)елес, Д(д)ажбог, М(м)окош;
- г) В(в)енера, А(а)поллон, З(з)евс, Ф(ф)ея, А(а)нгел.

4. Зазначте, як пишуться родові назви міфологічних істот Н(н)імфа, Д(д)емон, Т(т)итан, М(м)уза:

- а) з великої літери;
- б) з малої літери;
- в) варіативно.

5. Оберіть два рядки, у яких допущено помилки в написанні індивідуальних міфологічних назв, що перетворилися на загальні або вживаються в переносному значенні:

- а) Аполлонова стріла, сучасні Геркулеси, молох війни, еолова арфа, гордіїв вузол;
- б) геркулесові стовпи, дамоклів меч, ахіллесова п'ята, прокрустове ложе, авгієві стайні;
- в) адамове ребро, Варфоломіївська ніч, сізіфова праця, валамова ослиця, мафусаїлів вік;
- г) гайморова порожнина, Піфагорова теорема, Юдині срібняки, віттова хвороба, Архімедова спіраль.

6. З'ясуйте, у яких рядках допущено помилки в написанні індивідуальних імен людей, по батькові, прізвищ, псевдонімів, конспіративних кличок, прізвиськ:

- а) Іван Романович Вихованець, Ярослав Мудрий, Карл Сміливий, Микола Лисенко, Олександр Олесь (Олександр Іванович Кандиба);
- б) Михайло Драгоманов, Данило Галицький, Юрій Клен (Освальд Бургардт), Каменяр (про Івана Франка), Нестор Літописець;

в) Кобзар (про Тараса Шевченка), Василь Чайченко (Борис Дмитрович Грінченко), Ніна Матвієнко, Дюма Старший, Оноксандр Невський;

г) Леся Українка, Данило-Галицький, Нонна Михайлівна Шляхова, Марко Вовчок, Дочка Прометєя.

7. Оберіть два рядки, у яких усі складні прізвища, псевдоніми й імена пишуться через дефіс:

а) Нечуй/Левицький, Марія/Анна, Сергєєв/Ценський, Жан/Жак, Нестор/Літописець;

б) Зиновій/Богдан, Квітка/Основ'яненко, Муравйов/Апостол, Косач/Квітка, Жорж/Занд;

в) Карпенко/Карий, Марія/Тереза, Римський/Корсаков, Жоліо/Кюрі, Шолом/Алейхем;

г) Гулак/Артемівський, Фрідріх/Вільгельм, Новиков/Прибой, Вольфганг/Амадей, Василь/Костянтин.

8. З'ясуйте, у якому рядку всі слова у складних іменах і прізвищах іншомовного походження пишуться з великої літери:

а) С(с)унь Я(я)тсен, Н(н)ур Е(е)д Д(д)ін, М(м)ао Ц(ц)зедун, К(к)ім І(і)р С(с)ен, Л(л)юдвіг В(в)ан Б(б)етховен;

б) Ф(ф)ан В(в)ан Д(д)онг, Х(х)о Ш(ш)і М(м)ін, Т(т)ао Ю(ю)аньмін, У(у)Н(н)у М(м)унг, К(к)ураха К(к)орехіто;

в) Н(н)гуен К(к)онг Х(х)оан, Н(н)аборі С(с)ему, Л(л)еонардо Д(д)а В(в)інчі, Ф(ф)он Д(д)ер Г(г)ольц, Л(л)е Ш(ш)евальє;

г) Г(г)о М(м)ожо, Д(д)єн С(с)яопін, Д(д)ін Л(л)ін, Л(л)у С(с)ін, Ц(ц)юй Ю(ю)ань.

9. Укажіть, у якому рядку допущено помилку в написанні східних власних імен (турецького, азербайджанського, тюркського чи арабського походження):

а) Мамед-огли, Ізмаїлбей, Ібн Сіна, Осман-паша, Турсунзаде;

б) Ібн Русте, Гедік-паша, Керогли, Мурас-паша, Ібн Хаукаль;

в) Ібрагімбей, Ібн Фадлан, Ромодан-паша, Меліс-паша, Галіббей;

г) Хасанбей, Ібн Мухамед, Ошкарогли, Мурас-паша, Ширинбей.

10. З'ясуйте, як пишуться назви народів, племен, а також назви людей за національною ознакою або за місцем проживання:

а) з малої літери;

б) з великої літери;

в) варіативно.

Варіант 2

1. Установіть, як пишуться назви сортів рослин у спеціальній літературі:

- а) з великої літери;
- б) з малої літери;
- в) варіативно.

2. Укажіть, у яких двох рядках допущено помилку в написанні кличок і порід тварин:

- а) Рябко, Мурчик, рисак (порода коня), Лиска, Каштан;
- б) Лиска, Бульдог, Гнідий, сибірська лайка, Фараон;
- в) вівчарка, Сірко, Шаші (слон), Зірка, білий амур;
- г) Стріла, Рябко, Пінчер, Раві (слон), Круторогий.

3. Оберіть два рядки, у яких усі слова в астрономічних назвах пишуться з великої літери:

- а) К(к)омета Г(г)аллея, Ч(ч)умацький Ш(ш)лях, Т(т)унгуський М(м)етеорит, С(с)онячна С(с)истема, Г(г)алактика;
- б) З(з)емля, В(в)елика В(в)едмедиця, З(з)ірка А(а)льтаір, Т(т)уманність А(а)ндромеди, Ю(ю)пітер;
- в) М(м)олочний Ш(ш)лях, М(м)ала В(в)едмедиця, В(в)еликий В(в)із, К(к)озеріг, С(с)онце;
- г) С(с)атурн, М(м)оре Д(д)ощів, В(в)енера, П(п)асіка, В(в)елика М(м)агелланова Хмара.

4. Зазначте, як пишуться слова південь, північ, захід, схід і похідні від них, що входять до складу назв Далекий С(с)хід, П(п)івденне Полісся, П(п)івнічна Буковина, країни З(з)аходу, народи С(с)ходу:

- а) з великої літери;
- б) з малої літери;
- в) тільки у словосполученнях країни Заходу, народи Сходу з великої літери, в інших — з малої.

5. Укажіть, у яких двох рядках допущено помилки в написанні географічних і топонімічних власних назв:

- а) Східноєвропейська рівнина, Балканський півострів, Чорне море, Володимир-Волинський, Біловезька пуща;
- б) Біла Церква, Панамський перешийок, Булонський ліс, набережна Лейтенанта Шмідта, Жовті Води;
- в) затока Святого Лаврентія, гора Говерла, Зелений Гай, мис Капітана Джеральда, Карські Ворота;

г) Ясна Поляна, Кавказький хребет, Великі Луки, Перська затока, Нагаєва бухта.

6. З'ясуйте, у яких двох рядках допущено помилки в написанні географічних назв іншомовного походження:

а) Франкфурт-на-Майні, Ле-Крезо, Лос-Анджелес, Булонь-сюр-Мер, Амудар'я;

б) Алатау, Ріо-де-Жанейро, Де-Брейне, Порто-Алегре, Дюфіорд;

в) Ла-Манш, Чатир-Даг, Іссикуль, Нар'ян-Мар, Вест-Індія;

г) Хара-Нур, Дихтау, Копетдаг, Улан-Уде, Лас-Вегас.

7. Зазначте, як пишуться родові позначення в таких іншомовних назвах вулиць, майданів, бульварів, як Лібкнехт-Ш(ш)тра-се, Уолл-С(с)трит, Трафальгар-С(с)квер, Кайзер-П(п)лац:

а) з великої літери;

б) з малої літери;

в) тільки у назві Кайзер-плац з малої літери.

8. Укажіть, у якому рядку допущено помилку у написанні географічної назви, вжитої в переносному значенні:

а) Версаль (у значенні «Версальський мир»);

б) Канни (у значенні «оточення та розгром»);

в) седан (у значенні «воєнний розгром»).

9. Оберіть два рядки, у яких допущено помилки в написанні назв вулиць, шляхів, каналів, течій, майданів, парків тощо:

а) Андріївський узвіз, Львівська площа, Військово-Осетинська Дорога, Північний морський шлях, Французький бульвар;

б) Стрийський парк, майдан Незалежності, Південно-Західна Залізниця, течія Гольфстрім, Житомирська автострада;

в) проспект Перемоги, вулиця Дворянська, Ромоданівський шлях, Музейний провулок, бульвар Лесі Українки;

г) Київський вокзал, аеропорт Бориспіль, пристань Канів, проспект Дружби народів, Музейний провулок.

10. З'ясуйте, як пишуться слова брід, вал, ворота, міст, шлях, яр та інші у назвах вулиць, проспектів, населених пунктів тощо — Добрий Ш(ш)лях, Красні В(в)орота, Кузнецький М(м)іст, Козиний Б(б)рід, Ярославів В(в)ал:

а) з великої літери;

б) з малої літери;

в) тільки у назві Красні ворота з малої літери.

Варіант 3

1. Установіть, у яких двох рядках усі слова пишуться з великої літери:

а) В(в)еликий В(в)із, С(с)лобожанщина, К(к)онституційний С(с)уд України;

б) А(а)дміністрація П(п)резидента, П(п)равобережна У(у)країна, Т(т)овариство Ч(ч)ервоного Х(х)реста і Ч(ч)ервоного П(п)івмісяця;

в) З(з)емський С(с)обор, А(а)ндріївський У(у)звіз, С(с)татут ООН;

г) М(м)олочний Ш(ш)лях, А(а)фіна, Д(д)октор Н(н)аук.

2. Укажіть, у яких двох рядках у всіх географічних і топографічних власних назвах з великої літери пишеться тільки перше слово:

а) Б(б)іла Ц(ц)ерква, Ж(ж)овті В(в)оди, К(к)арські В(в)орота;

б) З(з)елений М(м)ис, Н(н)агаєва Б(б)ухта, К(к)авказький Х(х)ребет;

в) С(с)хідноєвропейська Р(р)івнина, П(п)івнічний полюс, П(п)анамський П(п)ерешийок;

г) В(в)еликі Л(л)уки, П(п)ерська З(з)атока, Б(б)улонський Л(л)іс.

3. Зазначте, у яких двох рядках допущено помилку:

а) Різдво, палеозойська ера, Версальський мир;

б) Полтавська битва, Печерська лавра, полуниця «Вікторія»;

в) День Незалежності України, кав'ярня «Мрія», Хотинський замок;

г) Десятинна церква, Карельська автономна республіка, острів Святої Олени.

4. Установіть, у яких двох рядках подано правильно правопис назв художніх творів, журналів, газет, культових книг:

а) Євангеліє, журнал «Кобета і жице», повість «Тіні забутих предків»;

б) журнал «Дивослово», поема «Наймичка», Біблія;

в) газета «Чорноморські новини», роман «Вир», «Псалтир»;

г) газета «Народне слово», «Глитай, або ж павук», літопис «Самовидця».

5. Оберіть рядки, у яких усі прикметники, утворені від власних особових назв, пишуться з великої літери:

а) Ш(ш)евченкові поеми, Л(л)ермонтовські рукописи, Г(г)ордіїв вузол;

б) Н(н)обелівська премія, Г(г)рінченків словник, Ф(ф)ранківська конференція;

в) Б(б)альзаківські традиції, Б(б)ертолетова сіль, А(а)рхімедова спіраль;

г) С(с)имоненківські читання, Т(т)ичинівська премія, П(п)ушкінський музей.

6. Укажіть, як пишуться назви орденів:

а) у лапках;

б) без лапок;

в) без лапок, крім назви ордену «Мати-героїня».

7. Укажіть, у яких двох рядках усі слова пишуться з великої літери:

а) Н(н)аціональний Б(б)анк України, П(п)окрова, В(в)есвітня Р(р)ада М(м)иру;

б) Д(д)алекий С(с)хід, П(п)івденний Б(б)уг, Г(г)ельсінська С(с)пілка;

в) П(п)івденне П(п)олісся, К(к)озиний Б(б)рід, С(с)іверський Д(д)онець;

г) Ч(ч)еський Л(л)іс, П(п)апа Р(р)имський, Д(д)авня Р(р)усь.

8. З'ясуйте, у яких двох рядках допущено помилку в уживанні великої літери:

а) Антонівка, Клуб письменників, Центральна Рада;

б) Козеріг, Земський собор, Міжнародна асоціація українців;

в) Південно-Західна залізниця, Києво-Печерський заповідник, Цивільний Повітряний Флот України;

г) Міжнародний жіночий день, орден князя Ярослава Мудрого, Володимир Великий.

9. Зазначте два рядки, у яких у всіх словосполученнях з великої літери пишеться тільки перше слово:

а) Б(б)удинок У(у)чителя, В(в)ітебське В(в)оєводство, К(к)арські В(в)орота;

б) П(п)отсдамська У(у)года, С(с)емирічна В(в)ійна, Д(д)ержавна Д(д)ума;

в) С(с)тародубський П(п)олк, П(п)івнічна Б(б)уковина, Б(б)алканські К(к)раїни;

г) Т(т)урійська С(с)ільрада, Т(т)унгуський М(м)етеорит, З(з)олоті В(в)орота.

10. Укажіть, у яких рядках допущено помилки у правописі назв художніх творів, журналів, газет, культових книг тощо:

а) підручник «Біологія», літопис Самовидця, «Повість минулих літ»;

б) Часослов, журнал «Наука і суспільство», пісня «Два кольори»;

в) «Біблія», газета «Експрес», кінофільм «Захар Беркут»;

г) газета «Вісті з України», журнал «Дзвін», повість «Захар Беркут».

Тема 10. Використання числівникових форм у медичних документах

Практичний блок

Завдання 1. Запишіть словосполучення українською мовою, числівники запишіть словами.

На 8 таблетках аспірина, 1 мл 0,5–1%-го розвора, 30–40 капель на прийом 2–3 рази в день, 250 г мезалазіна, 50 таблеток в упаковці, 5-аміносалицилова кислота, тиснені повісили до 170/110, с семидесяти чотирьох грамів алтея лікарського, шістьма таблетками кофеїна, 3 зародкові листки, 4 осеві органи, 4 провізорні органи.

Завдання 2. Назвіть різноманітну кількість наведених нижче хімічних речовин.

Зразок: 1 грам спирту, 2 (3, 4) грами спирту, 5 (6) грамів спирту; 1 атом кисню...

Спирт, кисень, гліцерин, хлор, йод, ефір, срібло, золото, свинець, марганець, алюміній, натрій, водень.

Завдання 3. Запишіть речення, замінивши числівники словами.

1. Глобуліни випадають в осад при 50 %, а альбуміни — при 100 % насиченні розчину сульфатом амонію. 2. Гістони містять 20–35 % основних амінокислот, а протаміни ще більше (50–80 %). 3. Опір свіжої кістки на розрив такий же, як у міді, і в 9 разів більший, ніж у свинцю. 4. Кістка витримує стискування 10 кг/мм² (подібно до чавуну). 5. Щоб переламати ребро необхідна сила в 110 кг/см². 6. По ході спинного мозку є два потовщення: шийне (на рівні 3 шийного — 3 грудного хребців) і поперекове

ве (10 грудний — 2 поперековий хребці). 7. Стравохід (esophagus) — дещо сплющена у спинно-черевному напрямку трубка завдовжки 25–30 см. 8. Починається на рівні середини між 6 і 7 шийними хребцями, закінчується отвором у шлунок на рівні 11 грудного хребця. 9. Тонка кишка поділяється на 3 відділи: 12-пала кишка (25–30 см), порожня (2–2,5 метри) і клубова (2,5–3,5 метри). 10. Альбуміни складають від 40 до 50 г/л, що становить від 52 до 65 %.

Завдання 4. Утворіть складні прикметники, де перша частина — числівникова.

52 хвилини, 345 гектарів, 22 поверхи, 45 центнерів, 9 поверхів, 45 років, 120 літ, 356 метрів, 226 вулиць, 4000 літ, 5 тонн, 389 літрів, 2000 рук, 786 кілометрів, 189 днів, 78 років, 90 кілограмів.

Завдання 5. Напишіть мовні одиниці буквами.

125-кілометровий, 23-хвилинний, 456-метровий, 621 000-й, 134 000-й, 50-й, 870-й, 430-й, 456-й, 70 000 000-й, 234-й, 234-й, 6000-й, 430-й, 89 000-й, 345 000 000-й, 127-денний, 87-хвилинний, 5000-й, 563-й, 7000-й, 3-тонний, 3-елементний.

Завдання 6. Поясніть написання складних порядкових числівників. Запишіть їх.

Двох/тисячний, двадцяти/п'яти/тисячний, п'ят/десяти/трьох/мільйонний, шести/сотий, дев'яносто/тисячний, сто/мільйонний, двох/мільйонний, трьох/тисячний, сорока/семи/тисячний, сто/двадцяти/п'яти/мільйонний, чотирьох/сотий, багато/мільйонний.

Завдання 7. Провідмініайте нижченаведені словосполучення.

П'ять хворих, два відділення, шість лікарів, одна пацієнтка, третій у черзі, десять пальців, вісім зубів, п'ятнадцять рецептів.

Завдання 8. Запишіть словосполучення, замінивши цифри словами та поставивши у відповідній формі іменники.

3 (лікар), 2 (день), 4 (фронт), 73 (хлопець), 92 (будинок), 3 (стілець), 4 (брат), 2,5 (місяць), 2 (тиждень), 3 (грам), 2 (ом), 3 (атом), 2 (директор), 23 (грам), 4 (план), 30 (стаття), 6 (медсестра), 25 (рецепт), 8 (відділення).

Завдання 9. Запишіть числівники словами і поставте їх у родовому й орудному відмінках. Обґрунтуйте ваш вибір.

Восьмеро; 5 $\frac{3}{10}$; 2,6; 55 648; двос; 16; кілька; 183; кільканадцять; півтора; обоє; 7; мільйон; 40; скільки.

Завдання 10. Перекладіть українською мовою.

1. Это было в семидесятих годах (*Л. Толстой*). 2. Мать с четырехлетним мальчиком переходила улицу (*Л. Павленко*). 3. Двухмачтовая фелюга лениво покачивается с боку на бок (*А. Куприн*). 4. Лагуна отделена от моря двухъярусным валом (*А. Арсеньев*). 5. Сечь состояла из шестидесяти с лишним куреней (*Н. Гоголь*). 6. В саженях пятидесяти от нас, там, где ухабы и ямы, ямы и кучи сливались в сплошную с ночной мглой, мигал тусклый огонек (*А. Чехов*). 7. Гроза продолжалась около двух часов (*А. Пушкин*). 8. Живет Балда в поповом доме, спит себе на соломе, ест за четверых, работает за семерых (*А. Пушкин*).

Блок тестових завдань

Варіант 1

1. Зазначте, як пишуться складні порядкові числівники:

- а) разом;
- б) окремо;
- в) через дефіс.

2. Укажіть, які числівники пишуться окремо:

- а) складні порядкові, останнім компонентом яких є *-сотий, -тисячний, -мільйонний*;
- б) складні кількісні числівники;
- в) порядкові числівники, до складу яких входять слова з половиною й под.;
- г) складені кількісні та порядкові.

3. Оберіть два рядки, у яких усі кількісні числівники пишуться разом:

- а) вісім/десять, п'ятдесят/чотири, чотири/ста, шість/надцять, тисяча/сто;
- б) семи/сот, дев'ят/надцять, п'ят/десять, шість/десятьма, два/надцятьом;
- в) сорок/п'ять, сім/десяти, вісьма/стами, три/надцять, три/ста;
- г) п'ят/сот, чотирьом/стам, вісім/надцяти, дев'яно/сто, сім/десятьма.

4. З'ясуйте, у якому рядку допущено помилку в правописі складних і складених кількісних і порядкових числівників:

а) кільканадцять, двомстам, п'ятдесятьом трьом, сімдесяти-тисячний, тисяча вісімсот сорок перший;

б) чотири з половиною мільйонна армія, кількадесятьма, п'ятисотий, сто сорок дев'ятий, багатотисячний;

в) восьми-сотий, двадцятип'ятитисячний, семистам, триста сім, вісімдесятьох;

г) ста двадцяти п'яти, п'ятьмастами, кількасот, трьомстам сімдесяти, тридцять сьомий.

5. Віднайдіть два рядки, у яких усі числівники пишуться разом:

а) сім/надцятий, дев'яно/сто, шість/десяти/п'яти/мільйонний, тисяча/п'ят/сот, вісім/десять;

б) восьми/сотим, сім/десятьма, багато/тисячний, п'ят/десятий, трьох/сот/двадцяти/тисячний;

в) дев'яти/сотий, чотири/з/половиною/мільйонний, кілька/тисячний, шістьма/стами, вісім/надцятий;

г) кілька/мільйонний, семи/тисячний, трьох/сотий, двох/сот/п'ят/десяти/мільйонний, шість/десяти.

6. З'ясуйте, у якому рядку допущено помилку в правописі числівників:

а) тридцять перший, дев'яносто, чотирьохсотий, сімдесятьма, тридцять два з половиною мільйони;

б) півторапта, восьмисот, одній цілій і двом третім, тисячастотридцятій, семитисячний;

в) сто двадцять шостому, кількадесят, десяти з половиною тисячне місто, дванадцятий, тисяча сімдесят сім;

г) трьохмільярдний, вісімдесят п'ятий, дев'ятистам, сімсот сорок п'ятий, сім десятих.

7. Оберіть рядок, у якому всі числівники пишуться разом:

а) сто/надцять, півтора/ста, двох/сот/тисячний, сім/надцять, семи/сотий;

б) дві/треті, дві/сті/п'ятий, кілька/десятеро, де/кілька, п'ятдесят/сотих;

в) п'яти/мільйонний, тридцять/другий, кілька/сот, одно/мільярдний, шість/десятьом/чотирьом;

г) триста/двадцять, чотирьох/сотого, два/надцять, кілька/тисячний, п'ятьма/стами.

8. Віднайдіть рядок, у якому допущено помилку в правописі числівників:

а) шістдесят сьомий, трьомастами, двохсоттисячний, вісімдесятих, сімсот п'ятдесят чотири;

б) вісімдесяти чотирьох, тисяча п'ятсот тридцятьдев'ятий, двадцятичотирьох-тисячний, сто сімдесят два, шестистам;

в) 21-ша, 53-му, 4-сотий, 100-мільйонна, кільканадцять;

г) півтораста, одна п'ята, трьомстам, сто два, семисотий.

9. Оберіть два рядки, у яких усі числівники написано правильно:

а) дві цілих і три дев'ятих, півтораста, сорока п'яти тисячний, сімнадцятеро, трьомстам вісімдесяти;

б) двохсот, стодвадцятимільйонний, сімомастами, триста перший, 4-тисячний;

в) трьохтисячного, дев'ятсот п'ять, сімсот сімдесят сьомий, 2-мільярдний, багатотисячний;

г) 17-ти-мільйонний, два з половиною тисячний, сто двадцять другий, кілька-сотий, сімдесятма двома.

10. Укажіть речення, у якому числівники (якщо їх записати словами) пишуться разом:

а) У 1937 році з Київської області до новоствореної Житомирської області відійшло 28 районів (*«Київ»*).

б) Підраховано, що серце протягом одного року може скорочуватись до 40 мільйонів разів (*Із журн.*).

в) Незабаром на знак протесту на вулиці міста вийде вся 145-тисячна робітничая армія (*Із газ.*).

г) За своє творче життя Левко Боровиковський написав понад 250 байок, 24 балади й думи... (*В. Святовець*).

Варіант 2

1. Укажіть, серед числівників якого розряду наявні ті, що не відмінюються:

а) власне кількісні числівники;

б) порядкові числівники;

в) дробові числівники;

г) збірні числівники.

2. Оберіть групу числівників, які в непрямих відмінках, крім знахідного, мають однакову форму:

- а) сорок, дев'яносто, сто;
- б) п'ятдесят, шістдесят, сімдесят, вісімдесят;
- в) двісті, триста ... дев'ятсот;
- г) мільйон, трильйон, квадрильйон.

3. З'ясуйте, яка група числівників відмінюється як іменники:

- а) складені кількісні числівники;
- б) числові назви *тисяча, мільйон, мільярд, нуль*;
- в) неозначено-кількісні числівники;
- г) складені порядкові числівники.

4. Зазначте, які числівники відмінюються як числівник *п'ять*:

- а) неозначено-кількісні числівники;
- б) дробові числівники;
- в) два, три, чотири;
- г) сорок, дев'яносто, сто.

5. Укажіть, які особливості відмінювання має числівник *дві тисячі сьомий*:

- а) відмінюється перша частина;
- б) відмінюються всі частини;
- в) відмінюється остання частина;
- г) відмінюється друга частина.

6. Оберіть особливості відмінювання, які мають дробові числівники *половина, третина, чверть*:

- а) відмінюються як звичайні числівники;
- б) відмінюються як звичайні іменники;
- в) подібні до числівників *півтора, півтори*;
- г) відмінюються як інші дробові числівники.

7. Зазначте, які особливості відмінювання має числівник *третій*:

- а) відмінюється як інші порядкові числівники;
- б) відмінюється як прикметники м'якої групи жіночого роду;
- в) становить окремих зразок відмінювання;
- г) відмінюється як прикметник твердої групи жіночого роду.

8. З'ясуйте, у яких двох рядках числівники відмінюються як числівник *п'ять*:

- а) усі власне кількісні числівники;
- б) числівники *сорок, дев'яносто, сто*;
- в) неозначено-кількісні числівники;
- г) окремі власне кількісні числівники.

9. Укажіть, які кількісні числівники мають паралельні форми в усіх непрямих відмінках:

- а) від п'яти до двадцяти, тридцять, п'ятдесят, шістдесят, сімдесят, вісімдесят;
- б) двісті, триста, чотириста;
- в) п'ятсот, шістсот, сімсот, вісімсот, дев'ятсот;
- г) один, одне, одна, одні.

10. Оберіть два рядки, у яких усі числівники написано правильно:

- а) дві цілих і три дев'ятих, півтораєста, сорока п'яти тисячний, сімнадцятеро, трьомстам вісімдесяти;
- б) двохсот, стодвадцятимільйонний, сімомастами, триста перший, 4-тисячний;
- в) трьохтисячного, дев'ятсот п'ять, сімсот сімдесят сьомий, 2-мільярдний, багатотисячний;
- г) 17-ти-мільйонний, два з половиною тисячний, сто двадцять другий, кілька-сотий, сімдесятма двома.

Варіант 3

1. Зазначте, як відмінюються порядкові числівники, крім числівника *третій*:

- а) як прикметники твердої групи;
- б) як прикметники м'якої групи;
- в) як прикметники мішаної групи;
- г) залежно від родової форми.

2. Укажіть, як відмінюється числівник *третій*:

- а) як прикметник твердої групи;
- б) як прикметник м'якої групи;
- в) як прикметник мішаної групи;
- г) залежно від родової форми.

3. З'ясуйте, що відмінюється в складених порядкових числівниках:

- а) перша частина;
- б) остання частина;
- в) кожне слово.

4. Оберіть два рядки, у яких правильно зазначено особливості відмінювання дробових числівників:

- а) чисельник відмінюється як кількісний числівник, знаменник відмінюється як прикметник;

- б) відмінюються як складені порядкові числівники;
- в) відмінюються як складені кількісні числівники;
- г) відмінюється чисельник і знаменник.

5. З'ясуйте, які особливості відмінювання мають числівники *півтора, півтори, півторапта*:

- а) відмінюються як інші дробові числівники;
- б) відмінюються як складені кількісні числівники;
- в) не відмінюються;
- г) відмінюється числівник, що сполучається з іменниками жіночого роду.

6. Укажіть, у якому рядку подано форму давального відмінка числівника *двісті тридцять шостий*:

- а) двісті тридцять шостому;
- б) двомстам тридцяти шести;
- в) двомстам тридцяти шістьом;
- г) двомстам тридцять шостому.

7. Зазначте, у якому рядку подано форму родового відмінка числівників *три п'ятих, дві третіх, одна сьома*:

- а) на трьох п'ятих, на двох третіх, однієї сьомої;
- б) трьома п'ятими, двома третіми, однією сьомою;
- в) трьом п'ятим, двом третім, одній сьомій;
- г) трьох п'ятих, двох третіх, однієї сьомої.

8. Оберіть рядок, у якому правильно записано числівники *півтора, півтори*, що сполучаються з іменниками:

- а) півтора відра, півтори години, півтора зошита, півтора гривні;
- б) півтора відра, півтори години, півтора зошита, півтори гривні;
- в) півтора відра, півтори години, півтори зошита, півтори гривні;
- г) півтора відра, півтора години, півтора зошита, півтори гривні.

9. З'ясуйте, у якому рядку допущено помилку в правописі складних та складених кількісних і порядкових числівників:

- а) кільканадцять, двомстам, п'ятдесят'ом трьом, сімдесяти-тисячний, тисяча вісімсот сорок перший;
- б) чотири з половиною мільйонна армія, кількадесятьма, п'ятисотий, сто сорок дев'ятий, багатотисячний;

в) восьми-сотий, двадцятип'ятитисячний, семистам, триста сім, вісімдесятьох;

г) ста двадцяти п'яти, п'ятьмастами, кількасот, трьомстам сімдесяти, тридцять сьомий.

10. Віднайдіть два рядки, у яких усі числівники пишуться разом:

а) сім/надцятий, дев'яно/сто, шість/десяти/п'яти/мільйонний, тисяча/п'ят/сот, вісім/десять;

б) восьми/сотим, сім/десятьма, багато/тисячний, п'ят/десятий, трьох/сот/двадцяти/тисячний;

в) дев'яти/сотий, чотири/з/половиною/мільйонний, кілька/тисячний, шістьма/стами, вісім/надцятий;

г) кілька/мільйонний, семи/тисячний, трьох/сотий, двох/сот/п'ят/десяти/мільйонний, шість/десяти.

Змістовий модуль 2

ФАХОВЕ МОВЛЕННЯ — ЧАСТИНА ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНОЇ МОВИ. СПЕЦИФІЧНІСТЬ ЛЕКСИКИ ФАХОВОГО МОВЛЕННЯ МЕДИКІВ

Тема 11. Написання *и* та *і* в запозичених словах

Практичний блок

Завдання 1. Вставте пропущені букви. Поясніть правопис.

С...стемат...чний, поз...ц...я, інст...нкт, ц...вілізований, ім...грант, суф...кс, Ч...лі, такс..., д...спансер, Р...м, Аргент...на, пац...єнт, Адр...ат...ка, ру...на, Лейпц...г, Л...сабон, дез...нформація, автор...тет.

Завдання 2. Вставте пропущені букви. Поясніть правопис.

Д...ректор, ц...фра, М...сс...сіпі, Іл...ада, Флор...да, ауд...єн-ц...я, шпр...ц, Цюр...х, д...якон, ру...на, Алж...р, Ч...лі, Кр...т, Ват...кан, С...рія, сп...рт, к...пар...с, ст...мул, с...луєт, гр...п, Ш...ллер, індустр...я, с...луєт, Д...дро, Росс...ні, Д...єго, М...ч...ган.

Завдання 3. Вставте пропущені букви. Сформулюйте правила правопису букв *и, і, ї* у словах іншомовного походження.

Алюм...н...й, маг...страль, з...гзаг, флегмат...к, артер...альний, г...льза, еф...р, реал...зм, д...зель, с...луєт, гр...п, ш...ллерівський, фабр...ка, Балт...ка, Ваш...нгтон, Брат...слава, Атлант...ка, електр...ка, аг...тац...я, іон...затор, академ...к, л...ман, без...дейний, Алж...р, пац...єнт, п...люля, кор...фей, г...г...єна, Д...дро, лог...чний, сп...рт, по...нформувати, ш...фр, Ч...лі, Пак...стан, рац...ональний, велос...пед, генет...ка, м...грац...я, м...льярд, матер...ал, Гр...мм, х...рург, м...тропол...т, реч...тат...в, Адр...атика, анти...стор...чний, хр...стіянство, Ізма...л, Р...в'єра, Лейпц...г, Гельс...нкі, С...р...я, Флор...да, Ч...каго, маг...страль, ате...ст, моза...ка.

Завдання 4. На місці крапок у власних географічних назвах іншомовного походження напишіть букви *и, і, ї*, поясніть правопис.

Капр..., Л...сабон, Ка...р, Ене...да, Балт...ка, Великобр...тан...я, Лейпц...г, Сан-Франц...ско, Кр...т, Атлант...ка, Аф...ни, Афр...ка, Аппен...ни, Антракт...да, Ант...охія, Бермуд..., Б...рма, Б...сау, Б...шкек, Брат...слава, Ват...кан, Цюр...х, Вірдж...нія, Мекс...ка, Корс...ка, Галакт...ка, Гв...нея, Г...бралтар.

Завдання 5. На місці крапок у власних особових назвах напишіть літери *и, і, ї*. Поясніть правопис.

Шексп...р, Ш...ллер, Ваш...нгтон, Р...голетто, Дж...гарханян, Ж...льєрон, Ц...церон, Ч...ковані, Т...ц...ан, Ч...нг...схан, Росс...ні, Д...дро, Ф...рдоусі, Гр...мм, Гал...лей, Голсоуорс..., Горац...й, Ф...л...пп, В...ардо, Цец...лія, Маргар...та, Ал...на, В...льгельм.

Завдання 6. Поясніть усно правопис *і та и* у наведених словах.

Гуманізм — патріотизм, академік — історик, баталіст — пейзажист, банкір — башкир, бинт — бідон, Дізель — дизель, скипидар — скіф, символ — місіс, белетристика — мартіні, анотація — Цицерон, шкіпер — Китай.

Завдання 7. Вставте пропущені букви. Поясніть правопис.

1. Частіше траплялися гаї й куці к...зилу та тамариску (З. Тулуб). 2. Кр...шталем заіскрилася роса по зеленій траві (Па-

нас *Мирний*). 3. Поїзд ішов степом, минав зелені к...шлаки (*Іван Ле*). 4. К...парис уквітчала гірляндами чайна троянда (*А. Кримський*). 5. Через три роки вояка знекровленої французької армії, розбитої англійським флотом, змушений був покинути єг...петський берег (*Д. Степовик*). 6. Довкола них купи рушниць, пістолетів, дамаські шаблі, курдські к...нджали, кії і палиці з кавказького залізного дерева (*П. Загребельний*). 7. У 1051 році собором єп...скопів м...трополитом був поставлений Іларіон (*За С. Висоцьким*).

Завдання 8. Запишіть слова українською мовою і поясніть у них правопис *и, і*.

Аквамарин, аксиома, акціонер, алгоритм, альтруїзм, амбіція, Дидро, Ієрусалим, Хиросима, дистанція, інфінитив, Кіплінг, Крит, циркуляр, ларингіт, ларингоскопія, анемія, фарингіт, грип, адаптація, гіперсомнія, Таллінн, диссертация, фізіологія, мозаїка, критерій, Ватикан, митрополит, скипидар, химера, кипарис, позиція, діаспора, Сицилія, Чикаго, диффузія, принтер, дисперсія, архівація, Тибет, Россіні, діабет, Алжир, диплом, позиція, Вавилон, аудієнція, Австрія, асистент, хірург, монітор, Каїр, «Енеїда», мікроінфаркт, руїна, Дидро, Грімм, Сідней, нафтизин, інсульт, ортопедія, нікель, оксид, офтальмохірургія.

Завдання 9. Вставте пропущені букви.

Ате...зм, дез...нформація, п...рат, конф...денц...йний, г...поза, Л...сабон, кл...єнт, херув...м, шп...нат, граф...н, В...флеєм, Сераф...м, З...мбабве, С...р...я, Д...ккенс, Цюр...х, Ч...лі, Мекс...ка, д...логія, с...ті, агност...ц...зм, А...да, аквар...ум, ам...доп...р...н, антагон...зм, ант...б...от...к, бук...н...ст, кол...з...я, колокви...ум, п...рам...дон, мульт...пл...кац...я, сто...ц...зм, шк...пер, шов...н...зм, к...пар...с, афор...зм, ар...тм...я, д...в...з...он, д...с...м...ляц...я, шр...фт, альв...оли, анестез...я, анг...на, б...цепс, б...осфера, в...там...н, м...гдаль, Г...ппократ, сп...кер, автор...тет, рейт...нг, г...стам...н, кело...д, кард...омон...тор.

Завдання 10. Доберіть 10–15 слів іншомовного походження, пов'язаних із професією медика. Запишіть їх, поясніть правопис *и* та *і*.

Блок тестових завдань

Варіант 1

1. З'ясуйте, коли пишеться літера *i* в іншомовних загальних назвах:

а) після *б, п, в, м, ф, г, к, х, л, н* перед наступним приголосним (крім слів, що давно засвоєні українською мовою);

б) у словах церковного вжитку;

в) у словах, запозичених зі східних мов, переважно тюркських;

г) ніколи не пишеться.

2. Укажіть, у якому рядку на місці пропущеної літери слід писати *и*:

а) р...нг, експер...мент, д...сципліна, д...спут, Браз...лія;

б) Д...зель, к...ргиз, ж...лет, ж...раф, б...лет;

в) в...траж, к...парис, ф...ніш, т...тан, Ч...каго;

г) рад...ус, к...сет, к...нджал, к...но, граф...к.

3. Укажіть, у яких двох рядках у всіх загальних назвах іншомовного походження слід писати літеру *i*:

а) з...гзаг, с...луєт, ц...клон, к...лограм, д...алог;

б) к...шлак, к...бернетика, г...мн, н...котин, сп...рт;

в) х...рург, л...тера, академ...я, мерс..., к...парис;

г) бургом...стр, г...пербола, матер...ал, лог...ка, тр...умф.

4. Оберіть рядки, у яких у всіх словах слід писати літеру *ï*:

а) кл...єнт, кол...брі, ф...нанси, логар...тм;

б) арха...зм, «Ене...да», его...зм, кофе...н, За...р;

в) моза...ка, А...да, флю...ди, старо...ндійський, альтру...зм;

г) беду...н, ате...ст, Адела...да, Ізма...л, ру...на.

5. У якому рядку відсутні орфографічні помилки?

а) джигіт, Алжир, Скандинавія, Пакистан, динаміт;

б) гільза, калмик, дезинтеграція, Братислава, Вавілон;

в) інструкція, спирт, шифр, Чилі, Дідро, тріумф;

г) генетика, артерія, Грімм, хірург, Сардинія.

6. Знайдіть рядок із порушенням орфографічних норм:

а) металургія, Галілей, флегматик, інновація, артеріальний;

б) магістраль, аудієнція, силует, цистерна, кісет, сюїта;

в) староіндійський, характері, дякон, лиман, Серафим;

г) Мадрид, Сіменс, теїн, Чикаго, вітраж, фіксаж.

7. Позначте рядок, у якому всі слова записані правильно:

- а) диригент, Австрія, вимпел, аритмія, скіпідар;
- б) диплом, мельхіор, нотаріус, бинт, гіпотонія;
- в) Мексіка, дискурс, інфекція, міома, мієліт;
- г) спирт, цистит, ремісія, синдром, флебіт, ерозія.

8. Позначте рядки, у яких допущено орфографічні помилки:

а) бацили, алергія, хлорофіліпт, апендицит, ехідна, християнство;

б) гігієна, дісахариди, Архимед, архів, діаспора, Міссісіпі;

в) архів, Флорида, ритуал, місія, ідилія, дикція, діорама;

г) мікроінфаркт, поліетилен, Рив'єра, прогресія, полімери.

9. З'ясуйте, у якому рядку на місці пропущеної літери слід писати *и*:

а) з...гзаг, с...луєт, ц...клон, к...лограм, д...алог;

б) ш...фер, ц...стерна, к...парис, к...моно, ф...рма;

в) д...зель, с...мпатія, к...ргиз, ж...лет, ж...раф, Ч...каго;

г) ц...клон, ід...лія, т...тан, ф...ніш, реж...м, сп...рт.

10. Укажіть, у якому рядку в усіх словах слід писати літеру *i*:

а) аморт...зація, антиб...отик, бук...ніст, субстант...вація;

б) ате...зм, ...єрогліф, альтру...зм, альб...нос, реж...сер;

в) аж...отаж, д...адема, дип...гментація, дифуз...я, б...летристика;

г) кум...с, А...да, алегор...я, жур..., абор...ген, д...фузія.

Варіант 2

1. З'ясуйте, які літери входять до складу «дев'ятки»:

а) д, т, з, б, п, в, м, г, н;

б) д, т, з, с, ц, ш, ж, ч, р;

в) д, т, г, х, к, л, н, ш, ж;

г) с, ц, л, ж, к, ч, г, з, р.

2. Оберіть два рядки, у яких літера *и* пишеться у всіх словах за правилом «дев'ятки»:

а) шифровка, риторика, цитадель, режим, тиран, позиція;

б) система, диктор, химера, лиман, камилавка, кишлак;

в) ширма, ранжир, єпископ, кисет, расизм, стимул;

г) позиція, силуєт, джинси, бригада, цирк, титул.

3. У словах іншомовного походження *ї* пишемо:

- а) у географічних назвах на -ида, -ика;
- б) у низці слів згідно з традиційною вимовою;
- в) у географічних назвах після дж, ж, ч, ш, щ, ц;
- г) після голосного.

4. Укажіть, у яких двох рядках подані географічні назви та похідні від них, на які поширене написання літери *и* згідно з традиційною вимовою:

- а) Ваш...нгтон, Єг...пет, л...сабонський, Афіни, Палест...на;
- б) Вав...лон, Т...бет, аргент...нський, ерусал...мець, Ед...нбург;
- в) Бр...танія, Мадр...д, М...ссурі, т...бетський, сканд...знавець;
- г) Аргент...на, Корд...льєри, К...тай, С...ц...лія, С...ракузи.

5. Укажіть, у яких двох рядках на місці крапок слід писати літеру *і*:

- а) ...ндустрія, Н...л, п...єтет, г...попотам, к...шлак;
- б) грат...с, п...ан...симо, Д...зель, В...ардо, рад...ус;
- в) ф...нанси, академ...к, Сев...лья, Кр...т, Д...дро;
- г) ауд...енція, б...знес, Соч..., Гр...мм, Н...л.

6. Оберіть два рядки, у яких на місці крапок слід писати літеру *и*:

- а) Р...голетто, Флор...да, ц...тадель, ц...ан...ди, Д...ксон;
- б) Корд...льєри, С...ц...лія, ш...фровка, д...ктор, арх...в;
- в) Лейпц...г, Ват...кан, Ч...ковані, х...мера;
- г) аргент...нець, Браз...лія, Єг...пет, Палест...на.

7. Укажіть два рядки, у яких на місці крапок слід писати літеру *і* в усіх словах:

- а) паренх...ма, дез...нформація, імб...р, калм...к, акс...ома;
- б) гл...коген, Д...трель, Готфр...д, в...брац...я, анти...сторичний;
- в) дез...нфекція, л...ман, Монтев...део, глюкоз...д, артер...альний;
- г) попур..., ресорбц...я, г...попотам, ф...ле, Адр...атика.

8. З'ясуйте, у яких двох рядках на місці крапок слід писати літеру *ї*:

- а) те...н, на...вний, целуло...д, проза...чний, А...да;
- б) по...нформувати, моза...ка, а...р, суфіксо...д, ру...на;

- в) перед...сторичний, Саму...л, На...на, альтру...зм, Ка...р;
г) ате...ст, Адела...да, «Ене...да», ізма...льський, арха...чний.

9. Оберіть два рядки, у яких у всіх словах літера *и* пишеться за правилом «дев'ятки»:

- а) джигіт, дякон, вимпел, гирия, митрополит, кисет;
б) текстиль, силос, циферблат, рифма, фізичний, дизель;
в) нирка, кипарис, химера, силует, єпископат, миля;
г) методист, цифра, риф, зигзаг, тип, стимул.

10. Зазначте, у яких двох рядках на місці крапок у всіх власних назвах слід писати літеру *и*:

- а) Бр...танія, Пар...ж, Антаркт...ка, Ч...лі, С...рія;
б) Йоркш...р, Корс...ка, Сканд...навія, Ч...нг...з, Гв...ана;
в) Кор...нф, Лейпц...г, Флор...да, Ч...ковані, Раш...д;
г) Браз...л...я, Р...о-де-Жанейро, Мадр...д, Ка...р, Д...ксон.

Варіант 3

1. У словах іншомовного походження літеру *и* пишемо:

- а) після апострофа;
б) після *д, т, з, с, ц, ч, ш, ж, р* перед наступним приголосним, крім *й*;
в) після голосних в основах слів;
г) у власних географічних назвах у буквосполученні *-ри-*.

2. З'ясуйте, у яких двох рядках у всіх власних назвах слід писати літеру *и*:

- а) Р...м, Мавр...танія, Єрусал...м, С...ракузи, Аркт...ка, Флор...да;
б) Пар...ж, Ват...кан, Палест...на, Л...сабон, К...пр;
в) Д...ксон, Аргент...на, Цюр...х, Р...га, С...дней, Корс...ка;
г) Кр...т, Бр...танія, Ч...каго, Лейпц...г, С...рія, Т...бет.

3. Оберіть два рядки, у яких у всіх словах слід писати літеру *і*:

- а) ауд...енція, альтру...зм, соц...ологія, артер...я, Н...л, депоз...т;
б) Гр...мм, тр...умф, т...ара, З...мбабве, м...фолог...я, Пек...н;
в) Ток...о, те...н, паренх...ма, м...л...тар...зм, арх...тектор, ав...ація;
г) дез...інфекція, г...єна, д...алект, Д...єго, Д...ккенс, С...он.

4. Укажіть два рядки, де в усіх словах літера *и* пишеться за правилом «дев'ятки»:

- а) джинси, дисконт, тигр, риф, шифр, система;
- б) кишлак, бурмистер, східна, риторика, синтагма, азимут;
- в) шифон, пейзажист, синонім, митрополит, кипарис, вимпел;
- г) дизель, реваншист, речитатив, режим, фізика.

5. Оберіть два рядки, де на місці крапок слід писати літеру *и*:

а) М...ллер, Адр...атика, В...рдж...н...я, Вав...лон, С...дней, Аркт...ка;

б) Н...цца, С...р...я, с...ракузець, Ват...кан, В...лл...;

в) Мадр...д, Палест...на, Флор...да, Корд...льєр..., Раш...дов, Т...бет;

г) Мекс...ка, Адріат...ка, Данц...г, Цюр...х, Кр...т.

6. З'ясуйте, у яких двох рядках у всіх словах слід писати літеру *и*:

а) ц...стерна, к...пар...с, сп...рт, п...нгвін, Аркт...ка;

б) арт...кль, С...нгапур, реж...сер, тр...умф, с...гнал;

в) Алж...р, ш...фр, х...мерний, монітор...нг, Ч...лі;

г) к...шлак, граф...н, Ваш...нгтон, Пак...стан, Т...бет.

7. Укажіть, у яких двох рядках усі слова записано правильно:

а) ритуал, диспетчер, Великобританія, цифра, Сицилія;

б) більярд, Китай, кредит, сюїта, соціологія;

в) паренхіма, графин, Зімбабве, скипидар, кизил;

г) гардина, джигіт, ширма, експеримент, Тібет.

8. Оберіть рядок, у якому правильно сформульовано правило «дев'ятки» (написання літери *и* в загальних іншомовних назвах):

а) після приголосних [д], [т], [з], [с], [ц], [ж] [дж], [ч], [ш], [р] перед наступним приголосним;

б) після приголосних [б], [п], [в], [м], [ф], [г], [к], [х], [л] перед наступним приголосним;

в) після *д, т, з, с, ж, ч, б, п, р* перед наступним приголосним;

г) після *д, т, з, с, б, п, в, м, ф* перед наступним приголосним.

9. Оберіть рядки, у яких у всіх словах слід писати літеру *ї*:

а) арха...зм, «Ене...да», его...зм, кофе...н, За...р;

б) моза...ка, А...да, флю...ди, старо...ндійський, альтру...зм;

в) беду...н, ате...ст, Адела...да, Ізма...л, ру...на;

г) кл...ент, кол...брі, ф...нанси, логар...тм.

10. Знайдіть рядок із порушенням орфографічних норм:

а) нікотин, медитація, окситоцин, психологія, перикардит;

б) магістраль, аудієнція, силует, цистерна, кісет, сюїта;

в) староіндійський, характері, дякон, лиман, Серафим;

г) Мадрид, Сіменс, теїн, Чикаго, вітраж, фіксаж.

Тема 12. Правопис прислівників

Практичний блок

Завдання 1. Поясніть творення та правопис прислівників.

Віднині, наавтра, повсюди, позавчора, позаторік, завидна, вручну, допізна, нарізно, нашвидку, зліва, потихеньку, вчетверо, вп'ятьох, вдруге, водно, заодно, поодинці, абикуди, аніскільки, безперестанку, взимку, впереміш, вшир, завчасу, голіруч, заздалегідь, звідусюди, зненацька, мимохідь, мимохить, наверху, навколішках, навперейми, післязавтра, попереду, подекуди, повсякчас, нівроку, попідвіконню, принагідно, щоразу, якнайдовше, побілоруськи, по-зимовому, ледве-ледве, рано-вранці, всього-на-всього, коли-не-коли, не сьогодні-завтра.

Завдання 2. Знявши ризик, переписіть прислівники і прислівникові сполучення. Для перевірки користуйтеся орфографічним словом.

З/боку/на/бік, по/черзі, до/біла, за/любки, з/від/далік, за/тісно, на/в/дивовижу, на/виворіт, на/винос, на/в/скіс, один/в/один, в/цілому, так/сяк, звіку/правіку, звідки/небудь, мимо/хить, десь/не/десь, на/віки/вічні, на/віки/віків, десь/інде, пліч/о/пліч, на/прощання, на/в/тікача, з/на/двору, в/ні/чию, так/то, бозна/куди, чого/небудь, врешті/решт, в/розтіч, о/полудні, тишком/нишком, чим/швидше, таким/чином, тет/а/тет, ва/банк, де/факто.

Завдання 3. Напишіть прислівники у три колонки: разом, окремо, через дефіс.

В/гору, в/цілому, до/щенту, на/виліт, по/під/віконню, що/разу, на/споді, по/одинці, натщесерце, до/речі, у/сто/крат, з/рештою, за/пані/брата, в/шир, чим/дуж, без/ліку, по/совісті, до/обіду, по/латині, до/лиха, по/трое, видимо/невидимо, без/кінця/краю, хоч/не/хоч, будь/що/будь, по/десяте, по/французьки, рік/у/рік, якось/то, по/вашому, по/пів/ночі, не/сьогодні/завтра, чим/раз, на/приклад, до/вподоби, стрім/голов, на/вшпиньки, до/пуття, на/нівець.

Завдання 4. Випишіть прислівники, утворені від: 1) іменників, 2) прикметників, 3) числівників, 4) займенників, 5) дієслів, 6) словосполучень. Зверніть увагу на правопис.

Тричі, дружньо, дружно, сп'яну, спросоння, скраю, спершу, потихеньку, посередині, грайливо, догори, влітку, поодинці, на-

швидко, безжурно, напоказ, вранці, учотирьох, злегка, допізна, надвечір, назустріч, безжально, по-демократичному, день при дні, по-друге, з ранку до вечора, втретє, знов, замолоду, навесні, насилу, пригнічено, по-товариськи, вдсятеро, заповзято, ніжно, скраю, звисока, врівень, удвох, коло, близько, поруч, стомлено, мовчки, пішки, темно, багато, восени, змолоду, спершу, наосліп, мимоволі, насамперед, праворуч, по-друге, тричі, жартома, по-моєму, крадькома, насилу, споконвіку, по-новому, надвечір, голірuch, ліворуч, навхрест, щосили, сам-на-сам, залюбки.

Завдання 5. Складіть і запишіть речення з поданими прислівниками і співзвучними з ними словами.

Назустріч — на зустріч, доволі — до волі, нарешті — на решті, по-своєму — по своєму, утьрох — у трьох, напам'ять — на пам'ять, вголос — в голос, навіки — на віки, збоку — з боку, по-батьківському — по батьківському, чимало — чи мало, втім — утім, всередині — у середині, востаннє — в останнє, по-перше — по перше, знизу — з низу, догори — до гори, насилу — на силу, докупи — до купи.

Завдання 6. Утворіть прислівники від поданих слів.

Двір, зустріч, високий, босі ноги, ліва рука, з обох боків, місяць, правда, свій, ніч, молодий, нічий, пам'ять, північ, дім, четверо, страх, присідати, хотіти, самостійний, власноручний, добрий, доброзичливий, м'який, два, дешевий, солодкий, верх, жарт, осінь.

Завдання 7. Випишіть прислівники, поясніть їх правопис.

Від ранку до вечора працювати у полі; повернутися не вдень, а ввечері; в день свята веселились; ставитись по-батьківському, пройти по батьківському подвір'ю; вийшло по-твоєму, по твоєму обличчю; повторювати раз у раз; тим часом темніло; ідіть утьрох, вода у трьох відрах; відповідаю вдруге, це слово вставляємо в друге речення; по-іншому сказати, піти по іншому провулку; що б не трапилося, розраховуй на мою допомогу; щоб багато знати, треба багато працювати; якби не поспішив, помилки не допустив би; як би не хитрував злочинець, однак не втече.

Завдання 8. Замініть словосполучення прислівниками, пояснивши утворення і правопис їх.

З далеких країн, з певним наміром, дуже розсердившись, французькою мовою, кожної суботи, у два рази, у всіх місцях, не поміркувавши, останнім разом, у десять разів.

Для довідок: востаннє, вдесятеро, повсюди, згарячу, щосуботи, навмисно, спересердя, вдвічі, по-французьки, здалеку.

Завдання 9. Утворіть усі можливі форми ступенів порівняння прислівників.

Холодно, тепло, гаряче, твердо, м'яко, щедро, добре, весело, ясно, бадьоро, боляче, охайно, привабливо.

Завдання 10. Запишіть речення, знявши ризик.

I. Поширений у нашому краї барвінок з/давна. Значне місце займав він у віруваннях давніх слов'ян, на/сам/перед у Київській Русі. З того/чася вічно/зелений чагарничок на/постійно увійшов у побут, звичаї та обряди нашого народу. Най/перше барвінок символізує віру в свої сили, все/переможність природи. На/про/весні дівчата починали співати веснянки, серед яких чи/мало про барвінок. (З, с)/поконвіку вважалося, що рослина дарує дівчині вроду. З/давніх/давен барвінок був відомий як над/звичайно цілюща трава, приворотне зілля, символ пам'яті (*З часопису*).

II. На/весні квітнуть яблуні. Білими метелицями займаються сади, і здається, що те гілля в цвіту лине перед очима в/далечинь, далеко/далеко, від/кіля ніщо й ні/коли не вертається. Яблуні квітнуть не довго, кілька днів вони стоять в цвіту, а потім падають до/долу їхні ніжні пелюстки (*За Б. Антоненком-Давидовичем*).

Блок тестових завдань

Варіант 1

1. Зазначте, як пишуться складні прислівники, утворені сполученням прийменника *по-* зі збірним числівником:

- а) разом;
- б) окремо;
- в) через дефіс.

2. У якому рядку всі словосполучення містять прислівники:

а) зібрати до/купи, вивчити на/пам'ять, за/багато відпочиваєш, за/багато років;

б) сидіти по/руч, поводитись по/доброму, побачити в/друге, видно з/верху;

в) поводитись по/доброму звичаю, піти в/друге село, вийшло по/твоєму, зал на/багато місць;

г) по/твоєму дворі, з/верху гори, кинути до/купи сміття, жити по/новому.

3. У якому рядку допущено помилку в правописі прислівників?

а) день у день, без кінця-краю, віч-на-віч, не до вподоби, каз-на-де;

б) на зло, зозла, час від часу, без упину, безперестанку;

в) у стократ, по-друге, як-небудь, рік у рік, навиворіт;

г) по-моєму, по-зимовому, хтозна-коли, будь-де, рік-у-рік.

4. Укажіть випадки написання складних прислівників окремо:

а) словосполуки, що мають значення прислівників і складаються з двох іменників та одного або двох прийменників;

б) складні прислівники, утворені повторенням слова або основи без службових слів або зі службовими словами;

в) складні прислівники, утворені сполученням прийменника з коротким прикметником;

г) складні прислівники, утворенні сполученням прийменника з прислівником.

5. Зазначте, як пишуться прислівники один/в/один, раз/за/разом, день/від/дня:

а) разом;

б) окремо;

в) через дефіс.

6. Укажіть рядок, у якому всі складні прислівники пишуться окремо:

а) на/яву, зо/зла, на/віки, на/випуск;

б) до/речі, на/жаль, уві/сні, тим/часом;

в) у/купі, за/очі, хитро/мудро, голі/руч;

г) лице/в/лице, в/обріз, по/п'ятеро, по/п'яте.

7. У якому рядку допущено помилку в правописі прислівників?

а) казна-як, з боку на бік, один в один, хоч-не-хоч, як-не-як;

б) будь-коли, в обмін, десь-то, рік у рік, десь-інде;

в) раз по раз, день у день, давним-давно, по-друге;

г) де-не-де, раз у раз, доречі, до вподоби, деінде.

8. Оберіть рядок, у якому всі складні прислівники пишуться разом:

а) з/усібіч, поза/вчора, по/одинці, ані/телень;

б) з/роду/віку, стрім/голов, в/ні/чию, до/пізна;

в) от/от, за/дня, на/біс, по/віце/президентськи;

г) час/від/часу, з/переляку, не/слід, після/завтра.

9. Зазначте, у яких двох рядках усі складні прислівники пишуться окремо:

а) один/за/одним, до/побачення, на/поруки, на/швидкуруч, по/півночі;

б) з/боку/на/бік, по/під/віконню, на/весну, раз/по/раз, по/письменному;

в) в/основному, тим/разом, день/при/дні, в/цілому, по/семеро;

г) плече/в/плече, за/світла, ні/на/гріш, один/в/один, до/речі.

10. Укажіть, у якому рядку всі прислівники пишуться через дефіс:

а) по/перше, будь/що/будь, коли/не/коли, раз/у/раз, на/дворі;

б) часто/густо, пліч/о/пліч, по/українськи, по/латині, на/сміх;

в) на/радість, по/нашому, кінець/кінцем, аби/де, на/бік;

г) по/німецьки, любо/дорого, де/не/де, коли/небудь, по/третє.

Варіант 2

1. Укажіть рядок, у якому подаються правила написання складних прислівників через дефіс:

а) складні прислівники, утворені сполученням прийменника з прислівником;

б) словосполучки, що мають значення прислівників і складаються з двох іменників (зрідка — числівників) та одного або двох прийменників;

в) прислівники, утворені сполученням прийменника з повним прикметником чоловічого (середнього) роду;

г) складні прислівники, утворені повторенням слова або основи без службових слів або зі службовими словами між ними.

2. Зазначте, як пишуться складні прислівники типу *вряди/годи, сьак/так, десь/колись, там/сям*:

а) разом;

б) окремо;

в) через дефіс.

3. Знайдіть два рядки, у яких усі складні прислівники пишуться через дефіс:

а) часто/густо, коли/небудь, тим/часом, по/пів/ночі;

б) тільки/що, на/віки/вічні, десь/інде, чим/раз;

в) *вряди/годи, аби/то, по/своєму, пліч/о/пліч*;

г) *по/українськи, десь/то, як/не/як, на/гора*.

4. У якому рядку всі прислівники з часткою *не* завжди пишуться разом:

а) не/стямно, не/порушно, не/самовито, не/втямки, не/вгамовано;

б) не/вигідно, не/вдало, не/розумно, не/давно, не/можна;

в) не/рухливо, не/даремно, не/потрібно, не/гаразд, не/густо;

г) не/до/вподоби, не/зграбно, не/зле, не/варто.

5. У якому рядку до складу всіх словосполучень входять прислівники:

а) йти в/ногу, міряти на/око, одяг до/лиця, попрацювати на/славу, заходити по/черзі;

б) говорити без/кінця, зробити на/сміх, в/цілому світі, пропонувати на/вибір, закінчити до/обіду;

в) вимучити до/краю, говорити у/вічі, підійти до/краю урвища, стежка право/руч, подивитись до/гори;

г) накласти пов'язку на/око, наблизити дзеркало до/лиця, оповідання без/кінця, не звертати уваги на/сміх.

6. Виберіть рядок, у якому не всі прислівники пишуться окремо:

а) на/диво, без/відома, без/кінця-краю, без/наміру, без/вісти;

б) без/смаку, без/ладу, без/уваги, в/обмін, на/сміх;

в) в/цілому, в/основному, в/середньому, до/ладу, на/самоті;

г) до/запитання, до/побачення, до/речі, на/ходу, на/славу.

7. З'ясуйте, у якому рядку в правописі складних прислівників допущено орфографічну помилку:

а) віч-на-віч, віднині, на-гора, внаслідок;

б) навесні, за світла, анітрохи, водносталь;

в) більш-менш, попідручки, до обіду, щоразу;

г) наголову, потихеньку, щонеділі, поки-що.

8. У якому рядку всі прислівники написано правильно:

а) коли не-коли, на радість, намертво, у двох, ніколи;

б) без мети, нізвідки, з року в рік, напам'ять, удвох;

в) назло, гидко-брудко, коли-небудь, до лиця, по-п'яте;

г) не треба, один в один, хоч-не-хоч, по-китайськи, всього на всього.

9. З'ясуйте, у якому рядку всі складні прислівники пишуться через дефіс:

а) там/то, коли/небудь, бозна/скільки, будь/де, хтозна/звідки;

б) де/таки, так/то, звідки/небудь, аби/куди, куди/небудь;

- в) будь/що/будь, всього/на/всього, як/не/як, аби/то, тим/часом;
- г) на/сміх, до/вподоби, ледве/ледве, по/панібратськи.

10. Зазначте, як пишуться складні прислівники *перед/усім, на/віщо, в/ні/чию*:

- а) разом;
- б) окремо;
- в) через дефіс.

Варіант 3

1. Укажіть, які складні прислівники пишуть разом:

- а) утворені сполученням прийменника з повним прикметником чоловічого (середнього) роду;
- б) утворені з двох прислівників;
- в) утворені сполученням прийменника із займенником;
- г) утворені за допомогою прийменника **по** від порядкових числівників.

2. З'ясуйте, у якому рядку всі складні прислівники пишуться через дефіс:

- а) по/вовчому, рано/пораненьку, врешті/решт, де/факто;
- б) чортзна/скільки, на/віки/віків, по/змосі, до/завтра;
- в) геть/геть, по/перше, по/троє, чим/далі;
- г) десь/то, раз/по/раз, десь/інде, на/гора.

3. Укажіть, у якому рядку в правописі складних прислівників допущено орфографічну помилку:

- а) без черги, по-латині, насамперед, на славу;
- б) впам'ятку, на весну, анічирк, мимоволі;
- в) до вподоби, всередині, зі-споду, десь-то;
- г) так-таки, вдень, до речі, по-сьоме.

4. Визначте, у якому рядку всі прислівники пишуться окремо:

- а) без/кінця, без/вісти, без/сумніву, до/лиця, в/обріз;
- б) за/кордон, до/сьогодні, на/жаль, на/славу, без/ладу;
- в) на/щастя, по/черзі, по/совісті, на/здогад, в/нагороду;
- г) як/слід, за/рахунок, до/пари, на/вибір, в/переміш.

5. З'ясуйте, який рядок відповідає правилу: «Разом пишуться складні прислівники, утворені з кількох основ (з прийменником чи без нього)»:

- а) мимохідь, обіруч, стрімголов, привселюдно, ліворуч;
- б) обабіч, щоденно, вголос, абияк, очевидно;

- в) якнайбільше, вручну, учотирьох, завбільшки, внічию;
- г) самохіть, занадто, довіку, щовечора, навтікача.

6. Визначте, як пишуться складні прислівники *повсяк/час, чим/дуж, на/тще/серце*:

- а) разом;
- б) окремо;
- в) через дефіс.

7. З'ясуйте, у якому рядку всі складні прислівники пишуться разом:

- а) з/на/двору, на/здогін, на/осліп, с/під/лоба, на/зло;
- б) по/під/тинню, поза/торік, в/досвіта, на/поготові, на/в/присядки;
- в) мимо/волі, при/все/людно, стрім/голов, на/сам/перед, на/ходу;
- г) на/вдивовижу, на/завжди, на/вигляд, будь/куди, на/жаль.

8. Укажіть, як пишуться прислівникові сполуки, що складаються з прийменника й іменника, у яких іменник зберігає своє лексичне значення та граматичну форму:

- а) разом;
- б) окремо;
- в) через дефіс.

9. Визначте, як утворені складні прислівники, що пишуться через дефіс:

- а) за допомогою прийменника *по* від порядкових числівників;
- б) сполученням прийменника *по* зі збірним числівником;
- в) сполученням прийменника з числівником;
- г) утворені з кількох основ (із прийменником чи без нього).

10. З'ясуйте, у якому рядку всі прислівники з прийменником *по* пишуться через дефіс:

- а) по/братерськи, по/п'яте, по/четверо, по/братерському, по/давньому;
- б) по/перше, по/українському, по/латині, по/десяте, по/вчорашньому;
- в) по/людськи, по/іншому, по/науковому, по/двоє, по/господарському;
- г) по/нашому, по/дивному, по/доброму, по/четверо, по/суті.

Тема 13. Родовий відмінок іменників чоловічого роду II відміни

Практичний блок

Завдання 1. Поясніть правопис закінчень родового відмінка однини іменників II відміни:

а) обличчя, села, робітника, Франка, язика, ведмедя, малюнка, циститу, шоку, Луцька, Дністра, місяця, процента, мільярда, заробітку, живопису, танцю, тромбу, синтезу, журналу, автомобіля, бігу, мінімуму, страху, туману, атома, краю, інституту, ферменту, фурункула;

б) прізвища, знання, промовця, ферменту, ультразвуку, антибіотика, ножа, Лондона, Іртиша, грама, понеділка, мільйона, Байкалу, побуту, суходолу, тенісу, аналізу, роману, комбайна, токсину, звуку, міражу, гніву, ромба, лиману, клубу, чисельника, звука, суглоба, рубця;

в) міста, плеча, знаряддя, студента, учителя, Володимира, коня, гвинта, Тернополя, Орла, жовтня, долара, Дунаю, вислову, рукопису, пароплава, хокею, стилю, режиму, стетоскопа, психозу, новокаїну, трактора, екзамену, спорту, болю, вогню, іменника, модуля, надлому, інсульту.

Завдання 2. Запишіть іменники у формі родового відмінка.

Акушер, водень, телефон, бальзам, ректор, вік, центр, долар, атом, дощ, конус, фініш, плач, тиф, шприц, гіпс, мозок, стравохід, окис, наркоз, опік, балет, бюлетень, вірус, плід, нежить, полин, короїд, спориш, кофеїн, анабіоз, аналітик, флегматик, хінін, токсикоз, розвиток, композитор, хліб, Туман, квартет, стілець, барвінок, ренклюд, Миргород, карат, час, поверх, шинник, поршень, штаб, карниз, снігопад, поперек, берег, майданчик, аудит, імпульс, отит, нарис, фейлетон, баскетбол, інтерес, світогляд, фашизм, телефон, шум, поштовх, зародок, зачаток, діатез, ген, вірус, застій, отит, ідеал, гіпноз, елемент, дальтонізм, антисептик, алкоголізм, бронхоспазм, нагляд, індикатор, нашати́р, рецептор, перетин, розтин, удар, геморо́й, артрит, голос, анабіоз, біосинтез, варикоз, маразм, пінцет, паразит, укол, експеримент, імунітет, сон, хрип, апендикс, гастрит, ультразвук, засіб, фахівець.

Завдання 3. Поставте іменники, що в дужках, у родовому відмінку, поясніть закінчення.

Інструмент (стоматолог), не вистачає одного (папір), глибина (Байкал), береги (Дунай), вулиці (Рим), історія стародавнього (Рим (держава)), спалахи (гнів), артисти (балет), купили пачку (папір), не боюся (мороз), не було на занятті (Вітер Ілля), ректор (інститут, університет), боятися (дощ), виїхати з (Донбас), не чути (сміх).

Завдання 4. Виправте помилки, де це потрібно, у написанні слів.

Адресу, аеропорта, атласу, боргу, будинка, вакууму, вчинка, дипломанта, ермітажа, епіцентру, епіграфу, Кабулу, кефіра, метражу, монтажу, паперу, ордеру, папера, органу, гаражу, пасажиропотока, сектору, Парижу, таланту, театру, проекту, аборту, аденіта, білірубіна, бронхоспазму, викидня, зуда, інсуліну, кашлюка, калія, гепатиту.

Завдання 5. Поставте іменники у родовому відмінку і запишіть у дві колонки: 1) із закінченням -а(-я); 2) із закінченням -у(-ю).

Ураган, квітень, рис, старт, туризм, Острог, ювілей, синус, електрон, Арарат (гора), гіпс, Алжир (держава), циферблат, інстинкт, листопад, алюміній, герпес, гібрид, коліт, зоб, ізохронізм, дотик, гній, гіпоталамус, дисбаланс, дефект, ганглій, горб, гірчичник, воротар, професор, берег, вітер, Вітер, сантиметр, верстат, Балхаш (місто), Балхаш (озеро), дощ, дощик, грім, маркетинг, графік, бензин, арбітраж, вплив, бланк, шприц, штамп, шаблон, шансон, шезлонг, чагарник, чемпіон, чемпіонат, цикорій, цитрус, храм, хроноскоп, фенотип, фібрин, уротропін, скальпель, різець, рефлексолог, риніт, ревмокардит, остов, мікрофаг.

Завдання 6. Від поданих іменників утворіть форми родового відмінка однини, поясніть, чому деякі іменники можуть мати паралельні форми.

Берег, стіл, швець, папір, міст, студент, майдан, акт, аґрус, активіст, байкар, бігун, борг, боягуз, бузок, вертеп, вечір, готель, грабіж, грудень, гумор, дарунок, двигун, вибух, виграш, вимикач, додаток, доказ, заклик, вирій, вислів, відділ, апарат, бал, більярд, детектив, буряк, пояс, шаблон, ячмінь, вплив, контроль, арбітраж, синтез, млин, бензин, гектар, протокол, журнал, штаб, абзац, рік, трамвай, лист, об'єкт, формуляр, експерт, вау-

чер, атестат, маркетинг, острів, сад, ринок, зоопарк, шлях, комиш, плач, сум.

Завдання 7. Наведені власні географічні назви запишіть у формі родового відмінка і складіть з ними речення.

Ізмаїл, Відень, Гамбург, Іллінойс, Манчестер, Курдистан, Казантип, Іран, Кіпр, Лондон, Рим, Канів, Буг, Єгипет.

Завдання 8. Випишіть словосполучення, у яких правильно утворено форму родового відмінка в іменниках чоловічого роду.

Відкриття рахунку — відкриття рахунка, до акта додається — до акту додається, вручення диплома — вручення диплому, пам'ятного знаку — пам'ятного знака, до призначеного терміну — до призначеного терміна, структурного підрозділу — структурного підрозділа, переїхати до Нового Бугу — переїхати до Нового Буга, направити до Львову — направити до Львова, політичного блока — політичного блоку, незаперечного факту — незаперечного факта, працівники апарату — працівники апарата, важливого об'єкта — важливого об'єкту, своєчасного контролю — своєчасного контролю, ділового паперу — ділового папера.

Завдання 9. Подані іменники II відміни поставте у родовому відмінку. Доберіть до них синоніми, які були б іменниками I відміни.

Поштар, амбар, яр, плац, зруб, сніг, успіх, бій, футляр, друг, дощ, фальш, центр, розвиток, життєпис, вік, ледар.

Завдання 10. Запишіть іменники в родовому відмінку однини українською і російською мовами. Зіставте закінчення.

Вітер, звук, інститут, вокзал, мед, факультет, кабінет, журнал, шум, стіл, завод, експеримент, знак, Санкт-Петербург, Дон, Крим, конгрес, спорт, апарат, камінь, полк, том, порт, портрет, голос, оркестр, виш, поїзд, тюльпан, міст, обеліск.

Блок тестових завдань

Варіант 1

1. Закінчення *-а, -я* пишеться в іменниках, що позначають:

а) назви осіб та істот (загальні та власні); гідроніми з наголошеним закінченням; назви грошових знаків, назви мір довжини, маси, об'єму, площі, часу; назви місяців і днів тижня;

б) речовини та матеріали; збірні поняття; назви кущових і трав'янистих рослин, а також сорти плодових дерев; назви установ, закладів, організацій;

в) явища природи; назви почуттів; назви процесів, станів, властивостей, ознак, формацій, явищ суспільного життя, загальних і абстрактних понять; назви ігор і танців;

г) назви озер, гір, островів, країн; назви частин площі, назви установ, закладів, організацій; збірні поняття.

2. Укажіть рядок, у якому допущено помилку при відмінюванні:

а) авторефрижератора, ад'ютанта, гаймориту, імунодефіциту, диспансеру;

б) синдрому, шампуню, яхт-клубу, медальйона, комп'ютера;

в) Йоганнесбурга, пюпітра, рюкзака, кон'юнктивіта, контр-адмірала;

г) заморозку, з'їзду, естрагону, іміджу, заповнювача.

3. Оберіть рядок, у якому всі іменники у родовому відмінку однини мають закінчення *-а, -я*:

а) годинник, брат, Ірпінь, синус, центнер;

б) олівець, товариш, Іртиш, Кривий Ріг, префікс;

в) ніж, пісняр, Донець, модуль, Уругвай;

г) звукоприймач, Інтернет-провайдер, вагон-бункер, фільтр, женьшень.

4. Зазначте, у яких двох рядках усі іменники у родовому відмінку однини мають паралельні закінчення *-а, -я* й *-у, -ю*:

а) карниз, сарай, апарат, стид, синтаксис;

б) листопад, лист, камінь, стіл, центнер;

в) фактор, Алжир, Вашингтон, Кабул, паркан;

г) індикатор, детектив, дереворит, диван, гастроном.

5. Оберіть рядок, у якому всі іменники у родовому відмінку однини мають закінчення *-у, -ю*:

а) Байкал, Сибір, вислів, живопліт, теніс;

б) Дунай, Дністер, Зелений Гай, борщ, чай;

в) листопад (процес), дизель, синтаксис, березняк, барвінок;

г) невроз, кисень, варваризм, велюр, важкоатлет.

6. Оберіть два рядки, у яких усі іменники у родовому однини написані правильно:

а) апендициту, фронту, депоненту, цементу, норд-весту;

б) документа, комбінезона, ліфта, віце-президента, торта;

- в) селекціонера, Страсбурга, херувима, щавля, гріха;
- г) потенціалу, фосфату, брифінгу, грильязу, дефолту.

7. Оберіть рядок, у якому допущено помилку:

- а) афериста, торшера, мецената, картопляника, міліметра;
- б) лимону, розчину, муніципалітету, арахісу, сюрреалізму;
- в) рапорту, ярмарку, інсуліну, дальтонізму, водограю;
- г) індивіда, гектара, гормона, ганглія, децибела.

8. З'ясуйте, у яких двох рядках усі іменники у родовому відмінку однини мають закінчення *-а, -я*:

- а) учитель, ясень, малюнок, Харків, барвінок;
- б) Вітер (прізвище), Кабул (місто), Кабул (річка), відмінок;
- в) гараж, карниз, майданчик, гіпоталамус, хутір, стрибок;
- г) лімфоцит, дальтонік, символ, дукат, нікотин.

9. Укажіть, у яких двох рядках подано правильні форми родового відмінка:

- а) Сімферополя, видавця, здобутку, етносу, явору;
- б) компромісу, відблиску, вісника, апокрифа, бур'яну;
- в) клапана, арбітража, горба, всесвіту, вантажу;
- г) воєнкора, катета, займенника, рефлексу, менінгіту.

10. З'ясуйте, у якому рядку всі іменники у родовому відмінку однини мають паралельні закінчення *-а, -я* й *-у, -ю*:

- а) орган, вихор, житняк, клин, бартер;
- б) ріг, пролісок, плюс, орден, рахунок;
- в) ячмінь, шип, чин, феномен, сардонікс;
- г) піщаник, падолист, плавник, звук, верболіз.

Варіант 2

1. Закінчення *-а, -я* пишеться в іменниках чоловічого роду, що позначають:

а) назви осіб, власні імена та прізвища; назви тварин і дерев; назви машин і їх деталей; назви населених пунктів;

б) назви будівель, споруд, приміщень та їх частин; речовину, масу, матеріал; збірні поняття; назви ігор і танців;

в) назви річок, озер, гір, островів, півостровів, країн, областей, терміни іншомовного походження, що означають фізичні або хімічні процеси, частину площі; більшість складних безсуфіксних слів (крім назв істот); назви почуттів;

г) назви кущових і трав'янистих рослин; назви сортів плодівих дерев; споруд, приміщень та їх частин; назви установ, закладів, організацій.

2. Укажіть, у яких двох рядках усі іменники у родовому відмінку однини мають закінчення *-а, -я*:

- а) ведмідь, студент, ніж, явір, день;
- б) Афганістан, Буг, азот, біль, грам;
- в) тиждень, Париж, луг, Зелений Гай, коридор;
- г) вербняк, дирижабль, віртуоз, компонент, іміджмейкер.

3. З'ясуйте у яких двох рядках усі іменники у родовому відмінку однини мають закінчення *-у, -ю*:

- а) плацдарм, Донбас, крик, приїзд, Париж;
- б) ліс, Далекий Схід, заклик, сміх, відмінок;
- в) сад, Буг, свист, гепатит, караван;
- г) гемоглобін, захист, бетон, газогін, контрудар.

4. Оберіть рядок, у якому допущено помилку при відмінюванні:

- а) іконостаса, еквівалента, штабс-капітана, бельетажа;
- б) желатину, гвалту, буддизму, брифінгу, п'єдесталу;
- в) ювілею, чебрецю, фейлетону, Таджикистану, симпозіума;
- г) фільтра, дефіса, дитсадка, дифтонга, дзен-буддизму.

5. Зазначте, у якому рядку допущено помилку при відмінюванні:

- а) цинізму, даху, життєпису, квасу, недоліку;
- б) гарбуза, скутера, спиртометра, сувеніра, юнната;
- в) акомпанементу, вінегрету, ґрунту, імпічменту, платану;
- г) декору, держфонду, ворсу, волейболу, військкомату.

6. З'ясуйте, у якому рядку всі іменники у родовому відмінку однини мають закінчення *-а, -я*:

- а) абонемент, барельєф, Перун, Таллінн, сепаратизм;
- б) фесверк, хамелеон, Чингізхан, кипарис, меч;
- в) дельтаплан, композит, стенд, вернидуб, вернісаж;
- г) бюлетень, В'ячеслав, диригент, дирижабль, Чумацький Шлях.

7. Укажіть, у якому рядку всі іменники у родовому відмінку однини мають закінчення *-у, -ю*:

- а) інцидент, йогурт, консенсус, крохмаль, монсеньйор;
- б) рок-н-рол, нонсенс, міськком, менеджмент, експорт;
- в) велосипед, артилерист, Аполлон, кондиціонер, рельєф;
- г) дивіденд, ефект, мажор, еkleктизм, демагог.

8. Зазначте, у яких двох рядках усі іменники у родовому відмінку однини мають паралельні закінчення *-а*, *-я* й *-у*, *-ю*:

- а) ячмінь, чин, феномен, сардонікс, пролісок;
- б) орден, бал, Балхаш, агрегат, колос;
- в) непотріб, неврит, знак, житняк, Лейпциг;
- г) чавун, преїскурант, вал, нефрит, ністатин.

9. Оберіть рядок, у якому допущено помилку при відмінюванні:

- а) шезлонга, тонометра, браконьєра, тризуба, Поліщука;
- б) гудзика, беркута, ювіляра, фарфора, гріха, екс-президента;
- в) претендента, компонента, двигуна, минтая, вольта;
- г) індивідуума, халата, плаката, вареника, меланхоліка.

10. Зазначте рядок, у якому подано правильні форми родового відмінка:

- а) декрету, дефіциту, гонора, апокаліпсису, кварталу;
- б) ацтека, штемпеля, вояжу, інтер'єру, десерту;
- в) множника, життєлюбa, нашатиря, монотеїзму, підкопу.

Варіант 3

1. З'ясуйте, що позначають іменники чоловічого роду, які мають у родовому відмінку однини закінчення *-а*, *-я*:

а) назви явищ і понять суспільного, господарського і наукового характеру; назви установ, закладів, організацій; назви явищ природи; назви міст;

б) назви почуттів, назви речовин, маси, матеріалу; назви країн, областей, річок, озер, гір, островів, півостровів; назви грошових знаків; числові назви, назви місяців і днів тижня;

в) збірні поняття; назви кущових і трав'янистих рослин; назви сортів плодкових дерев; назви установ, закладів, організацій; явища природи; назви почуттів; назви ігор і танців (крім слів гопакa, козака);

г) назви осіб і прізвища; назви тварин і дерев; назви предметів; числові назви; назви місяців і днів тижня; назви мір довжини, ваги, часу.

2. У якому рядку неправильно вжито закінчення іменників у формі родового відмінка однини?

- а) вальсу, метра, гіпсу, циклону, атома, Нілу;
- б) хору, деканату, рота, розміру, степу, голоду, знака;
- в) споришу, куща, Донецька, Донбасу, гопака, насіння соняшнику;
- г) кордону, берега, тижня, року, шовку, балкона, кору.

3. У якому рядку подано правильні форми родового відмінка іменників?

- а) столяра, хліба, гурту, піску, сну;
- б) слона, інституту, футболу, Дону, гопака;
- в) жука, метра, прогресу, Криму, Херсона;
- г) грому, шляху, Бугу, горобця, електрона.

4. Укажіть, у якому рядку всі іменники у родовому відмінку однини мають паралельні закінчення *-а, -я* й *-у, -ю*:

- а) листопад, стіл, міст, паркан, мармур;
- б) пліт, звук, образ, алмаз, акт;
- в) апарат, блок, буряк, елемент, деканат;
- г) Ванкувер, Вашингтон, Вінніпег, Балатон.

5. Оберіть рядок, у якому допущено помилку:

- а) афериста, торшера, мецената, картопляника, міліметра;
- б) лимону, розчину, муніципалітету, арахісу, сюрреалізму;
- в) рапорту, ярмарку, догмату, антагонізму, водограю;
- г) конфедерата, гектара, дарунка, децибела, Шанхая.

6. Зазначте, які закінчення має більшість складних безсуфіксальних чи безпрефіксальних іменників (крім назв істот) у родовому відмінку однини:

- а) *-а, -я*;
- б) *-у, -ю*;
- в) паралельні закінчення *-а, -я* й *-у, -ю*.

7. Оберіть рядок, у якому всі іменники у родовому відмінку однини мають закінчення *-а, -я*:

- а) саквояж, фармацевт, шампінйон, заєць-русак, маркетинг;
- б) миш'як, мороз, поштамт, митрополит, компаньйон;
- в) дилер, дифірамб, ілюмінатор, дезертир, бісквіт;
- г) долар, еклер, пульс, манометр, ванілін.

8. Укажіть рядок, у якому всі іменники у родовому відмінку однини мають закінчення *-у, -ю*:

- а) адреналін, бенефіс, диктант, гомеопат, хрящ;
- б) Єнісей, еліксир, імунітет, іммігрант, вернісаж;
- в) геноцид, гоґоль-моґоль, департамент, зюйд-вест;
- г) вапняк, багаж, гексоген, генплан, верстат.

9. Зазначте, у якому рядку всі іменники у родовому відмінку однини записані правильно:

- а) фантома, акордеоніста, фартуха, шнура, благовіста;
- б) імбирю, текстилю, дефекту, делікатесу, валідолу;

в) гіпнотизера, гриба-паразита, борсука, бар'єру, Аристотеля;

г) вакууму, валідолу, планктону, гідромасажу, ковчегу.

10. Оберіть рядок, у якому допущено помилку при відмінюванні:

а) етикету, цукру, ешелону, героїзму, транспорту;

б) шрифту, іван-чаю, мін'юсту, мілітаризму, літопису;

в) гуртожитку, діалогу, шоколаду, дециметру, динамізму;

г) гарнізону, комишу, держбюджету, репертуару, гігантизму.

Тема 14. Форми прийменників у медичному тексті

Практичний блок

Завдання 1. Розподіліть вторинні прийменники за схемою:

а) відприслівникові; б) відіменні; в) віддієслівні.

Включаючи, шляхом утворення, сидіти близько хати, сидів кінець стола, праворуч річки, глянула наперед себе, виключаючи, з метою, ціною крові, сиділи довкіл лампи, осторонь шляху, круг тебе ростуть, на підставі, зважаючи на, в умовах, на основі, на адресу, наприкінці концерту, напередодні свята, незважаючи на.

Завдання 2. Визначте прийменники за походженням і за морфологічним складом. Поясніть правопис.

До, на, з-за, з-під, понад, коло, при, поміж, між, під час, вздовж, через, всупереч, з-над, протягом, попід, впродовж, наприкінці, незважаючи на, опісля, задля, незалежно від, на противагу, у розріз.

Завдання 3. Відредагуйте, якщо потрібно, подані словосполучення.

При таких умовах, на протязі кварталу, прийти у справі, працювати по схемі, покласти в кишеню, по питаннях комерційної торгівлі, за дорученням, в дві години, після повернення, по всіх напрямках, будинок в три поверхи, по замовленню, курси по вивченню української мови, вступити в аспірантуру, залучити в роботу, один день в місяць, по власному бажанню, за вказівкою, надіслати по пошті, українець по походженню, науковий звід по практиці.

Завдання 4. Перекладіть словосполучення українською мовою.

Налить по кромку, стучать по стене, резьба по дереву, бить по врагу, ходити по дороге, разводити по квартирам, пльвуть по небу, по обе стороны, собирать по зернышку, кампания по выборам, работы по реконструкции площади, по всем направлениям, по истечении времени, по праву старшего, работа по специальности, речь по аграрному вопросу, по своей воле, по обе стороны улицы, по выходным дням, по великим праздникам, послать по почте, передать по телефону, измерить по длине, по сообщениям газет, пособие по физике, плыть по течению, жить по адресу, обратиться по делу, по предложению студентов, пришлось по вкусу, смотря по настроению, по мере того как, переходить по наследству, родственник по материнской линии, добрый по характеру, выполнить по заказу.

Завдання 5. Випишіть приклади речень, у яких би прийменники: а) біля, близько, коло, перед, під виражали просторові та часові відношення; б) від, через, з — причинові й просторові; в) для, на, по, за — мети і просторові.

Завдання 6. Спишіть, розкриваючи дужки. Поясніть написання прийменників і прислівників.

(По)при всі негаразди, (що)до цієї справи, (під)час перерви, рости (в)гору, (по)між рядами, (з)поміж дерев, (с)початку вимішати, а потім вживати, (з)затину, (по)над 10 відсотків, (з)посеред багатьох препаратів, (не)зважаючи на погане самопочуття, згідно (з)інструкцією, згребти (до)купи, (до)купи головних інгредієнтів додати інші, налити (на)половину, (за)для вас, з(по)між гілля, (на)прикінці відпустки, (з)перед носа, з(по)під воріт, (що)до цієї справи, (на)перекір знегодам, (в)продовж багатьох років.

Завдання 7. Перекладіть українською мовою, з'ясуйте особливості прийменникових словосполучень в обох мовах.

Перевести на родной язык, разговаривать на украинском языке, с общего согласия, изо дня в день, с утра до ночи, к началу года, встретиться в пять часов, к вашему сведению, на худой конец, среди дня, подарок ко дню рождения, на наличные деньги, платье к лицу, у вокзала, к вечеру, годный к употреблению, к

началу года, ближе к делу, во главе войска, прочитать с первой по пятидесятью страницу, накануне праздника, посреди недели, вокруг дома, идти впереди колонны, достать из-под земли, ради мира на земле.

Завдання 8. Випишіть словосполучення слів у три колонки залежно від того, як пишуться прийменники: 1) разом; 2) через дефіс; 3) двома і більше словами.

(Із)за бічної лінії, (за)ради перемоги, (під)час бою, (по)серед гри, передача (з)за голови, (на)перекір незгодам, з(по)під воріт, (по)між гравцями, (по)під ногами, (за)для вас, з(по)між футболістів, (в)наслідок чвар, (на)прикінці матчу, у(напрямі) до суперника, (з)під контролю, (із)за меж майданчика.

Завдання 9. Складіть і запишіть речення з похідними прийменниками. Поясніть їх правопис.

Відповідно до, незважаючи на, в напрямі до, в інтересах, залежно від, в силу, згідно з, на шляху до, у відношенні до, у зв'язку з, в міру, на чолі, під кінець, поряд з.

Завдання 10. Побудуйте правильно речення, використовуючи необхідні прийменники та ставлячи іменники у потрібному відмінку. Поясніть ваш вибір.

1. (Всупереч, незважаючи на, хоча й) висловлено сумнів, наша поїздка видається можливою. 2. Його заступник одразу дав наказ звільнити всіх (від, з, (і)з-під — варта). 3. Збори відбудуться (за, протягом, упродовж — дві години). 4. Будівельники виконали роботу (з, по, відповідно до, згідно з, за — проект). 5. (Щодо, з приводу, з — розглядуване питання) хочу висловити деякі міркування. 6. Рішення було прийнято (відповідно до, відповідно з, у відповідності до, згідно з — розпорядження міністерства). 7. (Внаслідок, у зв'язку, у силу — перегрітися на сонці) може з'явитися запаморочення. 8. Представництво не змогли відкрити (по причині, у зв'язку з, (і)з-за, за, через — відсутність належних приміщень). 9. (З метою, для, у зв'язку з — посилення спортивної роботи) необхідно провести медичний огляд учнів і скласти списки груп. 10. Третю свою модель автоконцерн змушений був зняти з виробництва (у зв'язку з, (і)з-за, за, завдяки, в силу — його конструктивні недоліки).

Блок тестових завдань

Варіант 1

1. Разом пишуться:

- а) прийменникові сполуки у/разі, під/час, під/кінець;
- б) складні прийменники, утворені сполученням одного або двох (іноді трьох) прийменників із будь-якою частиною мови;
- в) складні прийменники, утворені за допомогою початкових з-, із-;
- г) складні прийменники, утворені з двох простих прийменників.

2. У якому рядку всі прийменники пишуться разом:

- а) незалежно/від, на/перед, з/під, за/ради, з/за;
- б) по/між, згідно/з, під/час, в/продовж, з/поміж;
- в) в/наслідок, до/вкола, в/здовж, на/вкола, що/до;
- г) на/впроти, у/зв'язку/з, поруч/з, з/метою, з/посеред.

3. Зазначте два рядки, у яких усі прийменники пишуться окремо:

- а) відповідно/до, у/разі, незалежно/від, під/час, на/чолі;
- б) на/відміну, у/зв'язку/з, за/винятком, в/напрямі/до, незважаючи/на;
- в) згідно/з, в/наслідок, по/серед, з/поза, по/між.

4. У якому рядку в усіх словосполученнях прийменник разом з іменниковою формою вказує на місце дії?

- а) висіти над столом, розташуватися біля річки, сидіти при дорозі, співати біля хати;
- б) взяти зі столу, росли посеред лісу, охнув від жаху, покласти на парту;
- в) зупинитися близько лісу, жити під лісом, потемніла в річці, діяти згідно з законом;
- г) чекати з неба, розливати по землі, розмовляти з другом, закричати від болю.

5. Укажіть рядок, у якому всі прийменники пишуться через дефіс:

- а) із/за, з/під, з/поміж, з/посеред, з/попід;
- б) за/для, з/посеред, по/при, з/поза, з/понад;
- в) по/серед, з/над, під/час, із/поміж, із/попід;
- г) одночасно/з, з/між, в/супереч, на/переріз, по/при.

6. Зазначте два рядки, у яких один прийменник пишеться окремо:

- а) на/зустріч, по/перек, в/слід, по/зад, до/вкола;
- б) в/наслідок, по/за, на/серед, по/при, на/впроти;
- в) під/кінець, за/ради, на/перекір, на/передодні, на/вкруги;
- г) за/для, під/час, в/здвож, по/серед, з/поміж.

7. Укажіть рядок, у якому допущено орфографічну помилку:

- а) під кінець, що ж до, за допомогою, посеред, відповідно до;
- б) опріч, вздовж, з метою, в напрямку до, за винятком;
- в) нарівні з, із-під, поряд, наприкінці, осторонь;
- г) у зв'язку з, з-поза, незалежно від, щодо, під час.

8. Визначіть, у яких двох реченнях прийменник пишеться окремо:

- а) І тут сніжинки, як пушинки, на/в/круг пускаються в танець;
- б) Нева тихесенько кудись несла тоненьку кригу по/під/ мостом;
- в) Під/час канікул ми відпочивали у Криму;
- г) Навіть безногий Ілько, який щодень з ранку до вечора сидів на своєму візочку при/вході на церковне подвір'я, нині сипав жартами.

9. Укажіть, у яких двох рядках усі прийменники пишуться окремо:

- а) під/час, в/разі, залежно/від, з/огляду/на, в/напрямку;
- б) по/між, на/серед, по/зад, незважаючи/на, подібно/до;
- в) за/мість, по/при, відповідно/до, залежно/від, за/рахунок;
- г) за/винятком, під/кінець, поруч/з, на/випадак.

10. Визначіть, у яких двох рядках усі прийменники пишуться разом:

- а) на/прикінці дня, на/зустріч делегації, за/рахунок батька, по/серед поля;
- б) у/середині атомів, з/боку отари, с/краю села, по/під вікнами;
- в) до/вкола цього питання, в/наслідок чвар, за/для вас, по/руч мене;
- г) на/знак згоди, в/ім'я миру, на/прикінці відпусток, на/передодні свят.

Варіант 2

1. Окремо пишуться:

- а) складні прийменники, утворені з двох простих;
- б) прийменникові сполуки в/разі, під/кінець, під/час;

в) складні прийменники з початковим з-, із-;
г) складні прийменники, утворені сполученням одного або двох (іноді трьох) прийменників із будь-якою частиною мови.

2. Укажіть два рядки, у яких усі прийменники пишуться разом:

- а) по/між, згідно/з, під/час, в/продовж, з/поміж;
- б) в/слід, до/вкола, на/перекір, на/вколо, що/до;
- в) за/для, відповідно/до, незалежно/від, о/крім, з/посеред;
- г) по/серед, не/зважаючи на, про/між, о/після, по/біля.

3. У якому рядку допущено помилку в правописі прийменників?

- а) з-попід, з-за, незважаючи на, заради, попід;
- б) в супереч, навпроти, за винятком, задля, з метою;
- в) з-посеред, з-поза, з-поміж, посеред, поміж;
- г) вздовж, за допомогою, на чолі, навколо, побіля.

4. Укажіть два рядки, у яких один прийменник пишеться разом:

- а) на/чолі, за/допомогою, відповідно/до, на/випадок, на/рівні/з;
- б) поряд/з, в/міру, під/кінець, на/прикінці, в/інтересах;
- в) незалежно/від, в/разі, подібно/до, починаючи/з, за/винятком;
- г) на/передодні, з/метою, за/допомогою, у/галузі, з/за.

5. Оберіть рядок, у якому допущено орфографічну помилку:

- а) за рахунок, під кінець, з-перед, із-під, з допомогою;
- б) зсеред, що ж до, окрім, насеред, у розріз з;
- в) одночасно з, у галузі, із-за, з-поза, щодо;
- г) побіля, поруч, посеред, із-під, під кінець.

6. Зазначте два рядки, у яких тільки один прийменник пишеться через дефіс:

- а) із/за, з/понад, з/поміж, з/поза, з/над;
- б) з/серед, по/між, за/для, за/ради, по/руч;
- в) з/посеред, із/під, з/перед, з/над, з/поміж;
- г) по/між, по/серед, по/над, по/під, із/під.

7. Визначіть, у яких двох рядках усі прийменники пишуться разом:

- а) по/перед, по/серед, що/до, у/напрямі/до, за/ради;
- б) по/над, о/бабiч, на/передодні, по/перек, о/сторонь;
- в) в/наслідок, в/разі, на/прикінці, на/передодні, на/скрізь;
- г) по/при, у/слід, до/вкола, по/біля, за/вдяки.

8. Укажіть два рядки, у яких усі прийменники пишуться окремо:
а) за/ради миру, на/перекір незгодам, на/зустріч бурі, на/прикінці відпусток;

б) на/честь батька, за/рахунок товариша, згідно/з наказом, подібно/до зачину, залежно/від бюджету;

в) під/час перерви, у/глиб боліт, зі/мною, у/середині кімнати;

г) в/супереч сподіванням, о/бабіч шосе, в/наслідок переживань, на/передодні свят.

9. Укажіть, у яких двох рядках усі прийменники пишуться через дефіс:

а) по/під горою, за/для вас, по/серед жнив, з/попід воріт;

б) з/під коліс, з/поміж гілля, з/перед носа, із/за лісу;

в) по/над хмари, уві/сні, з/над річки, з/за дерев;

г) з/за гаю, з/попід вагона, з/поза хмар, з/під куща.

10. З'ясуйте, у яких двох реченнях прийменник пишеться разом:

а) На/передодні шлюбу з'їхалися найближчі родичі;

б) Зелений вершник з сивих гір помчавсь горбкам на/перекір;

в) Ми йдемо серединою бульвару в/напряму до східців у порт;

г) Ллється з/по/за хмар проміння тепле.

Варіант 3

1. Зазначте, як пишуться складні прийменники з початковим з-, із- (з-за, із-під):

а) разом;

б) окремо;

в) через дефіс.

2. Якими способами творяться похідні прийменники?

а) складанням непохідних прийменників;

б) поєднанням прислівника чи іменника з прийменником;

в) переходом, з інших частин мови;

г) способом складання непохідних прийменників, поєднанням прислівника чи іменника з прийменником.

3. Оберіть рядок, у якому допущено помилку в правописі прийменників:

а) з-посеред, незалежно від, попри, понад, із-за;

б) не зважаючи на, задля, з-попід, на чолі, побіля;

в) навпроти, на випадок, впродовж, посеред, з-посеред;

г) з-поза, під кінець, проміж, щодо, внаслідок.

4. Оберіть рядок, у якому всі прийменники пишуться через дефіс:

- а) із/за, з/поміж, під/час, з/посеред, з/поза;
- б) з/посеред, із/над, із/під, з/за, з/попід;
- в) з/під, з/проміж, із/над, по/під, по/між;
- г) з/боку, з/ступу, з/поміж, з/перед, з/метою.

5. Оберіть рядок, у якому всі прийменники пишуться разом:

- а) за/для неї, у/слід хмарам, о/бабич лісу, за/ради миру;
- б) в/наслідок переживань, на/прикінці канікул, на/зустріч погрози, залежно/від обставин;
- в) з/під каменя, в/здовж потоку, в/супереч надіям, на/передодні Нового року;
- г) на/передодні шлюбу, з/попід грому, в/напрямку лісу, на/чолі полку.

6. Установіть, як пишуться прийменникові сполуки *під/кінець*, *в/разі*, *під/час*:

- а) разом;
- б) окремо;
- в) через дефіс.

7. Укажіть, у якому рядку допущено помилку в правописі прийменників:

- а) з-над, понад, попід, з-попід, поряд;
- б) заради, в напрямку до, за винятком, посеред, з-за;
- в) на випадок, незважаючи на, з метою, впродовж, з-під;
- г) за для, всупереч, вздовж, опріч, щодо.

8. З'ясуйте, у якому рядку всі похідні прийменники складаються з двох слів:

- а) за/винятком, не/зважаючи/на, з/метою, згідно/з, на/випадок;
- б) на/чолі, в/напрямку, у/вигляді, під/час, з/поміж;
- в) поруч/з, відповідно/до, нарізно/з, за/ради, в/супереч;
- г) на/відміну/від, у/зв'язку/з, одночасно/з, в/інтересах, що/до.

9. У якому рядку всі похідні прийменники утворено складанням прийменників?

- а) із-за, з-під, з-попід, з-поза, незважаючи на;
- б) з-над, з-між, з-перед, з-поміж, край;
- в) з-поперед, з-посеред, з-поміж, побіля, з метою;
- г) поперед, посеред, поза, попри, задля.

10. Оберіть рядок, у якому всі прийменники пишуться через дефіс:

- а) за/ради, по/серед, по/над, залежно/від, уві/сні;
- б) з/над, із/під, з/поміж, із/за;
- в) за/для, під/час, по/за, з/огляду/на, в/напрямку/до;
- г) з/поза, наді/мною, з/поміж, з/за.

Тема 15. Суржик і антисуржик.

Труднощі слововживання

Практичний блок

Завдання 1. Оберіть єдино можливе в кожному випадку слово. Поясніть свій вибір.

1. (Відношення, відносини, стосунки) колег склалися упродовж кількох років. 2. У документах (зустрічаються, трапляються, стикаються) грубі граматичні помилки. 3. Ця пропозиція студентської ради (варта, годиться, гожа) на увагу. 4. (Уздовж, на протязі, протягом) навчального року студенти плідно працювали над науковим дослідженням. 5. Деканат підготував проект наказу про (відрахування, відчислення) студентів. 6. Студенти успішно (склали, здали) семестрові екзамени. 7. Я (рахую, вважаю, гадаю), що студенти Одеського національного медичного університету мають можливість (одержувати, здобувати, набувати) якісну вищу освіту.

Завдання 2. Відредагуйте речення. Запишіть.

1. Переверніть сторінку книги. 2. Вона діяла згідно розпорядження. 3. В ядрі урана, одного з самих важких елементів, 92 протона. 4. Приймати участь у науковій конференції. 5. Люба речовина складається з дуже малих часток — так званих атомів. 6. Все, що є у природі, складається приблизно зі сто основних речовин, які називаються елементами. Атоми — це сама дрібна доля елемента, яка залишається самим елементом (зберігає всі його властивості). 7. На протязі довгого часу мені відмовляли в розгляді моєї справи. 8. Прошу Вас розглянути мою просьбу і прийняти міри стосовно цих студентів. 9. Завдяки хворобі він став відставати від інших. 10. Я виходжу на слідуючій зупинці.

Завдання 3. Виправте помилки у словосполученнях. З'ясуйте причину таких помилок.

Нерозбірлива підпис, толкування заповіту, степінь здійснення злочинних намірів, фахівець по кримінальному праву, конституційно-правові відношення, відмова від замаху, оголошення обвинувачувального висновку, незатребуваний лист, безвідповідальне лице, особова власність, перехід на сторону ворога, головний військовий прокурор, проголошення захисної промови, становище необхідної оборони.

Завдання 4. Відредагуйте слова та словосполучення.

Закалювання, сиворотка, яд, ікота, головокружіння, прививка, медична справка, карточка, обліпихове масло, лобна звивина, почуття болі, зрачок, лодижка, мечевидний, стовбняк, чесотка, бедро, висок, сустав, сітчатий бинт, медичне освідчення, консультативне заключення, благоприємний прогноз захворювання, запущена хвороба, виздоровлення, зуд, обширний інфаркт, ножниці, хворіти грипом, являтися хірургом, години прийому, діагноз при поступленні, дата і час поступлення хворого, гістологічне заключення.

Завдання 5. Перекладіть українською мовою.

По порученню, по прикладу, по наказу, екзамен по логіці, спеціаліст по мові, знати по газетах, по моєй вині, по тій причині, по справі, по проханнях, по вимогах, по замовленню, по вимогах, по виду, називати по прізвищу, по всім напрямкам, по вихідним дням, по помилці, відпустити по хворобі, по незрозумінню, по своїй величині, комісія по складанню, по незрозумінню, при житті, при обставинах, при вилученні.

Завдання 6. Перепишіть речення, вибравши з дужок правильний варіант слова.

1. У Києві дуже багато (пам'ятників, пам'яток) архітектури. 2. Рятувальниками було запропоновано (виключити, вимкнути) двигун. 3. Для проведення перевірки було створено (авторитетну, авторитарну) комісію. 4. Після перемоги над фашистськими загарбниками героїв (ослаблювали, услаблювали) всім містом. 5. Ми повинні дотримуватися не лише правил, але й знати (виключення, винятки) з них. 6. Ця земельна (дільниця, ділянка) передана у власність громадянам. 7. Мій товариш працює в страховій (кампанії, компанії). 8. Студенти нашої групи охоче вико-

нували (громадянські, громадські) доручення. 9. Злочин було скоєно у стані (ефекту, афекту).

Завдання 7. Поясніть значення слів. Складіть з ними словосполучення.

Апендикс — апендицит, склянка — стакан, руський — російський, професійний — професіональний, поруч — поряд, поживний — живильний, малюнок — рисунок, курити — палити, коло — круг, квиток — білет, здатний — здібний — спроможний, зворотний — обернений, збірка — збірник — зібрання, засвоювати — освоювати, запитання — питання, загрожувати — погрожувати, дружний — дружній, доказувати — доводити, вада — порок.

Завдання 8. Перекладіть українською мовою.

В другое время, в двух словах, в завершение (всего), в зависимости от, в заключение, в защиту, в здравом уме, в значительной мере, в изнеможении, в испуге, в конце-концов, в лежащем положении, в момент, в надежде на что..., в наказание, в некотором роде, в ночной тиши, во весь дух, во второй раз, в одиночку, в открытую, в первую очередь, в позапрошлом году, в принудительном порядке.

Завдання 9. Відредагуйте словосполучення.

Виглядає як дистрофік, на лікування потрібно від сили два місяці, результати аналізу, сердечний приступ, треба пити шипшину, хворий туберкульозом, прийом починається в вісім годин, лікар приймає згідно графіка, родильний будинок, мені потрібна справка про стан здоров'я, потрібно більш серйозніше відноситись до свого здоров'я, маю сильне головокружіння, вам поставили неправильний діагноз, різка біль в області серця, біль в поясниці, серцево-судудисте захворювання, пульс частить, болять сугави, отравилася грибами, є відчуття горечі.

Завдання 10. Перекладіть українські словосполучення російською мовою.

Я застудилася, мене морозить; маю виразку шлунка, прорив (прокол) кишки; маю висипку на шкірі; ураження печінки; мої рани загоїлися; сильний удар у скроню; залишився шрам на шкірі; я підлікувала ногу; свербить шкіра; в'яла шкіра; пошкоджений п'ятко-гомільковий суглоб; маєте зайву вагу тіла; вам потрібно

пройти обстеження; треба провести забір крові; малорухомий спосіб життя шкідливий; ця хвороба має прихований період; раджу вам вирізати гланди; приймати протигарячкові ліки; у вас пригнічений настрій; даю вам листок непрацездатності на три дні; багаторазове харчування; злущування на шкірі; позаматкова вагітність; розплющить очі; хворий знепритомнів.

Блок тестових завдань

Варіант 1

З поданих слів і словосполучень виберіть нормативні.

1. Провели змагання ...

- а) з баскетболу;
- б) з маркетинга;
- в) з футболу;
- г) з шахів.

2. Будемо їхати ...

- а) вкругову;
- б) почті час;
- в) біля двох годин;
- г) приблизно одну годину.

3. Директор прийде ...

- а) в десять годин;
- б) о десятій години;
- в) в четвертій годині;
- г) в шість годин.

4. Нам треба ...

- а) прийняти міри;
- б) поговорити відкрито;
- в) вжити заходів;
- г) прикласти зусилля.

5. Студенти готуються ...

- а) здати колоквиум;
- б) до заліку по історії;
- в) скласти екзамен;
- г) перездати залік.

6. Ви звернулися ...

- а) не по адресі;
- б) не на адресу;

- в) не по адресу;
- г) не за адресою.

7. Хворий ...

- а) упав в обморок;
- б) проснувся;
- в) очнувся;
- г) знепритомнів.

8. Передайте, будьте ласкаві, на ...

- а) чотири талони;
- б) два талона;
- в) три білета;
- г) п'ять талонів.

9. Виступило ... наради.

- а) 22 учасники;
- б) 23 учасника;
- в) 22 учасника;
- г) 24 учасники.

10. Майстер працює ...

- а) після обіду;
- б) утром;
- в) по понеділкам;
- г) щочетверга.

Варіант 2

З поданих слів і словосполучень виберіть нормативні.

1. У нашому будинку потрібно ...

- а) вставити скло;
- б) зробити уборку на чердаку;
- в) встановити чергування;
- г) відремонтувати леснічну клітку.

2. Тролейбус зупинився ...

- а) так як немає току;
- б) коло вокзалу;
- в) не на остановці;
- г) бо перегружений.

3. У нас є ... цех.

- а) кузнечний;
- б) ливарний;

- в) сборочний;
- г) штампувальний.

4. ...

- а) винайму помешкання;
- б) знімаю квартиру;
- в) зніму двохкімнатну квартиру;
- г) здам квартиру.

5. Прошу показати ...

- а) тканину у полосуку;
- б) чорний ремішок;
- в) цей капелюшок;
- г) красний козельок.

Де зроблено помилку?

6. Останній предохранитель згорів, і тому попередити пожежу було вже неможливо.

- а) останній предохранитель;
- б) попередити пожежу;
- в) було вже неможливо.

7. Водій у стані сп'яніння в'їхав у стовп, прибула скоро поміч, його забрали в больницу.

- а) больницу;
- б) скоро поміч;
- в) у стані сп'яніння.

8. Я рахую, що така реєстрація учасників конкурсу суперечить статуту профсоюзу.

- а) суперечить статуту;
- б) така реєстрація учасників конкурсу;
- в) я рахую.

9. Його доповідь отримала значний резонанс, хоча в остаточному рахунку він не заставив опонентів змінити свою думку.

- а) не заставив опонентів;
- б) отримала значний резонанс;
- в) в остаточному рахунку.

10. Наш завідувач кафедри також є великим футбольним болільником.

- а) завідувач кафедри;
- б) також;
- в) футбольним болільником.

Варіант 3

З поданих слів і словосполучень виберіть нормативні.

1. Лекції починаються ...

- а) об одинадцятій годині;
- б) в вісім годин;
- в) в десять годин.

2. До села ... кілометрів.

- а) без малого сорок;
- б) біля сорока;
- в) порядку сорок;
- г) приблизно сорок.

3. Завод має щомісячного прибутку ...

- а) тридцять чотири відсотка;
- б) тридцять три мільйони;
- в) тридцять три відсотки;
- г) двадцять два відсотка.

4. У нашому помешканні ...

- а) велика прихожа;
- б) уютна кухня;
- в) гарні меблі;
- г) гарна планіровка.

5. Ваш майстер ...

- а) відмовився ремонтувати;
- б) прийде о дванадцятій;
- в) буде після обіда;
- г) на іншому участку.

Де зроблено помилку?

6. В ввиду того, що зранку транспорт напхом напханий, безбілетних пасажирів виявити складно.

- а) зранку;
- б) безбілетних пасажирів;
- в) напхом напханий;
- г) в ввиду того.

7. Краще всього не лічити, а попередити хворобу.

- а) не лічити;
- б) краще всього;
- в) запобігти хворобі.

8. Відповідно з цим наказом, банк вкладе кошти в кращому випадку у цінні папери, а не у виробництво.

- а) відповідно з цим наказом;
- б) в кращому випадку;
- в) банк вкладе кошти.

9. Якщо буде потрібно, то я можу з'їздити у Вірменію чи Германію.

- а) можу з'їздити;
- б) якщо буде потрібно;
- в) Германію;
- г) Вірменію.

10. Прошу оформити ...

- а) заказний лист;
- б) переказ на гроші;
- в) передплату на журнал.

Тема 16. Правопис прізвищ, імен, по батькові

Практичний блок

Завдання 1. Перекладіть подані прізвища українською мовою.

Лебедев, Калиновский, Каверин, Иванишин, Заварихин, Желеховская, Ермолова, Ерохин, Дедов, Григорьев, Ветров, Бондарев, Белый, Белкин, Белобров, Афанасьев, Тренёв, Ткачёв, Драчев, Акимов, Малышев, Черномырдин, Ельцин, Кирьянов, Цветков, Зорькин, Столыпин, Васильев, Андрианов, Плужников, Миронов, Трифонов, Андреев, Куприянов, Лукьянов, Тихорецкий, Ефимович, Венедиктов, Черных, Корнеев, Панкратьев, Кириллов, Анисимов.

Завдання 2. Перекладіть подані прізвища українською мовою.

Лесников, Дмитриев, Фурьев, Моисеев, Коренев, Селёдкин, Придорожкин, Вересаев, Железнодорожкин, Зыкин, Денежный, Васильев, Сидоров, Крикунов, Лимонов, Марьин, Ильин, Астафьев, Авдеев, Цыганов, Шишкин, Чичиков, Ивашкин, Пантелеев, Гагарин, Емельянов, Тургенев, Гушин, Терезин, Журавлёв, Воробьёв, Муравьёв, Пешков, Виноградов, Белов, Бельский, Лесков, Микитин, Елкин, Иволгин, Киселёв, Пушкин, Лермонтов.

Завдання 3. Від поданих імен утворіть чоловічі імена по батькові.

Василь, Сергій, Аркадій, Микола, Анатоль, Григорій, Ігор, Роман, Інокентій, Єлисей, Валерій, Олекса, Назар, Кузьма, Андрій, Антін, Євген.

Завдання 4. Від поданих імен утворіть жіночі імена по батькові.

Сергій, Григорій, Арсен, Арсеній, Наум, Інокентій, Нестор, Микола, Олексій, Леонтій, Анатоль, Овсій, Олександр, Ілля, Сава, Яків, Валерій.

Завдання 5. Наведені прізвища запишіть українською мовою. Поясніть написання літер *e* та *є* у суфіксах.

Андреев, Федосеев, Синеv, Евсеев, Патрикеев, Веденеєв, Матвеев, Лаптев, Медведев, Пахарев, Каменев, Гундарев, Жухарев, Барышев, Зайцев, Мальцев, Мариничев, Онишев, Беляев, Плюшев, Колгуев, Лазарев, Плещеев, Нехорошев, Тургенев, Грошев, Рылеев, Фадеев, Тимофеев, Гареев, Евстигнеев, Михеев, Аникеев, Малышев, Баранцев, Костырев, Гачёв, Голубев.

Завдання 6. Запишіть прізвища українською мовою. Поясніть правопис літер *ц*, *і* та *ї*.

Шишарова, Ильин, Цвельх, Марьин, Белкин, Шишкин, Никольский, Николаенко, Деникин, Исаев, Багиров, Воинов, Захарьин, Чичиков, Кожин, Рощин, Ципин, Ивков, Фирсов, Черныш, Цыганков, Григорьев, Ковалишин, Семешина, Филонов, Мельник, Козырь, Дмитриев, Порфирьев, Принцев, Сибирцев, Нажимов, Клинтон, Мусаилов.

Завдання 7. Від поданих імен та по батькові утворіть форми кличного відмінка.

Євген Ярославович, Марія Володимирівна, Едуард Петрович, Олена Григорівна, Ольга Геннадіївна, Лариса Віталіївна, Михайло Олексійович, Вадим Леонідович, Валентин Павлович, Іван Миколайович, Наталія Борисівна, Ігор Михайлович, Ілля Артурович.

Завдання 8. Перепишіть слова, на місці крапок поставте апостроф, м'який знак, буквосполучення *йо*, *ьо*.

Авер...янов, Гур...єв, Мар...їн, Прокоф...єв, Агап...єв, Азар...єв, Лур...є, Мар...єв, Артем...єв, Аляб...єв, Лук...янов,

Овксент...єв, Васил...єв, Демент...єв, Євген...єв, Дехтяр...в, Ал...ошин, Ахмед...янов, Анастас...єв, Леонт...єв, Марес...єв, Шинкар...в, Золотар...в, Парф...нов, П...ришкін, Леб...дкін, Мурав...в, Солов...в, В...яземський, В...л...цев, П...ясецький.

Завдання 9. Наведені російською мовою прізвища, імена та по батькові перекладіть українською мовою, запишіть у формі родового відмінка.

Ширмова Наталья Игнатъевна, Кондратьев Александр Саввович, Никитин Федор Филиппович, Белинский Виссарион Григорьевич, Андрианова Анна Прокофьевна, Плахотная Зинаида Ильинична, Костенко Ульяна Демьяновна, Киселёва Алла Яковлевна.

Завдання 10. Запишіть кілька неукраїнських прізвищ студентів, що навчаються з вами на одному курсі, або викладачів, які викладають у вас на факультеті. Поясніть правопис прізвищ.

Блок тестових завдань

Варіант 1

1. Позначте рядок, у якому всі імена записано правильно:

- а) Мирослава, Наталья, Ілля, Данило, Михайло, Валерій;
- б) Володимир, Святослав, Тетяна, Генадій, Кирило, Михайло;
- в) Інна, Жанна, Інеса, Катерина, Андрій, Євген;
- г) Іванна, Агнесса, Любов, Вікторія, Василь, Белла.

2. Позначте рядок, у якому трапляються помилки у написанні прізвищ:

- а) Вікторов, Артемов, Мирославов, Некрасов, Шумихін, Писарчук;
- б) Ненашев, Павліхін, Степанов, Поленов, Дерев'янку, Синицин;
- в) Ветров, Куліщ, Гончар, Шийко, Куликов, Железниченко;
- г) Третьяков, Медведев, Єжов, Захар'єв, Алексєєв, Мухін.

3. Позначте рядок, у якому є порушення орфографічних норм у написанні форм по батькові:

- а) Іванович, Львівна, Леонтійович, Кузьмінічна, Миколайович, Павлівна;

- б) Федорівна, Карпович, Ілліч, Яківна, Дмитрович, Аркадіївна;
- в) Віталійович, Анатоліївна, Луківна, Васильович, Євгенівна, Янович;
- г) Тарасівна, Леонідович, Матвіївна, Єгорович, Ігорівна, Олегівна.

4. Укажіть рядок, у якому всі прізвища записані правильно:

- а) Величко, М'ягков, Дудніченко, Третяков, Сиваченко;
- б) Павліхін, Павліченко, Різниченко, Твердохлебов, Озеров;
- в) Осадчий, Кушнір, Лебедев, Гарєєв, Ніколаєв;
- г) Рибаченко, Лазарев, Корнійчук, Пушкін, Некрасов.

5. У якому рядку всі імена записано правильно:

- а) Артем, Віталій, Микола, Генадій, Федот;
- б) Уляна, Тетяна, Ганна, Омелян, Євген;
- в) Інесса, Жанна, Івана, Алла, Маргарита;
- г) Наталья, Олена, Нонна, В'ячеслав, Федір.

6. Позначте рядок, у якому всі прізвища записано правильно:

- а) Тютчев, Голубєв, Меньшов, Калінін, Журавльов, Кіров;
- б) Васнецов, Дубінін, Яковлев, Пушкін, Воїнов, Бугайов;
- в) Величко, Алфьоров, Семенов, Беліков, Сидоров, Лаптев;
- г) Пригорний, Румянцев, Лазарев, Галич, Бабій, Скалкін.

7. Позначте рядок, у якому відсутні порушення орфографічних норм у написанні форм по батькові:

- а) Павлівна, Генадійович, Романівна, Миронівна, Григорович, Сидорович;
- б) Іванівна, Василійович, Михайлович, Григорівна, Андріївна, Вікторович;
- в) Євгенівна, Аркадійович, Іллівна, Веніамінівна, Яківна, Кузьмич;
- г) Вячеславович, Терентіївна, Данилович, Дмитрівна, Олегівна, Петрович.

8. Укажіть рядок, у якому відсутні помилки у написанні форм по батькові:

- а) Денисович, Андрієвич, Якович, Олегівна, Ігорівна;
- б) Іванівна, Валерівна, Артемович, Георгійович, Миколайович;

в) Захарович, Олексіївна, Васиіївна, Дмитрівна, Олександрович;

г) Євгенівна, Кузьмівна, Ілліч, Мирославівна, Юріївна.

9. Позначте рядок, у якому трапляються помилки у написанні кличного відмінка:

а) Іване Петровичу, Анастасіє Павлівно, Сергію Олександровичу;

б) Ілле Яковичу, Маргарито Андріївно, Якове Аркадійовичу;

в) Віталіє Романовичу, Маріє Григорівно, Діано Романівно;

г) Єгоре Денисовичу, Надіє Миколаївно, Василю Артуровичу.

10. Позначте рядок, у якому всі форми кличного відмінка записано правильно:

а) Іване Івановичу, Олега Федоровичу, Лідіє Григорівно;

б) Жанно Олександрівно, Артеме Геннадійовичу, Наталє Володимирівно;

в) Вікторє Степановичу, Юріє Олександровичє, Зінаїдо Петрівно;

г) Галино Іванівно, Тетяно Святославівно, Валерію Віталійовичу.

Варіант 2

1. Знайдіть рядок із неправильним написанням імен:

а) Вікторія, Микола, Надія, Ілларіон, Марина;

б) Жанна, Стелла, Інєса, Лілія, Зоя;

в) Інна, Катєрина, Алла, Агнеса, Раїєса;

г) Василь, Євген, Геннадій, Михайло, Вільям.

2. Знайдіть рядок, у якому всі імена записано правильно:

а) Матвій, Михайло, Роман, Савва, Олексій;

б) Максим, Агнесєса, Белла, Олена, Світлана;

в) Федір, Валєрьян, Мирон, Ігнат, Маріана;

г) Дмитро, Веніамін, Віолєтта, Карина, Іларіон.

3. Знайдіть рядок, у якому трапляються помилки у написанні кличної форми:

а) Миколо Івановичу, Сергію Олександровичу, Олено Михайлівно;

б) Вікторє Петровичу, Валєрію Миколайовичу, Євгенє Едуардовичу;

- в) Маріє Василівно, Андріє Павловичу, Любове Олексіївно;
- г) Ольго Олегівно, Олеже Максимовичу, Вадиме Гнатовичу.

4. У якому рядку всі форми імен по батькові написано правильно:

- а) Олегівна, Іванович, Григорійович, Романович, Павлівна;
- б) Олексіївна, Андрійович, Ільч, Миколайович, Яківна;
- в) Анатоліївна, Євгенівна, Кузьмич, Луківна, Василівна;
- г) Давидівна, Яківівна, Георгійович, Ігорович, Карпович.

5. Позначте рядок, у якому трапляються порушення орфографічних норм:

- а) Анатоль, Надія, Вячеслав, Жанна, Наталія, Віта;
- б) Зінаїда, Інна, Агнеса, Гафія, Дарія, Мар'яна;
- в) Лілія, Данило, Кирило, Сава, Іларіон, Лука;
- г) Микола, Юрій, Віссаріон, Мирон, Сергій, Віталій.

6. Позначте рядок, у якому усі прізвища записані правильно:

- а) Пресняков, Лаврентьев, Ананьїн, Кадочников, Нетудихата, Третьак;
- б) Третьяков, Мальцев, Капитошкін, Резников, Убийвовк, Парубець;
- в) Озеров, Машкін, Уляненко, Близнюков, Меншиков, Чичиков;
- г) Рассальський, Порфир'єв, М'ясников, Кисельов, Субботін.

7. У якому рядку неправильно вжито іменники у кличному відмінку?

- а) колего Ігорю Євгеновиче, Анастасіє, Сергіє;
- б) сестро Надіє, Ольго Іванівно, батьку, добродію;
- в) синку, Даріє Семенівно, радосте, капітане Сороко;
- г) бійцю Багалію, ректоре, Києве, перемого, доле.

8. У якому рядку допущено помилки в написанні прізвищ?

- а) Кудрявцев, Васильєв, Тютчев, Лазарев;
- б) Сидоров, Твердохлебов, Зинов'єв, Каменєв;
- в) Грибоєдов, Аракчєєв, Рєпін, Храпачьов;
- г) Бестужев, Песков, Панкратьєв, Ульянов.

9. Позначте рядок, у якому відсутні помилки у написанні форм по батькові:

- а) Валерійович, Євгенівна, Василіївна, Луківна;
- б) Георгійовна, Гордійович, Сергієвна, Хомич;

- в) Степанович, Миколаївна, Денисівна, Матвіївна;
- г) Анатолієвич, Савівна, Теодорівна, Юр'ївна.

10. Позначте рядок, у якому відсутні порушення орфографічних норм у написанні прізвищ:

- а) Зайцев, Успенський, Достоевський, Петров;
- б) Берьозкін, Дорожін, Дворніков, Пушкін;
- в) Іноземцев, Покришкін, Братчіков, Серьогін;
- г) Григор'єв, Муравйов, Мацеев, Некрасов.

Варіант 3

1. Позначте рядок, у якому допущено помилку у написанні форм кличного відмінка:

- а) колего Петре Кузьмичу, Маріє Василівно, тату;
- б) перекладачу Юрію, лікарю, товаришу лейтенанте;
- в) вчителю, Галино Іллівно, соколе Степане, академіку;
- г) бабусю, Соломіє, Іване Петровичу, Віталію.

2. Позначте рядок, у якому всі імена записані правильно:

- а) Ілля, Іван, Володимир, Кирилл, Олександр, Микола;
- б) Дмитро, Геннадій, Петро, Артем, Євгеній, Семен;
- в) Михайло, Филип, Ігорь, Родіон, Артур, Тимур;
- г) В'ячеслав, Адріан, Олексій, Мефодій, Микита.

3. Позначте рядок, у якому всі варіанти написання власних назв є правильними:

- а) Ілліч, Ю'ївна, Д'яков, Мерзликін;
- б) Писарев, Дичин, Д'яков, Мерзликін;
- в) Писарев, Дичин, Д'яков, Мерзликін;
- г) Писарєв, Дічін, Д'яков, Мерзлікін.

4. Позначте рядок, у якому всі прізвища пишуться з апострофом:

- а) Ул...янов, Луб...янцев, Руч...йов, Марес...єв;
- б) Трет...яков, Рум...янцева, Р...юмін, Мар...яненко;
- в) Вороб...йов, Астаф...єв, Іл...юшина, Пир...єв;
- г) Григор...єв, Прокоф...єва, Юр...єв, Мар...їн.

5. Укажіть рядок, у якому є порушення орфографічних норм у написанні форм по батькові:

- а) Васильєвич, Геннадійович, Лук'янівна, Трохимівна, Пилипович;
- б) Дмитрівна, Семенович, Віталійович, Йосипівна, Кирилович;
- в) Сергійович, Михайлович, Тимофіївна, Якович, Олексійович;
- г) Костянтинович, Андріївна, Альбертівна, Леонтійович.

6. У якому рядку всі імена записані правильно?

- а) Ульяна, Феофанія, Таміла, Стелла, Таїсія;
- б) Софія, Агнеса, Ростислава, Ольга, Наїна;
- в) Марина, Луїза, Любов, Кіра, Каміла, Ізабелла.

7. У якому рядку не всі імена по батьковій записані правильно?

- а) Йосипович, Кузьмівна, Денисівна, Ілліч;
- б) Олексієвич, Сергійовна, Карлович, Іллівна;
- в) Леонтійович, Петрович, Якович, Кіндратівна;
- г) Матвіївна, Андрійович, Дмитрівна, Ігорович.

8. Позначте рядок, де всі прізвища пишуться з *е*:

- а) В...нг...ров, Б...стуж...в, Д...гтярьов, Т...плов;
- б) Ал...ксандров, Б...спощадний, Іса...нко, Д...м...нтсьєв;
- в) С...нк...вич, Ж...лябов, Он...гін, М...шков;
- г) М...числав, З...л...нін, З...рнов, Гуля...в.

9. Позначте рядок із правильним написанням усіх форм власних назв:

- а) Єсенін, Тимофєєв, Писарєв, Лєсничєнко, Астаф'єв;
- б) Єсенін, Тимофєєв, Писарєв, Лєсничєнко, Астаф'єв;
- в) Єсенин, Тимофєєв, Писарєв, Лєсничєнко, Астаф'єв;
- г) Єсенін, Тимофєєв, Писарєв, Лєсничєнко, Астаф'єв.

10. Позначте рядок, у якому всі форми кличного відмінка записано правильно:

- а) Сергіє Дмитровичу, Людмила Борисівно, Артеме Євгєновичє;
- б) Миколо Івановичу, Маріє Петрівно, Ольго Сергіївно, Володимирє Олександровичу;
- в) Вікторє Степановичє, Петрє Петровичу, Любєвє Альбертївно, Нїнєль Яківно;
- г) Наталїю Кузьмївно, Лукїє Лукївно, Іє Савївно, Євгєнє Віталїєвичу.

Тема 17. Синтаксичні норми професійного мовлення. Прямий і непрямий порядок слів у речєнні

Практичний блок

Завдання 1. Визначте, у яких речєннях прямий порядок слів, у яких — зворотний.

1. За Мостилицє лїне луна. 2. Степовий орєл знявєя в пїднєбєсєя. 3. Пїшов смєрком я за сєло. 4. Сонцє заходїть, горї чор-

ніють, пташечка тихне, поле німіє... 5. Творити хочу я. 6. Парубок був розвідником. 7. Три тополі в орнім полі посадили школярі. 8. Чорна хмара наступає, дрібен дощик накрапає. 9. Дикою і неспокійною ніч обізвалась мовою. 10. Уперед біг невеличкий хлопчик літ восьми. 11. Жайворон віддзвонює вгорі так переливно, солодко і тонко. 12. Вранці-рано на калині пташка щебетала. 13. По залізо для кузні їхали кіньми.

Завдання 2. Відредагуйте речення, де порушений порядок слів.

1. Сторони за взаємною згодою достроково мають право розірвати договір. 2. Під час перебування делегації з офіційним візитом неофіційні зустрічі організують також. 3. За взаємною домовленістю визначається місце і час проведення переговорів. 4. Якщо цього потребує ситуація, ділові листи не повинні бути надто довгими. 5. Наведені в цьому розділі, типові форми документів використовуватися можуть для укладання науково-технічної продукції. 6. За цим договором несе відповідальність за неналежне виконання обов'язків орендар. 7. Через свого представника з числа співавторів ознайомитися з усіма матеріалами мають право автори.

Завдання 3. Випишіть з підручника анатомії п'ять речень з відокремленими обставинами й п'ять речень з відокремленими означеннями.

Завдання 4. Поставте, де потрібно, тире в простому реченні.

1. Понад моря, океани, всупереч кривді, імлі, сяє зоря полум'яна берег моєї землі. 2. Людське життя це книги чорновик, не вирвеш слова звідтіля ніяк. 3. Споконвічний супутник людської оселі ластівка. 4. Останні дні мов з книги візерунки на теплому трояндовому тлі. 5. Поетичний символ України хліб на вишитому рушнику. 6. Кожна мить як бальзам, мов ковток живої води. 7. Земля це витвір природи, найвища її досконалість, явище унікальне. 8. Три блакитних стіни хати цвіли і одцвітали дивовижними рушниками, а четверта полив'яними мисками і полумисками. 9. Данило має в душі велику віру, а в очах оте, що одні звуть наївністю, другі поезією. 10. Праця основа людського життя і культури.

Завдання 5. Запишіть речення, поставте, де потрібно, розділові знаки при прикладках. Поясніть.

1. Як учений М. Грушевський об'єктивно досліджував історію України. 2. Справжній самородок хлопчик дивував своїми знан-

нями з різних галузей знань. 3. Рифми дочки безсонних ночей покидають мене. 4. В роки війни з гітлерівськими загарбниками як кореспондент фронтових газет він вів репортажі безпосередньо з поля бою. 5. Павло Попович як зоряний син України став відомим на весь світ. 6. Отак і він Данило ще неоперений залишився без батька-матері. 7. Ім'я видатного офтальмолога громадського діяча Володимира Петровича Філатова відоме всій світовій науці. 8. То була студентка родом з Полтави. 9. Лаконізм тобто гранично стисле вираження думки повинен бути характерний для кожного наукового визначення об'єкта чи явища. 10. Людське життя може здійснюватися як стихійний процес або свідомо і творчо спрямований шлях.

Завдання 6. Допишіть речення, ставлячи розділові знаки.

1. Відповідно до статуту університету 2. У зв'язку з дощовою погодою 3. Завдяки наполегливій праці 4. Незважаючи на великі морози 5. Згідно з розкладом 6. Завдяки незвичайній працелюбності 7. Внаслідок нещасного випадку 8. За згодою однокласників

Завдання 7. Поставте іменники земля, місяць, вітер, син, мати, дочка, Київ, Одеса, Дніпро, пісня у кличному відмінку та введіть їх у речення як звертання. Поясніть розділові знаки при звертаннях.

Завдання 8. На місці крапок поставте потрібне за змістом вставне слово.

1. Білясте море ... потягається в сонній млості й ніжно викидає перші хвилі на берег. 2. План був простий і ... реальний. 3. Це ви, Тарасе Даниловичу? Заходьте ... ! 4. Анатолій захоплено поглядав то на мене, то на Ніну і ... заздрих нашій дружбі. 5. Сашко ... ніколи не пропускав нагоди допомогти матері.

Слова для довідок: будь ласка, здається, мабуть, бувало, здавалося.

Завдання 9. Визначте, у яких реченнях сполучники сурядності з'єднують однорідні члени речення, а в яких — частини складносурядного речення. Поясніть розділові знаки.

1. Була гроза, по горах в'ється дим і сивими струмує ручаями. Повітря склом виблискує ламким, і тиша ніжно дзвонить над гаями. 2. Слова одні нам тішать зір і слух, А інші нас відштовху-

ють раптово, В одних — огонь і істина жива, А є й мертвотні, крижані слова. 3. Яке ж це слово приязне: Карпати! Його з дитинства серцем я злюбив, У нім і грому майського розкати, І сива далечінь гірських шпилів, І співанки русявого дівчати, І голосні трембіти пастухів, І сум утрат, і мідний поклик слави... 4. Не радий хрін тертці — проте на кожній танцює. 5. Темніє обрій. Добродушний грім спросоння загримів, — але над нами Ще ясно й синьо. 6. Прив'яла папороть ще зеленіє, Та вже горять, як свічі, дерева, І памороззю криється трава уранці-рано. 7. Метнулось гайвороння край дороги — І простяглась пустиня навкруги.

Завдання 10. У поданих реченнях поставте розділові знаки. Поясніть.

1. За все за все призначена ціна за радість треба треба заплатити мукою за зустрічі ми платимо розлукою нікого ця розплата не мина. 2. І досі сниться під горою Між вербами та над водою Біленька хаточка... 3. Хай осінь в очі загляда мої я на собі несу весну прекрасну. 4. Білі акації будуть цвісти в місячні ночі жагучі промінь морями залле золотий річку і верби і кручі... 5. Засієш вчасно вродить рясно. 6. Прокидалось усе та цвіло навкруги синій пролісок вився з-під снігу розлилася вода пойняла береги з гуком шумним проносило кригу. 7. Ця любов була мабуть найголовнішим джерелом його творчості вона щоразу повертала йому натхнення і нагадувала в ім'я чого він працює вона була і сенсом його схвильованості і суттю мислення. 8. Коровай мав глибокий символічний зміст єднання молодих у сім'ю єднання двох родин продовження роду. 9. Високо над нами підняв Шевченко поетичне слово своє і стало видно по всій Україні куди з нас кожен мусить простувати. 10. Неймовірні коїлись речі Ягнич для якого медицина була суцільним обманом зараз без спротиву підставляв себе під ніж.

Блок тестових завдань

Варіант 1

1. У якому реченні неправильно поставлено розділові знаки при однорідних членах речення?

- а) Злим людям не заздри, не бажай їх товариства;
- б) Хоч у лісі, хоч у полі шукатиму долі;

- в) Любов не має ні кінця, ні краю;
- г) Благородні олені оселяються як у гірських лісових масивах, так і в хвойних рівнинних лісах.

2. Знайдіть речення, у якому є прикладка:

- а) Життя — не прогулянка, не забава, а важка праця;
- б) Підростає людина, вимовляє перше чарівне слово «мама», робить перші кроки в житті;
- в) Ми — народ! Шлях наш повен дерзаннями;
- г) Між тернищами густими пасма кіс перебирала Мавка — лісу господиня і русалчина сестра.

3. У якому реченні не ставиться тире?

- а) Плід людини її милосердя;
- б) Я не кобзар і не співець;
- в) Сиротою жити сльози лити;
- г) А книги то святе причастя.

4. У якому реченні правильно поставлено розділові знаки?

- а) Вік прожити, не ниву пройти гомінливу;
- б) Ластівка повертається до свого гнізда, людина — додому;
- в) З другої хати доносилися сумна журлива пісня;
- г) Київський князь Володимир заклав фортеці на річках: Десні, Острі, Сулі, Стугні.

5. Перед виділеним сполучником треба ставити кому:

- а) Ще ні світ *ні* зоря а вже ходить гомін від двору до двору;
- б) То буде переміна *або* злам;
- в) Розмовляли мало ми *однак* прощались боляче;
- г) Умитий місяць-молодик займеться жовтнем *а* чи квітнем.

6. Перед однорідними членами треба поставити двокрапку:

- а) На жаль, не всім відомі байки Бориса Грінченка «Чабан та Вівці», «Учений Ведмідь»;

б) А ще було зготовлено руками пані радникової крученики волинські, січеники полтавські, курчата в сметані;

в) Колись над центром височіли церкви Успенська, Спаська, Миколаївська;

г) Вона не знала ні кіно, ні концертів, ні театру, ні опери жодних видовищ.

7. Поширене означення не треба відокремлювати:

- а) Виводить лісова стежинка до верб заснулих край села;
- б) Стоять налиті сонцем дні;
- в) Отак завжди чогось чекаю закоханий в красу життя;
- г) Лінивого дорога колюча немов устелена терням.

8. Правильно поставлені розділові знаки у реченні:

а) Біля ставу тремтить поріділе золото верб а між ними дівочими стрічками ворухиться просинь, і по ній снується легеньке осіннє павутиння;

б) Біля ставу тремтить поріділе золото верб, а між ними, дівочими стрічками ворухиться просинь, і по ній снується легеньке осіннє павутиння;

в) Біля ставу тремтить поріділе золото верб, а між ними дівочими стрічками ворухиться просинь, і по ній снується легеньке осіннє павутиння;

г) Біля ставу тремтить поріділе золото верб, а між ними дівочими стрічками ворухиться просинь, і по ній снується легеньке, осіннє павутиння.

9. Між частинами складносурядного речення не треба ставити кому:

- а) Чи вдарить смерть у серце співом чи упаду в безодню я?
- б) Тікає ніч у нетрі таємничі і торжествує вранішня зоря;
- в) За тополями сонце встає і зозуля кує правічна;
- г) Маленька наша планета а підлість не має міри.

10. Між частинами безсполучникового складного речення треба поставити двокрапку:

а) Не бійтесь заглядати в словники це пишний яр, а не сумне провалля;

б) Листя обліта услід за вітром навесні зашелестить нове;

в) Прийде вечір вже ранка жду;

г) Мало прожити життя треба життя зрозуміти.

Варіант 2

1. Між частинами безсполучникового складного речення треба поставити тире:

а) Світ малий у вікні їдь по світу;

б) Так моєму козакові кращої компанії було й не треба тут би він і засів на весь вечір, дивлячись на чорні дівочькі брови та на вишиті рукава;

в) Вітри піснями захлинались ліси шуміли навкруги у срібні роси одягались в ранкових маревах луги;

г) Троянда не розквітне її спалило сонце непривітне.

2. Потребує редагування речення:

а) Князь наш пресвітлий Володимир казав ворогам Русі словами Святого Письма: «Якою міркою міряєте, такою і вам одміряється»;

б) На думку Леонардо да Вінчі, гарний живописець повинен писати дві речі людину і уявлення її душі;

в) Навіть фашистський ідеолог Розенберг писав, що досить у народу знищити пам'ятки культури, він уже у другому поколінні перестане існувати як самостійна нація;

г) А дід казав, що «не візьме ніколи вдруге вже з собою».

3. У якому реченні неправильно поставлено розділові знаки при однорідних членах речення?

а) Нами править закон любові, і життя переможний дух;

б) Усе іде, але не все минає над берегами вічної ріки;

в) У мезоплазмі розташовуються основні утворення клітини — ядро, органоїди, мембрани, тощо;

г) Восени і взимку на місцевому базарчику старі жінки продають ягоди горобини, калини, сушений цвіт, стебла й коріння лікарських рослин.

4. Прикладку треба відокремлювати комами:

а) Діти хлопчик і дівчинка, здивовані незвичайною подією, шептались поміж себе;

б) Видатний воїн, політик і дипломат князь Володимир зміцнив державний лад, внутрішнє і зовнішнє становище Київської Русі;

в) Не цвітуть на вікні герані сонний символ спокійних буднів;

г) І суворий владар вікінг свій проводить корабель.

5. Правильно поставлено розділові знаки у реченні:

а) Люблю вас, люди, мислячі істоти, за клопоти великі і малі;

б) Людина либонь здатна досягнути всього чого лише прагне;

в) Душа мовчить — але дзвенить струна і колос проростає у пустелі;

г) Той ліс: що я дитиною садив гуде й шумить на кам'янім узгір'ї.

6. У якому реченні не потрібно ставити тире:

- а) Час настоящий на гіркоті століть;
- б) А рідна мова оберіг народу, віків минулих строгий заповіт;
- в) Земля батьків твоя опора;
- г) Скорий поспіх людям посміх.

7. Перед виділеним сполучником треба ставити кому:

а) За старосвітським звичаєм дівчина мала провести хлопця до порога *чи* до присінка;

б) Витьохкують і мертвому *й* живому ті солов'ї на Каневській горі;

в) Відвага або мед п'є *або* кайдани рве;

г) У садку стояв високий, розлогий *та* густий клен.

8. Між частинами складносурядного речення не треба ставити кому:

а) Тут співають пісню подолянки і веселка воду п'є з ріки;

б) Реве Дніпро й лани широкополі медами пахнуть;

в) Ані птиця не пурхала ані вітер не віяв;

г) Я вірю в кращий час але душа болить.

9. Між частинами безсполучникового речення треба поставити кому:

а) Гаї шумлять я слухаю. Хмарки біжать милуюся;

б) День обіцяє бути погожий на небі ні хмариночки, ні плямочки;

в) Подивилась ясно заспівали скрипки;

г) В небі місяць лине одцвітає вечір в лузі на калині соловей шебече.

10. Яке речення потребує редагування?

а) Молюсь до рідної землі — молитва в пісні срібно тоне;

б) В чужинському краї не знайдете раю: від раю ключі — на батьківській землі;

в) Я готовий кричати щосили надриваючи голос свій, не потрібні людині крила, серце й розум потрібні їй!

г) Скажіть мені щиро всю правду: чи любите ви мене?

Варіант 3

1. У якому реченні не ставиться тире?

а) Ти співаєш душу всю проймає;

б) У пісні наша доля;

- в) Болить материне серце віщує щось;
- г) Пізнати мову зрозуміти душу народу.

2. У якому рядку правильно поставлено розділові знаки?

- а) Людина без пам'яті, перекотиполе на бурхливих вітрах часу, ледь помітна пір'їнка на протягах історії;
- б) Листопад не лютий — проте питає, чи ти вдягнений і взутий;
- в) Ми незнайомці у великім місті;
- г) Яблунька, як любив говорити М. Рильський, — це образ материнства.

3. Перед виділеним сполучником треба ставити кому:

- а) Або волю добути *або* дома не бути;
- б) Добудь нові слова новії струни *або* мовчи;
- в) Ні світ *ні* зоря а вже Василь у Наума;
- г) У його голосі забринів сміх *чи* прихована іронія.

4. Перед однорідними членами треба поставити двокрапку:

- а) Рідні місця знайомі хатки садки доріжки все те миготить у очах у голові думки будить у серці одраду;
- б) Темна темнота ночі глухі та безлюдні вулиці ніщо не забороняло розпускати свої думки;
- в) На річці в лісі на полі усюди німо тихо;
- г) Талановитість людини виявляється навіть зовні у ході в жестах в інтонації голосу у виразі обличчя.

5. Поширене означення не треба відокремлювати:

- а) Єднає нас над кручами Дніпра земля на хліб і сіль багата;
- б) По дворах навантажені всяким збіжжям стоять вози готові в дорогу;
- в) І досі сниться перший хліб присолений сльозою мами;
- г) Гудуть з вітрами до світання дощем оплакані сади.

6. Правильно поставлено розділові знаки у реченні:

- а) Над потемнілим ставом, серпнева ніч розвісила туман, щоб наші козаченьки засвіт встали, і в тумані прогавив їх султан;
- б) Над потемнілим ставом серпнева ніч розвісила туман щоб наші козаченьки засвіт встали і в тумані прогавив їх султан;
- в) Над потемнілим ставом серпнева ніч розвісила туман, щоб наші козаченьки засвіт встали і в тумані прогавив їх султан;
- г) Над потемнілим ставом серпнева ніч розвісила туман — щоб наші козаченьки засвіт встали, і в тумані прогавив їх султан.

7. Правильно відокремлено прикладку у реченні:

а) У Сквирі лікар був, на прізвище Рушилов;

б) Директор школи, Василь Маркович Рясний був схвильований вкрай;

в) Не одна доріжка в чистім полі нашому Миколі хлопцю молододому;

г) Ходила в саду доросла дочка вчителя: красуня Маруся.

8. Потребує редагування речення:

а) Дерева хитались, і від страху наїживши голі віти ніби силкувались втікти;

б) А згорнувши руки, сидіти і гріх і сором;

в) Троянці, в човни посадавши і швидко їх поодпихавши, по вітру гарно поплили;

г) Довгасті примруживши вії, мрійливі озера синіють.

9. Правильно поставлено розділові знаки у реченні:

а) Широкий, Дніпре мій, з тобою ми в розлуці;

б) Ех ви, дні мої, потрачені, недоказані слова!

в) Пане гетьмане, і ви, батьки, і ви, панове отамани, і ви, братчики, хоробрії товариші, православні християни!

г) Пробудіться орли сизі, славні козаченьки, заверніть колишню славу України-неньки!

10. Між частинами безсполучникового складного речення треба поставити двокрапку:

а) Настане година доспіє калина;

б) Тільки вітер слово скаже забринить пшениця;

в) Не повернуть минулого ніколи воно пройшло і вже здається миттю;

г) Прийшла весна весела верба зазеленіла соловейко затьохкав вишні цвітом укрилися.

Тема 18. Орфоенія як засіб удосконалення професійного мовлення. Труднощі наголошування

Практичний блок

Завдання 1. Запишіть слова у дві колонки: 1) ті, що вимовляються чітко; 2) ті, що вимовляються з наближенням.

Нагромадження, бойкотування, конспірація, заблокований, приречений, відроджується, компетентно, навмисність, політи-

ка, рецидив, звільняєшся, презирство, злочин, дзвіниця, право, ближче, солдатчина, розжитися, іммігрантський, природжений, розкулачення, безпрецедентний, звинувачення, нагорода, парламентський, безпартійний, підписується.

Завдання 2. Розставте наголос у запропонованих словах.

Бесіда, медикамент, верба, веретено, диспансер, вітчим, ди-
хання, бюлетень, дочка, дошка, дрова, живопис, загадка, коле-
со, коромисло, кропива, літопис, обруч, вільха, параліч, петля,
перепис, подруга, показ, приріст, приятель, решето, рукопис,
середина, спина, столяр, успіх, фартух, циган, локшина, моро-
зище, бажаність, човгати, жага, шовковий, шелеснути, дощеч-
ка, дощомір, щілина, роблю.

**Завдання 3. Виберіть і запишіть слова, що мають подвійний на-
голос.**

Договір, бавовниковий, показник, одинадцять, рукопис, довід-
ник, зокрема, магістерський, гребелька, донька, фаховий, роз-
руб, черговий, приятель, перепис, батьківщина, чотирнадцять,
кілометр, чорнослив, помилка, випадок, листопад, літопис, ал-
фавіт, ненависть, виразний, подання, новина, запитання.

**Завдання 4. Випишіть зі словників слова, у яких наголос вико-
нує смислорозрізнявальну функцію. Уведіть ці слова у речення
парно.**

Зразок: Заклад — заклад, типовий — типовий.

**Завдання 5. Користуючись орфоепічним словником, поставте
наголоси у поданих словах.**

Винагорода, загальноновизнаний, безпомилковий, джерело, експерт, квартал, договір, мережа, неприязнь, ознака, середина, примірник, хаос, центнер, посланець, пізнання, переїзд, маркетинг, випадок, помилка, діалог, запитання, ознака, предмет, похвала, показник, корисний, вимоги, компроміс, вигода, налагодження, найважливіший, співбесідник, партнер, сприйняття, завдання, різновид, визнання, обмін, новий, податковий, приятель, завжди, параліч, дозиметр, кишковий, прокажений, епілепсія, логопедія, ветеринарія, множина, залоза.

Завдання 6. Запишіть слова фонетичною транскрипцією. Порівняйте написання і вимову.

Усміхається, футбол, шістдесят, зцідити, розширити, жувати, безсоромний, безшумно, золотце, братство, кров, мовознавство, тітці, у книжці, переможця, Мотузчин, невістчин, молотьба, нігті, Вітчизна.

Завдання 7. Визначте групу слів, де правильно розставлені наголоси.

I. Кишка, одинадцять, бородавка, кропива, алкоголь, сеча, феномен, легкий, випадок, рентгенографія, амнезія, ветеринарія, дозиметрія, корисний, новий, принесла, марлевий, кажу, несла, завдання.

II. Роблю, приятель, визнання, сечовий, тонкий, показ, черговий, близький, диспансер, щелепа, кропива, пільговий, пітний, мовчазний, медикамент, каталог, середина, піде, було, разом.

Завдання 8. Поставте наголос у словах. Перевірте себе за словником.

Генезис, завдання, випадок, залоза, захворювання, їстівний, невротія, обладнання, одноразовий, окіст, ортопедія, очний, підреберний, підсліпуватий, поєднання, різновид, спина, шовковий, ознака, питання, завдання, також, твердий, обмін, гуртожиток, випадок, загадка, завжди, зачіска, дефіс, урочистий, урочистість, разом, снідання, асиметрія, багаторазовий, алфавіт, копчений, шлунковий.

Завдання 9. Порівняйте пари заперечних займенників *ніхто* — *ніщо* у відмінкових формах. Уведіть 5 пар займенників у речення.

Зразок: Ні з чим з'являтися їй на очі. Ні з чим не зрівняна весняна пора.

Нікого — нікого (жодної людини); нікому — нікому (жодній людині);

ніким — ніким; нічого — нічого; ні з ким — ні з ким, ні на кому — ні на кому, ні на чому — ні на чому.

Завдання 10. Виписіть із словника 20 слів з подвійним наголосом.

Блок тестових завдань

Варіант 1

1. Зазначте, у якому рядку вимова приголосних у всіх словах збігається з їх написанням:

- а) низько, ягідка, підбігти, берізка, надписати;
- б) відшліфувати, вісімнадцять, зчистити, анекдот, сусідчин;
- в) розвідка, ніжка, братський, клітці, відживати;
- г) пшеничний, артистці, борідка, вогко, стерегти.

2. Оберіть два рядки, у яких усі слова пишуться з літерою *г*:

- а) ...аздиня, дзи...а, ...андбол, ...расувати, ...атунок;
- б) джи...ун, ...речний, ...ратчастий, об...рунтувати;
- в) а...роном, ...ава, ...андж, ...о...ель-мо...ель;
- г) дзи...лик, ...анок, а...рус, ...валт, ...уля.

3. Оберіть два рядки, у яких [т], [т'] вимовляються як [ц']:

- а) ворітця, замітці, хвилюється, милується, калитці;
- б) кандидатці, митцем, хитається, усміхається;
- в) братство, свариться, видніється, отці;
- г) квітці, б'ється, сітці, помітці, пригадується.

4. З'ясуйте, у яких двох рядках у всіх словах ненаголошений [е] наближається до [и]:

- а) сервірування, море, пише, сонцем, вершина;
- б) вечірній, співає, жердина, поле, синє;
- в) гусеня, завезення, літера, луцення, кафедра;
- г) вітер, селянський, редактор, семінар, перелаз.

5. Оберіть рядок, у якому всі слова мають подвійний наголос:

- а) ялинковий, швартовий, весняний, первісний;
- б) автотрофія, алкоголь, медикамент, кишка, щипці;
- в) чотирнадцять, поняття, рукопис, бюрократія;
- г) рентгенографія, поєднання, каталог, наркоманія.

6. Визначте рядок, у якому всі слова мають наголос на другому складі:

- а) надлишок, ополудні, поновлений, вимога, етнічний;
- б) єпархія, навчений, паритет, параметр, рентабельно;
- в) соціум, спасибі, спонтанний, текстолог, тевтонський;
- г) спідлоба, сейсмограф, вимова, випадок, перевертень.

7. Назвіть рядок, у якому порушено принципи наголошення слів:

- а) живопис, валовий, каталог, ознака;
- б) килим, агент, виробіток, гривня;
- в) верба, колесо, кропива, одинадцять;
- г) завдання, контрактний, черговий, завжди.

8. Визначте, як вимовляються глухі приголосні перед дзвінками в середині слова:

- а) дзвінко;
- б) глухо;
- в) варіативно.

9. Оберіть два рядки, у яких дзвінкий приголосний у всіх словах вимовляється дзвінко:

- а) полегшення, хижчина, борідка, веред, везти;
- б) вогкий, мужчина, хибкий, шубка, вождь;
- в) губка, ніжка, віз, стерегти, народ;
- г) рідкий, тяжкий, мед, дріб, виноград.

10. Укажіть, у яких двох рядках у всіх словах ненаголошений [о] вимовляється як [оУ]:

- а) докторант, почуттєвий, похід, розшукати, похилий;
- б) лопух, повітря, конюшня, довір'я, ворожіння;
- в) документальний, мотузок, почування, воріженьки, похвала;
- г) докупить, Колумбія, колючка, мотуззя, мокринь.

Варіант 2

1. Оберіть два рядки, у яких приголосний [т] вимовляється як [ч]:

- а) невістчин, квітчати, притча, баскетболістчин;
- б) вітчим, сітчатка, солдатчина, Вітчин, Ритчин;
- в) братчик, тітчин, шляхетчина, Вітчизна, солістчин;
- г) гратчастий, матч, льотчик, хатчина, сітчастий.

2. Укажіть, у яких словах ненаголошений [о] вимовляється як [оУ]:

- а) лопух, монумент, сортувати, посуха, конюшина;
- б) цоколь, ходіння, доступити, нормувати, споруда;
- в) здобуток, могутній, воркують, потіха, ворожіння;
- г) потрібен, повітря, борсук, боліт, воріт.

3. Установіть, коли голосний [і] наближається до [и]:

- а) у наголошеній позиції;
- б) тільки на початку слова;
- в) тільки на початку слова у наголошеній позиції;
- г) у ненаголошеній позиції.

4. Оберіть рядок, у якому ненаголошений [е] в усіх словах вимовляється виразно:

- а) перелаз, весло, сержки, берізка, вершина;
- б) поле, тепле, серцем, краєві, писане;
- в) весняний, перевесло, мережка, береги, черідка;
- г) гусениця, чисте, зароджений, зоряне, полем.

5. Назвіть рядок, у якому в усіх словах допускається вживання подвійного наголосу:

- а) помилка, окіст, задарма, їстівний;
- б) аплазія, чужина, вихровий, гомілковий;
- в) хворост, хутровий, важковимовний, алфавіт;
- г) бавовняний, допризовний, колядковий, ладановий.

6. Визначте, чи оглушуються дзвінки приголосні в кінці слова:

- а) ні;
- б) так;
- в) варіативно.

7. З'ясуйте, у якому рядку дзвінкий приголосний у всіх словах оглушується:

- а) кладка, мережка, лід, легковик, лебідка;
- б) вогкість, легко, дьогтю, нігті, дігтяр;
- в) рибка, легковаговик, родовід, холод, хибність;
- г) доріжка, зубки, голод, ріг, свідки.

8. У якому рядку порушено орфоепічні норми:

- а) завдання, новий, ознака, речовина, випадок, листопад;
- б) було, читання, тонкий, принцип, портфель, алкоголь;
- в) кулінарія, виделка, книжки, кажу, принесла, автори;
- г) одинадцять, спина, скумбрія, сумнів, феномен, сантиметр.

9. З'ясуйте, у якому рядку в усіх словах наголос поставлено правильно:

- а) вірші, читання, вимова, документ, захворіти;
- б) ім'я, кидати, корисний, приятель, ненависть;
- в) чотирнадцять, ознака, олень, подруга, разом;
- г) роблю, вісімдесят, статуя, український, дефіс.

10. Укажіть, у яких двох рядках у всіх словах написання і вимова не збігаються:

- а) парубчак, дьогтьовий, кібчик, різник, садибка;
- б) просьба, футбол, п'ятдесят, косьба, айсберг;
- в) клятьба, рюкзак, боротьба, як же, бухгалтер;
- г) підбігти, полегкість, ризький, анекдот, вокзал.

Варіант 3

1. Укажіть, у яких двох рядках дзвінкий приголосний у префіксах не оглушується:

- а) безхмарність, безцільність, розкопка, зцілення, зцупити;
- б) надпис, обсмажити, безхліб'я, зцілювати, обтесати;
- в) надплановий, обслідувач, розкорковування, зцементований, розповідь;
- г) безхарактерний, розкритикувати, безкоштовний, розходитися, безкрай.

2. Виберіть рядок, у якому всі слова наголошені правильно:

- а) вимога, чорнослив, громадський, льоновий;
- б) випадок, громадянин, жаростійкий, ознака;
- в) живопис, легкорозчинний, мигнути, донька;
- г) течія, літопис, мішковина, центровий.

3. Укажіть, коли голосний [о] наближається до [у]:

- а) перед складом із наголошеними [і], [е];
- б) перед складом із наголошеними [у], [и];
- в) перед складом із наголошеними [і], [у];
- г) перед складом із наголошеними [і], [и], [у].

4. Визначте, у яких двох рядках ненаголошений [о] в усіх словах наближається до [у]:

- а) сподівання, розум, кожух, оголошення, голівка;
- б) ворожіння, копійка, голубити, онук, говірка;
- в) крокувати, добути, обмотати, обережно, тобі;
- г) зозуля, потрібен, повір'я, здобути, хотіння.

5. Відшукайте два рядки, у яких у всіх словах вимова і написання голосних збігаються:

- а) гренадер, випотрошений, виразний, бензобак, берегиня;
- б) національний, дубовий, підростання, салют, сукно;
- в) гребеневий, Бережани, бемоль, інший, берет;
- г) відділ, підрости, місяць, свідок, світанок.

6. Укажіть, у яких двох рядках ненаголошений [и] у всіх словах наближається до [e]:

- а) забриніти, минтай, мислитель, миріння, оживляння;
- б) дідич, дитина, горобчик, кошечка, мисливський;
- в) завадити, городинний, минушість, мистецтво, миротворець;
- г) облицювання, панщина, пасічник, сальник, сухарик.

7. Поясніть, які зміни відбуваються з дзвінками приголосними перед глухими:

- а) не втрачають дзвінкості;
- б) не оглушуються, крім [г] у словах *кігті, легко, дігтяр, вогко, нігті* та похідних;
- в) оглушуються.

8. Укажіть, як вимовляється дзвінкий приголосний перед глухим у словах *мережка, черідка, ложка, грибки, берізка*:

- а) не оглушується;
- б) вимовляється варіативно;
- в) втрачає дзвінкість.

9. Визначте, у яких двох рядках дзвінкий приголосний у префіксах не оглушується:

- а) надпалубний, обплутування, обтікання, підфарбовування, підхват;
- б) обпасті, підфарник, надпис, розселення, надплести;
- в) обпоїти, підхід, безталання, підхожість, підцукровування;
- г) розмова, обкрутити, підтримати, безверхий, понадхмарний.

10. Зазначте два рядки, у яких у всіх словах пишеться літера г і вимовляється звук [г]:

- а) мамали...а, ...расувати, дзи...а, ...ел...іт;
- б) ...асло, ...олосувати, ...аздиня, ...ніт, ...удзь;
- в) ...ел...отати, ...ава, ...азда, ...валт, ...рунт;
- г) ...осподар, ...орщик, об...рунтувати, а...рус.

Тема 19–20. Види наукового твору

Практичний блок

Завдання 1. Напишіть рецензію на прочитану вами книгу або переглянутий кінофільм.

Завдання 2. Складіть конспект будь-якої статті зі спеціальності. Якою була послідовність вашої роботи?

Завдання 3. Проаналізуйте складений конспект вашого однокурсника (враховуючи вимоги до конспектування).

Завдання 4. Прочитайте анотації. Чим вони відрізняються? Назвіть ті, у яких подається просто інформація, а в яких містяться елементи оцінки.

Золотухін Г. О. Фахова мова медика : підручник / Г. О. Золотухін, Н. П. Литвиненко, Н. В. Місник. — К. : Здоров'я, 2002. — 392 с.

Підручник створено з метою задовольнити запити викладачів української мови вищих медичних закладів освіти. Він дає змогу зробити заняття такими, що відповідають умовам реального професійного спілкування медиків. Мову подано в практичному аспекті, акцент зроблено на її комунікативній функції. Схема побудови уроку: слово — словосполучення — речення — текст. Наведено зразки медичної документації та рекомендації щодо її оформлення.

Система завдань має на меті оволодіння навичками автоматичного словотворення, а відтак усного і писемного спілкування. Підручник допоможе розширити лексичний, термінологічний запас медичних працівників. Проаналізовано деякі питання мовленнєвого етикету, який становить підґрунтя професійного формування лікаря.

Для студентів вищих медичних закладів освіти III–IV рівнів акредитації, а також для працівників охорони здоров'я.

Богдан С. К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність / С. К. Богдан. — К. : Рідна мова, 1998. — 475 с.

В основі кожної національної культури лежить мовний етикет народу. Оскільки народ — це своєрідний, створений тільки йому притаманними фарбами образ, серед багатьох чинників, котрі є складовими цієї «фарби», мовний етикет — чи не найяскравіший тон на загальному тлі національних особливостей. Українці у цьому плані — нація своєрідна й унікальна, котра впродовж багатьох віків дбала про скарбницю мовного етикету і поповнювала її все новими перлами, добутими з самої глибини душі.

Написана в розважливому тоні, надзвичайно тонко і водночас доступно, пропонована увазі читача книга має стати своєрідною «настільною книгою» з мовного етикету для кожної української родини.

Книга пропонується викладачам вузів і загальноосвітніх закладів, вихователям, студентам, школярам, працівникам сфери обслуговування, громадським і державним діячам.

Усатенко О. К. Російсько-український словник медичної термінології / О. К. Усатенко. — К. : Наукова думка, 1996. — 463 с.

До реєстру словника увійшли найбільш уживані сучасні медичні терміни. Крім суто медичних, словник містить терміни суміжних галузей знання: анатомії, фізіології, біохімії, фармакології, генетики та ін.

Для наукових працівників, лікарів, студентів вищих і середніх медичних навчальних закладів, а також для працівників суміжних спеціальностей.

Іванов Ю. Б. Вступ до бізнесу / Ю. Б. Іванов, Ю. І. Кравченко, М. М. Хоменко. — К. : Лібра, 1995. — 252 с.

Ця книга корисна як всім, хто вперше занурюється у велике море бізнесу, так і тим, хто не новачок у цій галузі знань.

За широтою й обсягом висвітлюваних питань підприємництва книга не має в Україні аналогів.

Викладені основні категорії бізнесу, підходи до організації приватного підприємництва в умовах переходу України до ринкових відносин. Розглянуто форми власності та розвиток підприємства при проведенні роздержавлення та приватизації.

Наведені приклади удосконалення управління трудовими колективами підприємницьких структур і розробки бізнес-планів ринковими організаціями.

Обґрунтовано необхідність планування маркетингу в умовах конкуренції та його особливості в сфері послуг.

Книга розрахована на широке коло читачів, підприємців, інженерних та економічних працівників організацій різних форм власності, а також студентів вузів.

Запорожан В. М. ВІЛ-інфекція та СНІД / В. М. Запорожан, М. Л. Аряєв. — К. : Здоров'я, 2003. — 624 с., іл.

У книжці представлено сучасні дані про епідеміологію, етіологію, патогенез, клініку, діагностику, диспансерне спостереження, лікування та профілактику ВІЛ-інфекції/СНІДу в дорослих і дітей. Розглянуто питання перинатальної передачі ВІЛ від матері дитині та шляхи її профілактики. Висвітлено юридичні, етичні та психологічні проблеми, що виникають у зв'язку з ВІЛ-інфекцією/СНІДом.

Для лікарів-інфекціоністів, терапевтів, акушерів-гінекологів, педіатрів, неонатологів, сімейних лікарів, організаторів охорони здоров'я, лікарів-інтернів і студентів.

Завдання 5. Напишіть анотацію на: а) один з навчальних посібників за вашим фахом; б) наукову статтю (на власний вибір); в) художній твір (на власний вибір), враховуючи всі вимоги до її написання.

Завдання 6. Складіть тези наукової статті (на вибір), скориставшись поданими нижче порадами.

Як складати тези статті

1. Попередньо перегляньте статтю, продумайте мету, яку ви ставите перед собою, приступаючи до її опрацювання.
2. Уважно прочитайте статтю, визначте її основну думку.
3. Поділіть статтю на смислові частини, визначте всі мікротеми.
4. Сформулюйте пункти плану, логічно пов'яжіть їх між собою.
5. Сприймаючи текстову інформацію, намагайтеся чітко уявити, що є важливим для автора, а що для вас — як читача.
6. Вибирайте для тез основні ідеї та положення, відділивши важливі деталі від подробиць, запишіть їх словами автора або власними словами, розмістивши в певній послідовності.
7. Керуйтеся найголовнішим принципом нотування чужого тексту — не допускайте перекручень змісту.

Завдання 7. Проаналізуйте тези статті, що склав ваш однокурсник (однокурсниця).

Завдання 8. Відредагуйте список літератури.

1. *Бажора Ю. І., Запорожан В. М., Кресюн В. Й., Годзієва І. М.* Клінічна імунологія. — Одеса: Держ. мед. ун-т, 2000. — 384 с.

2. *Бужівська Т. І.* Основи медичної генетики. — К. : Здоров'я, 2001. — 135 с.

3. *Запорожан В. М., Сердюк А. М., Бажора Ю. І.* Спадкові захворювання і природжені вади розвитку в перинатологічній практиці. — К. : Здоров'я, 1997. — 360 с.

4. *Лесневський О. В.* Використання факторів росту в медицині / Молодь медицині майбутнього, 28–29 квітня 2011 р., Одеса: ОНМедУ, 2011. — 49 с.

5. *Загнітко А. П., Данилюк І. Г.* Українське ділове мовлення: професійне і непрофесійне спілкування. — Донецьк, ТОВ ВКФ «БАО», 2004. — 480 с.

6. *Дівоча В. А.* Вивчення протеолітичної активності вірусу грипу в процесі очищення методами центрифугування // Одеський медичний журнал, 2003, — № 1. — С. 16–19.

7. *Зміни циклу сну — неспання за умов впливу на головний мозок щурів низькоінтенсивного лазерного випромінювання / Л. С. Годлевський, О. М. Мацько, О. В. Мендель / Одес. мед. журнал. — 2000. — № 2. — С. 15–17.*

8. *Братчик О. Н.* Застосування фізичних факторів у комплексному лікуванні виразкової хвороби: Автореф. дис. ... канд. мед. наук. — Одеса, 1997. — 17 с.

9. *Голяченко О. М., Уваренко А. Р.* Деякі епідеміологічні особливості здоров'я людності України // Лікар. справа. — 1992. — № 1. — С. 115–117.

Завдання 9. Напишіть реферат (тема на вибір). Підготуйте усну доповідь за обраною темою.

Завдання 10. Зробіть аналіз виступу студента (з рефератом, доповіддю), скориставшись поданим планом:

1. Тема (чи зрозумів її студент(ка), чи повністю розкрита тема, чи виділена основна думка?).

2. Кому адресований виступ і як підпорядковані цьому всі засоби мовлення того, хто виступав?

3. Як побудований виступ (вступ, основна частина, висновки, логічність і послідовність у викладі думок, словниковий запас того, хто виступав, тон, інтонація)?

4. Чим аргументовані думки (факти, приклади, деталізація)?

5. Які прийоми для доведення своїх думок використав той, хто виступав (порівняння, аналогія, протиставлення, приклади з життя)?

6. Ваші зауваження, поради.

Блок тестових завдань

Варіант 1

1. Який запис підручника (посібника), що має одного автора, є правильним?

а) І. Р. Вихованець «Грамматика української мови. Синтаксис» : Підручник, К., Либідь : 1993 — 368 с.;

б) А. Н. Віденко. — Сучасне діловодство: Навч. посіб. — К. : «Либідь», 2000. — 384 с.;

в) Приймак Г. М. Пасіка у присадибному господарстві. — Київ : Урожай, 1993. — 168 с.;

г) Козачук Г. О. Українська мова : практикум / Г. О. Козачук. — К. : Вища школа, 1991. — 398 с.

2. Чим тези відрізняються від плану і конспекту?

а) допомагають представити структуру тексту, назвати його основні теми;

б) розкривають суть всієї текстової інформації;

в) наявністю деталей, пояснень, ілюстрацій;

г) нічим не відрізняються.

3. Яке конспектування називається текстуальним?

а) вільний виклад поєднано з цитуванням;

б) текст записують у вигляді цитат;

в) думки автора передаються своїми словами;

г) текст записують у вигляді цитат, а також своїми словами.

4. Яка роль анотації?

а) дає уявлення про незнайомий друкований твір, тобто є елементом довідкового апарату книги;

б) дає можливість людині пізніше легко згадати колись почуте чи прочитане;

в) дає інформацію про наукові спостереження, дослідження, їх результати, нові відкриття;

г) дає можливість вивчити низку наукових публікацій.

5. Текст — це:

а) організований за законами даної мови завершений комунікативний акт;

б) складне синтаксичне ціле;

в) речення поєднані між собою;

г) суспільне явище, що виникає, розвивається, живе й функціонує в суспільстві.

6. Тези — це:

а) коротко сформульовані основні положення (статті, доповіді, лекції, повідомлення), що вбирають суть висловленого;

б) документ, який визначає точний перелік запланованих до виконання робіт чи заходів, їх послідовність, обсяг;

в) документ, у якому подається потрібна інформація, адресована певному колу зацікавлених осіб;

г) сукупність мовних засобів, вибір яких зумовлюється змістом, метою та характером висловлення.

7. До найтипівіших наукових текстів належать:

а) таблиця, заява, автобіографія, доручення, угода;

б) нарис, оповідання, стаття, фейлетон, новела;

в) анотація, есе, роман, дисертація, тези;

г) тези, реферат, рецензія, монографія, анотація.

8. Доповідь — це:

а) документ, у якому фіксується хід і результати роботи нарад, засідань;

б) одна з найпоширеніших форм публічних виступів;

в) коротка характеристика змісту книги, статті, рукописного тексту;

г) стислий виклад змісту першоджерела.

9. Бібліографія — це:

а) текст, що розміщується в кінці сторінки;

б) список літератури з певного питання;

в) це членування тексту на складові частини;

г) точний перелік положень наукової праці.

10. Позначте рядок, у якому правильно оформлено у списку літератури до реферату таке джерело: стаття з «Одеського медичного журналу». Автор: Кисельов В. О. Назва статті: Лапароскопічна спленектомія при хірургічних захворюваннях селезінки. Рік видання: 2003, № 1. Сторінки 53—55.

а) В. О. Кисельов Лапароскопічна спленектомія при хірургічних захворюваннях селезінки // Кисельов В. / Одеський медичний журнал, 2003, — № 1. — С. 53—55.

б) Кисельов В. О. Лапароскопічна спленектомія при хірургічних захворюваннях селезінки / В. О. Кисельов // Одеський медичний журнал. — 2003. — № 1. — С. 53—55.

в) Кисельов В. О. Лапароскопічна спленектомія при хірургічних захворюваннях селезінки // Одеський медичний журнал. — 2003. — № 1. — С. 53—55.

г) Кисельов В. О. Лапароскопічна спленектомія при хірургічних захворюваннях селезінки // Одеський медичний журнал: Одеса, 2003. — № 1. — С. 53—55.

Варіант 2

1. Які є види тезування?

- а) авторські висловлювання з тексту (цитати);
- б) формулювання основних положень статті чи розділу тексту власними словами;
- в) цитати, вільні, змішані;
- г) цитати та вільний виклад авторської думки чергуються.

2. Яке конспектування називається вільним?

- а) вільний виклад поєднано з цитуванням;
- б) текст записують у вигляді цитат;
- в) думки автора передаються своїми словами;
- г) текст записують у вигляді цитат, а також своїми словами.

3. Який порядок укладання анотації?

а) опис бібліографічних ознак книги (вказується автор, назва, місто, видавництво, рік, кількість сторінок), короткий переказ змісту, вказівка, кому ця книга адресована;

б) опрацювання літератури, складання плану, написання тексту;

в) перегляд статті (книги), складання плану, вибір основних положень;

г) опис бібліографічних ознак тексту, рік видання, назва видавництва, текст, дата.

4. Конспект — це:

а) документ, який містить висновки уповноваженої особи (або кількох осіб) чи установи щодо запропонованих на розгляд рукописних робіт;

б) коротко сформульовані основні положення (статті, доповіді, лекції, повідомлення), що вбирають суть висловленого;

в) короткий письмовий виклад змісту книги, статті, лекції тощо;

г) короткий огляд змісту статті, книги, лекції, рукописного тексту.

5. Доповіді бувають:

- а) інтимно-ласкаві, сатиричні, гумористичні;
- б) політичні, ділові, звітні, наукові;
- в) офіційно-ділові, художні.

6. Реферат — це:

а) наукова робота, виконана на основі першоджерела з метою викладу його змісту;

б) службовий документ, у якому викладаються настанови чи вимоги, що регламентують певний порядок дій, поведінки юридичних чи фізичних осіб;

в) зведення правил, які регулюють основи організації і діяльності установ певної галузі господарства;

г) письмовий виклад власних результатів наукового дослідження, який ґрунтується на критичному огляді бібліографічних джерел.

7. План — це:

а) точний перелік положень наукової праці;

б) документ, у якому фіксується хід і результати роботи рад, засідань;

в) інформація про певну подію або захід;

г) документ, який містить висновки уповноваженої особи.

8. Розрізняють бібліографію:

а) точну, гуманітарну, філософську;

б) художню, наукову, публіцистичну;

в) реєстраційну, рекомендаційну, як список використаної літератури.

9. Позначте рядок, у якому правильно оформлено у списку літератури до реферату таке джерело: тези міжнародної наукової конференції студентів та молодих вчених «Молодь медицині майбутнього». Автор: Суцук Н. А. Назва: «Розробка технології комплексного гомеопатичного препарату для лікування алергічних захворювань». 28–29 квітня 2011 року. Сторінка 76.

а) Суцук Н. А. Розробка технології комплексного гомеопатичного препарату для лікування алергічних захворювань / Н. А. Суцук // Молодь медицині майбутнього : міжнар. наук. конф. студентів та молодих вчених, 28–29 квіт. 2011 р., Одеса : тези доп. — Одеса : ОНМедУ, 2011. — С. 76.

б) Сушук Н. А. Розробка технології комплексного гомеопатичного препарату для лікування алергічних захворювань // Молодь медицині майбутнього : тези доп. — Одеса : ОНМедУ, 2011. — С. 76.

в) Сушук Н. А. Розробка технології комплексного гомеопатичного препарату для лікування алергічних захворювань / Н. А. Сушук // Молодь медицині майбутнього. — Одеса : ОНМедУ, 2011. — С. 76.

г) Сушук Н. А. Розробка технології комплексного гомеопатичного препарату для лікування алергічних захворювань / Н. А. Сушук // 28–29 квіт. 2011 р., Одеса : тези доп. — Одеса : ОНМедУ, 2011. — С. 76.

10. Який запис підручника (посібника), що має одного автора, є правильним?

а) Кучерявий В. П. Екологія. — Львів: Світ, 2000. — 500 с.

б) Шевчук С. В. Українська мова: Збірник диктантів: Навч. посіб. Для учнів 10–11 кл. — К. : Вища шк., 2002. — 229 с.

в) Зубков М. Г. Українська мова: Універсальний довідник. — Х.: ВД «Школа», 2004. — 496 с.

г) Азибов Р. А. Онкоотоларингологія : лекції / Р. А. Азибов. — К. : Книга плюс, 2001. — 267 с.

Варіант 3

1. Який запис підручника (посібника), що має двох авторів, є правильним?

а) Гондій Л. Д. Основні принципи та методи озонотерапії в медицині : посіб. для лікарів / Л. Д. Гондій, В. В. Ганчів. — Х. : Фоліо, 2001. — 75 с.

б) Романенко О. В., Костильов О. В. Основи екології / Навчальний посібник. — К.: Фітосоціоцентр, 2001. — 150 с.

в) Серебряков В. В., Балан П. Г. Біологія : 8 : підруч. для загальноосвіт. навч. закл. / Балан П. Г. — К. : Генеза, 2008. — 228 с.

г) Молдованок М. І., Сидорова Г. М. Сучасний діловий документ: Зразки найважливіших документів українською мовою. — К.: Техніка, 1992. — 399 с.

2. Позначте рядок, у якому правильно оформлено у списку літератури до реферату таке джерело: Назва: «Практикум з українського ділового мовлення. Навчальний посібник». Автори:

Шевчук С. В., Кабиш О. О. Рік видання: 2002. Місто видання: Київ. Назва видавництва: Літера ЛТД. 144 сторінки.

а) Шевчук С. В., Кабиш О. О. Практикум з українського ділового мовлення: Навч. посібник. — К. : Літера ЛТД, 2002. — 144 с.

б) Шевчук С. В. Практикум з українського ділового мовлення : навч. посібник / С. В. Шевчук, О. О. Кабиш. — К. : Літера ЛТД, 2002. — 144 с.

в) Шевчук С. В. Практикум з українського ділового мовлення: Навч. посібник / О. О. Кабиш. — К. : Літера ЛТД, 2002. — 144 с.

г) Шевчук С. В., Кабиш О. О. Практикум з українського ділового мовлення: Навч. посібник / С. В. Шевчук, О. О. Кабиш. — К. : Літера ЛТД, 2002. — 144 с.

3. Яке конспектування називається змішаним?

а) вільний виклад поєднано з цитуванням;

б) текст записують у вигляді цитат;

в) думки автора передаються своїми словами;

г) текст записують у вигляді цитат, а також своїми словами.

4. Анотація — це:

а) короткий огляд змісту книги, статті часто з критичною оцінкою її;

б) короткий письмовий виклад змісту книги, статті, лекції тощо;

в) критичний відгук на художній твір, друковану наукову працю;

г) коротко сформульовані основні положення (статті, доповіді, лекції, повідомлення), що вбирають суть висловленого.

5. Рецензія — це:

а) документ на ім'я керівника установи, у якому повідомляється про певний факт, подію;

б) найпоширеніша форма публічного виступу;

в) критичний відгук на художній твір, друковану наукову працю;

г) гранично стисла характеристика друкованих видань.

6. Коротка характеристика змісту книги, статті, рукописного тексту тощо. У ній наводяться найважливіші питання роботи, викладається її зміст і дається оцінка. Це:

а) рецензія;

б) конспект;

в) тези;

г) анотація.

7. Структура реферату така:

- а) початок, основна частина, висновок;
- б) початок, основна частина, заключна частина;
- в) вступ, основна частина, закінчення;
- г) вступ, основна частина, заключна частина.

8. У вступі до реферату:

- а) викладаються основні теми першоджерела, докладно аналізуються кілька з них;
- б) подаються узагальнення автора, зауваження референта стосовно значення статті чи книги;
- в) оцінюється повнота та своєчасність аналізу статті чи книги;
- г) розкривається хід наукового дослідження, його мета, основні завдання, актуальність теми, її зв'язок з іншими важливими проблемами.

9. Розрізняють такі види реферату:

- а) цитатні, вільні, монографічні;
- б) вільні, текстуальні, змішані;
- в) цитатні, текстуальні, оглядові;
- г) монографічні, оглядові.

10. Першим етапом підготовки до написання реферату є:

- а) складання плану;
- б) опрацювання літератури;
- в) укладання бібліографії;
- г) чітке визначення теми й основної думки.

Орієнтовний перелік тем рефератів для індивідуальної роботи

- 1. Наукові версії вчених про походження української мови.
- 2. Діалог. Особливості наукового діалогу.
- 3. Нормативна і позанормативна лексика.
- 4. Стилiстично забарвлена лексика.
- 5. Чому існують у мові жаргон і нецензурна лексика. (Ваші роздуми і роздуми вчених над цією проблемою.)
- 6. Мовний етикет телефонної розмови.
- 7. Реклама. Види реклам.
- 8. Особливості мови рекламних текстів.
- 9. Елементи художнього стилю в усному мовленні.
- 10. Терміни в українській мові.
- 11. З історії розвитку медичної термінології.
- 12. Медичні (фармацевтичні) словники українською мовою (їх характеристика).

13. Лікарська етика та деонтологія.
14. Ятрогенні захворювання.
15. Невербальні компоненти спілкування (міміка, жести, рухи).
16. Гендерні аспекти спілкування.
17. Особливості міжкультурної комунікації.
18. Вплив на свідомість людей засобів масової інформації.
19. Становлення медичної термінології.
20. Проблема перекладу різномовних текстів.
21. Вплив імені на формування характеру людини.
22. Суржик і жаргон як елементи усного мовлення.
23. Вплив англійської мови, ЗМІ, радіо, кіно, телебачення на свідомість слов'ян.
24. Мовна ситуація і мовна політика в сучасній Україні.
25. Роль професіоналізмів у мовленні медиків.
26. Проблема евтаназії.
27. Етичний аспект проблеми клонування.

Список літератури

1. *Антоненко-Давидович Б. Д.* Як ми говоримо / Б. Д. Антоненко-Давидович. — К. : Либідь, 1991. — 254 с.
2. *Головащук С. І.* Словник наголосів : Понад 20 000 слів / С. І. Головащук. — К. : Наук. думка, 2003. — 320 с. — (Словники України).
3. *Головащук С. І.* Словник-довідник з українського літературного слововживання / С. І. Головащук. — К. : Наук. думка, 2010. — 431 с.
4. *Грибан Г. В.* Українська мова : посібник-практикум / Г. В. Грибан, О. А. Кучерук. — Житомир : Вид-во ЖДУ, 2006. — 452 с.
5. *Ділова українська мова : навч. посібник / В. В. Білик, С. Л. Брайченко, О. Ю. Колтунов [та ін.].* — Одеса : Одес. держ. мед. ун-т, 2009. — 248 с. — (Серія «Б-ка студента-медика»).
6. *Золотухін Г. О.* Фахова мова медика : підручник / Г. О. Золотухін, Н. П. Литвиненко, Н. В. Місник. — К. : Здоров'я, 2001. — 392 с.
7. *Корж Н. Г.* Із скарбниці античної мудрості / Н. Г. Корж, Ф. Й. Луцька. — К. : Вища шк., 1994. — 352 с.
8. *Кочан І. М.* Культура рідної мови / І. М. Кочан, А. С. Токарська. — Львів : Світ, 1996. — 232 с.
9. *Методичні рекомендації до написання реферату : для студентів Одеського національного медичного університету всіх спеціальностей / уклад. : О. Ю. Колтунов, О. О. Сікорська [та ін.].* — Одеса, 2011. — 12 с.

10. *Мозговий В. І.* Українська мова у професійному спілкуванні. Модульний курс : навч. посібник / В. І. Мозговий. — К. : Центр учбової літератури, 2010. — 592 с.

11. *Орфографічний* словник українських медичних термінів. — Львів, 1993. — 473 с.

12. *Орфографічний* словник української мови : Близько 125 000 слів / уклад. : С. І. Головащук, М. М. Пещак, В. М. Русанівський, О. О. Тараненко. — К. : Довіра, 1999. — 989 с.

13. *Панько Т. І.* Українське термінознавство : підручник / Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк. — Львів : Світ, 1994. — 216 с.

14. *Пентилюк М. І.* Культура мови і стилістика / М. І. Пентилюк. — К. : Вежа, 1994. — 240 с.

15. *Пономарів О. Д.* Стилiстика сучасної української мови / О. Д. Пономарів. — К. : Либiдь, 1993. — 248 с.

16. *Російсько-український* словник наукової термінології. Суспільні науки. — К. : Наук. думка, 1994. — 600 с.

17. *Скрипник Л. Г.* Власні імена людей : словник-довідник / Л. Г. Скрипник, Н. П. Дзятківська. — К. : Наук. думка, 2004. — 335 с.

18. *Словник-довідник* з культури української мови. — Львів : Фенікс, 1996. — 368 с.

19. *Сучасний* словник іншомовних слів. Близько 20 тис. слів і словосполучень / уклад. : О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. — К., 2006. — 789 с. — (Словники України).

20. *Словник* фразеологізмів української мови / уклад. : В. М. Білоноженко, І. С. Гнатюк, В. В. Дятчук [та ін.]. — К. : Наук. думка, 2008. — 1104 с. — (Словники України).

21. *Тараненко О. О.* Російсько-український словник (сфера ділового спілкування) / О. О. Тараненко, В. М. Брицин. — К. : УНВЦ «Рідна мова», 1996. — 287 с.

22. *Шевчук С. В.* Практикум з українського ділового мовлення : навч. посібник / С. В. Шевчук, О. О. Кабиш. — К. : Літера ЛТД, 2002. — 144 с.

23. *Ющук І. П.* Практикум з правопису української мови / І. П. Ющук. — К. : Освіта, 1997. — 254 с.

МОДУЛЬ 1

«ІСТОРІЯ УКРАЇНИ»

Змістовий модуль 1

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ВІД НАЙДАВНІШИХ ЧАСІВ ДО ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

Тема 1. Найдавніші часи на території сучасної України (кам'яна доба й енеоліт)

I. Укажіть у завданнях одну правильну відповідь

1. Позначте поняття, що характеризує сукупність археологічних пам'яток, які належать до одного часу, певної території та мають певні особливості:

- а) археологічна культура;
- б) історичні джерела;
- в) історія;
- г) палеоліт.

2. Стародавня історія України охоплює період:

- а) від часу заселення українських земель людиною — до IX ст.;
- б) від часу заселення українських земель людиною — до VII ст.;
- в) від II тис. до н. е. — до VII ст. н. е.;
- г) II тис. до н. е. — I тис. н. е.

3. Архантропи, на думку вчених, з'явилися на території України:

- а) 2 млн років тому;
- б) 1 млн років тому;
- в) 100 тис. років тому;
- г) 40–35 тис. років тому.

4. Найдавніші сліди архантропів на території України знайдено:

- а) на Донеччині;
- б) на Київщині;
- в) у Закарпатті;
- г) у Криму.

5. Неоантропи з'явилися на території України приблизно:

- а) 100 тис. років тому;
- б) 40 тис. років тому;
- в) 10 тис. років тому;
- г) 5 тис. років тому.

6. У яку добу люди винайшли лук зі стрілами:

- а) палеоліт;
- б) мезоліт;
- в) неоліт;
- г) енеоліт.

7. Які заняття людей були основою ведення привласнюючого господарства?

- а) мисливство, збиральництво, рибальство;
- б) тваринництво, вирощування сільськогосподарських культур;
- в) тільки мисливство;
- г) тільки тваринництво.

8. Укажіть, хто з відомих археологів у 1897 р. здійснив відкриття трипільської культури?

- а) В. Г. Чайлд;
- б) В. Хвойка;
- в) Г. Картер;
- г) Г. Шліман.

9. Позначте назву історичного періоду, під час якого на українських землях існувала трипільська культура:

- а) палеоліт;
- б) мезоліт;
- в) неоліт;
- г) енеоліт.

10. Оберіть факт, що має відношення до трипільської культури:

- а) трипільська культура проіснувала 1,5 тис. років;
- б) трипільці були войовничими племенами;
- в) трипільці поклонялися лісовим богам;
- г) трипільська культура існувала в період мезоліту.

II. Укажіть у завданнях три правильні відповіді

1. Ознаками трипільської культури були:

- а) перехід до орного землеробства;
- б) перехід до кочового скотарства;
- в) наявність релігійного культу богині-матері;
- г) винайдення заліза;
- д) поклоніння богу вогню — Сварогу;
- е) будівництва великих поселень — протоміст.

2. Характерними рисами неолітичної революції були:

- а) перехід від відтворювального господарства до привласнювального;
- б) перехід від привласнювального господарства до відтворювального;
- в) поява таких знарядь праці, як мотика, сокира;
- г) поява таких знарядь праці, як зернотертки, серпи;
- д) виникнення землеробства та скотарства;
- е) виникнення полювання.

III. Укажіть у завданні п'ять правильних відповідей

Які твердження характеризують життя людей на українських землях у період неоліту?

- а) значні зрушення в природі: остаточно відступив льодовик і встановилися близькі до сучасних природні умови;
- б) людське суспільство перейшло від привласнювальних до відтворювальних форм господарства;
- в) з'явилися нові способи обробки каменю: шліфування, пиляння та свердлення;
- г) винайдення людиною лука й стріли;
- д) полювання на мамонтів, бізонів, північних оленів;
- е) виникнення виробництва кераміки, прядіння й ткацтва;
- ж) початок використання мідних знарядь праці;
- з) освоєння осілими племенами злакових культур — ячменю та пшениці;
- и) приручення більшості свійських тварин: биків, свиней, кіз, овець.

IV. Установіть відповідність

1. Між періодами кам'яного віку, їх характерними ознаками та стоянками давніх людей:

а) палеоліт	1) поява лука та стріл	А) стоянка біля с. Королеве
б) мезоліт	2) поява архантропів	Б) стоянка Кам'яна Могила
в) неоліт	3) перехід до відтворювального господарства	В) стоянка Мурзак-Коба

2. Між стоянками первісних людей і періодом їхнього існування:

1) Королеве	а) енеоліт
2) Мізин	б) неоліт
3) Майданецьке	в) пізній палеоліт
4) Кам'яна Могила	г) ранній палеоліт

V. Розташуйте в хронологічній послідовності

1. Періоди історії людства:

- а) неоліт;
- б) палеоліт;
- в) мезоліт;
- г) енеоліт.

2. Типи людини:

- а) архантроп;
- б) кроманьйонець;
- в) неандерталець.

VI. Приберіть зайве

- 1. Палеоліт, енеоліт, петрогліф, неоліт.
- 2. Архантроп, палеоантроп, неоантроп, антропологія.

VII. Дайте визначення понять і термінів

Історичні джерела, археологічна культура, палеоліт, мезоліт, неоліт, енеоліт, неолітична революція.

Тема 2. Найдавніші часи на території сучасної України (бронзова та ранньозалізна доба)

І. Укажіть у завданнях одну правильну відповідь

1. Як називають племена, із появою яких на Півдні України збігається початок раннього залізного віку?

- а) киммерійці;
- б) скіфи;
- в) сармати;
- г) готи.

2. На який історико-археологічний період припадає панування скіфських племен у степах Північного Причорномор'я?

- а) палеоліт;
- б) мезоліт;
- в) неоліт;
- г) ранній залізний вік.

3. Із давньогрецьких авторів найдетальніше життя, побут, звичаї та історію племен скіфів описав:

- а) Гомер;
- б) Гесіод;
- в) Геродот;
- г) Гіппократ.

4. Як називається археологічна культура слов'янських племен, яка існувала в українському Лісостепу за часів сарматів?

- а) чорноліська;
- б) білогрудівська;
- в) черняхівська;
- г) зарубинецька.

5. Укажіть, у якому столітті сармати витіснили скіфів у Крим і за Дунай:

- а) III ст. до н. е.;
- б) I ст. до н. е.;
- в) III ст. н. е.;
- г) V ст. н. е.

6. Столиця Боспорського царства:

- а) Ольвія;
- б) Ніконій;
- в) Фанагорія;
- г) Пантикапей.

7. На території Криму існувало грецьке місто-держава:

- а) Одесос;
- б) Херсонес;
- в) Тірас;
- г) Ніконій.

8. Праслов'янська етнічна спільність виокремилася:

- а) III тис. до н. е.;
- б) II тис. до н. е.;
- в) I тис. до н. е.;
- г) I тис. н. е.

9. Як називають племена Великої Скіфії, що жили в Лісостепу між Дністром і Дніпром та вважаються праслов'янами?

- а) царські скіфи;
- б) скіфи-кочовики;
- в) скіфи-орачі;
- г) скіфи-землероби.

10. Які племена проживали на території Північного Причорномор'я з X ст. до н. е. по III ст. н. е.?

- а) поляни;
- б) древляни;
- в) улличі;
- г) кіммерійці, скіфи, сармати.

11. Як називали греко-римські автори давні слов'янські племена?

- а) анти;
- б) склавини;
- в) будини;
- г) венеди.

12. Оберіть варіант, у якому представлено правильну послідовність кочових племен, що сусідили з давніми слов'янами:

- а) авари — гуни — сармати;
- б) сармати — скіфи — авари;
- в) скіфи — сармати — гуни;
- г) гуни — сармати — авари.

13. Святилища слов'ян, у яких приносили жертви богам, називалися:

- а) погостами;
- б) капищами;
- в) становищами;
- г) зіккуратами.

14. Яким роком датується остання згадка про антів у писемних джерелах?

- а) 375 р.;
- б) 476 р.;
- в) 602 р.;
- г) 800 р.

II. Укажіть у завданнях три правильні відповіді

1. Позначте характеристики життя кіммерійців:

- а) воїни-«молокоїди»;
- б) основа господарства — рільництво;
- в) осілий спосіб життя;
- г) початок залізного віку на степових просторах України;
- д) основа господарства — конярство;
- е) початок бронзового віку на українських землях.

2. Оберіть характерні ознаки господарювання давніх слов'ян:

- а) високий рівень розвитку ковальства;
- б) створення складних іригаційних систем;
- в) розвиток товарного виробництва;
- г) ведення підсічного землеробства;
- д) розвиток ткацького ремесла;
- е) кочове скотарство.

III. Які чотири з наведених тверджень є правильними?

а) найдавніша стоянка архантропів на території України відкрита поблизу селища Королеве на Закарпатті;

б) носії трипільської культури першими у світі почали використовувати коня для верхової їзди;

в) за часів кіммерійців в українському Лісостепу існувала чорноліська культура;

г) на березі Дністровського лиману було розташоване грецьке місто-колонія Тіра;

д) за часів сарматів існувала праслов'янська черняхівська культура;

е) близько 375 р. армія гунів, очолюваних Аттілою, розгромила готів;

ж) у середині VI ст. відбувся рух аварів через українські землі в Середнє Подунав'я.

IV. Установіть відповідність

1. Між іменами історичних діячів та їхніми характеристиками:

1) Дарій	а) готський король
2) Атей	б) цар антів
3) Германаріх	в) цар персів
4) Бож (Бус)	г) скіфський цар

2. Між датами та подіями:

1) 514 р. до н. е.	а) війни антів з аварами. Розпад антського союзу
2) 107 р. до н. е.	б) війна скіфів із персами
3) 375 р.	в) повстання в Боспорському царстві під проводом Савмака
4) кінець VI — початок VII ст.	г) убивство готським королем Вінитарієм антського вождя Божа

3. Між давньогрецькими та сучасними географічними назвами:

1) Танаїс	а) Чорне море
2) Тірас	б) Дніпро
3) Борисфен	в) Дон
4) Понт Евксинський	г) Дністер
5) Істр	д) Дунай

V. Приберіть зайве

Трипільська культура, зарубинецька культура, черняхівська культура, пеньківська культура.

VI. Розташуйте в хронологічній послідовності

1.

- а) утворення Боспорського царства;
- б) початок переселення сарматських племен у Північне Причорномор'я;
- в) переселення готів із південних берегів Балтійського моря в Північне Причорномор'я;
- г) період існування середньостогівської культури.

2.

- а) початок грецької колонізації Північного Причорномор'я;
- б) поява на території сучасної України киммерійців;
- в) навала аварських племен;
- г) утворення готської держави короля Германаріха.

VII. Вставте у текст пропущені слова

Одну з перших спроб вирішити питання етногенезу слов'ян зробив легендарний літописець _____. У «Повісті минулих літ» він писав: «По довгих же часах сіли слов'яни на Дунаю, де єсть нині Угорська земля та Болгарська. Од тих слов'ян розійшлися вони по землі і прозвалися іменами своїми, — (од того), де сіли, на котрому місці». Саме цією фразою було започатковано _____ теорію походження слов'ян.

VIII. Дайте визначення понять і термінів

Бронзовий вік, ранній залізний вік, ремесло, осілий спосіб життя, кочовий спосіб життя, колонізація.

Тема 3. Ранньофеодальна Київська держава

I. Укажіть у завданнях одну правильну відповідь

1. Об'єднання Київської та Новгородської земель, яким була започаткована велика держава — Київська Русь, відбулося:

- а) 866 р.;
- б) 882 р.;

- в) 907 р.;
- г) 911 р.

2. Запровадивши «устава» й «уроки», спробував(ла) упорядкувати виплати підданих князям:

- а) Ігор;
- б) Ольга;
- в) Святослав;
- г) Анна Ярославна.

3. Коли було державно запроваджено християнство в Київській Русі?

- а) 862 р.;
- б) 882 р.;
- в) 912 р.;
- г) 988 р.

4. Визначте, у якому році відбулося урочисте відкриття Десятинної церкви:

- а) 980 р.;
- б) 986 р.;
- в) 989 р.;
- г) 996 р.

5. Які події, описані літописцем, стосуються діяльності князя Володимира Великого?

а) «І поставив він кумири на пагорбі, поза двором теремним: Перуна дерев'яного, — а голова його була срібна, а вус — золотий, — і Хорса, і Дажбога, і Стрибога, і Сімаргла...»;

б) «І повелів він поскидати кумирів — тих порубати, а других вогню оддати. Перуна ж повелів він прив'язати коневі до хвоста і волочити з Гори по Боричевому узвозу на ручай...»;

- в) обидві події стосуються;
- г) жодна не стосується.

6. У якому році князь Ярослав Мудрий став одноосібним володарем Київської Русі:

- а) 1015 р.;
- б) 1019 р.;
- в) 1026 р.;
- г) 1036 р.

7. У якій пам'ятці давньоруської літератури відображено події всесвітньої історії, а також походження Русі й історію розвитку давньоруської держави?

- а) «Слово про Закон і Благодать»;
- б) «Повчання дітям»;
- в) «Повість минулих літ»;
- г) «Руська Правда».

8. Хто склав перший кодекс законів Київської Русі і як він називався:

- а) «Повість минулих літ» — чернець Нестор;
- б) «Руська Правда» — князь Ярослав;
- в) «Слово про Закон і Благодать» — митрополит Іларіон;
- г) «Повчання дітям» — Володимир Мономах.

9. Про якого київського князя йдеться в уривку з історичного джерела: «Отець бо його... землю... хрещенням просвітив, а сей великий князь... засіяв книжними словами серця віруючих людей...»?

- а) Святослава Ігоревича;
- б) Володимира Великого;
- в) Ярослава Мудрого;
- г) Володимира Мономаха.

10. Українські землі звільнилися від ярма монголо-татарських орд після битви:

- а) на Куликовому полі;
- б) на річці Сині Води;
- в) під Грюнвальдом;
- г) на Калці.

11. Сутність політичної роздробленості Київської Русі полягала в такому:

- а) зміні унітарної монархії монархією федеративною;
- б) занепаді країни в умовах безперервних князівських міжусобиць;
- в) цілковитій руйнації єдиної держави, розпаді внутрішніх зв'язків;
- г) утраті державної незалежності та заміні загальноруського законодавства удільним.

12. Укажіть рік найдавнішої згадки у Київському літописі назви «Україна»:

- а) 1087 р.;
- б) 1097 р.;
- в) 1187 р.;
- г) 1197 р.

13. Монголо-татари захопили Київ:

- а) 1238 р.;
- б) 1240 р.;
- в) 1242 р.;
- г) 1380 р.

14. З'ясуйте назву книги, яку Анна Ярославна привезла до Парижа і на якій французькі королі складали присягу, вступаючи на престол:

- а) Остромирове Євангеліє;
- б) Трірський псалтир;
- в) Реймське Євангеліє;
- г) Біблія.

15. Хто з князів входив у тріумвірат, який після смерті Ярослава Мудрого намагався утримати єдність Руської землі:

- а) Святослав, Ярополк, Ізяслав;
- б) Ізяслав, Святослав, Всеволод;
- в) Ізяслав, Володимир, Ярополк;
- г) Ізяслав, Володимир, Святослав.

16. Укажіть ім'я великого київського князя на час скликання Любецького з'їзду князів:

- а) Святослав;
- б) Святополк;
- в) Володимир;
- г) Всеволод.

17. Яке твердження правильне? Сходження князя Володимира Всеволодовича Мономаха на київський стіл:

а) стало реалізацією вотчинного права Всеволодовичів на Київ згідно з рішенням Любецького з'їзду князів;

б) відбулося на запрошення міського віча під час повстання киян 1113 р.;

- в) обидва правильні;
- г) жодне не правильне.

18. Яка пам'ятка давньоруської літератури містить такі настанови?

«...Паче всього — убогих не забувайте, годуйте й подавайте сироті... не давайте сильним погубити людину... гордості не майте в серці і в умі. Старих шануй, як отця, а молодих — як братів...»:

- а) «Слово о полку Ігоревім» невідомого автора;
- б) «Руська правда» Ярослава Мудрого;
- в) «Повчання дітям» Володимира Мономаха;
- г) «Слово про Закон і Благодать» митрополита Іларіона.

II. Укажіть у завданнях три правильні відповіді

1. Оберіть крилаті висловлювання, котрі належать князю Святославу:

- а) «Хочу на вас іти»;
- б) «Хай буде се мати городам руським»;
- в) «Не посоромимо землі Руської»;
- г) «Не задавивши бджіл, не їсти меду»;
- д) «Мертві сорому не знають».

2. Які твердження є правильними?

- а) Руські дружини, очолювані Ярославом Мудрим, здійснили похід проти Хозарського каганату;
- б) Князь Мстислав Володимирович був автором «Повчання дітям»;
- в) За князювання Володимира Великого відбулося хрещення Русі;
- г) На Любецькому з'їзді князів було запроваджено нову систему престолонаслідування на Русі;
- д) Володимир Мономах був організатором боротьби руських князів із половцями.

III. Установіть відповідність

1. Між термінами та їх визначеннями:

1) полюддя	а) територія для князівських розваг, полювання та збирання данини у формі хутряних грошей
2) погости	б) щорічний об'їзд князем з дружиною підвладних йому територій для збору данини
3) ловища	в) адміністративно-господарські осередки, де представники князівської влади регулярно збирали встановлену данину

2. Між датами, історичними особами і подіями:

а) 882 р.	1) хан Куря	А) княгиня Ольга знищила древлянське військо та зруйнувала Іскоростень
б) 946 р.	2) князь Ігор	Б) загибель Святослава в бою з печенігами на зворотному шляху до Києва
в) 972 р.	3) князь Мал	В) Олег з дружиною та малолітнім сином Рюрика вирушив до Києва

IV. Розташуйте в хронологічній послідовності

1.

- а) похід князя Аскольда на Візантію;
- б) життя легендарного князя Кия;
- в) повстання антського вождя Божа;
- г) перша поява печенігів на півдні Русі;
- д) утвердження Олега на київському столі;
- е) смерть князя Рюрика у Новгороді.

2.

- а) особиста зустріч князя Святослава з візантійським імператором і підписання договору;
- б) походи князя Ігоря на Візантію;
- в) походи Олега на Візантію та укладення договорів;
- г) помста княгині Ольги деревлянам;
- д) похід князя Святослава проти волзьких болгар і Хозарського каганату;
- е) місія німецького єпископа Адальберта до Києва.

V. Виправте у тексті історичні помилки

1. На час правління князя Ігоря припадають перші звістки про появу в південноруських степах іраномовних кочових племен печенігів. У 917 р., як зазначав Нестор Літописець, «Уперше прийшли печеніги на Руську землю і, вчинивши мир з Ігорем, пішли до Дунаю».

2. Помстившись деревлянам за убивство князя Ігоря, у 956 р. Ольга збирає дружину і веде її у похід на головне місто Древлянської землі — Ізборськ.

VI. Вставте у текст пропущені слова

1. «Коли ж поляни жили осібно і володіли родами своїми, то було між ними три брати: одному ім'я _____, а другому — _____, а третьому — _____, і сестра їх Либідь».

2. У середині _____ ст. німецькі історики, члени Петербурзької Академії наук Г. Байєр і Г. Міллер обґрунтували _____ концепцію. Посилаючись на літописну легенду про прикликання варягів на Русь, ці вчені висунули тезу щодо скандинавського походження Давньоруської держави. Рішучим опонентом і палким критиком її став Михайло _____.

VII. Дайте визначення понять і термінів

Племінний союз, князь, бояри, верства, язичництво, християнство.

Тема 4. Галицько-Волинська держава

I. Укажіть у завданнях одну правильну відповідь

1. Оберіть князя, який утворив у 1199 р. Галицько-Волинське князівство:

- а) Всеволод Ольгович;
- б) Ярослав Осмомисл;
- в) Володимир Ярославич;
- г) Роман Мстиславич.

2. Місто Львів було засновано князем:

- а) Романом Мстиславовичем;
- б) Данилом Галицьким;
- в) Левом Даниловичем;
- г) Володимиром Васильковичем.

3. У якому році Данило Галицький переміг у Ярославській битві:

- а) 1239 р.;
- б) 1241 р.;
- в) 1245 р.;
- г) 1250 р.

4. Князя Данила Галицького було короновано в Дорогочині:

- а) 1245 р.;
- б) 1253 р.;
- в) 1258 р.;
- г) 1260 р.

5. Позначте ім'я князя Галицько-Волинської держави, про якого літописець залишив такі слова: «Книжник великий і філософ, якого не було перед цим у цілій землі й по ньому не буде»:

- а) Данило Романович;
- б) Лев Данилович;
- в) Володимир Василькович;
- г) Юрій Левович.

6. Як «король Руський, Великий князь Київський, Володимиро-Волинський, Галицький, Луцький, Дорогочинський» підписувався:

- а) Юрій I;
- б) Андрій Юрійович;
- в) Юрій II;
- г) Лев Данилович.

7. Останній князь Галицько-Волинської держави, мазовецький князь Болеслав Тройденович посів галицький стіл під іменем:

- а) Юрія I;
- б) Юрія II;
- в) Андрія II;
- г) Данила.

8. Підозрювався у намаганнях запровадити у Галичині католицизм та потуранні чужоземцям і був отруєний боярами князь:

- а) Данило Галицький;
- б) Юрій I;
- в) Юрій II;
- г) Василько Романович.

9. Коли польський король Казимир III уперше спробував захопити Львів?

- а) 1315 р.;
- б) 1323 р.;
- в) 1340 р.;
- г) 1349 р.

10. У 1387 р. землі Галичини потрапили під владу:

- а) королівства Польського;
- б) Великого князівства Литовського;
- в) Угорського королівства;
- г) Великого князівства Литовського та Угорського королівства.

II. Укажіть у завданнях три правильні відповіді

1. Оберіть з наведених тверджень ті, що характеризують діяльність князя Данила Галицького:

- а) разом з іншими руськими князями брав участь у битві з монголами на річці Калка 1223 р.;
- б) приєднав до Галицько-Волинського князівства Закарпаття;
- в) здійснив поїздку до Золотої Орди, де добився від хана Батия підтвердження своїх прав на Волинь і Галичину;
- г) уславився переможними походами проти половців;
- д) успішно чинив опір монгольським загонам темника Куремси, але зазнав поразки в боротьбі з татарським ханом Бурундаєм;
- е) столицею свого князівства зробив Львів.

2. Оберіть причини занепаду Галицько-Волинської держави:

- а) антикнязівська опозиція бояр;
- б) припинення династії Романовичів;
- в) втручання іноземних держав;
- г) війна з тевтонськими рицарями;
- д) союз із європейськими державами;
- е) об'єднання з Польщею.

III. Установіть відповідність

1. Між прізвищами історичних діячів та їхніми характеристиками:

1) Дмитро Дедько	а) домігся утворення окремої Галицької митрополії від константинопольського патріарха
2) Юрій II Болеслав	б) правив Галичиною в 1340–1344 рр. як «управитель і староста Руської землі»
3) Юрій I Львович	в) у квітні 1340 р. був отруєний боярами
4) Лев Данилович	г) за його правління Пониззя потрапило під безпосередню владу золотоординського темника Ногая

2. Між термінами та їхніми визначеннями:

1) орда	а) данина на користь монгольського хана
2) баскак	б) грамота монгольського хана на князювання
3) ясак	в) намісник золотоординського хана в руських землях для збирання данини
4) ярлик	г) військо монголо-татар

3. Між іменами історичних осіб, датами і подіями:

а) Данило Романович	1) 1205 р.	А) став волинським князем
б) Роман Мстиславич	2) 1219 р.	Б) віддав Галич угорському зятю
в) Мстислав Удатний	3) 1221 р.	В) загинув у сутичці з поляками

IV. Розташуйте події в хронологічній послідовності

1.

а) заснування міста Львова;

б) оборона Києва від монголо-татар;

в) отруєння Юрія II;

г) об'єднання Галицького і Волинського князівств Данилом Романовичем.

2.

а) правління Лева I;

б) правління Данила Романовича;

в) правління Юрія I;

г) правління Андрія та Лева II.

V. Укажіть ім'я історичної особи, якої стосуються наведені слова

1. «Високо сидиш ти

На своїм златокованім престолі,

Підперши гори Угорські

Своїми залізними військами,

Заступивши королеві дорогу,

Зачинивши ворота на Дунаї...»

2. «Він зробив столицею Володимир. Скориставшись внутрішнім занепадом у Золотій Орді, пересунув кордони своїх во-

лодінь аж до нижньої течії Дністра й Південного Бугу, ...перейняв королівський титул. Йому вдалося домогтися встановлення окремої Галицької митрополії».

VI. Знайдіть і виправте в тексті історичні помилки

1. «Розквіт Чернігівського князівства припав на час правління сина Володимира Ярослава Десятимисла, батька оспіваної в «Слові о полку Олегові» Ярославни. Ярослав піклувався про безпеку своєї землі».

2. «Основною турботою князя Лева була організація хрестового походу проти Тевтонського ордену. З пропозицією допомогти зібрати сили на цей похід він звернувся до Папи Грецького Інокентія IV».

VII. Дайте визначення понять і термінів

Роздробленість, федеративна монархія, колективний сюзеренітет, золотоординське ярмо.

Тема 5. Українські землі наприкінці XIV — у першій половині XVII століття. Українське козацтво

I. Укажіть у завданнях одну правильну відповідь

1. Кому із князів належить вислів: «Вся Русь просто повинна належати литовцям»:

- а) Гедиміну;
- б) Ольгерду;
- в) Ягайлу;
- г) Вітовту.

2. Кревську унію між Литвою і Польщею укладено:

- а) 1385 р.;
- б) 1413 р.;
- в) 1569 р.;
- г) 1596 р.

3. Люблінська унія була укладена:

- а) 1513 р.;
- б) 1569 р.;
- в) 1586 р.;
- г) 1596 р.

4. Люблінська унія — це:

- а) угода між Польщею і Литвою про шлюб королеви і князя;
- б) угода між Ягайлом і Вітовтом про зверхність та привілеї;
- в) угода про утворення греко-католицької церкви;
- г) угода про утворення Речі Посполитої.

5. Внаслідок Люблінської унії українські землі Подніпров'я (Волинь, Київщина, Брацлавщина), а також Підляшшя потрапили до складу:

- а) Польщі;
- б) Литви;
- в) Московського царства;
- г) Угорського королівства.

6. У якому році утворилася Річ Посполита?

- а) 1380 р.;
- б) 1569 р.;
- в) 1648 р.;
- г) 1649 р.

7. До складу якої держави увійшла східна частина Закарпаття після 1526 р.?

- а) Османської імперії;
- б) Молдавського князівства;
- в) Володіння австрійських Габсбургів;
- г) Трансільванського (Семигородського) князівства.

8. Перша згадка про українських козаків датована:

- а) 1453 р.;
- б) 1475 р.;
- в) 1489 р.;
- г) 1556 р.

9. Вважають, що Запорозька Січ була заснована:

- а) Сеньком Полозовичем;
- б) Прецславом Лянцкоронським;
- в) Дмитром Вишневецьким;
- г) Богданом Хмельницьким.

10. За устроєм Запорозька Січ — це:

- а) конституційна монархія;
- б) диктатура;

- в) самодержавна монархія;
- г) республіка.

11. Упродовж якого періоду тривало козацько-селянське повстання під проводом С. Наливайка?

- а) 1594–1596 рр.;
- б) 1600 р.;
- в) 1640–1641 рр.;
- г) 1170–1721 рр.

12. У складі Руського та Брацлавського воєводств Речі Посполитої в другій половині XVI — першій половині XVII ст. перебували:

- а) Закарпаття, Буковина;
- б) Галичина, Східне Поділля;
- в) Холмщина, Підляшшя;
- г) Волинь, Полісся.

13. Фортеця, збудована на Дніпрі французьким інженером Г. де Бопланом для того, щоб польський гарнізон міг швидко придушувати повстання, що розпочиналися з Запорозжя, була названа:

- а) Кодак;
- б) Трахтемирів;
- в) Харків;
- г) Святої Єлисавети.

14. До Київського братства невдовзі після його створення вступив:

- а) митрополит Київський з усіма єпископами та чернецтвом;
- б) гетьман П. Сагайдачний з усім Кошем Запорозьким;
- в) князь К. Острозький з усією православною шляхтою;
- г) жоден, згаданий у трьох попередніх варіантах, не вступив.

II. Укажіть у завданнях три правильні відповіді

1. Укажіть ознаки, що дають підстави називати Велике князівство Литовське Литовсько-Руською державою:

- а) 90 % його території становили східнослов'янські землі;
- б) боротьба з монголо-татарами;
- в) протистояння Тевтонському ордену;
- г) запозичення давньоруських законів, устрою;
- д) прийняття православної віри, звичаїв, мови;
- е) відновлення руської династії.

2. Які твердження характеризують вплив Берестейської унії на українське суспільство:

- а) унія призвела до розколу українського суспільства;
- б) кількість уніатів в Україні не збільшувалася;
- в) православна церква була зрівняна в правах із католицькою;
- г) православна церква в Україні опинилася поза законом;
- д) почалося взаємне переслідування українців-православних і українців-греко-католиків;
- е) відбувався масовий перехід української шляхти до протестантизму.

III. Розташуйте події в хронологічній послідовності

1.

- а) III Литовський статут;
- б) ухвала Люблінського сейму про об'єднання Литви і Польщі;
- в) універсал Сигізмунда II Августа про приєднання Київщини;
- г) прийняття «Ординації Війська Запорозького реєстрового...»;
- д) проведення православного й уніатського соборів у Бересті;
- е) царювання в Московській державі Олексія I Романова.

2.

- а) створення королем Речі Посполитої С. Баторієм полку з 500 українських реєстрових козаків;
- б) прийняття II Литовського статуту;
- в) укладення Берестейської унії;
- г) початок козацького повстання під проводом К. Косинського;
- д) ухвалення сеймом Речі Посполитої «Статей для заспокоєння руського народу» і легалізація православної церкви;
- е) Цецорська битва.

IV. Установіть відповідність

1. Між регіонами України та державами, до яких вони належали у XV ст.:

1) Чернігово-Сіверська земля	а) Литва
2) Волинь, Київщина	б) Польща
3) Галичина, Холмщина	в) Угорщина і Туреччина
4) Закарпаття і Буковина, Західне Поділля	г) Московське князівство

2. Між іменами історичних осіб, хронологічними періодами і діями:

а) Міндовг	1) 1230–1263 рр.	А) князювання у Великому князівстві Литовському
б) Гедимін	2) 1316–1341 рр.	Б) об'єднання литовських племен
в) Ольгерд	3) 1345–1377 рр.	В) поширення влади на Русь

3. Між землями та їх характерними ознаками:

а) українські землі у складі Великого князівства Литовського	1) поділ території на князівства
	2) поділ території на воєводства
	3) провідне становище православ'я
	4) запровадження кріпосного права
	5) збереження місцевих традицій
	6) обмеження й утиски православ'я
	7) власні законодавство, традиції, мова
	8) заселення земель іноземцями
б) українські землі у складі Польщі	

4. Між датами та лідерами повстань:

1) 1594–1596 рр.	а) Кшиштоф Косинський
2) 1630 р.	б) Павло Бут, Дмитро Гуня, Яків Остринин
3) 1637–1638 рр.	в) Тарас Федорович (Трясило)
4) 1591–1593 рр.	г) Северин Наливайко

V. Визначте історичну особу

1. Був 31 рік київським князем, зміцнив свою владу, спираючись на місцеву знать і православну церкву, розширив кордони землі, підтримував прагнення до незалежності від литовського центру, ігнорував розпорядження литовського князя Ольгерда, карбував власну монету, утвердив власний герб.

2. Після його смерті Київське князівство перетворилося на провінцію Великого князівства Литовського. Церква Успіння ста-

ла величним надгробком останньому київському князю, після якого, як пише автор Густинського літопису, «на Києве князя пересташа быти, а вместо князей воеводи наставша».

3. Маршалок великокнязівського литовського двору, у 1507–1508 рр. організував антилитовське повстання на Київщині та Поліссі на захист православ'я та політичних прав краю. Виступ не вдався, оскільки не набув всенародного характеру. Після його придушення емігрував до Москви.

4. Від 1559 р. був київським воєводою та володарем українського прикордоння. Культурно-освітній діяч, меценат і патріот, опікувався наукою і церквою. Наприкінці XVI ст. — найбільший після короля землевласник Речі Посполитої, «некоронований король».

VI. Знайдіть і виправте в тексті історичні помилки

1. Після смерті Міндовга великим князем литовським став його син Ольгерд. Вигнавши монголо-татар, він підкорив Київщину і Переяславщину, віддавши їх у володіння синові Володимиру. У 1368 р. його військо розбило татар поблизу Жовтих Вод.

2. Іспанець Гійом де Боплан у 1631–1648 рр. ніс військову службу у Литві як лікар. Він часто бував в Україні і залишив описи життя українського народу, звичаї козаків, їх занять, традицій.

VII. Вставте у текст пропущені слова

1. Найголовнішим виступом у XV ст. було повстання _____, очолене _____ (1490–1492), що охопило Буковину й _____, Покуття, Молдавію. Повстанці громили маєтки польської шляхти, визволяли від неї населені пункти, але зазнали поразки.

2. У Хотинській війні _____ р. вирішальну роль відіграли українські козаки на чолі з Петром _____. Це визнавали навіть польські хроністи та історики. Сучасники свідчать, що поранений гетьман додому повертався на подарованому королевичем Владиславом возі в супроводі королівського лікаря. Помер 22 квітня 1622 р. у м. _____, заповівши майно двом братським школам.

VIII. Дайте визначення понять і термінів

Шляхта, панщина, магдебурзьке право, магістрат, рада, війт, цехи, дума, українська шляхта, українське козацтво, реєстрове козацтво, Запорозька Січ, козацька старшина, козацькі клейноди, греко-католицька церква, покаяння.

Тема 6. Національно-визвольна війна українського народу середини XVII століття

I. Укажіть у завданнях одну правильну відповідь

1. Який період в українській історії має назву «Десятиліття золотого спокою»:

- а) період, коли на чолі України стояв Б. Хмельницький;
- б) доба правління польського короля Яна II Казимира;
- в) період, коли Київську митрополію очолював Петро Могила;
- г) доба від придушення козацьких повстань 30-х рр. XVII ст. до початку національно-визвольної війни.

2. Визвольну війну 1648–1657 рр. український народ вів проти:

- а) Швеції;
- б) Московської держави;
- в) Польщі;
- г) Литви.

3. Богдан Хмельницький був обраний гетьманом Війська Запорозького в січні:

- а) 1646 р.;
- б) 1647 р.;
- в) 1648 р.;
- г) 1649 р.

4. Союзник Богдана Хмельницького у 1648 р.:

- а) Московія;
- б) Річ Посполита;
- в) Кримське ханство;
- г) Швеція.

5. Де відбулася перша велика перемога повстанського війська на чолі з Б. Хмельницьким над польським військом, очолюваним Степаном Потоцьким?

- а) під Пилявцями;
- б) під Корсунем;
- в) під Жовтими Водами;
- г) під Зборовом.

6. Із яким кримським ханом Б. Хмельницький уклав угоду про воєнно-політичний союз у березні 1648 р.?

- а) Іслам-Гіреєм III;
- б) Девлет-Гіреєм II;
- в) Менглі-Гіреєм;
- г) Хаджі-Гіреєм.

7. Назвіть місце битви, де разом програли три командири (комісари) польського війська, яких Б. Хмельницький глузливо називав «перина, латина, дитина»:

- а) Батіг;
- б) Жовті Води;
- в) Корсунь;
- г) Пилявці.

8. Коли відбулася облога повстанським військом Львова й Замостя?

- а) 1648 р.;
- б) 1649 р.;
- в) 1650 р.;
- г) 1651 р.

9. Позначте дату оприлюднення Б. Хмельницьким програми розбудови Української гетьманської держави:

- а) 1648 р.;
- б) 1649 р.;
- в) 1650 р.;
- г) 1651 р.

10. Якою кількістю козаків обмежувався реєстр за умовами Зборівської угоди?

- а) 25 тис. осіб;
- б) 30 тис. осіб;
- в) 35 тис. осіб;
- г) 40 тис. осіб.

11. Битва під Берестечком на Волині між військами Б. Хмельницького і Яна Казимира відбулася:

- а) 18–30 травня 1649 р.;
- б) 18–30 червня 1651 р.;
- в) 18–30 червня 1652 р.;
- г) 18–30 липня 1652 р.

12. Коли відбулась описана подія?

У Білій Церкві було укладено мирний договір, за яким підвладна гетьману територія обмежувалася лише Київським воєводством, а козацький реєстр зменшувався до 20 тис. осіб:

- а) 1650 р.;
- б) 1651 р.;
- в) 1652 р.;
- г) 1653 р.

13. Переяславська Рада відбулася:

- а) 1654 р.;
- б) 1653 р.;
- в) 1651 р.;
- г) 1648 р.

14. «Березневі статті» Б. Хмельницького були узгоджені й затверджені:

- а) у Переяславі;
- б) у Києві;
- в) у Суботові;
- г) у Москві.

II. Укажіть у завданнях три правильні відповіді

1. Із земель яких колишніх воєводств, згідно з умовами Зборівського договору, складалася територія Української козацької держави?

- а) Берестейське воєводство;
- б) Київське воєводство;
- в) Подільське воєводство;
- г) Волинське воєводство;
- д) Брацлавське воєводство;
- е) Чернігівське воєводство.

2. Визначте причини національно-визвольної боротьби українського народу середини XVII ст.:

- а) війна Речі Посполитої з Туреччиною;
- б) посилення національно-релігійного гніту;
- в) обмеження прав козацтва;
- г) погіршення становища селян і міщан;
- д) бажання скинути короля;
- е) намагання Росії послабити Річ Посполиту.

III. Розташуйте події в хронологічній послідовності

1.

- а) битва під Берестечком;
- б) облога Збаража;
- в) битва під Батогом;
- г) битва під Зборовом.

2.

- а) Збарасько-Зборівська кампанія;
- б) Переяславська рада;
- в) похід на Київ Януша Радзивілла;
- г) Берестецька битва;
- д) оборона Умані Іваном Богуном;
- е) вступ армії Богдана Хмельницького до Києва.

IV. Установіть відповідність

1. Між посадовцями вищої державної адміністрації Гетьманщини та їхніми обов'язками:

1) генеральний писар	а) керував матеріальним забезпеченням армії та артилерією
2) генеральний обозний	б) займався закордонною політикою, керував Генеральною військовою канцелярією
3) генеральний підскарбій	в) охоронець прапора Війська Запорозького і ад'ютант гетьмана
4) генеральний хорунжий	г) відав фінансами Війська Запорозького

2. Між назвами договорів та їхніми умовами:

1) Білоцерківський договір	а) установлення 60-тисячного козацького реєстру
2) Кам'янецький договір	б) усна угода кримського хана й короля Речі Посполитої про припинення воєнних дій
3) «Березневі статті»	в) за цією угодою Московська держава і Річ Посполита припиняли воєнні дії
4) Віленське перемир'я	г) установлення 20-тисячного козацького реєстру

3. Між назвами та наслідками подій:

а) Жовтоводська битва	1) ганебна поразка польської армії
б) Корсунська битва	2) укладення тимчасового перемир'я
в) Пилявецька битва	3) сигнал для повстання по всій Україні та визвольного походу української армії на захід
г) облога Замостя	4) перша переможна битва національно-визвольної війни

4. Між державами та їх правителями:

а) Молдова	1) Ян Казимир
б) Польща	2) Юрій II Ракоці
в) Трансільванія	3) Карл Густав
г) Швеція	4) Василь Лупул

V. Визначте історичну особу

1. Соратник і син гетьмана, гарант надійності союзу України з Молдовою через династичний шлюб із донькою воєводи Василя Лупула. Влітку 1652 р. він вирушив до Ясс, де обвінчався з Розандою, і повернувся в Україну. Здійснив три молдавські походи, помер від ран.

2. Полковник Кальницького козацького полку. Найвидатніший після гетьмана Богдана Хмельницького стратег національно-визвольної війни, брав участь у всіх великих битвах, блискучий майстер польових боїв і захисту міст. Хоробрий і кмітливий, шляхетний, «лицарська людина». Підтримував ідею незалежності України, щоб «не бути ані під королем польським, ані під царем московським».

VI. Знайдіть і виправте в тексті історичні помилки

1. На Переяславській раді була укладена усна угода щодо союзу. Зміст українсько-московського договору визначали «Квітневі статті» 1645 р. Богдана Хмельницького. Згідно з ними, гетьмана й старшину мали обирати на сеймі.

2. Москва всупереч українсько-російському міждержавному союзу 1645 р. прийняла польську пропозицію щодо коронування царя Олега в разі смерті короля Яна III Казимира. На Віденських переговорах 1656 р. було прийнято рішення припинити війну між Польщею і Росією.

VII. Вставте у текст пропущені слова

1. «М. Потоцький наказав реєстровим _____ під проводом Барабаша рушати вниз по Дніпру човнами, а в човни ж до них посадив ще й німецьку піхоту і _____ свого Степана, з комісаром козацьким, ...наказавши їм просто на Запорожжя до _____ прямувати...»

2. Козацький договір із московським урядом 1654 р. складався з 23 статей від імені _____ й Війська Запорозького. Саме з цими статтями українське посольство на чолі з генеральним _____ Самійлом Богдановичем-Зарудним і переяславським _____ Павлом Тетерею прибуло до Москви.

VIII. Дайте визначення понять і термінів

Національно-визвольна війна, Військо Запорозьке, Гетьманщина.

Тема 7. Українська козацько-гетьманська держава (середина XVII–XVIII століття)

І. Укажіть у завданнях одну правильну відповідь

1. Гадяцький договір між Річчю Посполитою та Україною був укладений:

- а) 1654 р.;
- б) 1658 р.;
- в) 1660 р.;
- г) 1696 р.

2. На «Чорній раді» біля Ніжина в 1663 р. гетьманом Лівобережжя було обрано:

- а) Якіма Сомка;
- б) Василя Золотаренка;
- в) Івана Брюховецького;
- г) Пилипа Орлика.

3. Андрусівське перемир'я юридично оформило:

- а) приєднання України до Московського царства;
- б) поділ України на польську — Правобережну та московську — Лівобережну;
- в) повернення всіх земель України, крім Чернігівщини та Запорозжя, під владу польського короля;
- г) незалежність України.

4. Яку назву мала угода, укладена в 1686 р. між Річчю Посполитою та Московською державою?

- а) Андрусівське перемир'я;
- б) Бахчисарайський договір;
- в) «Вічний мир»;
- г) Бучацький договір.

5. Правління якого гетьмана розпочалося із підписання Коломацьких статей?

- а) І. Самойловича;
- б) І. Мазепи;
- в) І. Скоропадського;
- г) Д. Апостола.

6. Царські війська за наказом Петра I зруйнували Запорозьку Січ:

- а) 1708 р.;
- б) 1709 р.;
- в) 1710 р.;
- г) 1711 р.

7. Яку назву мала Запорозька Січ, зруйнована за наказом царя Петра I в 1709 р.?

- а) Базавлуцька;
- б) Кам'янська;
- в) Олешківська;
- г) Чортомлицька.

8. «Пакти й конституції законів і вольностей війська Запорозького»:

- а) діяли в Україні у 1710–1742 рр.;
- б) ніколи не набули чинності;
- в) діяли в Україні у 1710–1711 рр.;
- г) діяли в Україні у 1709–1721 рр.

9. Малоросійська колегія, створена Петром I, управляла Гетьманщиною у:

- а) 1709–1722 рр.;
- б) 1722–1727 рр.;
- в) 1727–1730 рр.;
- г) 1727–1734 рр.

10. Кого було обрано гетьманом Лівобережної України в 1727 р.?

- а) І. Скоропадського;
- б) П. Полуботка;
- в) П. Орлика;
- г) Д. Апостола.

11. Останнім гетьманом України був:

- а) Данило Апостол;
- б) Іван Скоропадський;
- в) Іван Мазепа;
- г) Кирило Розумовський.

12. Коли було ліквідовано інститут гетьманства в Україні:

- а) 1783 р.;
- б) 1775 р.;
- в) 1764 р.;
- г) 1762 р.

13. Малоросійська колегія, створена Катериною II, управляла Україною у:

- а) 1722–1727 рр.;
- б) 1762–1775 рр.;
- в) 1764–1786 рр.;
- г) 1787–1791 рр.

14. Нова Січ за указом Катерини II була зруйнована:

- а) 1775 р.;
- б) 1783 р.;
- в) 1794 р.;
- г) 1795 р.

15. Жителів Карпат, що, об'єднавшись у невеликі озброєні загони, нападали на маєтки шляхти, орендаторів, корчмарів, а захоплене майно, як правило, роздавали бідноті, називали:

- а) опришками;
- б) каруцями;
- в) яничарами;
- г) казаками.

16. Опришки діяли:

- а) на Лівобережжі та Слобожанщині;
- б) на Правобережній Україні;
- в) в Галичині, Буковині та Закарпатті;
- г) на Лівобережжі та в Криму.

17. Хто з найвідоміших ватажків опришків загинув у 1745 р.?

- а) Т. Гонта;
- б) М. Залізник;
- в) І. Бойчук;
- г) О. Довбуш.

18. Коли почалося гайдамацьке повстання Коліївщина?

- а) 1766 р.;
- б) 1767 р.;
- в) 1768 р.;
- г) 1769 р.

19. Коли територія Кримського ханства була приєднана до Російської імперії?

- а) 1775 р.;
- б) 1783 р.;
- в) 1788 р.;
- г) 1793 р.

20. Яку назву мало козацьке військо, сформоване російським урядом із колишніх запорожців у 1788 р.?

- а) Військо вірних козаків (Чорноморське козацьке військо);
- б) Кубанське козацьке військо;
- в) Усть-Дунайське (Буджацьке) козацьке військо;
- г) Азовське козацьке військо.

II. Укажіть у завданнях три правильні відповіді

1. Які з наведених заходів характеризують діяльність гетьмана П. Дорошенка?

а) спирався на підтримку київського православного митрополита Й. Нелюбовича-Тукальського, що перебував у його резиденції;

б) восени 1663 р. разом із королем Речі Посполитої Яном Казимиром спробував силою підкорити Лівобережжя;

в) у 1670 р. уклав Острозькі статті з Річчю Посполитою;

г) у 1669 р. уклав Корсунські статті з Османською імперією;

д) разом із 40-тисячним татарським військом і 120-тисячною турецькою армією загопи його козаків брали участь у Першому Чигиринському поході;

е) у 1668 р. внаслідок походу на Лівобережжя став гетьманом усієї України;

ж) за гетьманування Д. Многогрішного він перебував на посаді генерального судді Лівобережної Гетьманщини.

2. Які твердження характеризують основні напрямки діяльності гетьмана І. Мазепи?

а) сприяв поверненню запорожців із кримських володінь в Україну;

б) домігся від царської влади підтвердження статусу Києво-Могилянської академії;

в) за його правління гетьманську резиденцію було перенесено до Глухова;

г) здійснивши реформу фінансів, уперше встановив точний бюджет Гетьманщини;

д) запровадив у Гетьманщині посади значкових і значних військових товаришів;

е) на кошти гетьмана було відбудовано Успенський собор у Києво-Печерській лаврі;

ж) на кошти гетьмана було збудовано Преображенську церкву у Великих Сорочинцях.

III. Установіть відповідність

1. Між назвами договорів та їхніми характеристиками:

1) «Вічний мир»	а) польсько-турецький договір, за яким Річ Посполита віддавала Османській імперії Поділля та погоджувалася, що Брацлавщина й Південна Київщина переходять під владу П. Дорошенка
2) Бахчисарайський договір	б) московсько-польська угода про перемир'я на 13,5 років, внаслідок якої оформився поділ України на Правобережну (московську) і Лівобережну (польську)
3) Бучацький договір	в) московсько-польська угода, що закріплювала за Московським царством Лівобережну Україну, Київ і Запорожжя, а Брацлавщина й Південна Київщина ставали нейтральною незаселеною зоною між двома державами
4) Андрусівський договір	г) договір Московської держави з Османською імперією та Кримським ханством. Туреччина отримувала Південну Київщину, Брацлавщину й Поділля, Московія — Лівобережжя з Києвом

2. Між назвами договорів та іменами діячів, які їх уклали:

1) Переяславські статті	а) Д. Многогрішний
2) Московські статті	б) Ю. Хмельницький
3) Глухівські статті	в) І. Самойлович
4) Конотопські статті	г) І. Брюховецький

3. Між іменами історичних діячів та їхніми характеристиками:

1) С. Палій	а) навесні 1704 р. війська цього гетьмана перейшли Дніпро й зайняли Київщину та Волинь
2) І. Мазепа	б) перебуваючи в липні 1709 р. з козацьким військом у таборі під Решетилівкою, звернувся до Петра I з 14 пунктами статей
3) П. Полу-боток	в) фастівський полковник, який у 1702 р. розпочав боротьбу з польською владою на Правобережжі
4) І. Скоропадський	г) наказний гетьман, що був заарештований 1723 р. за наказом Петра I в Петербурзі

4. Між іменами історичних діячів та їхніми характеристиками:

1) К. Розумовський	а) імператриця Катерина II призначила його президентом Малоросійської колегії, яка мала підготувати ґрунт для остаточного скасування автономії Лівобережжя
2) П. Румянцев	б) очолив повстання гайдамаків, яке вибухнуло на Правобережжі в травні 1768 р.
3) П. Калнишевський	в) його заслали до Соловецького монастиря, де він дожив до 113 років і помер у 1803 р.
4) М. Залізняк	г) після його відставки гетьмани на Лівобережжі більше не обиралися, а сам останній гетьман помер 1803 р. у своєму маєтку в Батурині

5. Між назвами подій та їхніми наслідками:

1) Коліївщина	а) її землі увійшли до складу Новоросійської та Азовської губерній, на яких російський уряд почав розселяти іноземних колоністів
2) поділи Речі Посполитої	б) Правобережжя було об'єднано з рештою українських земель у складі Російської імперії
3) ліквідація Гетьманщини	в) ці події сприяли формуванню національної свідомості українців, Т. Шевченко присвятив їм свою поему «Гайдамаки»
4) ліквідація Запорозької Січі	г) активізація процесу імперського наступу Росії на автономію Лівобережжя

6. Між роками існування Запорозьких Січей та їхніми назвами:

1) 1652–1709 рр.	а) Кам'янська
2) 1709–1711, 1730–1734 рр.	б) Нова (Підпільненська)
3) 1711–1728 рр.	в) Чортомлицька
4) 1734–1775 рр.	г) Олешківська

IV. Розташуйте події в хронологічній послідовності

1.

- а) другий Чигиринський похід;
- б) Чуднівська воєнна кампанія;
- в) зречення гетьманства П. Дорошенком;
- г) укладення Глухівських статей.

2.

- а) укладення Андрусівського договору;
- б) турецький султан проголошує Ю. Хмельницького гетьманом України;
- в) похід П. Дорошенка на Лівобережжя та проголошення його гетьманом усієї України;
- г) підпорядкування Київської митрополії Московському патріархату.

V. Визначте історичну особу

1. Одні називали його «Сонце Руїни», інші — зрадником України. Був онуком гетьмана Війська Запорозького, соратником Богдана Хмельницького, прилуцьким полковником. Ставши гетьманом Правобережжя, на деякий час об'єднав Україну. Союз із Туреччиною виявився невдалим.

2. Потрапив у полон до татар під час битви під Жовтими Водами, викуплений Богданом Хмельницьким. Став його найближчим і вірним сподвижником, генеральним військовим писарем, розбудовував адміністративний і дипломатичний штаби. Обраний гетьманом України.

3. Виходець із чесько-польської родини. Кар'єру почав з посади писаря у канцелярії Київського митрополита і завдяки природному розуму в 34 роки став генеральним писарем (1700) та довіреною особою Івана Мазепи.

4. Полковник, народний герой, керівник визвольної боротьби на Правобережній Україні. Заарештований і у 1705 р. засланий до Сибіру. У 1709 р. брав участь у Полтавській битві. Вів переговори з Іваном Мазепою про возз'єднання Правобережної України з Лівобережною.

VI. Знайдіть і виправте в тексті історичні помилки

1. У червні 1660 р. в Ніжині зібралася «Червона рада». З двох претендентів — Яким Сомко й Іван Брюховецький — гетьманом Лівобережжя України було обрано Якіма Сомка.

2. Андрусівський договір 1676 р., який здебільшого стосувався України, був неузгоджений з українською стороною. Він заперечував її здобутки і закріплював поділ земель. За умовами договору, воєнні дії між Швецією та Московією припинилися і встановлювалося перемир'я на 10,5 років.

3. Ситуація в Правобережній Україні дещо поліпшилася за імператриці Єлизавети, дочки Миколи I. Під час перебування її в 1744 р. в Києві козацька старшина звернулася з проханням дозволити вибори гетьмана. Царським указом від 5 червня 1745 р.

Єлизавета затвердила на чолі гетьманського уряду Кирила Розумовського.

4. Найвизначнішим явищем князівського літописання став ґрунтовний літопис Самійла Наливайка — канцеляриста генеральної канцелярії (1720). Мова літопису — книжна українська. Твір описує події від 1648 до 1800 рр., містить портрети гетьманів, безліч документів, поетичних текстів.

VII. Вставте у текст пропущені слова

1. С. Соловійов про _____ битву 1658 р. писав: «Краса і гордість московської кінноти ... зникла в один день ... Ніколи вже після цього цар московський не зміг вивести в поле такого блискучого війська. У жалобній одежі вийшов цар _____ до народу, і жах охопив Москву...»

2. «Понад місяць тривала облога _____. Турки заявили, що вони зазнали надто великих втрат і ніколи не зустрічалися з таким сильним опором, який вчинили _____, котрі, втративши одну руку, продовжували битися другою, доки не вмирили. 12 серпня 1678 р. _____ військо вдерлося до міста».

3. Свідчення про трагедію Батурина _____ р.: «Цар, прагнувши помститися Мазепі, проти якого опублікував грізний _____, наказав _____ негайно заатакувати його столицю... [той] напав на неї та здобув її. Потім дав наказ вимордувати всіх без огляду на вік чи стать...»

4. Гайдамацький рух набув значного розмаху під час повстання _____ р. Воно охопило _____ аж до території Польщі. Вогонь повстання частково перекинувся на Лівобережжя, Слобожанщину, а також _____ землі. Гайдамацькі загони часто очолювали досвідчені запорожці.

VIII. Дайте визначення понять і термінів

Руїна, Малоросія, Малоросійська колегія, козацьке бароко, «козацькі літописи», Коліївщина, паланка, зимівник.

Тема 8. Українські землі у складі Російської імперії

I. Укажіть у завданнях одну правильну відповідь

1. На які губернії поділялася Південна (Степова) Україна з 1803 р.?

- а) Подільська, Новоросійська, Херсонська;
- б) Новоросійська, Таврійська;
- в) Катеринославська, Херсонська, Таврійська;
- г) Миколаївська, Катеринославська.

2. Унаслідок якої війни до Росії відійшла Бессарабія, у трьох повітах якої проживали українці?

- а) російсько-турецької війни 1806–1812 рр.;
- б) російсько-французької війни 1812 р.;
- в) російсько-турецької війни 1828–1829 рр.;
- г) Кримської війни 1853–1856 рр.

3. Хто з названих історичних діячів належав до полтавської масонської ложі «Любов до істини»?

- а) Т. Шевченко;
- б) П. Куліш;
- в) М. Костомаров;
- г) І. Котляревський.

4. Яке з наведених міст Південної України в 1817 р. отримало статус вільного порту (порто-франко)?

- а) Херсон;
- б) Миколаїв;
- в) Севастополь;
- г) Одеса.

5. Завданням якого навчального закладу міністр освіти Російської імперії С. Уваров вважав «поширювати російську культуру й російську національність на спольщених землях Західної Росії»?

- а) Харківського університету;
- б) Кременецького ліцею;
- в) Рішельєвського ліцею в Одесі;
- г) університету Святого Володимира в Києві.

6. Територія якої губернії була охоплена селянським рухом під проводом У. Кармелюка?

- а) Київської;
- б) Подільської;
- в) Волинської;
- г) Катеринославської.

7. Коли в Російській імперії було здійснено перехід до загальної військової повинності?

- а) 1861 р.;
- б) 1864 р.;
- в) 1865 р.;
- г) 1874 р.

8. Хто в 1878–1882 рр. видавав у Женеві перший український політичний журнал «Громада»?

- а) Б. Грінченко;
- б) М. Чайковський;
- в) М. Драгоманов;
- г) Г. Галаган.

9. Яку назву мала організація народників, яка внаслідок розпаду «Землі й волі» зосередилася на організації політичного терору?

- а) «Народна воля»;
- б) «Чорний переділ»;
- в) «Таємна дружина»;
- г) «Київська комуна».

10. На який із регіонів Наддніпрянщини до 1911 р. не поширювалася дія земської реформи?

- а) на Південь;
- б) на Правобережжя;
- в) на Лівобережжя;
- г) на Слобожанщину.

11. Яке з названих видань було друкованим органом Київської громади в 1874–1875 рр.?

- а) «Громада»;
- б) «Основа»;

- в) «Киевский телеграф»;
- г) «Киевские ведомости».

12. Яка подія стала приводом до революції 1905–1907 рр. в Росії?

- а) повстання на броненосці «Потьомкін»;
- б) розстріл мирної демонстрації («кривава неділя»);
- в) загальноросійський політичний страйк;
- г) поразка у війні з Японією.

13. Позначте Державні думи Росії, у яких були створені українські думські громади:

- а) I і II Дума;
- б) II і III Дума;
- в) I і III Дума;
- г) III і IV Дума.

14. Позначте нову губернію, яка була створена на українських землях у 1912 р. у складі Російської імперії:

- а) Малоросійська;
- б) Холмська;
- в) Галицька;
- г) Вінницька.

15. Коли постало Товариство українських поступовців (ТУП)?

- а) 1905 р.;
- б) 1908 р.;
- в) 1911 р.;
- г) 1914 р.

16. Із яким процесом пов'язані поняття «відруб», «хутір», «сірий Клин», «зелений Клин»?

- а) селянською реформою 1861 р.;
- б) аграрною реформою Столипіна;
- в) селянськими виступами під час революції 1905–1907 рр.;
- г) «ходінням у народ» народниками.

II. Укажіть у завданнях чотири правильні відповіді

1. Які події характеризують розгортання українського національного руху в 70–90-х рр. XIX ст.?

- а) утворення Історичного товариства Нестора Літописця;
- б) створення Київської (Старої) громади, очолюваної В. Антоновичем;
- в) видання першого українського журналу «Основа»;
- г) заснування Південно-Західного відділу Імператорського російського географічного товариства;
- д) створення «Братства тарасівців»;
- е) створення громадиннями в Києві першої недільної школи в Російській імперії;
- ж) київська громада випускала газету «Київський телеграф».

2. Якими були характерні риси промислового розвитку Наддніпрянської України в 60–90-х рр. XIX ст.?

- а) виникла й почала швидко розвиватися кам'яновугільна промисловість у Донбасі;
- б) видобуток залізної руди в Україні зріс у 158 разів;
- в) спорудження першої залізничної лінії Одеса — Балта;
- г) заснування підприємцями з родин Яхненків і Симиренків першого в Російській імперії парового цукрового виробництва;
- д) на Лівобережжі з'явилася перша залізниця, яка з'єднала Київ із російським Курськом;
- е) успішно розвивалися підприємства полотняної промисловості;
- ж) головними осередками сільськогосподарського машинобудування стали Олександрівськ, Харків, Бердянськ, Херсон, Миколаїв і Київ.

3. Яку мету переслідували реформи прем'єр-міністра Росії П. Столипіна?

- а) ліквідувати поміщицьке господарство;
- б) зруйнувати селянську общину (громаду), утвердити приватну власність на землю;
- в) забезпечити Російську імперію хлібом;
- г) створити соціальну опору царизму на селі, ліквідувати соціальну базу для революційного руху на селі;
- д) ліквідувати аграрне перенаселення в центральних районах Росії, України, освоїти простори Сибіру та Далекого Сходу;
- е) модернізувати сільське господарство; збільшити виробництво сільгосппродукції;
- ж) приборкати національні рухи в Російській імперії.

4. Які позитивні наслідки мала революція 1905–1907 рр. для Наддніпрянської України?

- а) скасування Емського указу;
- б) запровадження української мови в школах і судочинстві;
- в) створення українського університету;
- г) поява української преси;
- д) надання окремого представництва українцям у Державній думі Росії;
- е) поява різноманітних українських організацій; було здобуто перший досвід парламентської діяльності;
- ж) скасування для селян викупних платежів.

III. Установіть відповідність

1. Між подіями і датами:

1) діяльність Кирило-Мефодіївського братства	а) 1853–1856 рр.
2) Кримська війна	б) 1846–1847 рр.
3) повстання поляків на Правобережній Україні	в) 1818–1819 рр.
4) діяльність полтавської масонської ложі «Любов до істини»	г) 1830–1831 рр.

2. Між іменами історичних діячів та їхніми характеристиками:

1) Я. Стефанович	а) етнограф, громадський діяч, автор вірша «Ще не вмерла Україна»
2) Б. Грінченко	б) народник, який створив у Чигиринському повіті нелегальну селянську організацію «Таємна дружина»
3) П. Чубинський	в) громадський діяч із Лівобережжя, який став першим головою Південно-Західного відділу Імператорського російського географічного товариства
4) Г. Галаган	г) відомий просвітник і громадський діяч, один із засновників «Братства тарасівців»

3. Між іменами історичних діячів та їхніми характеристиками:

1) П. Куліш	а) декабрист, автор програми Південного товариства «Руська правда»
2) М. Костомаров	б) член Кирило-Мефодіївського братства, автор першої навчальної книги з історії України для дітей старшого шкільного віку
3) П. Пестель	в) декабрист, автор проекту Конституції Північного товариства
4) М. Муравйов	г) історик, публіцист, співзасновник Кирило-Мефодіївського братства, автор його програмних документів (зокрема, «Книги буття українського народу»)

4. Між державами й українськими етнічними регіонами, що входили до їх складу:

а) Російська імперія	1) Південна Україна
	2) Холмщина та Підляшшя
	3) Східна Галичина
	4) Правобережжя
б) Австрійська імперія	5) землі війська Донського
	6) Буковина
	7) Лівобережжя
	8) Закарпаття

IV. Розташуйте події в хронологічній послідовності

1.

- а) створення Південного товариства;
- б) створення «Союзу благоденства»;
- в) створення «Товариства об'єднаних слов'ян»;
- г) створення «Союзу порятунку».

2.

- а) початок здійснення земської реформи;
- б) запровадження загальної військової повинності в Російській імперії;
- в) маніфест царя Олександра I про скасування кріпосного права в Росії;
- г) проведення цензурної реформи.

V. Визначте історичну особу

1. Народився у с. Головчинці Літинського повіту Подільської губернії у селянській сім'ї. У 1812 р. за бунтарські дії був відданий поміщиком Пигловським у солдати. У 1813 р. втік з уланського полку, який розташовувався в Кам'янці-Подільському, і повернувся в рідні місця. У 1814–1830 рр. очолював повстанський рух проти російської адміністрації і дворянства, який розгорнувся на Поділлі та Київщині і в якому взяло участь приблизно 20 тис. чоловік. Був неодноразово заарештований і тікав із місць ув'язнення.

2. Історик, археолог, етнограф, археограф. Народився у 1834 р. у містечку Махнівці Бердичівського повіту Київської губернії (нині Житомирська обл.). Закінчив медичний (1855) та історично-філологічний (1860) факультети Київського університету. У 1863–1880 рр. — головний редактор Тимчасової комісії для розгляду давніх актів у Києві, з 1878 р. — професор руської історії Київського університету, голова Історичного товариства Нестора Літописця (з 1881 р.). Активний учасник українського національно-визвольного руху, один з організаторів Київської громади.

3. Публіцист, історик, літературознавець, фольклорист, філософ, суспільно-політичний діяч, автор понад 2 тис. творів. Народився у 1841 р. у дворянській родині козацького походження. Вчився і працював у Київському університеті. Очолював ліве крило Київської громади. Внаслідок антиукраїнських репресій у 1875 р. звільнений з університету. В 1876 р. емігрував за кордон. У Женеві заснував вільну українську друкарню, видавав перший український політичний журнал «Громада» (1878–1882). Разом з С. Подолинським і М. Павликом заснував «Женевський гурток» — зародок українського соціалізму. Через розрив з Київською громадою (1886) був позбавлений фінансової підтримки й у 1889 р. прийняв запрошення обійняти посаду професора кафедри загальної історії Софійського університету. У Болгарії провів останні роки свого життя.

4. Російський державний діяч, з квітня 1906 р. — міністр внутрішніх справ, з липня — прем'єр-міністр. З його ім'ям пов'язані активна протидія революції 1905–1907 рр., розпуск II Державної думи і зміни положення про вибори до неї на користь заможних верств населення. Вершиною його діяльності стала

аграрна реформа, яка розпочалася в 1906 р. і набула широкого розмаху, зокрема в Україні. Проводив антиукраїнську політику. 1 вересня 1911 р. під час перебування в Києві був смертельно поранений агентом охоранки, колишнім анархістом М. Богровим. Похований на території Києво-Печерської лаври.

VI. Знайдіть і виправте в тексті історичні помилки

1. У 1851–1856 рр. між царською Росією, з одного боку, і Австро-Угорщиною та її союзниками (Англією, Францією і Сардинським королівством), з іншого, тривала війна, яка увійшла в історію як Кримська. Україна була найближчим тилом імперії у війні. На плечі її жителів, особливо селянства, важким тягарем лягло утримання армії. Це було причиною масових селянських виступів, які увійшли в історію як Київська рекрутчина.

2. У 1905 р. група представників студентських українофільських гуртків у Києві створила першу на східноукраїнських землях українську політичну організацію — Револьюційну українську партію (РУП), до якої увійшли Д. Антонович, Б. Камінський, Л. Мацієвич, М. Русов. Ця партія органічно об'єднала «вільні громади», що функціонували у Києві, Харкові, Чернігові, Полтаві, Лубнах, Ніжині та інших містах. Першим програмним документом цієї організації стала брошура «Вільна Україна», автором якої був харківський адвокат М. Міхновський.

VII. Укажіть назву документа, з якого взято уривок

1. «...З мечем в руках досягну мети нами визначеної. Пройду тисячі смертей, тисячі перешкод, пройду і присвячу останній подих волі та братському союзу благородних слов'ян...»

2. «Визначаємо, що при об'єднанні кожне слов'янське плем'я повинно мати свою самостійність, а такими племенами вважаємо: південно-русів, північно-русів, білорусів, поляків, чехів зі словенцями, лужичан, ілліросербів з хуруганами і болгар...»

3. «...міністр внутрішніх справ визнав за необхідне, надалі до узгодження з міністром народної освіти, обер-прокурором Св. Синоду й шефом жандармів щодо друкування книг на малоросійській мові, зробити по цензурному відомству розпорядження, щоб до друку дозволялись тільки такі твори на цій мові, які належать до художньої літератури; пропуск же книг на мало-

російській мові як духовного змісту, так навчальних і взагалі призначених для початкового читання народу, призупинити».

4. «...Не допускати ввезення у межі Імперії, без особливого на те дозволу Головного Управління у справах друку, будь-яких книг, що видаються за кордоном малоросійським наріччям... Заборонити в Імперії друк, на тому самому наріччі, будь-яких оригінальних творів чи перекладів, за виключенням історичних пам'яток, але з тим, щоб і ці останні, якщо [вони] належать до усної народної словесності (як-от пісні, казки, приказки), видавалися без відступлення від загальноросійської орфографії... Заборонити також будь-які на тому самому наріччі сценічні вистави, тексти до нот і публічні читання».

VIII. Дайте визначення понять і термінів

Нація, національне відродження, національна ідея, декабристи, масонство, земства, громадівство, «Братство тарасівців», «Чигиринська змова», професійний театр, реалізм, модернізм, монополія, українська соціал-демократія.

Тема 9. Українські землі у складі Австро-Угорської імперії

I. Укажіть у завданнях одну правильну відповідь

1. Хто заснував 1816 р. в Перемишлі перше просвітницьке товариство греко-католицьких священиків?

- а) М. Левицький;
- б) І. Могильницький;
- в) Й. Лозинський;
- г) І. Лаврівський.

2. Коли було видано альманах «Русалка Дністровая»?

- а) 1834 р.;
- б) 1835 р.;
- в) 1837 р.;
- г) 1838 р.

3. У якому місті в роки революції 1848–1849 рр. відбувся перший Слов'янський конгрес?

- а) у Відні;
- б) у Будапешті;
- в) у Львові;
- г) у Празі.

4. Яка з названих українських земель у першій половині XIX ст. входила до складу Угорського королівства?

- а) Галичина;
- б) Пряшівщина;
- в) Закарпаття;
- г) Буковина.

5. Хто став першим завідувачем кафедри української мови та літератури, відкритої у Львівському університеті?

- а) М. Шашкевич;
- б) Я. Головацький;
- в) І. Вагилевич;
- г) І. Могильницький.

6. Яку назву мала перша газета, друкована українською мовою, що стала виходити 1848 р. у Львові?

- а) «Зоря»;
- б) «Високий замок»;
- в) «Зоря Галицька»;
- г) Галицько-Руська Матиця.

7. Коли було створено культурно-просвітницьке товариство «Просвіта»?

- а) 1861 р.;
- б) 1868 р.;
- в) 1873 р.;
- г) 1876 р.

8. Яка організація русофілів (москвофілів) активно діяла в 1870–1880 рр.?

- а) Головна руська рада;
- б) Народна рада;
- в) «Просвіта»;
- г) Галицько-Руська Матиця.

9. Коли відбулися перші вибори до Галицького сейму як крайового органу «Королівства Галичини і Лодомерії»?

- а) 1848 р.;
- б) 1851 р.;
- в) 1861 р.;
- г) 1867 р.

10. Коли було засновано Літературне товариство ім. Т. Шевченка?

- а) 1862 р.;
- б) 1868 р.;
- в) 1873 р.;
- г) 1892 р.

11. Яка бойскаутська організація виникла в 1911 р. в Галичині?

- а) «Пласт»;
- б) «Січ»;
- в) «Сокіл»;
- г) «Просвіта».

12. Якою була основна вимога революційних виступів в Австро-Угорській імперії в 1906–1907 рр., у яких активну участь взяли й українці?

- а) запровадження загального виборчого права;
- б) розподіл поміщицьких земель між селянами;
- в) надання автономії Галичині;
- г) об'єднання українських земель у єдину державу.

13. Коли А. Шептицький став митрополитом УГКЦ?

- а) 1901 р.;
- б) 1902 р.;
- в) 1906 р.;
- г) 1910 р.

14. Про яке товариство йдеться в наведеному уривку?

«У 1892 р. у Львові постало товариство, яке об'єднало наукові кадри українських земель. По суті воно стало українською академією наук, що ґрунтовно і систематично взялося за українознавчі та інші наукові дослідження. Його членами були видатні учені як України, так і інших країн».

- а) РУРП;
- б) УГКЦ;

- в) УНДП;
- г) НТШ.

II. Укажіть у завданнях три правильні відповіді

1. Які з наведених подій відбулися в 1848 р.?

- а) створення Центральної ради народової;
- б) розпуск Головної руської ради;
- в) скликання Собору руських учених;
- г) розпуск австрійського парламенту;
- д) арешт Лук'яна Кобилиці та кількох його товаришів;
- е) створення Галицько-Руської Матиці.

2. Позначте з переліку українських політичних партій, що по-стали наприкінці ХІХ ст., ті, які утворилися на західноукраїнських землях.

- а) Революційна українська партія;
- б) Українська соціал-демократична робітничка партія;
- в) Русько-українська радикальна партія;
- г) Українська національно-демократична партія;
- д) Українська партія соціалістів-революціонерів;
- е) Українська соціал-демократична партія.

III. Укажіть у завданнях чотири правильні відповіді

1. Якими були особливості й зміст нововведень, здійснених на західноукраїнських землях у межах реформ Марії-Терезії та Йосифа ІІ?

- а) ліквідація панщини;
- б) звільнення селян від особистої залежності від поміщиків;
- в) представників некатолицьких віросповідань зрівняли в правах із католиками;
- г) цензурні установи вилучалися з відання міністерства народної освіти і підпорядковувалися міністерству внутрішніх справ;
- д) у початковій школі навчання мало здійснюватися рідною мовою;
- е) розмір панщини обмежувався 30 днями на рік;
- ж) за судовою реформою запроваджувався суд присяжних.

2. Позначте події, які відбувалися на західноукраїнських землях у другій половині ХІХ ст.:

- а) заснування Чернівецького універсалу;
- б) початок діяльності «Братства тарасівців»;

в) утворення Народної ради, центрального представницького органу народовців;

г) публікація брошури Ю. Бачинського “Ukraina irredenta” («Україна уярмлена»);

д) створення молодіжної організації «Пласт»;

е) утворення Української національно-демократичної партії;

ж) заснування інституту Оссолініум у Львові.

IV. Установить відповідність

1. Між назвами організацій та їхніми характеристиками:

1) «Руська трійця»	а) перший власний представницький орган, уперше створений українцями Галичини, який висунув політичну програму
2) Центральна рада народова	б) громадсько-культурне угруповання демократичного спрямування, що сформувалося серед української студентської молоді Львівського університету й вихованців греко-католицької духовної семінарії
3) Головна руська рада	в) політична організація, створена 1848 р. у Львові з метою спрямування українського національно-визвольного руху в польських інтересах
4) «Руський собор»	г) польська політична ліберальна організація Галичини, створена у Львові 1848 р. з метою перетворення Галичини на польську автономну провінцію у складі Австрії

2. Між іменами історичних діячів та їхніми характеристиками:

1) М. Штолюк	а) у 1848–1867 рр. був першим професором української мови та літератури Львівського університету
2) Я. Головацький	б) ватажок опришків у Східній Галичині та Північній Буковині в 1820–1830 рр.
3) М. Шашкевич	в) греко-католицький церковний діяч, від 1813 р. — перемишльський єпископ, від 1815 р. — галицький митрополит
4) М. Левицький	г) натхненник, організатор і лідер «Руської трійці»

V. Розташуйте події в хронологічній послідовності

1.

- а) створення Руського собору;
- б) перший слов'янський конгрес;
- в) створення Головної руської ради;
- г) створення Центральної ради народової.

2.

- а) закриття Руського інституту у Львові;
- б) відкриття у Львові замість закритої єзуїтської академії університету;
- в) видання «Русалки Дністрової»;
- г) створення в Перемишлі просвітницького товариства греко-католицьких священників.

VI. Визначте історичну особу

1. Народився у с. Підлісся на Галичині у родині священника. Навчався у гімназіях Львова і Бережан. У 1838 р. закінчив технологічний факультет Львівського університету та греко-католицьку духовну семінарію. Був священником. У студентські роки був натхненником, організатором і лідером «Руської трійці». У літературі визначився як поет-новатор, творам якого притаманні чітко виражені національні мотиви, любов до рідного краю.

2. Церковний і громадсько-політичний діяч, учений-богослов. Народився в с. Підбірці поблизу Львова. Богословську освіту здобув у Відні. З 1816 р. — священник. З 1819 р. — професор богослов'я у Львівському університеті (деякий час його ректор). У 1841–1848 рр. — єпископ-помічник митрополита М. Левицького. Перший голова Головної руської ради, посол до віденського парламенту, де відстоював українські права, ставав на оборону української мови. З 1848 р. — перемишльський єпископ, з 1860 р. — львівський митрополит. Автор численних проповідей і богословських праць.

3. Історик, літературознавець, публіцист, політичний і державний діяч, голова Української Центральної Ради. Народився у 1866 р. в м. Холм (нині на території Польщі). По закінченні Київського університету (1890) провадив дослідницьку роботу в наукових установах Львова і Києва. Водночас брав участь у громадському житті, один з організаторів Української національно-

демократичної партії в Галичині (1899), засновник Товариства українських поступовців (1908). Автор багатьох ґрунтовних праць із всесвітньої та української історії.

4. Письменник, поет, вчений, публіцист, перекладач, громадський і політичний діяч. Народився в 1856 р. у с. Нагуєвичі Самбірського округу Галичини у селянській сім'ї. Середню освіту здобув у Дрогобицькій гімназії. Навчався у Львівському, Чернівецькому, Віденському університетах. У жовтні 1890 р. став співзасновником і першим головою Русько-української радикальної партії. Багато автобіографічного вклав у свою найвизначнішу поему «Мойсей» (1905), у якій на матеріалі біблійного сюжету показано конфлікт вождя з народом, засуджується зрада національних інтересів і проголошується ідея служіння рідному народові.

VII. Знайдіть і виправте в тексті три історичні помилки

1. Наприкінці XVIII ст. розпочався новий період у житті західноукраїнських земель. У цей час карта Європи була знову перекроєна відповідно до геополітичних інтересів великих держав. Унаслідок цього до складу багатонаціональної Австрійської імперії після першого (1791) та третього (1794) поділів Росії відійшла Галичина, а після укладення австро-турецької Константинопольської конвенції (1775) під владою австрійського імператора опинилася Буковина. Крім того, з XVII ст. у складі Австрійської монархії під владою Угорського королівства перебувало ще й Закарпаття.

2. У Північній Буковині найбільшим був виступ під проводом Мухи (1812–1851), який у 1850–1851 рр. очолив селян 22 громад. Повстанці категорично відмовилися від панщини, самочинно переобрали сільську старшину, висунули вимогу вільного користування лісами та пасовиськами, ратували за відкриття українських шкіл. Лише за допомогою військ російському урядові вдалося придушити цей виступ.

VIII. Дайте визначення понять і термінів

Українофіли, москвофільство, народовці, партії.

Тема 10. Визвольні змагання 1914–1920 років

І. Укажіть у завданнях одну правильну відповідь

1. Яка українська організація була заснована в роки Першої світової війни на території Австро-Угорщини емігрантами з Наддніпрянщини?

- а) ГУР;
- б) НТШ;
- в) СВУ;
- г) ТУП.

2. За ініціативою якої української організації було створено Легіон Українських січових стрільців (УСС)?

- а) Товариство українських поступовців (ТУП);
- б) Головна українська рада (ГУР);
- в) Загальна українська рада (ЗУР);
- г) Союз визволення України (СВУ).

3. Коли було створено Легіон Українських січових стрільців?

- а) 1914 р.;
- б) 1915 р.;
- в) 1916 р.;
- г) 1917 р.

4. Яка подія увійшла в історію під назвою «Галицька битва»?

а) наступ російської армії й захоплення нею Східної Галичини та Північної Буковини в 1914 р.;

б) Брусилівський прорив 1910 р.;

в) прорив німецькими і австро-угорськими військами російської оборони в районі міста Горлиця;

г) облога російськими військами австрійської фортеці Перемишль.

5. Після проголошення якого Універсалу Української Центральної Ради (УЦР) було створено український уряд — Генеральний секретаріат?

- а) першого;
- б) другого;

- в) третього;
- г) четвертого.

6. Згідно з яким Універсалом УЦР поповнювалася представниками національних меншин?

- а) першим;
- б) другим;
- в) третім;
- г) четвертим.

7. Що стало приводом до збройного виступу самостійників під час Української революції?

- а) більшовицький переворот у Петрограді;
- б) оприлюднення II Універсалу УЦР;
- в) небажання українізованих частин російської армії йти на фронт;
- г) оприлюднення I Універсалу УЦР.

8. Позначте назву радянського уряду України, створеного в грудні 1917 р.:

- а) Генеральний секретаріат;
- б) Народний секретаріат;
- в) Кабінет Міністрів;
- г) Рада Народних Комісарів.

9. На які губернії поширював свою владу Генеральний секретаріат УЦР згідно з «Тимчасовими інструкціями...» Тимчасового уряду Росії?

- а) Київська, Полтавська, Подільська;
- б) Київська, Полтавська, Подільська, Волинська;
- в) Київська, Полтавська, Подільська, Волинська, Чернігівська;
- г) Київська, Полтавська, Подільська, Волинська, Чернігівська, Харківська.

10. Яка з названих подій стала свідченням патріотизму та самовідданості української молоді в боротьбі з більшовицькою агресією проти УНР?

- а) бій на горі Маківка;
- б) бій під Крутами;

- в) бій під Мотовилівкою;
- г) бій на горі Лисоня.

11. Який орган очолював В. Винниченко влітку 1917 р.?

- а) Генеральний секретаріат Української Центральної Ради;
- б) Раду Народних Міністрів УНР;
- в) Директорію УНР;
- г) Державний секретаріат ЗУНР.

12. У якому місті було проголошено радянську владу в Україні в грудні 1917 р.?

- а) Києві;
- б) Харкові;
- в) Катеринославі;
- г) Одесі.

13. Який вищий законодавчий орган існував у період Директорії УНР?

- а) Українська Центральна Рада;
- б) Директорія;
- в) Трудовий конгрес;
- г) Державна дума.

14. Яка битва визначила подальшу долю гетьманського режиму П. Скоропадського?

- а) під Мотовилівкою;
- б) під Крутами;
- в) під Чортковим;
- г) під Перекопом.

15. Яку назву отримала проголошена держава?

«Дня 19 жовтня твоєю волею утворилася на українських землях бувшої Австро-Угорської монархії Українська Держава і її найвища влада — Українська Національна Рада обняла владу в столичнім місті Львові і на цілій території Української держави»:

- а) ЗУНР;
- б) ЗОУНР;
- в) УНР;
- г) Україна.

16. Укажіть персональний склад Директорії УНР:

- а) В. Винниченко, С. Петлюра, Ф. Швець, А. Макаренко, О. Андрієвський;
- б) М. Грушевський, Х. Раковський, С. Єфремов, В. Винниченко, С. Петлюра;
- в) С. Петлюра, М. Міхновський, С. Єфремов, В. Винниченко, О. Бош;
- г) В. Винниченко, С. Петлюра, Х. Раковський, Н. Махно, Ф. Кричевський.

II. Укажіть у завданнях три правильні відповіді

1. Позначте назви регіональних радянських республік, створених більшовиками взимку та навесні 1918 р.:

- а) Донецько-Криворізька Республіка;
- б) Українська Народна Республіка;
- в) Кримська Автономна Республіка;
- г) Одеська Радянська Республіка;
- д) Радянська Соціалістична Республіка Таврида;
- е) Українська Соціалістична Радянська Республіка;
- ж) Хотинська Республіка.

2. Укажіть основні положення Брест-Литовського мирного договору:

- а) встановлення дипломатичних відносин між УНР і Росією;
- б) заборона створення українських військових формувань;
- в) припинення війни між УНР і Четвертним союзом;
- г) багатосторонній обмін надлишками господарської продукції;
- д) відмова від будь-яких взаємних відшкодувань збитків, завданих війною, взаємний обмін військовополоненими;
- е) контролювання австро-німецькою адміністрацією Центральної Ради;
- ж) сплата українською стороною репарацій.

III. Укажіть у завданнях чотири правильні відповіді

1. У яких боях Першої світової війни брав участь підрозділ Українських Січових Стрільців (УСС)?

- а) узяття фортеці Перемишль;
- б) бій за гору Маківка;
- в) визволення Львова;
- г) оборона Карпатських перевалів;
- д) бій на горі Лисоня;

- е) похід у складі німецької армії на Лівобережну Україну;
- ж) похід у складі австрійської армії на Правобережну Україну.

2. Які положення розкривають основний зміст II Універсалу Української Центральної Ради?

а) проголошення автономії України у складі федеративної Росії;

б) пропозиція Тимчасовому уряду затвердити Генеральний секретаріат як найвищий крайовий орган влади;

в) відмова від самочинного проголошення автономії до Всеросійських Установчих зборів;

г) поповнення Центральної Ради представниками національних меншин;

д) поширення влади Центральної Ради на Київщину, Поділля, Волинь і частину Чернігівщини;

е) командировання представників Центральної Ради до військового міністерства, Генерального штабу та Ставки Верховного головнокомандування;

ж) оголошення про початок мирних переговорів із країнами Четвертого союзу.

3. Які твердження характеризують внутрішню політику гетьмана П. Скоропадського?

а) розроблено й опубліковано «Проект загальних основ земельної реформи»;

б) декларування необхідності вилучення в поміщиків без купу землі й наділення нею селян; при цьому поміщики мали отримати компенсацію за вдосконалення, які були здійснені раніше в маєтках;

в) було конфісковано поміщицькі землі й передано їх у підпорядкування державних органів;

г) видано Універсал про відновлення козацтва на Лівобережжі та Слобожанщині;

д) для виконання функцій поліції й державної безпеки створено Державну варту;

е) із метою «рівномірного розподілу продуктів споживання й кращої організації праці» встановлювався державний контроль над виробництвом;

ж) обмежено свободу профспілкової діяльності, відновлено до революційне законодавство про покарання за участь у страйках.

4. Назвіть основні положення Варшавської угоди:
- взаємообмін продукцією;
 - визнання Польщею УНР;
 - встановлення українсько-польського кордону;
 - спільні бойові дії проти Румунії;
 - укладення військово-політичного союзу;
 - поширення польської адміністрації на територію УНР;
 - приєднання до Польщі західноукраїнських земель.

IV. Установіть відповідність

1. Між датами і подіями:

1) 1914 р.	а) узяття російськими військами фортеці Перемишль
2) 1915 р.	б) Брусиловський прорив
3) 1916 р.	в) створення Легіону УСС
4) 1917 р.	г) останній наступ росіян у Галичині

2. Між назвами державних утворень на українських землях і міжнародними договорами, що вони укладали:

1) Українська Центральна Рада (УНР)	а) Ризький мирний договір
2) Українська держава гетьмана П. Скоропадського	б) Варшавська угода
3) Директорія УНР	в) Брестський мирний договір
4) УСРР	г) попередній договір про припинення стану війни між Україною та Росією

V. Розташуйте події в хронологічній послідовності

- 1.
- проголошення IV Універсалу;
 - I Всеукраїнський військовий з'їзд;
 - ультиматум РНК;
 - створення Генерального секретаріату;
 - створення Червоного козацтва;
 - з'їзд поневолених народів.

2.

- а) другий «зимовий похід»;
- б) злука УНР і ЗУНР;
- в) національне повстання у Львові;
- г) Ризький мирний договір;
- д) переворот П. Скоропадського;
- е) відкриття університету в Кам'янці-Подільському.

VI. Визначте історичну особу

1. Політичний діяч, публіцист, ідеолог українського націоналізму. Походив з козацько-старшинського роду. У 1905 р. — член РУП (згодом УСДРП). Під час Першої світової війни — перший голова Союзу Визволення України (1914), з якого вийшов у 1915 р. Один із керівників Української хліборобсько-демократичної партії. Довгий час перебував в еміграції. У своїх працях, найгрунтовнішими з яких є «Модерне москвофільство» (1913), «Історія розвитку української державної ідеї» (1917), «Підстави нашої політики» (1921), «Націоналізм» (1926), «Де шукати наших традицій» (1938), «Московська отрута», «Росія чи Європа» (1955), «Клич доби» (1968), виклав доктринальні засади українського націоналізму.

2. Політичний і громадський діяч, письменник. Походив з селянської сім'ї, навчався в Київському університеті. Був членом РУП, потім УСДРП, з 1907 р. — член її ЦК. Один із вождів української національної революції, лідер УСДРП, головний редактор «Робітничої газети», член і заступник голови Центральної Ради, перший голова Генерального секретаріату, генеральний секретар внутрішніх справ. Був автором усіх головних законодавчих актів УНР, у т. ч. чотирьох Універсалів. З листопада 1918 р. до лютого 1919 р. очолював Директорію, був усунутий за ліві погляди, після чого виїхав за кордон. Автор тритомного мемуарно-публіцистичного твору «Відродження нації. Історія української революції (1917 — грудень 1919)».

3. Гетьман України (1918). Походив зі старовинного українського аристократичного роду. Закінчив Пажеський корпус у Петербурзі. З 1905 р. — на військовій службі, генерал-лейтенант. З 1917 р. командував 34-м армійським корпусом (після українізації — 1-й Український корпус). У жовтні 1917 р. обраний отаманом Вільного козацтва. Один з організаторів оборони Украї-

ни від наступу більшовицьких військ. Після поразки країн Четвертного союзу був змушений звернутися за підтримкою до країн Антанти. Під їх тиском 14 листопада 1918 р. гетьман проголосив федерацію Української держави з майбутньою небільшовицькою Росією для створення єдиного фронту боротьби з радянською владою. Це стало формальним приводом до повстання проти гетьмана. 13 грудня в Києві було проголошено Директорію. Наступного дня гетьман підписав зречення від влади і виїхав до Швейцарії, а згодом до Німеччини.

4. Геолог, геохімік, академік Російської АН (з 1909 р.), академік УАН (з 1918 р.). У 1885 р. закінчив фізико-математичний факультет Петербурзького університету. У 1917–1921 рр. жив і працював в Україні, взяв активну участь у створенні УАН, був її першим президентом (1918–1921). У 1922 р. переїхав до Петрограда. Засновник вітчизняної школи геохіміків, основоположник учення про біосферу та ноосферу. Член багатьох академій наук і наукових товариств.

5. Державний, політичний військовий діяч, літератор, публіцист. Народився в Полтаві в сім'ї міщан козацького походження. Освіту здобув у Полтавській духовній семінарії. Член РУП з 1900 р. (з 1905 р. — УСДРП). 28 червня 1917 р. призначений Центральною Радою на посаду генерального секретаря військових справ. 31 грудня 1917 р., не погоджуючись з політикою голови Генерального секретаріату, вийшов з уряду. Після гетьманського перевороту очолював Всеукраїнський союз земств. Стає членом, пізніше — головою, Директорії, очолює Армію УНР. У 1920 р. очолює війська УНР, які разом з польськими силами вступають в Україну. Внаслідок невдачі наступу і договору між РРФСР та Польщею виводить свої війська за Збруч, де вони були інтерновані польською владою. Перебував у еміграції. 25 травня 1926 р. був убитий у Парижі агентом НКВС Шварцбартом.

6. Провідник повсталого революційного селянства Півдня України в роки революції та громадянської війни. Народився в селянській родині в с. Гуляй-Поле на Катеринославщині. Закінчив два класи початкової школи. Працював у поміщиків, потім робітником. У 1906–1908 рр. — член організації анархістів-комуністів «Спілка бідних хліборобів». У 1911–1917 рр. перебував в ув'язненні. Після Лютневої революції 1917 р. повернувся

до Гуляй-Поля, де почав власні революційні перетворення, розподілив поміщицьку землю між селянами, створив військовий загін. Не визнавав влади ні Тимчасового уряду, ні Центральної Ради. Влітку 1918 р. очолив боротьбу селян проти німецьких окупантів і П. Скоропадського, потім проти Директорії УНР і денікінців на боці більшовиків. Після виступу проти політики «воєнного комунізму» (1919) був оголошений радянською владою поза законом. Протягом 1921 р. вів боротьбу проти Червоної Армії, але у серпні змушений був емігрувати до Румунії. В УСРР заочно був визнаний «бандитом». Емігрував за кордон. В останні роки життя займався літературною діяльністю.

VII. Знайдіть і виправте в тексті дві історичні помилки

1. Легіони УСС були створені з ініціативи ГУР у 1915 р. Ця військова організація розглядалась як зародок майбутньої національної армії. Першим її командиром був директор Рогатинської гімназії Г. Коссак.

2. Після повалення самодержавства єдиним правонаступником царського уряду стала Центральна Рада. Новий уряд запровадив демократичні свободи і зобов'язався виконувати вищі виконавчі функції до скликання Всеросійських установчих зборів. Першим головою нового російського уряду став О. Керенський.

VIII. Прочитайте історичні тексти і дайте відповіді на питання

1. Укажіть державу, плани якої представлено у наведеному уривку:

«Для кожного, хто дійсно знає і розуміє географічне та економічне положення, в якому знаходиться Росія, є свідомим того факту, що Велика Росія може існувати тільки через володіння багатом Україною. Якщо ми зуміємо змінити стан України на незалежну державу і утримати незалежну Україну при житті, то з певністю дамо смертельний удар Великій Росії. Тому Україну слід вважати серцем Великої Росії».

2. Укажіть подію, якій присвячено наведений уривок зі спогадів Д. Дорошенка (трьома словами):

«Коли з боку Бахмача і Чернігова просувалися на Київ більшовицькі ешелони, уряд не зміг послати для відсічі жодної військової сили».

вої частини. Тоді зібрали наспіх загін із студентів і гімназистів старших класів і кинули їх — буквально на убій — назустріч прекрасно озброєним і численним силам більшовиків».

IX. Дайте визначення понять і термінів

Союз визволення України, Головна українська рада, Загальна українська рада, автономізація, самостійники, Універсали ЦР, Генеральний секретаріат, Народний секретаріат, українізація армії, гетьманат, Директорія, Українська Галицька армія.

Тема 11. Україна у міжвоєнні 1920–1930 роки

I. Укажіть у завданнях одну правильну відповідь

1. Коли І з'їзд Рад СРСР затвердив Декларацію про утворення Союзу РСР та Союзний договір між РРФСР, УСРР, БРСР і ЗРФСР?

- а) 1920 р.;
- б) 1922 р.;
- в) 1924 р.;
- г) 1926 р.

2. Про яку політику радянської влади свідчать такі поняття й терміни: госпрозрахунок, трест, концесія, продподаток?

- а) політику «воєнного комунізму»;
- б) нову економічну політику (НЕП);
- в) політику колективізації та індустріалізації;
- г) політику радянізації.

3. Яке місто було столицею УСРР у 1920-ті рр.?

- а) Київ;
- б) Харків;
- в) Катеринослав;
- г) Одеса.

4. Назва, яку отримала радянська політика коренізації в Україні:

- а) формалізм;
- б) радянізація;

- в) відродження;
- г) українізація.

5. Уособленням якої політики партійно-державного керівництва УСРР був М. Скрипник?

- а) політики «воєнного комунізму»;
- б) політики «НЕПу»;
- в) політики «українізації»;
- г) політики «колективізації».

6. Яке висловлювання є правдивим?

- а) НЕП сприяв швидкому відновленню сільського господарства після тривалого періоду бойових дій на території України;
- б) НЕП створив сприятливі передумови для колективізації сільського господарства;
- в) позитивні результати НЕПу примусили більшовиків відмовитися від подальших комуністичних експериментів;
- г) у роки НЕПу вдалося подолати таке явище, як безробіття.

7. Чим пояснюється підтримка Української автокефальної православної церкви (УАПЦ) радянською владою в 1920-ті рр.?

- а) повагою до релігійних вірувань українців;
- б) прагненням сприяти розвитку релігійного життя;
- в) прагненням послабити Російську православну церкву, яка вороже ставилася до більшовицького режиму;
- г) прагненням використати церкву в поширенні комуністичних ідей.

8. Що визначає зміст політики «українізації», яка з 1923 р. стала офіційним партійно-державним курсом у Радянській Україні?

- а) повне витіснення російської мови з державних і культурних установ республіки;
- б) проголошення української мови державною;
- в) залучення до органів влади представників корінної (української) нації, розширення мережі навчальних закладів з українською мовою викладання, державна підтримка української культури;
- г) надання переваг українцям при влаштуванні на роботу, отриманні освіти, усунення представників інших національностей із державних посад.

9. Хто був головою УСРР у період запровадження НЕПу?

- а) Д. Мануїльський;
- б) Г. Петровський;
- в) Х. Раковський;
- г) Е. Квіринг.

10. Яке з висловлювань є правильним?

а) Під час голоду 1921–1923 рр. більшовики здійснили пограбування церков України під приводом, що останні приховують багатства, на які можна закупити продовольство за кордоном;

б) Перші відчутні позитивні результати НЕПу мали місце в розвитку промисловості УСРР;

в) Голод 1921–1923 рр. призвів до розгортання масового антибільшовицького селянського збройного повстанського руху;

г) У роки НЕПу припинилися політичні репресії проти супротивників радянської влади.

11. Укажіть лідера КП(б)У в 1928–1938 рр.:

- а) Л. Каганович;
- б) С. Косіор;
- в) М. Хрущов;
- г) В. Чубар.

12. Визначте дату створення Організації українських націоналістів:

- а) 1920 р.;
- б) 1929 р.;
- в) 1934 р.;
- г) 1938 р.

13. «Розстріляне Відродження» — умовна назва:

а) покоління українських політичних діячів часів Української революції, знищених під час Великого терору 1930-х рр.;

б) групи українських «буржуазних спеціалістів», розстріляних у ході боротьби зі «шкідництвом» у 1920–1930-х рр.;

в) літературно-мистецької генерації України 1920–1930-х рр., репресованої сталінським режимом;

г) плеяди видатних українських учених, засуджених у 1930-х рр. у справі «Спілки визволення України».

14. Колектив Інституту електрозварювання АН УСРР під керівництвом Є. Патона в 1939–1940 рр. розробив:

- а) спосіб штучного розщеплення атома літію;
- б) спосіб автоматичного електрозварювання під флюсом;
- в) кінетичну теорію плазми;
- г) магнетронний генератор.

15. Якою була мета здійснення суцільної колективізації?

а) Зміцнення матеріально-технічної бази сільськогосподарського виробництва і піднесення добробуту селян;

б) Допомога держави процесу колгоспного будівництва й удосконалення агротехніки й агрокультури;

в) Встановлення державного контролю над сільськогосподарським виробництвом і використання його ресурсів для модернізації всього господарства;

г) Подолання продовольчої кризи в країні, заміна екстенсивного сільськогосподарського виробництва інтенсивним.

16. Хто очолював перший автономний уряд Підкарпатської Русі (Карпатської України)?

- а) А. Волошин;
- б) А. Бродій;
- в) С. Фенцик;
- г) І. Росоха.

17. Який міжнародний договір 1919 р. передбачав надання Закарпаттю статусу автономії у складі Чехословаччини?

- а) Версальський;
- б) Сен-Жерменський;
- в) Тріанонський;
- г) Ризький.

18. Позначте назву єдиної легальної української політичної партії на Буковині в 1927–1938 рр.:

- а) Організація українських націоналістів;
- б) Українська національна партія;
- в) Українська радикальна партія;
- г) Українське національно-демократичне об'єднання.

19. Які українські землі у міжвоєнний період перебували у складі Чехословаччини?

- а) Східна Галичина;
- б) Волинь;
- в) Буковина;
- г) Закарпаття.

20. Коли відбулися події, що увійшли в історію під назвою «Татарбунарське повстання»?

- а) 1919 р.;
- б) 1921 р.;
- в) 1924 р.;
- г) 1930 р.

21. У якій країні на українських землях масово розселялися осадники?

- а) В Угорщині;
- б) У Чехословаччині;
- в) У Польщі;
- г) У Румунії.

22. Коли було проголошено незалежність Карпатської України?

- а) 29 вересня 1938 р.;
- б) 11 жовтня 1938 р.;
- в) 15 січня 1939 р.;
- г) 15 березня 1939 р.

23. Яке висловлювання є правильним?

- а) Найбільш сприятливі умови для розвитку українців у міжвоєнну добу були у Польщі;
- б) Українці мали своє окреме національне представництво в парламенті Чехословаччини;
- в) Українські землі у складі Румунії користувалися правом автономії;
- г) Найбільш організованим український національно-визвольний рух був у Східній Галичині.

24. Який із зазначених термінів характеризував польську політику на західноукраїнських землях у 1930-ті рр.?

- а) Коренізація;
- б) Пацифікація;
- в) Модернізація;
- г) Радянізація.

II. Укажіть у завданнях чотири правильні відповіді

1. Які події відбулися на території України в роки НЕПу (1921–1929)?

- а) боротьба із селянським повстанським рухом;
- б) створення Молдавської Автономної РСР у складі УСРР;
- в) перенесення столиці УСРР із Харкова в Київ;
- г) створення перших колгоспів, комун;
- д) усунення Х. Раковського з посади голови раднаркому УСРР;
- е) запровадження нової грошової одиниці «червонця»;
- ж) підписання робітничо-селянського союзного договору між радянськими республіками.

2. Позначте основні складові радянізації в Україні 1930-х рр.:

- а) культурна революція;
- б) приватизація;
- в) індустріалізація;
- г) демократизація;
- д) масові репресії;
- е) пацифікація;
- ж) колективізація.

III. Установіть відповідність

1. Між датами й подіями:

1) 1920 р.	а) проголошення створення Союзу Радянських Соціалістичних Республік
2) 1921 р.	б) запровадження НЕПу в УСРР
3) 1922 р.	в) розгром Червоною Армією військ П. Врангеля в Криму
4) 1923 р.	г) запровадження політики коренізації (українізації)

2. Між назвами українських земель та їхньою державною належністю на 1937 р.:

1) Наддніпрянина	а) Польща
2) Східна Галичина і Західна Волинь	б) Чехословаччина
3) Закарпаття	в) Румунія
4) Північна Буковина, Південна Бессарабія	г) УСРР у складі СРСР

3. Між політичними діячами, їх посадами і характеристиками діяльності:

а) Х. Раковський	1) голова ВУЦВК у 1919–1938 рр., голова комісії із ліквідації неписьменності та з боротьби із голодом у 1921–1923 рр.	А) командувач Південним фронтом Червоної Армії під час захоплення Криму в 1920 р. та розгрому військ П. Врангеля, після цього проводив боротьбу проти махновців, із 1924 р. очолював військовий штаб Червоної Армії у Москві
б) Л. Троцький	2) Генеральний секретар ЦК КП(б)У в 1925–1929 рр.	Б) очолював фракцію більшовиків у IV Думі в Росії, після революції очолював найвищий орган державної влади в Україні до 1938 р., на його честь названо місто Дніпропетровськ
в) М. Фрунзе	3) нарком із військових справ РРФСР у 1918–1925 рр.	В) активний прихильник українізації освіти та державного апарату, через особистий конфлікт із Й. Сталіним і Л. Кагановичем був репресований
г) Л. Каганович	4) командувач збройних сил УСРР у 1920–1922 рр., заступник голови РНК УСРР у 1922–1924 рр.	Г) на посаді Голови Уряду Радянської України виступав за збереження її самостійних прав, проти намагань Й. Сталіна знищити політичну самостійність і державність України, був репресований

д) О. Шумський	5) голова РНК УСРР у 1919–1923 рр., пізніше на дипломатичній роботі	Д) після смерті В. Леніна вважався головним конкурентом Й. Сталіна у боротьбі за владу в СРСР, був розкритикований, висланий за межі СРСР і згодом убитий у Мексиці
е) Г. Петровський	6) нарком освіти УСРР у 1924–1927 рр.	Е) керівник Компартії України, користувався особливою довірою Й. Сталіна, сприяв зміцненню сталінської диктатури в СРСР

4. Між прізвищами історичних діячів, їх посадами або професією та фрагментами з біографій:

а) С. Косіор	1) голова Надзвичайної хлібозаготівельної комісії в УСРР (1932–1933), голова РНК СРСР (1930–1941)	А) радянський політичний діяч, на XVII з'їзді ВКП(б) склав конкуренцію Й. Сталіну на найвищий партійний пост, незабаром був убитий
б) П. Любченко	2) шахтар-забійник, Герой Соціалістичної Праці	Б) призначений на свій пост у 1933 р. Й. Сталіним для контролю за найвищим керівництвом України
в) П. Посишев	3) голова РНК УСРР (1934–1937)	В) автор трудового подвигу, на честь якого був названий рух ударників праці
г) О. Стаханов	4) другий секретар ЦК КП(б)У (1933–1937)	Г) керував урядом УСРР, передчуваючи арешт і репресії, покінчив життя самогубством у 1937 р.
д) В. Молотов	5) перший секретар Ленінградського обкому ВКП(б) (1926–1934)	Д) один із сталінських поплічників, з діяльністю його комісії в 1932–1933 рр. пов'язують сприяння посиленню голодомору
е) С. Кіров	6) Генеральний (з 1934 р. — перший) секретар ЦК КП(б)У (1928–1938)	Е) фактичний керівник України в 1928–1938 рр., на своєму посту був замінений М. Хрущовим і репресований у 1939 р.

V. Розташуйте події в хронологічній послідовності

1.

- а) рік «великого перелому»;
- б) початок здійснення планів першої п'ятирічки;
- в) голодомор в Україні;
- г) ліквідація Української автокефальної православної церкви.

2.

- а) проведення судового процесу «Шахтинська справа»;
- б) процес над Спілкою визволення України;
- в) прийняття Постанови ЦК ВКП(б), яка увійшла в історію під назвою «Закон про п'ять колосків»;
- г) ліквідація УАПЦ.

VI. Визначте історичну особу

1. Державний і громадський діяч. Народився в с. Ясинуватому Бахмутського повіту Катеринославської губернії в сім'ї службовця. Активний учасник встановлення радянської влади в Україні. Один з організаторів створення КП(б)У, член її ЦК (1918). З липня 1921 р. — нарком внутрішніх справ УСРР. У 1922–1927 рр. — нарком юстиції та генеральний прокурор УСРР, у 1927–1933 рр. — нарком освіти УСРР. З лютого 1933 р. — заступник голови РНК УСРР і голова Держплану УСРР. З 1925 р. — член Політбюро ЦК КП(б)У. В 1925–1929 і 1931–1933 рр. — член ЦВК СРСР, у 1927–1929 рр. — голова Ради Національностей СРСР. У червні 1933 р. на пленумі ЦК КП(б)У звинувачений у «націоналістичних збоченнях» і помилках теоретичного й практичного характеру, що підштовхнуло його до самогубства.

2. Громадсько-політичний діяч, просвітник, митрополит Української греко-католицької церкви (з 31 жовтня 1901 р.), архієпископ, доктор теології. Освіту здобув у Краківському університеті та Краківській єзуїтській семінарії. Засновник Українського національного музею у Львові (1905), Богословського наукового товариства (1923), теологічних журналів. У церковному житті — прихильник екуменізму. Боровся за ідею незалежної України. Під час нацистської окупації — почесний голова Української Національної Ради. Підтримуючи змагання ОУН—УПА за незалежність України, не приймав крайнощів (терору, саботажу тощо). Похований у соборі Св. Юра у Львові.

VII. Заповніть пропуски в документі

1. Із закону про проголошення державної незалежності Карпатської України (15 березня 1939 р.):

«§ 5. Барва державного прапора Карпатської України є синя і _____, причому барва синя є горішня, а _____ є долішня».

2. Із закону про проголошення державної незалежності Карпатської України (15 березня 1939 р.):

«§ 6. Державний _____ Карпатської України є: «Ще _____ Україна».

VIII. Визначте поняття (одним словом)

1. Політика радянської влади в національно-культурній сфері, проголошена на XII з'їзді РКП(б) у 1923 р. і спрямована на розвиток і підтримку культури корінних національностей у республіках, а також висування на керівні посади представників корінних національностей, що забезпечувала підтримку новій владі в національно-територіальних окраїнах.

2. Комплекс насильницьких заходів у 1930-х рр. щодо великих заможних одноосібних селянських господарств, спрямований на передачу всього або частини їхнього майна на користь колективних господарств чи незаможних селян. Цей процес супроводжувався масовими депортаціями українських селян до Казахстану, Сибіру, на Далекий Схід і проводився під гаслами знищення куркулів як класу.

3. Політика репресій польської влади восени 1930 р. проти українського населення Галичини. Перекладається з латинської мови як «умиротворення».

4. Польські колоністи-переселенці на етнічних українських землях, яких переселяла сюди польська влада для полегшення й прискорення колонізації краю.

IX. Дайте визначення понять і термінів

«Плуг», «Гарт», ВАПЛІТЕ, українізація, автокефальна церква, форсована індустріалізація, стаханівський рух, колективізація, розкуркулення, «Закон про п'ять колосків», голодомор, репресії, «розстріляне Вівродження», осадництво, пацифікація.

Тема 12. Україна під час Другої світової війни (1939–1945)

I. Укажіть у завданнях одну правильну відповідь

1. Позначте дату підписання радянсько-німецького договору, який вирішував долю Західної України:

- а) 23 серпня 1939 р.;
- б) 1 вересня 1939 р.;
- в) 17 вересня 1939 р.;
- г) 22 вересня 1939 р.

2. Як називався план нападу гітлерівської Німеччини та її союзників на СРСР?

- а) «Ост»;
- б) «Вайс»;
- в) «Барбаросса»;
- г) «Цитадель».

3. Як називався план, розроблений нацистами, що передбачав колонізацію загарбаних земель Східної Європи, винищення мирного населення, пограбування матеріальних цінностей, експлуатацію природних і людських ресурсів тощо?

- а) «Барбаросса»;
- б) «Ост»;
- в) «Новий порядок»;
- г) «Остаточне вирішення...».

4. Коли відбулася зазначена подія?

«Волею Українського Народу Організація Українських Націоналістів під проводом Степана Бандери проголошує відновлення Української Держави, за яку поклали свої голови покоління найкращих синів України»:

- а) 17 вересня 1939 р.;
- б) 22 жовтня 1939 р.;
- в) 22 червня 1941 р.;
- г) 30 червня 1941 р.

5. У районі яких міст відбулася найбільша танкова битва початкового періоду Великої Вітчизняної війни?

- а) Луцьк — Рівне — Броди — Дубно;
- б) Вінниця — Житомир — Бердичів — Біла Церква;

- в) Львів — Перемишль — Чернівці — Дрогобич;
- г) Житомир — Бердичів — Київ — Біла Церква.

6. Які області були утворені на українських землях, що приєднані до УСРР в 1939–1940 рр.?

а) Львівська, Тернопільська, Волинська, Дрогобицька, Рівненська, Івано-Франківська;

б) Львівська, Тернопільська, Волинська, Дрогобицька, Рівненська, Станіславська, Ізмаїльська;

в) Львівська, Тернопільська, Волинська, Дрогобицька, Рівненська, Чернівецька, Станіславська, Ізмаїльська;

г) Львівська, Тернопільська, Волинська, Дрогобицька, Рівненська, Івано-Франківська, Станіславська, Чернівецька, Ізмаїльська.

7. Де були здійснені контрнаступи радянських військ в Україні навесні 1942 р.?

а) у районі Харкова, у Криму;

б) під Одесою, Севастополем;

в) у районах Києва і Дніпропетровська;

г) у Криму, у районі Києва.

8. Українська повстанська Армія (УПА) була створена:

а) жовтень 1942 р.;

б) жовтень 1943 р.;

в) жовтень 1944 р.;

г) жовтень 1945 р.

9. Командувачем УПА в 1943–1945 рр. був:

а) С. Бандера;

б) С. Ковпак;

в) Р. Шухевич;

г) Є. Коновалець.

10. Що в роки Великої Вітчизняної війни називалося «Східним валом»?

а) радянські укріплення вздовж лівого берега Дніпра;

б) німецькі укріплення вздовж правого берега Дніпра;

в) лінія радянсько-польського кордону, що існував у 1921–1939 рр.;

г) східний кордон Третього рейху.

11. Яке визначення відповідає поняттю «рейкова війна»?

а) операція радянських партизанів із руйнування залізниць, мостів, галонів, здійснена напередодні та під час Курської битви;

б) операція передових радянських військових частин на Лівобережній Україні влітку 1943 р. з широкомасштабним використанням бронепоездів;

в) операція підпілля ОУН та загонів УПА зі знищення великих залізничних вузлів і станцій Галичини та Правобережної України упродовж липня — серпня 1942 р.;

г) військово-диверсійні операції Червоної Армії проти залізничних частин вермахту.

12. У результаті якої операції радянських військ було завершено визволення території України від німецько-фашистських загарбників?

а) Львівсько-Сандомирівської;

б) Карпато-Ужгородської;

в) Ясько-Кишинівської;

г) Кримської.

13. Початком визволення території України від нацистської окупації став контрнаступ радянських військ у ході:

а) битви під Москвою;

б) Сталінградської битви;

в) Курської битви;

г) битви за Дніпро.

14. Унаслідок якої події почалося визволення Правобережної України від нацистської окупації?

а) Корсунь-Шевченківської операції;

б) Курської битви;

в) битви за Дніпро;

г) Харківської операції.

15. Яким терміном позначається співробітництво урядів, окремих осіб з окупантами в роки Другої світової війни?

а) волюнтаризм;

б) космополітизм;

в) пацифізм;

г) колабораціонізм.

16. Яке місто під час Великої Вітчизняної війни упродовж 73 днів перебувало в облозі, чинило опір німецьким і румунським військам, які неодноразово намагалися його взяти штурмом?

- а) Київ;
- б) Севастополь;
- в) Одеса;
- г) Керч.

17. Державний комітет оборони прийняв постанову про виселення кримських татар із Кримської АРСР в Узбецьку РСР у:

- а) 1940 р.;
- б) 1941 р.;
- в) 1944 р.;
- г) 1946 р.

18. Яка дата відзначається як День визволення України від німецько-фашистських загарбників?

- а) 6 листопада 1943 р.;
- б) 8 жовтня 1944 р.;
- в) 28 жовтня 1944 р.;
- г) 9 травня 1945 р.

19. Закарпаття ввійшло до складу УСРР:

- а) 1939 р.;
- б) 1940 р.;
- в) 1942 р.;
- г) 1945 р.

20. Після закінчення Другої світової війни на батьківщину поверталися сотні тисяч військовополонених і цивільних осіб, що добровільно чи примусово опинилися за межами своєї країни внаслідок війни. Як називається цей процес?

- а) контрибуція;
- б) репарація;
- в) мілітаризація;
- г) репатріація.

II. Укажіть у завданнях три правильні відповіді

1. Визначте заходи, які нацистський окупаційний «новий порядок» передбачав здійснити в Україні у 1941–1944 рр.:

- а) масове винищення євреїв;
- б) утворення незалежної соборної Української держави;
- в) колонізація українських земель представниками арійської раси;
- г) часткове винищення слов'янських народів і перетворення решти на рабів;
- д) відновлення демократичних прав і свобод;
- е) поліпшення умов розвитку української промисловості та культури.

2. Укажіть причини поразок Червоної Армії у 1941–1942 рр.:

- а) малочисельність Червоної Армії;
- б) раптовість нападу противника;
- в) прорахунки радянського керівництва щодо напрямів головних ударів противника;
- г) нестача кваліфікованих військових кадрів унаслідок винищення офіцерського корпусу в роки сталінських репресій;
- д) вороже ставлення до СРСР Великої Британії та США;
- е) відсутність у радянського командування розвідувальних даних про можливий початок німецького вторгнення в СРСР.

IV. Установіть відповідність

1. Між подіями і датами:

1) початок німецько-радянської війни	а) 1 вересня 1939 р.
2) завершення повної окупації України військами Німеччини та її союзників	б) 22 червня 1941 р.
3) німецьке вторгнення в Польщу, початок Другої світової війни	в) 22 липня 1942 р.
4) постанова про депортацію кримських татар	г) 11 травня 1944 р.

2. Між подіями і датами:

1) приєднання до СРСР Бессарабії та Північної Буковини	а) 23 серпня 1939 р.
2) початок масових розстрілів у Бабиному Яру	б) 28 червня 1940 р.
3) капітуляція Німеччини, закінчення війни в Європі	в) 29 вересня 1941 р.
4) підписання Пакту Молотова — Ріббентропа	г) 9 травня 1945 р.

3. Між областями України, їх підпорядкуванням окупаційним властям та окупаційною назвою у 1941–1944 рр.:

а) Закарпатська	1) Німеччина (рейхскомісар Е. Кох)	А) «Транс-ністрія»
б) Одеська, південь Вінницької та захід Миколаївської	2) Румунія (повернені землі)	Б) Підкарпатська Русь
в) Чернігівська, Харківська, Луганська, Донецька та Крим	3) Німеччина (військове командування)	В) дистрикт «Галичина»
г) Чернівецька та південь Одеської	4) Румунія (новоутворена провінція)	Г) територія Румунії
д) Львівська, Тернопільська та Івано-Франківська	5) Німеччина (землі генерал-губернаторства)	Д) рейхскомісаріат «Україна»
е) Волинська, Рівненська, Житомирська, Київська, Черкаська, Кіровоградська, Дніпропетровська, Полтавська, Миколаївська, Херсонська	6) Угорщина	Е) зона прифронтового військового командування

4. Між політичними діячами, роками їх призначення на посаду і характеристикою діяльності:

а) Е. Кох	1) 1940 р.	А) очолив уряд відновленої Української держави
б) С. Бандера	2) 1941–1944 рр.	Б) очолив Провід ОУН після загибелі Є. Коновальця
в) А. Мельник	3) 1944 р.	В) перший секретар ЦК КП(б)У
г) Я. Стецько	4) 1938 р.	Г) рейхскомісар «України»
д) М. Хрущов	5) 1939–1949 рр. (з перервами)	Д) очолив наркомат оборони УСРР
е) В. Герасименко	6) 30 червня 1941 р.	Е) керівник революційного Проводу ОУН, в 1941–1944 рр. перебував у німецьких концтаборах

V. Розташуйте події в хронологічній послідовності

1.

а) формування українських батальйонів «Нахтігаль» і «Роланд»;

б) Курська битва;

в) остаточне визволення України від загарбників;

г) утворення дивізії СС «Галичина»;

д) Корсунь-Шевченківська битва;

е) героїчна оборона Севастополя.

2.

а) героїчна оборона Києва;

б) утворення українського штабу партизанського руху;

в) початок депортації татар, греків, вірмен, болгар із Криму;

г) приєднання до СРСР Західної України;

д) битва під Сталінградом;

е) початок німецько-радянської війни.

VI. Визначте історичну особу

1. Народився у 1887 р. на Полтавщині. Учасник громадянської та Першої світової війн. У 1937–1941 рр. — голова Путивльського міськвиконкому Сумської області. З 1941 р. — командир Путивльського партизанського загону, пізніше з'єднання. Двічі Герой Радянського Союзу. Генерал-майор. Здійснив рейд по тилах противника від Путивля до Карпат. У 1947–1967 рр. — заступник Голови Верховної Ради УСРР. Помер у 1967 р.

2. Радянський полководець Великої Вітчизняної війни та державний діяч. Народився у 1898 р. в Одесі. Міністр оборони СРСР (1957–1967), маршал Радянського Союзу (1944), двічі Герой Радянського Союзу, Народний герой Югославії, кавалер ордену «Перемога». Успішно провів наступ у Північному Причорномор'ї, Березнеговато-Снігирьовську й Одеську операції. Під його командуванням радянські війська форсували ріку Південний Буг і звільнили великі портові міста Миколаїв і Одесу. З вересня 1945 р. командував військами Забайкальсько-Амурського військового округу. З 1947 р. був Головнокомандувачем військ Далекого Сходу. У 1957 р. змінив Г. Жукова на посту міністра оборони СРСР, залишаючись на цій посаді до смерті. Помер 31 березня 1967 р., прах поміщений в урні в Кремлівській стіні на Червоній площі в Москві.

VII. Знайдіть і виправте в тексті три історичні помилки

1. Німецько-радянська війна розпочалася 22 серпня 1941 р. Основний наступ на території України розгорнула німецька група армій «Північ». Із липня до вересня 1941 р. тривала оборона Львова.

2. Визволення Києва від німецьких загарбників відбулося 6 листопада 1944 р. Складність військової операції полягала у форсуванні Десни. Завершення цієї операції дало змогу продовжити успішне визволення Лівобережної України.

VIII. Визначте поняття (одним словом)

1. Політика насильницького переселення народів із рідних місць на інші території, яка активно здійснювалася радянським урядом у 1939–1947 рр. Цей термін застосовують щодо кримських татар, вірмен, болгар, німців, а також українців і поляків, що проживали в Західній Україні.

2. Політика нацистського уряду, спрямована на винищення єврейського народу в окупованих Німеччиною країнах. Полягала у масових вбивствах євреїв, створенні для них умов, непридатних для життя.

IX. Дайте визначення понять і термінів

Депортація, план «Ост», «новий порядок», рух Опору.

Тема 13. Україна у 1945–1980 роках

I. Укажіть у завданнях одну правильну відповідь

1. Україна стала членом ООН у:

- а) 1939 р.;
- б) 1945 р.;
- в) 1975 р.;
- г) 1991 р.

2. Яка нова область утворилася у складі УСРР у 1946 р.?

- а) Кримська;
- б) Кіровоградська;
- в) Черкаська;
- г) Закарпатська.

3. Укажіть рік проведення операції «Вісла»:

- а) 1945 р.;
- б) 1946 р.;
- в) 1947 р.;
- г) 1948 р.

4. Зазначте рік прийняття Львівським собором рішення про ліквідацію Української греко-католицької церкви та розповсюдження на Західній Україні церковної юрисдикції Московського патріархату:

- а) 1944 р.;
- б) 1945 р.;
- в) 1946 р.;
- г) 1947 р.

5. Яку назву дістав ідеологічний наступ на радянське суспільство сталінського режиму після завершення Другої світової війни?

- а) «лисенківщина»;
- б) «ждановщина»;
- в) «волобуєвщина»;
- г) «шумкізм».

6. Процес десталінізації в УСРР, як і в інших республіках СРСР, був розпочатий:

- а) 1954 р.;
- б) 1956 р.;
- в) 1959 р.;
- г) 1991 р.

7. Виникнення в Україні руху «шістдесятників» зумовлено:

- а) лібералізацією суспільно-політичного та духовного життя;
- б) збільшенням фінансування культури та народної творчості;
- в) долученням до європейської та світової культурної спадщини;
- г) поверненням в українську культуру забутих і репресованих імен.

8. На якому з'їзді КПРС було схвалено нову програму партії, яка стверджувала, що «теперішнє покоління радянських людей буде жити при комунізмі»?

- а) XIX;
- б) XX;
- в) XXI;
- г) XXII.

9. Яке визначення розкриває зміст поняття «волютаризм»?

а) евфемізм — ярлик, який за радянських часів застосовувався для навішування на будь-які прояви національної свідомості українців;

б) ідеологія так званого світового громадянства, яка надає пріоритетне значення загальнолюдським цінностям і другорядне — національним проблемам;

в) указує на відновлення в правах доброго імені людини, що була незаконно засуджена;

г) соціально-політична діяльність, яка, нехтуючи об'єктивними законами історичного розвитку, керується суб'єктивними бажаннями й довільним рішенням осіб, які її здійснюють.

10. Яке визначення розкриває зміст поняття «раднаргоспи»?

а) органи управління, на які покладалася координація промислової кооперації підприємств у рамках Ради економічної взаємодопомоги;

б) організації, які керували системою державних закупівель сільськогосподарської продукції в Україні;

в) державні органи, які здійснювали укрупнення колгоспів, продаж їм техніки машинно-тракторних станцій (МТС);

г) органи державного управління, утворені за територіальним принципом, які керували промисловістю у межах економічних адміністративних районів.

11. Яке поняття розкривав І. Світличний у своїй роботі, говорячи: «Це послідовна, чітко спрямована, а часто й стихійна світоглядність людей, не сумісна (повністю чи частково) з офіційно проголошеною комуністичною ідеологією, а також розбудованою на основі цієї ідеології політичною системою однопартійної тоталітарної диктатури панівної імперської нації й веденою нею політикою...»?

- а) дисидентство;
- б) патріотизм;
- в) колабораціонізм;
- г) зрадництво.

12. Яким шляхом розвивалася економіка УСРР в 1970–1980-ті рр.?

- а) регресивним;
- б) інтенсивним;
- в) екстенсивним;
- г) пропорційним.

13. Хто з партійних керівників УСРР мав серед партійно-державної верхівки СРСР репутацію «націоналіста»?

- а) М. Хрущов;
- б) Л. Мельников;
- в) П. Шелест;
- г) В. Щербицький.

14. Перша велика хвиля арештів дисидентів в Україні припадає на:

- а) 1959 р.;
- б) 1965 р.;
- в) 1972 р.;
- г) 1978 р.

15. Друга хвиля арештів дисидентів — представників інтелігенції України припадає на:

- а) 1959 р.;
- б) 1965 р.;
- в) 1972 р.;
- г) 1978 р.

16. Укажіть прізвище першого голови Народного руху України:

- а) І. Драч;
- б) В. Чорновіл;
- в) Л. Лук'яненко;
- г) Д. Павличко.

17. Маніфестація проти арештів української інтелігенції, ініційована В. Стусом, відбулася в київському кінотеатрі «Україна»:

- а) 1959 р.;
- б) 1965 р.;

- в) 1972 р.;
- г) 1978 р.

18. Українська Гельсінська група була утворена:

- а) 1950 р.;
- б) 1988 р.;
- в) 1976 р.;
- г) 1945 р.

II. Укажіть у завданнях три правильні відповіді

1. Які з наведених положень були складовими політики де-сталінізації (1953–1964)?

- а) ліквідація системи ГУЛАГу, амністія та реабілітація незаконно засуджених;
- б) ліквідація монополії КПРС на владу, передача влади 3'їзду народних депутатів СРСР;
- в) розширення прав і положень республік у адміністративно-політичній, фінансовій, матеріально-технічній сферах;
- г) лібералізація державної політики щодо церкви, розширення мережі церковних громад;
- д) реформи силових відомств і впровадження в їх діяльність принципу законності;
- е) реорганізація партійного апарату та створення національних комуністичних партій.

2. Назвіть явища, що характеризували політику М. Хрущова:

- а) десталінізація;
- б) припинення «холодної війни» із Заходом;
- в) Карибська криза;
- г) лідерство в космічній галузі;
- д) введення радянських військ до Афганістану;
- е) придушення «Празької весни» в Чехословаччині.

3. Укажіть ознаки періоду «застою»:

- а) відмова від реформування суспільно-політичного й економічного ладів;
- б) збереження стабільності в державі;
- в) масові розстріли політв'язнів;
- г) ліквідація відмінностей між рівнем життя партійної номенклатури та пересічних громадян;

- д) придушення будь-яких проявів інакодумства;
- е) офіційна заборона використання української мови в державних установах.

4. Назвіть основні причини перебудови:

- а) падіння авторитету Компартії у народі;
- б) вивід радянських військ з Афганістану;
- в) антиалкогольна компанія;
- г) діяльність Народного руху України за перебудову;
- д) відставання СРСР у соціально-економічному розвитку від західних держав;
- е) зростання соціальних суперечностей у радянському суспільстві.

III. Укажіть у завданнях чотири правильні відповіді

1. Які заходи були здійснені радянським керівництвом у сільському господарстві в 1953–1964 рр.?

- а) створення МТС;
- б) перетворення частини колгоспів на радгоспи;
- в) освоєння цілинних і перелогових земель;
- г) надмірне поширення посівів кукурудзи;
- д) ліквідація «неперспективних» сіл;
- е) повна ліквідація присадибних господарств колгоспників;
- ж) запровадження програми зі створення потужностей, які б забезпечили збільшення виробництва молока і м'яса під гаслом «Наздогнати і перегнати США».

2. Які причини зумовили фактичний розгром дисидентського руху в Україні на початку 1980-х рр.?

- а) нечисленність дисидентів;
- б) відсутність підтримки їх діяльності з боку населення;
- в) діяльність дисидентів була дискредитована зв'язками з іноземними розвідувальними службами;
- г) перехід дисидентів до терористичних методів боротьби;
- д) їхні ідеї були неактуальними й несвоечасними;
- е) оперативність і жорстокість каральних органів;
- ж) відсутність належної організованості, підпільної мережі.

3. Які завдання ставила перед собою Українська громадська група сприяння виконанню Гельсінських угод?

- а) домагатися припинення втручання у внутрішні справи соціалістичних країн Східної Європи;
- б) ознайомити широкі кола української громадськості із Загальною Декларацією прав людини;
- в) домагатися акредитування в Україні представників зарубіжної преси;
- г) добиватися ліквідації системи ГУЛАГу та реабілітації незаконно засуджених;
- д) ознайомити світову громадськість із фактами порушень прав людини в Україні;
- е) добиватися внесення до Конституцій СРСР та УСРР положень про свободу слова, друку, віросповідання, мітингів, зборів;
- ж) домагатися, щоб на міжнародних нарадах із питань безпеки та співробітництва в Європі Україна була представлена окремою делегацією.

4. Які характерні риси були притаманні демографічним процесам в українському суспільстві упродовж 1970–1980-х рр.?

- а) високі темпи росту кількості жителів міст;
- б) перевага темпів зростання кількості жителів села над містом;
- в) перевищення смертності над народжуваністю серед сільських жителів;
- г) зменшення кількості корінного етносу;
- д) перевищення народжуваності над смертністю серед сільських жителів;
- е) високі масштаби міграції з республіки;
- ж) зростання кількості корінного етносу.

IV. Установіть відповідність

1. Між визначеннями та поняттями:

1) «Самвидав»	а) перевищення видатків над доходами
2) Дефіцит	б) підпільна література, що створена дисидентами і таємно поширювалася в СРСР в обхід державної цензури
3) Стагнація	в) застій в економіці
4) Інфляція	г) надмірне збільшення маси паперових грошей, що були в обігу, порівняно з реальною пропозицією товарів і послуг

2. Між датами і подіями:

1) 14 жовтня 1964 р.	а) утворення Української Гельсінської групи
2) 9 листопада 1976 р.	б) обрання Генеральним секретарем ЦК КПРС М. Горбачова
3) 20 квітня 1978 р.	в) прийняття нової Конституції УСРР
4) 11 березня 1985 р.	г) прихід до влади в СРСР Л. Брежнєва

V. Розташуйте події в хронологічній послідовності

1.

- а) невдала спроба усунення М. Хрущова від влади в СРСР;
- б) суд у Львові над Л. Лук'яненком та іншими членами Української робітничо-селянської спілки;
- в) призначення на посаду першого секретаря ЦК КПУ П. Шелеста;
- г) смерть Й. Сталіна;
- д) XX з'їзд КПРС;
- е) арешт і розстріл Л. Берії.

2.

- а) прихід до влади в СРСР К. Черненко;
- б) протест 139 діячів української культури проти арештів та утисків в Україні;
- в) обрання першим секретарем ЦК КПУ В. Щербицького;
- г) арешти членів Української Гельсінської групи М. Руденка і О. Тихого;
- д) прихід до влади в СРСР Ю. Андропова;
- е) початок реформування економіки (косигінські реформи).

VI. Визначте історичну особу

1. Радянський генерал-майор, правозахисник. Народився у селі Борисівці (тепер Запорізька область). Виступав на захист кримських татар та інших депортованих народів. У 1964 р. за легальну правозахисну діяльність розжалуваний у рядові та позбавлений усіх державних відзнак. Перебував у радянських тюрмах і таборах. З 1977 р. проживав у США до своєї смерті у 1987 р. У травні 1976 р. став членом-засновником московської Гельсінської групи за дотримання прав людини. Через свого близького товариша Миколу Руденка сприяв утворенню 9 листопада 1976 р. в Києві Української Гельсінської групи.

2. Партійний і державний діяч. Народився у 1918 р. на Дніпропетровщині. По здобутті вищої освіти брав участь у німецько-радянській війні. Після війни став функціонером КПРС. У 1955 р. — перший секретар Дніпропетровського обкому партії, у 1957 р. — член президії і секретар ЦК Компартії України. У 1961–1963 рр. і 1965–1972 рр. — голова Ради Міністрів УСРР. З 1972 р. — перший секретар ЦК КПУ. Прихильник централізованої партійно-державної тоталітарної влади, суворої підпорядкованості республік центру, орієнтації економіки УСРР на союзний народногосподарський комплекс. Займав угодівську позицію щодо русифікації України в галузі освіти, культури, видавничої справи.

VII. Заповніть пропуски в документі

1. Указ Президії Верховної Ради СРСР про включення Кримської області до складу УСРР (19 лютого 1954 р.): «Затвердити спільне подання Верховної Ради РРФСР і Президії Верховної Ради УСРР про передачу _____ області зі складу Російської Радянської Федеративної Соціалістичної Республіки до складу _____ Радянської Соціалістичної Республіки».

2. Із книги І. Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація» (1965): «От і радіємо з денационалізації десятків народів, з успіхів русифікації, того, що, мовляв, понад десять мільйонів неросіян в Союзі за останнім переписом назвали «рідною» _____ мову і зреклися своєї мови. Потрібно багато несправедливості і неправди щодо минулої історії цих народів, щодо марксизму-_____, щодо суті комунізму, щодо характеру тих процесів, які відбуваються на наших очах».

VIII. Дайте визначення понять і термінів

Операція «Вісла», «жданівщина», «космополітизм», «лисенківщина», відлига, політична реабілітація, раднаргоспи, шістдесятники, дисидентство, «розвинутий соціалізм», «застій», номенклатура, дефіцит, урбанізація, «самвидав», правозахисник, інфляція, гласність, плюралізм.

Тема 14. Національно-державне відродження України (кінець 80-х років ХХ — початок ХХІ століття)

І. Укажіть у завданнях одну правильну відповідь

1. Назвіть останнього керівника Компартії України за радянських часів:

- а) В. Івашко;
- б) С. Гуренко;
- в) Л. Кравчук;
- г) І. Плющ.

2. З ім'ям якого радянського лідера пов'язують появу понять «гласність», «нове політичне мислення», «демократизація»?

- а) Л. Брежнєва;
- б) Ю. Андропова;
- в) К. Черненка;
- г) М. Горбачова.

3. Коли в СРСР була започаткована політика «перебудови»?

- а) 1985 р.;
- б) 1986 р.;
- в) 1987 р.;
- г) 1988 р.

4. Коли православна церква святкувала тисячоліття хрещення Русі, що поклало початок релігійному відродженню в УСРР і СРСР?

- а) 1980 р.;
- б) 1985 р.;
- в) 1988 р.;
- г) 1990 р.

5. Закон УСРР про мову вийшов:

- а) 1985 р.;
- б) 1989 р.;
- в) 1991 р.;
- г) 1996 р.

6. Декларацію «Про державний суверенітет України» було прийнято Верховною Радою УСРР:

- а) 1 червня 1990 р.;
- б) 16 липня 1990 р.;
- в) 3 серпня 1990 р.;
- г) 21 серпня 1919 р.

7. Державна незалежність України була законодавчо закріплена:

- а) декларацією «Про державний суверенітет України» (липень 1990 р.);
- б) Актом проголошення незалежності України (серпень 1991 р.);
- в) конституцією України (червень 1996 р.);
- г) декларацією прав національностей України (листопад 1991 р.).

8. Яке питання було винесено на референдум 1 грудня 1991 р.?

- а) про запровадження посади Президента України;
- б) про підтвердження Акта проголошення незалежності України;
- в) про реформування СРСР на демократичних засадах;
- г) про внесення змін до Конституції України.

9. Першим президентом незалежної України у 1991 р. був обраний:

- а) Л. Кравчук;
- б) В. Чорновіл;
- в) Л. Кучма;
- г) Є. Марчук.

10. Які країни в 1994–1995 рр. надали гарантії безпеки Україні в обмін на ліквідацію ядерного потенціалу і приєднання до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї?

- а) США і Росія;
- б) США, Росія, Велика Британія;
- в) США, Росія, Велика Британія, Китай;
- г) США, Росія, Велика Британія, Франція, Китай.

11. Конституція незалежної України була прийнята:

- а) 26 квітня 1986 р.;
- б) 28 червня 1996 р.;
- в) 16 липня 1990 р.;
- г) 1 грудня 1991 р.

12. Хто був першим космонавтом незалежної України?

- а) Ю. Гагарін;
- б) П. Попович;
- в) Л. Каденюк;
- г) Ю. Титов.

13. Коли відбувалися дострокові вибори до Верховної Ради України?

- а) 1990, 2007 рр.;
- б) 1994, 2002 рр.;
- в) 1994, 2007 рр.;
- г) 1998, 2006 рр.

14. Коли почалося піднесення економіки України після майже десятилітньої економічної кризи?

- а) 1998 р.;
- б) 2000 р.;
- в) 2001 р.;
- г) 2004 р.

15. Яка трагедія України була визнана на законодавчому рівні геноцидом українського народу?

- а) Голодомор 1932–1933 рр.;
- б) Масовий терор 1930-х рр.;
- в) Голокост 1941–1945 рр.;
- г) Перебування України у складі СРСР.

16. У якому році було прийнято закон, який містить такі рядки:

«...вшановуючи пам'ять мільйонів співвітчизників, які стали жертвами Голодомору 1932–1933 років в Україні та його наслідків... Верховна Рада України приймає цей Закон. Стаття 1. Голодомор 1932–1933 років в Україні є геноцидом українського народу»?

- а) 1993 р.;
- б) 1996 р.;
- в) 2002 р.;
- г) 2006 р.

17. Укажіть програму НАТО, у якій бере участь Україна:

- а) «Справедлива відплата»;
- б) «Вільна Азія»;
- в) «Партнерство заради миру»;
- г) «Боснія».

18. Укажіть дату відзначення Дня Соборності України.

- а) 22 січня;
- б) 26 квітня;
- в) 28 червня;
- г) 24 серпня.

II. Укажіть у завданнях три правильні відповіді

1. Назвіть політичні події та факти періоду президентства

Л. Кравчука:

- а) прийняття нової Конституції України;
- б) визнання незалежної України у світі;
- в) запровадження національної валюти — гривні;
- г) збереження внутрішнього миру та політичної стабільності в державі;
- д) вступ України до СНД;
- е) визнання Голодомору 1932–1933 рр. актом геноциду українського народу.

2. Укажіть політичні події та факти періоду президентства

Л. Кучми:

- а) прийняття нової Конституції України;
- б) визнання незалежної України у світі;
- в) запровадження національної валюти — гривні;
- г) затвердження державної символіки України — герба, гімну та прапора;
- д) вступ України до СНД;
- е) урегулювання питання про Чорноморський флот із Росією.

III. Установіть відповідність

1. Між поняттями, термінами та їх визначеннями:

1) гіперінфляція	а) нездатність країни сплачувати за своїми борговими зобов'язаннями
------------------	---

2) грошова емісія	б) швидке зростання товарних цін і грошової маси в обігу, що веде до різкого знецінення грошової одиниці, порушення платіжного обігу й нормальних господарських зв'язків
3) дефолт	в) додатковий випуск в обіг грошових знаків
4) девальвація	г) пониження курсу національної чи міжнародної (регіональної) грошової одиниці стосовно валют інших країн або дорогоцінних металів

2. Між іменами Президентів України та Прем'єр-міністрів України:

1) Л. Кравчук	а) В. Марчук
2) Л. Кучма — перший термін перебування на посаді	б) В. Пустовойтенко
3) Л. Кучма — другий термін перебування на посаді	в) Ю. Єхануров
4) В. Ющенко	г) В. Фокін

3. Між прізвищами переможців президентських виборів, датами виборів і основними кандидатами на пост Президента України:

а) Л. Кравчук	1) 1991 р.	А) В. Янукович
б) Л. Кучма	2) 2004 р.	Б) В. Чорновіл
в) В. Ющенко	3) 1994 р., 1999 р.	В) Л. Кравчук, П. Симоненко

4. Між політичними партіями, прізвищами та характеристиками діяльності їх лідерів:

а) Комуністична партія України	1) О. Мороз	А) очолював Адміністрацію Президента України Л. Кучми
б) Соціалістична партія України	2) П. Симоненко	Б) двічі був Головою Верховної Ради України (1994–1998, 2006–2007 рр.)

в) Народний рух України	3) В. Черно-віл	В) був основним конкурентом Л. Кравчука на перших президентських виборах в Україні
г) Прогресивна соціалістична партія України	4) В. Медведчук	Г) двічі очолював уряд України (2002–2004, 2006–2007 рр.), був кандидатом від провладних політичних сил під час президентських виборів 2004 р.
д) Соціал-демократична партія України (об'єднана)	5) В. Янукович	Д) єдина жінка — кандидат на пост Президента України під час виборів 2004 р.
е) Партія регіонів (Україна)	6) Н. Вітренко	Е) очолив партію після її відновлення в 1993 р., був основним конкурентом Л. Кучми на президентських виборах 1999 р.

IV. Розташуйте події в хронологічній послідовності

1. Установіть послідовність вступу України до міжнародних організацій:

- а) Організація за демократію та економічний розвиток ГУАМ;
- б) Організація Об'єднаних Націй (ООН);
- в) Рада Європи;
- г) Співдружність Незалежних Держав (СНД).

2.

- а) затвердження Верховною Радою України державної символіки України: Гімну, Прапора, Герба;
- б) прийняття Акту проголошення незалежності України;
- в) схвалення Конституції України;
- г) перші вибори до Верховної Ради України за часів незалежності.

3.

- а) «помаранчева революція»;
- б) конфлікт між Україною та Росією щодо о. Тузла;
- в) вибори першого Президента незалежної України;
- г) прийняття Конституції України;

д) затвердження Верховною Радою синьо-жовтого прапора України;

е) обрання Л. Кучми Президентом України на другий термін.

4. Установіть хронологічну послідовність перебування при владі українських урядів:

а) уряд під керівництвом Ю. Єханурова;

б) уряд під керівництвом В. Ющенко;

в) уряд під керівництвом П. Лазаренка;

г) уряд під керівництвом Л. Кучми;

д) уряд під керівництвом В. Пустовойтенка;

е) уряд під керівництвом А. Кінаха.

V. Дайте визначення понять (одним словом)

1. Процес перетворення державної або колективної форми власності на приватну, трансформація державних підприємств та організацій в акціонерні, колективні, кооперативні тощо.

2. Політичне й економічне панування, влада, правління невеликої групи людей у державі.

3. Переповнення грошової маси, збільшення надлишку паперових грошей, що зумовлює зростання цін на товари, падіння реальної заробітної платні, зниження валютного курсу.

4. Основний закон держави, що закріплює суспільний і державний устрій, принципи утворення та діяльності державних органів, виборчу систему, права й обов'язки громадян.

VI. Заповніть пропуски в документі — вставте пропущені слова в текст Конституції України

1. «Верховна Рада України від імені Українського народу — громадян України всіх національностей, ...керуючись Актом проголошення _____ України від 24 серпня 1991 року, схваленим 1 грудня _____ року всенародним голосуванням, приймає цю Конституцію — Основний Закон України».

2. «Стаття 133. Систему адміністративно-територіального устрою України складають: Автономна Республіка _____, області, райони, міста, райони в містах, селища і села... Міста Київ та _____ мають спеціальний статус, який визначається законами України.

VII. Дайте визначення понять і термінів
Приватизація, поліетнічна держава.

Список літератури

1. Білоконенко С. П. Українська та зарубіжна культура. Історія України : вибрані лекції : навч. посібник / С. П. Білоконенко. — Одеса : ОДМУ, 2004. — 331 с.
2. Бойко О. Д. Історія України : посібник / О. Д. Бойко. — 2-ге вид., доп. — К. : Академвидав, 2004. — 655 с.
3. Борисенко В. Й. Курс української історії: з найдавніших часів до ХХ ст. : навч. посібник / В. Й. Борисенко. — К. : Либідь, 1996. — 616 с.
4. Історія України : навч. посібник / В. Ф. Верстюк, О. В. Гарань, О. І. Гуржій [та ін.]. — 3-тє вид., доп. й перероб. — К. : Вид. дім «Альтернативи», 2002. — 472 с.
5. Історія України: нове бачення. У 2-х т. / О. І. Гуржій, Я. Д. Ісаєвич, М. Ф. Котляр [та ін.]; НАН України; Ін-т історії України. — К. : Україна, 1995. — 350 с.
6. Історія України : навч. посібник для студентів негуманіт. спец. вищ. навч. закладів / М. В. Дедков, Ю. В. Іващенко, Г. Л. Кладова [та ін.]. — Запоріжжя : Дике Поле, 2002. — 415 с.
7. Історія України : підручник для студентів вищ. навч. закладів / В. Баран, Л. Войтович, Я. Й. Грицак [та ін.]. — 4-те вид. — Л. : Світ, 2003. — 520 с.
8. Історія України : підручник для студентів вищ. навч. закладів / Ю. Д. Зайцев, Я. Д. Ісаєвич, Я. Й. Грицак [та ін.]; відп. ред. Юрій Сливка. — 3-тє вид., перероб. і доп. — Л. : Світ, 2002. — 520 с.
9. Кормич Л. І. Історія України від найдавніших часів і до ХХІ століття : навч. посібник / Л. І. Кормич, В. В. Багацький; Одеська національна юридична академія. — Х. : ТОВ «Одіссей», 2001. — 480 с.
10. Лановик Б. Д. Історія України : навч. посібник / Б. Д. Лановик, М. В. Лазарович. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К. : Знання-Прес, 2003. — 733 с.
11. Литвин В. М. Історія України : навч. посібник / В. М. Литвин, В. М. Мордвінцев, А. Г. Слюсаренко; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. — К. : Знання-Прес, 2002. — 670 с.

12. *Мельник Л. Г.* Історія України. Курс лекцій : навч. посібник / Л. Г. Мельник, О. І. Гуржій, М. В. Демченко. — К. : Либідь, 1991. — Кн. 1 (до кінця ХІХ ст.). — 576 с.

13. *Остафійчук В. Ф.* Історія України: Сучасне бачення : навч. посібник / В. Ф. Остафійчук. — К. : Знання-Прес, 2002. — 352 с.

14. *Світлична В. В.* Історія України : навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів / В. В. Світлична ; за ред. Ю. М. Алексєєва. — 3-тє вид. — К. : Каравела, 2004. — 408 с.

МОДУЛЬ 1

«ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ» _____

Змістовий модуль 1

ГЕНЕЗА УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ _____

Тема 1. Поняття «культура». **Культура — об'єкт наукового дослідження**

1. Оберіть одну правильну відповідь

1. Первісне значення поняття «культура»:

- а) ступінь майстерності в будь-якій галузі;
- б) обробка землі;
- в) вироблення правил поведінки;
- г) сукупність матеріальних і духовних цінностей.

2. Термін «культура» вперше застосовано у праці:

- а) Г. В. Ф. Гегеля;
- б) Марка Порція Катона;
- в) Т. Шевченка;
- г) Аристотеля.

3. Хто вперше використав термін «культура» по відношенню до людського розуму, духу:

- а) Платон;
- б) Цицерон;
- в) Гай Юлій Цезар;
- г) І. Кант.

4. У сучасному значенні слово «культура» почало вживатися у XVII ст. і як самостійне воно вперше з'явилося в працях:

- а) С. фон Пуфендорфа;
- б) І. Г. Гердера;
- в) І. Канта;
- г) Л. Уайта.

5. Уперше поняття «цивілізація» ввів у науковий обіг:

- а) американський етнограф Л. Г. Морган;
- б) шотландський теоретик А. Фергюссон;
- в) англійський дослідник Е. Б. Тайлор;
- г) австрійський психолог З. Фрейд.

6. До матеріальної культури належать:

- а) матеріальні блага, засоби їх виробництва;
- б) сукупність людських знань;
- в) наука, право, мистецтво, мораль тощо;
- г) народні промисли, музика.

7. До духовної культури належать:

- а) народні промисли;
- б) житлобудування, харчування, одяг, засоби пересування;
- в) пізнання, моральність, виховання, форми суспільної свідомості;
- г) мистецтво, засоби зв'язку, посуд.

8. Хто з учених дивиться на життя людини через призму двох основних, на його думку, інстинктів — сексуального (інстинкт Ероса, або продовження роду) і руйнівного (інстинкт Танатоса, або смерті):

- а) К.-Г. Юнг;
- б) З. Фрейд;
- в) Ф. Ніцше;
- г) Й. Хейзінга.

9. Учення про ноосферу створив:

- а) В. Освальд;
- б) Ж.-Ж. Руссо;
- в) К. Маркс;
- г) В. І. Вернадський.

10. Яка функція культури полягає в тому, що за допомогою культури людина пізнає світ?

- а) гносеологічна;
- б) семіотична;
- в) аксіологічна;
- г) трансляційна.

11. Якою функцією культура розглядається як система цінностей?

- а) семіотичною;
- б) регулятивною;
- в) гносеологічною;
- г) аксіологічною.

12. Автор праці «Присмерки Європи»:

- а) О. Шпенглер;
- б) К.-Г. Юнг;
- в) А. Тойнбі;
- г) Й. Хейзінга.

13. Розвиток культури з розвитком живого організму порівнював у своїй праці:

- а) Х. Ортега-і-Гассет;
- б) З. Фрейд;
- в) Й. Хейзінга;
- г) О. Шпенглер.

14. Хто ввів поняття «архетип» колективного несвідомого:

- а) К.-Г. Юнг;
- б) З. Фрейд;
- в) А. Камю;
- г) А. Тойнбі.

15. Філософ, який створив концепцію «осьового часу»:

- а) К. Ясперс;
- б) Г. В. Ф. Гегель;
- в) Ф. Ніцше;
- г) О. Шпенглер.

16. Кому з мислителів ХХ ст. належить вислів «культура викликає в грі, як гра»?

- а) О. Шпенглеру;
- б) А. Тойнбі;

- в) М. Бердяєву;
- г) К. Ясперсу.

17. Хто з представників української культурологічної думки висунув цілісну концепцію історії української культури, яка базувалася на тезах самобутності та самостійності української культури:

- а) М. Грушевський;
- б) А. Шептицький;
- в) В. Овсійчук;
- г) Г. Сковорода.

18. У якому сенсі вживаються в науковій культурологічній літературі поняття «друга природа»?

- а) культура;
- б) техніка;
- в) освіта;
- г) мистецтво.

19. Про подолання культурної кризи шляхом повернення до ієрархії більшості й елітарної меншості йдеться в праці:

- а) «Присмерки Європи» О. Шпенглера;
- б) “Homo ludens” Й. Хейзінги;
- в) «Повстання мас» Х. Ортеги-і-Гассета;
- г) «Дослідження історії» А. Тойнбі.

20. Різновидом культури, що свідомо орієнтує свої культурні цінності на узагальненого споживача є:

- а) масова культура;
- б) елітарна культура;
- в) народна культура;
- г) етнічна культура.

21. Формулою елітарного мистецтва є:

- а) «мистецтво для мистецтва»;
- б) «мистецтво для народу»;
- в) «мистецтво для всіх»;
- г) «мистецтво для мас».

22. Комунікативна функція культури означає:

- а) вироблення системи цінностей і норм, які є регуляторами суспільних відносин;
- б) задоволення матеріальних і духовних потреб індивіда;

- в) забезпечення процесу обміну інформацією між людьми за допомогою знаків і знакових систем;
г) об'єднання народів, соціальних груп, держав.

23. Регулятивна (або нормативна) функція культури означає:

- а) задоволення матеріальних і духовних потреб людини;
б) забезпечення процесу обміну інформацією між людьми за допомогою знаків і знакових систем;
в) вироблення системи цінностей і норм, які є регуляторами суспільних відносин;
г) об'єднання народів, соціальних груп, держав.

24. Завдання входження людини в суспільство, засвоєння нею певної системи знань, норм, цінностей, що дозволяють людині стати людиною, виконує функція:

- а) соціалізації;
б) адаптивна;
в) креативна;
г) комунікативна.

II. Установіть відповідність

1. Між працею з теорії культури та її автором:

1) «Росія і Європа»	а) Е. Тайлор
2) «Первісна культура»	б) К. Юнг
3) «Людина. Цивілізація. Суспільство»	в) М. Данилевський
4) «Архетип і символ»	г) П. Сорокін

2. Між культурологічною теорією та її представником:

1) структуралістська	а) Ж.-П. Сартр
2) психоаналітична	б) К. Леві-Стросс
3) екзистенціальна	в) З. Фрейд

3. Між ключовим словом визначення поняття «культура» й особою, яка висунула це визначення. Культура — це:

1) гра	а) Ю. Лотман
2) семіосфера	б) Марк Туллій Цицерон
3) вдосконалення душі	в) Й. Хейзінга

4. Між поняттям і його визначенням:

1) культура	а) галузь гуманітарного знання, що охоплює проблеми сутності та закономірностей функціонування і розвитку культури
2) культурологія	б) сукупність людських досягнень, усе надбання людства, яке існує або колись існувало
3) культурогенез	в) процес виникнення і розвитку культури

III. Дайте визначення понять

Культура, культурологія, культурогенез, цивілізація, духовна культура, матеріальна культура, світова культура, національна культура, етнічна культура, елітарна культура, масова культура.

IV. Знайдіть і виправте в тексті три помилки

Масова культура з'явилась у XVII ст. Вона орієнтована на еліту. Для неї характерні стандартизація культурної діяльності, профанація, активне тиражування за допомогою ЗМІ (мода, кіно, телебачення і т. ін.). Масова культура стала однією з найзбитковіших галузей економіки та навіть дістала назви: «індустрія розваг», «поп-культура» тощо.

V. Вставте в текст пропущені слова

«_____ — це специфічний спосіб організації та розвитку людської життєдіяльності, представлений продуктами матеріальної та _____ праці, системою соціальних норм і настанов, духовними цінностями, сукупністю відносин людей з природою, між собою та ставленням до власної особистості, це система життєвих орієнтацій суб'єкта».

VI. Питання та завдання для контролю

1. Як ви розумієте поняття «культура» та «культурологія»? Дайте визначення.

2. Охарактеризуйте палітру визначень поняття «культура».

3. Які основні культурологічні концепції ви знаєте?

4. У яких формах виступає культура?

5. Що таке національна культура? Що ви вмщуєте у поняття «українська культура» та «культура України»?

6. У чому полягає суть співвідношення понять «цивілізація» і «культура»?

7. Які функції має культура?

8. Назвіть, на вашу думку, позитивні та негативні риси масової культури.

Тема 2. Передумови розвитку української культури

І. Оберіть одну правильну відповідь

1. Визначте поняття: історично сформована спільність людей, яка характеризується спільними ознаками мови, культури, психічного складу, стійкими міжпоколінними зв'язками, усвідомленням свого спільного походження та політичними прагненнями щодо окремішності:

- а) нація;
- б) народ;
- в) етнос;
- г) суспільство.

2. Автором книги «Слов'янські старожитності» (1902) є:

- а) А. Л. Погодін;
- б) О. Н. Трубачов;
- в) Л. Нідерле;
- г) В. Т. Ключевський.

3. Автором міграційного підходу до розв'язання етноісторичних проблем є:

- а) А. А. Шахматов;
- б) А. Л. Погодін;
- в) В. Т. Ключевський;
- г) П. І. Шафарик.

4. Дунайська (карпато-дунайська, балканська) концепція походження слов'ян бере початок від:

- а) В. Ключевського;
- б) Л. Гумільова;
- в) Нестора Літописця;
- г) П. Шафарика.

5. У якому році вперше було письмово зафіксоване слово «Україна»?

- а) 1111 р.;
- б) 1543 р.;

- в) 1213 р.;
- г) 1187 р.

6. Глотогенез — це походження та розвиток:

- а) мови;
- б) етносу;
- в) знакових систем;
- г) норм.

7. Коли з'явився термін «Мала Русь», чи «Малоросія»?

- а) XVI ст.;
- б) XVIII ст.;
- в) XIX ст.;
- г) XIV ст.

8. Загальнонародного визнання етнонім «українець» набув:

- а) XIX ст.;
- б) XX ст.;
- в) XVIII ст.;
- г) XIV ст.

9. Скільки культурно-історичних зон можна виділити на території України?

- а) 5;
- б) 7;
- в) 3;
- г) 9.

10. Південну культурно-історичну зону можна поділити на:

- а) 3 підзони;
- б) 4 підзони;
- в) 2 підзони;
- г) 11 підзон.

II. Установіть відповідність

Між концепціями походження слов'ян та їх прибічниками:

1) балканська, або дунайська	а) Нестор Літописець, С. М. Соловйов, М. Н. Погодін, В. Т. Ключевський
2) дніпро-вісянська	б) Пліній Старший, Б. Рибаків

3) віслянська	в) Л. Нідерле
4) вісло-одерська	г) Ю. Костшевський, Т. Лер-Сплавінський

III. Дайте визначення поняття

Етнос, народ, нація, етногенез.

IV. Знайдіть і виправте в тексті три помилки

Початок дискусії про батьківщину слов'ян поклав ще у XII ст. давньоруський літописець Сильвестр, який у «Руській правді» так відповів на питання «Звідки пішла земля Руська, і хто в ній почав спершу княжити, і як Руська земля постала?»: «По довгих же часах сіли слов'яни по Волзі, де єсть нині Угорська земля і Болгарська. Од тих слов'ян розійшлися вони по землі і прозвалися іменами своїми, [од того] де сіли, на котрому місці».

V. Вставте в текст пропущені слова

З XIV по XVIII ст. на теренах України побутувала староукраїнська мова, яка активно використовувалася як писемна. Поява новоукраїнської мови, яка згодом стала сучасною, датується XIX ст. Її зачинателем вважається письменник І. _____, творчість якого ознаменувала собою початок нової ери української літератури. Із порівняно невеликого за обсягом творчого доробку письменника починається потужний рух національного відродження. Поема «_____», над якою він працював майже три десятиліття, стала епохальним за своєю громадською і художньою значущістю явищем у духовному житті українського народу, визначила змістовий напрям і форму нашому письменництву.

VI. Визначте історичну особу

1. Народився близько 1055 року. Преподобний, київський літописець і письменник-агіограф. З 1073 р. чернець Києво-Печерського монастиря. Автор житій святих князів Бориса і Гліба та Феодосія Печерського. Вважається упорядником (за іншою версією автором) «Повісті минулих літ». Помер у 1113 р. у Києві і похований у Києво-Печерському монастирі.

2. Славіст, діяч чеського і словацького відродження, родом із с. Кобелерова на східній Словаччині. Роки життя 1795–1861. Закінчив Єнський університет (Німеччина) і в дусі німецьких романтиків досліджував етногенез слов'янських народів, мови і фольклор та історію. У своїх працях, серед яких «Слов'янські старожитності» (1837), доводив індоєвропейське походження слов'ян і визнавав окремішність української та російської мов. Мав широкі зв'язки з слов'янськими вченими, у тому числі й українськими: О. Бодяньським, М. Максимовичем, Я. Головацьким, І. Срезневським та ін. Тарас Шевченко присвятив йому поему «Єретик».

VII. Питання та завдання для контролю

1. Дайте визначення поняттю «етнос».
2. У чому полягає різниця між поняттями «народ» і «нація»?
3. Перерахуйте основні теорії походження слов'ян.
4. Що таке «етногенез»?
5. У чому полягає сутність теорії «єдиної колиски»?
6. Що таке «етнонім»?

Тема 3. Культура доби первісного ладу на території України

I. Оберіть одну правильну відповідь

1. У первісній культурі нерозчленованість, злитість мистецтв, міфології, релігії, господарських занять, яка характеризує первинний стан первісної культури:

- а) символізм;
- б) синкретизм;
- в) сентименталізм;
- г) анімізм.

2. Найдавніша з відомих на землі стоянка первісних людей знайдена в:

- а) гроті Кро-Маньйон;
- б) с. Трипілля;
- в) Південному Криму;
- г) Олдувайській ущелині.

3. Перші знахідки останків «людини розумної» знайдені:

- а) у гроті Кро-Маньйон (Франція);
- б) біля Солютре (Франція);
- в) біля Стоунхенджа (Англія);
- г) в Олдувайській ущелині (Танзанія).

4. Універсальна історично перша форма культури:

- а) міф;
- б) молитва;
- в) билина;
- г) літопис.

5. Лук і стріли винайдено в епоху:

- а) неоліту;
- б) бронзи;
- в) палеоліту;
- г) мезоліту.

6. Приручення тварин почалося в:

- а) мезоліті;
- б) палеоліті;
- в) залізному віці;
- г) мідному віці.

7. Парна сім'я виникає в:

- а) неоліті;
- б) енеоліті;
- в) епоху бронзи;
- г) залізному віці.

8. Етап кам'яного віку, який вважається часом революційного переходу від привласнюючого господарства до відтворюючого:

- а) неоліт;
- б) палеоліт;
- в) мезоліт;
- г) енеоліт.

9. Користуватися вогнем люди почали в:

- а) палеоліті;
- б) мезоліті;
- в) неоліті;
- г) енеоліті.

10. Часом виникнення мистецтва вважається:

- а) неоліт;
- б) палеоліт;
- в) мезоліт;
- г) енеоліт.

11. Зображення людей і тварин на камені — це:

- а) менгір;
- б) дольмен;
- в) петрогліф;
- г) гравюра.

12. «Палеолітична Венера» — це:

- а) давньогрецька скульптура жінки з витонченими рисами;
- б) стилізоване скульптурне зображення жінки в культурі першого суспільства;
- в) міфологічна богиня кохання;
- г) стилізоване зображення жінки в культурі Київської Русі.

13. Анімізм — це:

- а) віра в надприродні властивості матеріальних речей;
- б) віра в існування родинного зв'язку між групою людей і певним видом рослин чи тварин;
- в) віра в існування різноманітних душ і духів;
- г) віра у Святого Духа.

14. Віра в надприродну силу матеріальних предметів — це:

- а) магія;
- б) фетишизм;
- в) анімізм;
- г) тотемізм.

15. Скіфський мистецький стиль, який характеризується поєднанням рослинного орнаменту, зоо- й антропоморфних елементів, називається:

- а) інкрустаційний;
- б) звіриний;
- в) коринфський;
- г) доричний.

16. Поховальна споруда, яка складена з великих кам'яних блоків, у кам'яному віці — це:

- а) менгір;
- б) дольмен;
- в) мавзолей;
- г) кромлех.

17. Яку культуру відкрив і дослідив В. Хвойко:

- а) сарматську;
- б) трипільську;
- в) скіфську;
- г) античних колоній.

18. Для якої давньої культури характерно спорудження будинків по колу, а в центрі — стайні для тварин:

- а) трипільської;
- б) скіфської;
- в) античних колоній;
- г) кіммерійської.

19. Золоту пектораль знайдено в кургані Товста Могила на:

- а) Дніпропетровщині;
- б) Київщині;
- в) Одещині;
- г) Чернігівщині.

20. Існування трипільської культури припадає на:

- а) палеоліт;
- б) енеоліт;
- в) мезоліт;
- г) неоліт.

II. Укажіть у завданні три правильні відповіді

Оберіть ознаки, притаманні скіфському суспільству:

- а) ведення осілого способу життя;
- б) поклоніння верховному божеству — Зевсу;
- в) звіриний стиль у мистецтві;
- г) використання короткого меча — акінака;
- д) домінування матриархату;
- е) ведення кочового способу життя.

III. Уберіть зайве

1. Дольмен, менгір, кромлех, архантроп.
2. Анімізм, фетишизм, магія, екуменізм.

IV. Дайте визначення понять

Первісна доба, кам'яна доба, палеоліт, мезоліт, неоліт, енеоліт, бронзова доба, ранньозалізна доба, синкретизм, міф, міфологія, «звіриний стиль», магія, тотемізм, фетишизм, анімізм, менгір, петрогліф, антропогенез, кроманьйонець, «палеолітичні Венери», синкретизм, неолітична революція.

V. Знайдіть і виправте в тексті три помилки

1. Серед пам'яток неолітичної культури найвідомішою є Журавська стоянка поблизу Мелітополя (пагорб у степу з кам'яних брил з понад тисячею зображень тварин і людей). До кінця 90-х років археологами виявлено майже 500 осередків життя доби неоліту. Однією з найдавніших і найяскравіших землеробських культур мезоліту була Трипільська культура (свою назву дістала від с. Трипільля на Київщині, де вперше були відкриті та досліджені її пам'ятки Т. Бурадою наприкінці XIX ст.).

2. Релігія скіфів була монотейстичною за своїм змістом. Згідно з свідченнями Геродота, головною богинею у скіфській міфології була Афіна — богиня домашнього вогнища. До божественного пантеону входили також володар неба Папай (аналог грецького Посейдона), богиня землі Апі (Гера), бог сонця Гойтосір (Аполлон), богиня родючості Аргімаса (Афродита), а також Геракл і Арей. Царські скіфи шанували також Тагімасада, свого небесного заступника та втілення військової сутності.

VI. Вставте у текст пропущені слова

Останній етап розвитку кам'яного віку — _____ — охоплює орієнтовно VI–IV тисячоліття до н. е. Відбулося докорінне перетворення життя людства, пов'язане з переходом від привласнюючих форм господарювання (мисливства, рибальства і збиральництва) до відтворюючих (землеробства і скотарства). Цей процес в науці дістав назву «_____».

VII. Визначте історичну особу

Давньогрецький історик, названий Цицероном «батьком історії». Роки життя між 490 і 480 до н. е. — бл. 425 до н. е. Один

з перших географів і вчених-мандрівників. На підставі побаченого на власні очі і почутих розповідей створив перший загальний опис відомого тоді світу. Автор «Історії» в дев'яти книгах, присвячених опису греко-перських воєн, з викладом історії держави Ахеменідів, Єгипту та ін., з першим систематичним описом життя і побуту скіфів.

VIII. Питання та завдання для контролю

1. У чому полягає значення первісної культури для розвитку культури людства і культури України? Що таке первісний синкретизм?

2. Охарактеризуйте систему релігійних вірувань первісної людини.

3. Наведіть періодизацію первісної доби. Які племена мешкали на території України в ці періоди?

4. Які форми економіки характерні для палеоліту, мезоліту, неоліту, бронзового та залізного віку?

5. Які основні досягнення трипільської культури? Що дає підстави вважати цю спільність «протоцивілізацією»?

6. Охарактеризуйте скіфську культуру. Яким стилем називають їхнє мистецтво дослідники?

Тема 4. Антична культура на теренах Північного Причорномор'я

I. Оберіть одну правильну відповідь

1. Антична культура — це культура:

- а) стародавнього Риму;
- б) стародавньої Греції;
- в) стародавніх Греції та Риму;
- г) стародавніх східних цивілізацій.

2. Поліс — це:

- а) місто-державу;
- б) імперський устрій;
- в) монархічне правління;
- г) право приватної власності на землю.

3. Народне зібрання, а згодом і назва місця проведення зборів і ритуальних свят:

- а) агора;
- б) периптер;
- в) акрополь;
- г) хора.

4. Частина античного міста, де зосереджувалися господарські функції:

- а) хора;
- б) акрополь;
- в) ордер;
- г) темменос.

5. Колони у вигляді чоловічих статуй називаються:

- а) каріатиди;
- б) атланти;
- в) куриси;
- г) кори.

6. Одне з міст античних колоній Північного Причорномор'я, яке було розташоване біля сучасного міста Севастополя:

- а) Ольвія;
- б) Тіра;
- в) Херсонес;
- г) Пантікапей.

7. Який сучасник «Великої грецької колонізації» стверджував, що греки обсіли Чорне море, «неначе жаби ставок»:

- а) Аристотель;
- б) Сократ;
- в) Геродот;
- г) Платон.

8. Відносно певних полісів на теренах Північного Причорномор'я Мілет і Гераклея Понтійська були:

- а) метрополіями;
- б) колоніями;
- в) агорами;
- г) еклесіастеріями.

9. Назва «Ольвія» в перекладі означає:

- а) щаслива;
- б) багата;
- в) перша;
- г) найкраща.

10. Назва античного поліса Тіра походить від:

- а) грецького слова «тираннос», що означає диктатор;
- б) грецької назви скіфів;
- в) грецької назви кіммерійців;
- г) грецької назви р. Дністер.

11. Неповдалік якого сучасного українського міста розташовані залишки Ольвії:

- а) Миколаєва;
- б) Одеси;
- в) Херсона;
- г) Запоріжжя.

12. Керкінітида знаходилася на місці:

- а) Одеси;
- б) Миколаєва;
- в) Євпаторії;
- г) Феодосії.

13. Спортивні школи древньої Греції:

- а) гімнасії;
- б) палестри;
- в) пропілеї;
- г) базиліки.

14. Олімпійські ігри відбувалися на честь бога:

- а) Діоніса;
- б) Аполлона;
- в) Зевса;
- г) Гефеста.

15. Одиночна скульптура оголеного юнака, на вустах якого завжди посмішка, в античній Греції:

- а) дискобол;
- б) курос;

- в) теос;
- г) софіст.

16. Агоністика — це:

- а) калокагатія;
- б) змагальність;
- в) колонізація;
- г) стоїцизм.

17. Політеїзм — це:

- а) віра в одного Бога;
- б) віра в декількох богів;
- в) заперечення існування богів;
- г) віра в надприродні властивості матеріальних речей.

18. Усі ролі в античному театрі виконували:

- а) чоловіки;
- б) жінки;
- в) чоловіки і жінки;
- г) діти.

19. Повноправними громадянами античного міста-поліса, які мали політичні та громадянські права, були:

- а) раби;
- б) жінки;
- в) чужоземці;
- г) вільні чоловіки віком від 25 років.

20. Початок нового року понтійські елліни відзначали:

- а) у середині липня;
- б) у грудні;
- в) на початку січня;
- г) у середині вересня.

21. Відомий лікар і мудрець Токсаріс, який жив в Афінах, та знаменитий мудрець Анахаріс — товариш афінського філософа й реформатора Солона — за своїм походженням були:

- а) скіфами;
- б) греками;
- в) праслов'янами;
- г) римлянами.

22. Пишний архітектурний ордер, капітель колони якого прикрашена листям:

- а) доричний;
- б) іонічний;
- в) коринфський;
- г) тосканський.

II. Укажіть у завданні три правильні відповіді

Визначте грецькі міста-держави Північного Причорномор'я, що знаходилися на території сучасної України:

- а) Ольвія;
- б) Мілет;
- в) Сінопа;
- г) Херсонес;
- д) Пантікапей;
- е) Сіракузи.

III. Установіть відповідність

1. Між архітектурним порядком і його характеристикою:

1) Іонічний	а) найдавніший архітектурний ордер; його колона не має бази і спирається безпосередньо на стилобат (цокольну основу будинку); цей ордер відзначається стриманістю й монументальністю пропорцій, простою капітеллю
2) Доричний	б) вирізняється декоративним багатством, капітель цього ордера схожа на букет стилізованих листків аканта
3) Коринфський	в) його струнка колона стоїть на витонченій основі, з 24 вирізаними вертикальними жолобками (канелюрами) й завершується оригінальною капітеллю з двома великими повернутими донизу завитками (волютами)

IV. Дайте визначення понять

Античний світ, античність, поліс, агоністика, калокагатія, хора, ордерна система, іонічний архітектурний ордер, доричний архітектурний ордер, коринфський архітектурний ордер, агора, акрополь, еклесіастерій, політеїзм.

V. Знайдіть і виправте в тексті три помилки

Античним світом традиційно називають цивілізації Стародавньої Греції (від III тис. до н. е. до I ст. до н. е.) та Стародавнього Єгипту (від VIII ст. до н. е. до V ст. н. е.). Таким чином, епоха античності охоплює період з III тис. до н. е. до середини V ст. н. е., тобто від початку формування давньогрецької цивілізації до кінця існування Східної Римської імперії. Уся антична культура будувалася навколо основної суспільної форми античного світу — акрополя (місто-держава) — самостійної політичної, економічної, торгово-ремісничої, виробничо-культурної одиниці.

VI. Вставте у текст пропущені слова

1. У характері та розташуванні міст у Північному Причорномор'ї простежувалося чимало спільного з містобудуванням _____ світу. Тут проявилися властиві грекам почуття гармонії та краси. В архітектуру міцно ввійшла _____ система, яка впорядковувала поєднання архітектурно-конструктивних деталей. Однак вихідці з Мілета віддавали перевагу іонічному архітектурному ордеру над доричним і коринфським.

2. Родоначальниками грецьких міст-держав у Північному Причорномор'ї були насамперед вихідці з Мілета та Гераклеї Понтійської, хоча певну роль відіграли й переселенці з Ефеса, Колофона, Теоса та інших міст. У другій половині VII ст. до н. е. на острові Березань греки заснували місто _____ — перше еллінське поселення в цьому регіоні. Сучасник «Великої грецької колонізації» — _____ стверджував, що греки обсіли Чорне море, «неначе жаби ставок».

VII. Питання та завдання для контролю

1. Дайте загальну характеристику античної культури.
2. Назвіть найвідоміші грецькі колонії Північного Причорномор'я і сучасні місця їхнього розташування.
3. Які спільні риси простежуються у суспільно-політичному устрої метрополій і полісів Північного Причорномор'я?
4. У яких основних напрямках розвивалася духовна культура колоній?
5. За якими принципами проходило будівництво полісів?
6. Назвіть найвідоміші досягнення мешканців грецьких колоній у галузі мистецтв.
7. Наведіть приклади культурних взаємовпливів античних полісів і місцевого населення.

Тема 5. Початки слов'янського культурогенезу на теренах України

I. Оберіть одну правильну відповідь

1. До праслов'янських археологічних культур бронзової доби на теренах України зараховують:

- а) тшинецько-комарівську та білогрудівську культуру;
- б) лужицьку та висоцьку культуру;
- в) зарубинецьку та пшеворську культуру;
- г) зубрицьку та київську культуру.

2. Існує думка, що племена чорноліської культури були предками тих землеробських племен скіфського часу на території України, котрих Геродот називав:

- а) царськими скіфами;
- б) скіфами-орачами;
- в) скіфами-кочівниками;
- г) сарматами.

3. Найбільш рання згадка етноніма «венеди» міститься у працях:

- а) Публія Корнелія Тацита;
- б) Йордана;
- в) Помпонія Мели;
- г) Клавдія Птолемея.

4. Деякі історики, наприклад М. Грушевський, пов'язують носіїв черняхівської культури з:

- а) черняхівцями;
- б) склавинами;
- в) венетами;
- г) антами.

5. Релігія у слов'ян у дохристиянські часи мала у своїй основі культ:

- а) природи;
- б) князя;
- в) дружини;
- г) тотема.

II. Укажіть у завданні три правильні відповіді

Оберіть характерні ознаки господарювання давніх слов'ян:

- а) високий рівень розвитку ковальства;
- б) створення складних іригаційних систем;
- в) розвиток товарного виноробства;
- г) ведення підсічного землеробства;
- д) розвиток ткацького ремесла;
- е) кочове скотарство.

III. Установіть відповідність

1. Між назвами культур і часом їхнього існування:

1) черняхівська культура	а) XV–XI ст. до н. е.
2) тшинецько-комарівська культура	б) II–V ст. н. е.
3) білогрудівська культура	в) XI–IX ст. до н. е.

IV. Дайте визначення понять

Археологічна культура, «слов'янський Олімп», фібула.

V. Розташуйте у хронологічній послідовності:

- а) черняхівська археологічна культура;
- б) трипільська археологічна культура;
- в) зарубинецька археологічна культура;
- г) катакомбна археологічна культура.

VI. Знайдіть і виправте в тексті три помилки

Для відправлення своїх обрядів слов'яни-язичники будували культові споруди, найбільшими серед яких були святилища. Прикладом може бути святилище VIII–IX ст. на Старокиївській горі у Києві, розкопане у 1908 р. Площадки святилищ оточувалися валом і ровом, у яких горіли ритуальні вогні, а в центрі святилища стояв храм. Найвідомішого ідола, відомого за назвою городницький, знайдено 1998 р. у річці біля с. Городниця Тернопільської області.

VII. Вставте в текст пропущені слова

Уперше слов'янські племена привернули увагу античних авторів під іменем _____. Найбільш рання згадка цього етноніма міститься у листах римського історика Помпонія Мели і датується _____ ст. н. е.

VIII. Питання та завдання для контролю

1. Назвіть праслов'янські археологічні культури на теренах України бронзової доби.
2. Порівняйте поняття «етногенез» і «культурогенез».
3. Охарактеризуйте життя праслов'ян перед- і скіфського часів.
4. Які автори подають перші письмові відомості про слов'ян?
5. Хто такі «венеди»? Яку культуру вони сформували?
6. Простежте зміну археологічних культур слов'ян у I тис. н. е.
7. Охарактеризуйте черняхівську культуру.

Тема 6. Культура Київської Русі та Галицько-Волинської держави

I. Оберіть одну правильну відповідь

1. Як називали слов'ян римські історики Пліній і Тацит:
 - а) русами;
 - б) венедами;
 - в) слов'янами;
 - г) українцями.

2. До прийняття християнства більша частина мешканців Київської Русі сповідувала:
 - а) буддизм;
 - б) язичництво;
 - в) іудаїзм;
 - г) іслам.

3. Хто з правителів Київської Русі намагався створити державний язичницький пантеон?
 - а) Володимир Мономах;
 - б) Володимир Святославович;
 - в) Ярослав Мудрий;
 - г) Святослав Ігоревич.

4. Хрещення Русі було у ... році:
 - а) 911;
 - б) 988;
 - в) 945;
 - г) 1068.

5. Русь прийняла християнство від:

- а) Литви;
- б) Польщі;
- в) Візантії;
- г) Вірменії.

6. На розвиток культури Київської Русі значний вплив мала культура:

- а) Італії;
- б) Візантії;
- в) Китаю;
- г) Польщі.

7. Хрещення Русі для більшої частини населення було:

- а) добровільним;
- б) за домовленістю;
- в) насильницьким;
- г) зі згоди язичницьких жерців.

8. Що в перекладі означає грецьке слово «Біблія»:

- а) святині;
- б) книги;
- в) притчі;
- г) мудрість.

9. Центрами літописання в Київській Русі були:

- а) вотчини знатних бояр;
- б) монастирі;
- в) погости;
- г) князівські хорони.

10. Першу бібліотеку на Русі й архів для збереження важливих документів заснував:

- а) Феодосій Печерський;
- б) Володимир Мономах;
- в) митрополит Іларіон;
- г) Ярослав Мудрий.

11. Найдавніша з перелічених літературна пам'ятка:

- а) «Слово про Закон і Благодать» митрополита Іларіона;
- б) «Слово о полку Ігоревім» невідомого автора;

- в) «Читання про житіє ... Бориса і Гліба» Нестора Літописця;
- г) «Житіє Феодосія Печерського» Нестора Літописця.

12. Різновиди написання літер у Київській Русі:

- а) устав, напівустав, скоропис;
- б) курсив, шрифт, скоропис;
- в) слов'янський, старослов'янський, давньоруський;
- г) глаголиця, курсив, устав.

13. Перший кам'яний храм Київської Русі — це:

- а) собор Святої Софії;
- б) Десятинна церква;
- в) Успенський собор;
- г) Михайлівський Золотоверхий собор.

14. Який святий на Русі вважався покровителем медицини і лікарів:

- а) Миколай;
- б) Пантелеймон;
- в) Михаїл;
- г) Андрій.

15. Відомий лікар XI ст. Печерського монастиря:

- а) Алімпій;
- б) Агапіт;
- в) Феодосій;
- г) Нестор.

16. Алімпій (Аліпій) — це відомий давньоруський:

- а) архітектор;
- б) лікар;
- в) іконописець;
- г) літописець.

17. Назвіть творців слов'янського алфавіту:

- а) Кирило та Мефодій;
- б) Борис і Гліб;
- в) Ігор і Олег;
- г) Святослав і Володимир.

18. Традиційно автором «Повісті минулих літ» вважається:

- а) монах Нестор;

- б) Володимир Мономах;
- в) митрополит Іларіон;
- г) Ярослав Мудрий.

19. Автором «Повчання дітям», у якому намагався створити образ ідеального правителя, був князь:

- а) Ігор;
- б) Святослав;
- в) Ярослав Мудрий;
- г) Володимир Мономах.

20. Митрополит Іларіон традиційно вважається автором:

- а) «Слова про Ігорів похід»;
- б) «Слова про Закон і Благодать»;
- в) «Руської правди»;
- г) Галицько-Волинського літопису.

21. Податок на користь церкви називався:

- а) десятина;
- б) подушна подать;
- в) оброк;
- г) панщина.

22. Визначте, який волинський князь мав при своєму дворі книгописну майстерню:

- а) Василько Романович;
- б) Данило Романович;
- в) Лев Данилович;
- г) Володимир Василькович.

II. Укажіть у завданні три правильні відповіді

Укажіть християнські споруди, збудовані за Ярослава Мудрого:

- а) Михайлівський Золотоверхий собор;
- б) Києво-Печерський монастир;
- в) собор Святої Софії;
- г) церква Святого Пантелеймона;
- д) церква Святої Ірини;
- е) Спасо-Преображенський собор.

III. Установіть відповідність

1. Між пам'яткою літератури та її автором:

1) «Повчання дітям»	а) митрополит Іларіон
2) «Слово про Закон і Благодать»	б) монах Нестор
3) «Повість минулих літ»	в) Володимир Мономах

2. Між датами, давньоруськими творами та їх значенням:

а) 1037–1050 рр.	1) Реймське Євангеліє	А) уперше проголошено Київ столицею та рівноправність Русі з іншими християнськими народами
б) 40-ві роки XI ст.	2) «Слово про Закон і Благодать»	Б) найдавніша книжкова пам'ятка Русі з мініатюрами
в) 1056–1057 рр.	3) Остромирове Євангеліє	В) на ньому королі Франції складали присягу, вступаючи на престол

IV. Дайте визначення понять

Язичництво, кирилиця, билина, апокрифи, літопис, хроніка, агіографія, патерик, мозаїка, фреска, ікона, книжкова мініатюра, ідол.

V. Розташуйте події у хронологічній послідовності

1.

- написання Остромирового Євангелія;
- заснування Києво-Печерського монастиря;
- створення найдавнішого літописного Київського зводу;
- видання Ярославового закону «Покон вірний»;
- написання Іларіоном твору «Слово про Закон і Благодать»;
- спорудження Золотих воріт у Києві.

2.

- «Слово про Ігорів похід»;
- «Повість минулих літ»;
- Ізборник Святослава;
- «Правда Ярославичів»;

- д) «Повчання» Володимира Мономаха;
- е) Києво-Печерський патерик.

VI. Знайдіть і виправте в тексті три помилки

1. Культура Київської Русі — яскраве явище європейської ренесансної культури. Київська Русь залишила помітний слід у світовій історії. Вона проіснувала з IX до середини XV ст. То була одна з найменших монархій того часу.

2. З утвердженням християнства велику роль починає відігравати перекладна література. З Константинополя до Києва стали надходити церковні та світські твори грецькою й іншими мовами. Також поширювалися ораторські твори — твори релігійного змісту, неканонізовані церквою. Згодом на Русі з'явилися оригінальні твори. Мабуть, першим самостійним жанром давньоруської літератури стало літописання. Першим зразком оригінальної філософсько-богословської публіцистики Київської Русі стало «Слово про Закон і Благодать» ченця Нестора, який у 1054 р. став митрополитом.

VII. Вставте у текст пропущені слова

1. У Київській Русі був досить високий рівень _____ знань, якими володіли народні цілителі — волхви, знахарі, віщуни. Відомо, що успішно лікував хворих чернець Печерського монастиря _____, а внучка Володимира Мономаха Ганна склала лікарський порадник «Мазі», у якому розповідається про гігієну тіла, вплив клімату на організм, про сон, лазні, їжу, різні хвороби і лікування ран.

2. На східнослов'янських землях у VI–IX ст. існували різні системи землеробства залежно від природних умов. У лісовій зоні застосовували трудомістку _____ систему. Ліс вирубувався, стовбури дерев підсихали, а тоді все спалювалося. Ґрунт удобрювався попелом і таким чином готувалася посівна площа.

VIII. Визначте історичну особу

Князь волинський, син Василька Романовича, роки життя 1269–1288. Видатний дипломат і діяч культури. При його дворі та за його безпосередньої участі діяв потужний осередок книжності — скрипторій, бібліотека, літературне коло, у якому був упорядкований Південноруський літописний звід (Літопис Русь-

кий) та написана його заключна частина — так званий Галицько-Волинський літопис.

ІХ. Питання та завдання для контролю

1. Яке соціокультурне значення мало хрещення Київської Русі?
2. Назвіть основні пам'ятки писемності та літератури Київської Русі?
3. Якою була матеріальна культура Київської Русі? Назвіть основні її здобутки у галузі мистецтв.
4. Які пам'ятки архітектури збереглися в Україні від часів Київської Русі?
5. Які є відомості про розвиток освіти і науки в Київській Русі?
6. У чому полягає значення культури Галицько-Волинського князівства для подальшого розвитку української культури?

Тема 7. Культурні процеси на українських землях у XIV — першій половині XVII століття. Козаччина як культурне явище

І. Оберіть одну правильну відповідь

1. Полемічна література:
 - а) фіксувала суперечки між православними й уніатами;
 - б) містила розповіді на біблійні сюжети, не визнані церквою;
 - в) відбивала суперечки між князями;
 - г) утверджувала польське панування в Україні.
2. Братства — це:
 - а) національно-релігійні громадські організації в Україні, які створювалися навколо церкви з метою захисту релігійних, політичних, національних і культурних прав українців;
 - б) навчальний заклад;
 - в) адміністративні одиниці, на які ділилася територія Запорозької Січі;
 - г) орган правління Речі Посполитої.
3. Найстаріше з братств:
 - а) Київське Богоявленське братство;
 - б) Львівське Успенське братство;
 - в) Луцьке братство;
 - г) Кирило-Мефодіївське братство.

4. Символ державності України, на якому, як і на Конституції, присягає на вірність Україні Президент:

- а) Остромирове Євангеліє;
- б) Пересопницьке Євангеліє;
- в) Острозька Біблія;
- г) «Повість минулих літ».

5. Винахідник книгодрукування в Європі:

- а) І. Федоров;
- б) Й. Гуттенберг;
- в) Ш. Фіоль;
- г) Ф. Скорина.

6. Важливою подією в середині XV ст. була поява книгодрукування. Перша слов'янська книга, що була видана у Венеції (1483), надрукована:

- а) латиною;
- б) грецькою;
- в) кирилицею;
- г) глаголицею.

7. Перша друкарня в Україні була відкрита Іваном Федоровим у місті:

- а) Києві;
- б) Львові;
- в) Острозі;
- г) у жодному з названих міст.

8. Найвідоміший православний письменник-полеміст, монах, автор «Послань єпископам...»:

- а) Петро Могила;
- б) Іпатій Потій;
- в) Іван Вишенський;
- г) Петро Скарга.

9. Вертеп — це:

- а) братська школа;
- б) лікувальний заклад;
- в) ляльковий театр;
- г) вищий навчальний заклад.

10. Хто відкрив у своєму маєтку перший православний коле-гіум:

- а) П. Могила;
- б) І. Мазепа;
- в) митрополит Іларіон;
- г) К. Острозький.

11. Українець, вихованець Краківського університету, астроном і математик, доктор медицини Болонського університету, у 1481–1482 рр. — ректор цього університету:

- а) Юрій Дрогобич;
- б) Швайпольт Фіоль;
- в) Франциск Скорина;
- г) Інокентій Гізель.

12. Білорус, вихованець Краківського та Падуанського університетів, доктор медицини, у 1517 р. надрукував у Празі Псалтир слов'янською мовою:

- а) Юрій Рогатинець;
- б) Швайпольт Фіоль;
- в) Франциск Скорина;
- г) Інокентій Гізель.

13. У 1576 (78) р. в Острозі було створено Острозький греко-слов'янський колегіум. Першим ректором цього колегіуму був:

- а) Костянтин Острозький;
- б) Герасим Смотрицький;
- в) Петро Могила;
- г) митрополит Іларіон.

14. З останньої чверті XVI ст. з'являється полемічна література, присвячена релігійній дискусії (між католиками та православними). Полеміку розпочав польський єзуїт, письменник:

- а) Іван Вишенський;
- б) Герасим Смотрицький;
- в) Петро Скарга;
- г) Мелетій Смотрицький.

15. Києво-Могилянський колегіум (згодом академія) був заснований:

- а) 1632 р.;
- б) 1576 р.;
- в) 1612 р.;
- г) 1705 р.

16. Існували такі козацькі культури:

- а) шаблі, коня, слова, червоного кольору;
- б) меча, шаблі, жінки, волі;
- в) коня, вола, сили, свободи;
- г) гетьмана, шаблі, коня, мужності.

17. Єдиний у XVII ст. підручник з мови — «Граматика словенскія...», який М. Ломоносов називав «воротами своєї вченості», був написаний:

- а) П. Могилою;
- б) М. Смотрицьким;
- в) К. Острозьким;
- г) І. Федровим.

18. Через велику роль козацтва у соціальному, економічному та політичному житті, судячи за зарубіжними документами XVI–XVIII ст., Україну називали:

- а) «країною козаків»;
- б) «країною січовою»;
- в) «Хмельницькою державою»;
- г) «країною лицарів запорозьких».

19. У XVI ст. особливої популярності набуває новий мистецький жанр:

- а) іконопис;
- б) натюрморт;
- в) портрет;
- г) ню.

20. До найвидатніших пам'яток архітектури XVI ст. належить виконана у ренесансному стилі:

- а) Андріївська церква у Києві;
- б) вежа Корнякта у Львові;
- в) Велика дзвіниця Києво-Печерської лаври;
- г) Десятинна церква у Києві.

II. Укажіть у завданні чотири правильні відповіді

Назвіть авторів полемічної літератури релігійного спрямування:

на:

- а) Герасим Смотрицький;
- б) Мелетій Смотрицький;
- в) Іван Федоров;
- г) Іван Вишенський;
- д) Памво Беринда;
- е) Криштоф Збаразький;
- ж) Йов Борецький.

III. Установіть відповідність

1. Між рухами та їх завданнями:

а) реформаційні рухи	1) намір збільшити кількість прихильників католицизму
	2) поширення освіти, європейської науки
	3) діяльність єзуїтів із реформування церкви
	4) віротерпимість, шляхетська демократія
б) контрреформаційні рухи	5) діяльність православних братств
	6) контроль мирян над духівництвом
	7) поява протестантизму, незалежного від Риму
	8) проведення богослужінь мовою народу

IV. Приберіть зайве

- 1. Братська школа, парафіяльна школа, університет, вертеп.
- 2. Й. Гутенберг, Ф. Скорина, М. Смотрицький, І. Федоров.

V. Дайте визначення понять

Унія, братства, Реформація, Контрреформація, тривіум, квад-ривіум, гуманізм, полемічна література, бурса, вертеп, козацтво.

VI. Знайдіть і виправте в тексті три помилки

1. Архітектура й образотворче мистецтво України XIV — першої половини XVII ст. розвивалися на самобутній давньоруській основі. Живопис, що раніше майже виключно був присвячений світській тематиці, тепер значною мірою набуває релігійного характеру. Художники звертаються до ірреального життя, малюють природу, побутові сцени, воєнні баталії, набув поширення портретний живопис.

2. Важливе значення мали православні слов'яно-руські школи. Серед них одне з перших місць належало Ніжинській школі, відкритій близько 1576 р. зусиллями й на кошти українського князя К. Острозького (1526–1608). Першим ректором цієї школи був відомий письменник Мелетій Смотрицький. Ця школа мала значний вплив і на організацію та постановку навчання в братських школах. Першою такою школою стала заснована у 1632 р. Львівським братством школа у Львові.

VII. Вставте у текст пропущені слова

В Україні книгодрукування розгорнув російський першодрукар _____ . У 1572 р. він перебрався до Львова й у 1573 р. на кошти, зібрані небагатими міщанами, заснував там друкарню. З неї у 1574 р. вийшов _____ — перша друквана книга в Україні, що повторювала московське видання цієї книги. Того ж року було надруковано і другу книгу — першу східнослов'янську «Азбуку».

VIII. Визначте історичну особу

1. Поет і мислитель доби Відродження. Роки життя бл. 1470–1517. Закінчив Грейсвальдський університет у Німеччині та Краківську академію. Тут отримав звання магістра і залишився викладачем. Був також видавцем, виховував відомих слов'янських поетів Яна з Вислиці, Яна Дантишенка, навчав Миколу Коперника. Літературознавці вважають його першим гуманістичним поетом України. У дусі гуманізму й античної спадщини звертав увагу на реальне земне життя, людську особистість. Прибічник природного права.

2. Релігійний і культурний діяч, богослов і мислитель. Роки життя 1596–1647. Народився у Молдавії в родині майбутнього господаря Валахії і Молдавії Симеона. Недовгий час служив у

польському війську, брав участь у Хотинській битві (1621). У 1625 р. прийняв чернецтво. З 1627 р. — архімандрит Києво-Печерської лаври, з 1632 р. — митрополит Київський, Галицький і всієї Русі, екзарх Константинопольського патріарха. Підпорядковує свою діяльність зміцненню православ'я, духовної єдності українського народу через такі інституції, як церква, школи, колегії, друкарні, бібліотеки, мистецькі заклади. У 1632 р. заснував Києво-Могилянську колегію — перший вищий навчальний заклад на землях східних і південних слов'ян, котрий відіграв провідну роль у розвитку освіти, науки і культури впродовж майже двох століть.

IX. Визначте поняття (одним словом)

1. Статус, який надається православним монастирям, лаврам і братствам, а також соборам, що робить їх незалежними від місцевої єпархіальної влади і підпорядкованими безпосередньо патріарху або синоду.

2. Національно-релігійні громадські організації українських і білоруських православних міщан у XVI–XVIII ст. Відіграли значну роль у суспільно-політичному та культурному житті, у боротьбі проти політики національного і релігійного утисків, яку проводили шляхетська Польща та католицька церква в Україні та в Білорусі.

X. Питання та завдання для контролю

1. Які позитивні та негативні наслідки для розвитку української культури мало перебування України в складі Литви та Польщі?

2. Який вплив мала боротьба українського народу проти іноземних поневолювачів на українську культуру XIV–XVI ст.?

3. Яке значення козацтва в утвердженні культурної самобутності українського народу?

4. У чому полягає значущість творчості письменників-полемістів XVI ст.?

5. Як позначилося виникнення друкарства на розвитку культури й освіти в Україні?

6. Назвіть найважливіші осередки освіти в Україні у XIV — першій половині XVII ст.

7. Охарактеризуйте козацьку ментальність.

Тема 8. Українська культура другої половини XVII — кінця XVIII століття. Українське бароко

I. Оберіть одну правильну відповідь

1. Перший в Україні університет відкрито:

- а) у Львові в 1548 р.;
- б) у Харкові в 1689 р.;
- в) у Києві в 1584 р.;
- г) у Львові в 1661 р.

2. Києво-Могилянський колегіум у 1632 р. створено:

- а) Київським митрополитом;
- б) гетьманом України;
- в) російським царем;
- г) багатим князем.

3. Цар Петро I підтвердив Києво-Могилянському колегіуму статус академії у:

- а) 1632 р.;
- б) 1701 р.;
- в) 1709 р.;
- г) 1725 р.

4. Один з найвидатніших вихованців Києво-Могилянської академії, а згодом і її ректор, проповідник та державний діяч, письменник, філософ, сподвижник Петра I:

- а) Ф. Прокопович;
- б) Г. Сковорода;
- в) М. Ломоносов;
- г) О. Безбородько.

5. Стиль бароко зародився в:

- а) Англії;
- б) Іспанії;
- в) Франції;
- г) Італії.

6. Для якого стилю характерна патетика, театральність, динамічність, протиставлення фантазії та реальності, використання антитез, метафор, гіпербол, екзотики, дивного й надзвичайного, зовнішній блиск, парадність, декоративність?

- а) Відродження;
- б) бароко;
- в) класицизм;
- г) романтизм.

7. Видатний український композитор XVIII ст., який отримав титул академіка Болонської філармонійної академії та ім'я якого у 2005 р. вписане золотими літерами на меморіальній дошці на будівлі цього закладу поруч з іменем Моцарта:

- а) Д. Бортнянський;
- б) А. Ведель;
- в) М. Березовський;
- г) С. Гулак-Артемівський.

8. Видатний архітектор, за проектами якого створені Андріївська церква та Маріїнський палац у Києві:

- а) А. Рубльов;
- б) Й. Шедель;
- в) Б. Растреллі;
- г) А. Меленський.

9. У якому рядку названо архітекторів, які працювали у стилі бароко:

- а) Б. Растреллі, Й. Шедель, С. Ковнір;
- б) І. Григорович-Барський, Б. Растреллі, М. Березовський;
- в) Й. Шедель, І. Старов, А. Лосенко;
- г) Б. Меретин, Д. Левицький, А. Ведель.

10. Самобутній український мислитель, поет, просвітитель XVIII ст.:

- а) І. Франко;
- б) Т. Шевченко;
- в) М. Коцюбинський;
- г) Г. Сковорода.

11. Музичною столицею Лівобережної України у XVIII ст. був:

- а) Чернігів;
- б) Київ;
- в) Глухів;
- г) Переяслав-Хмельницький.

12. Укажіть композиторів XVII–XVIII ст.:

- а) В. Боровиковський, І. Старов, С. Ковнір;
- б) М. Березовський, Д. Левицький, Б. Меретин;
- в) М. Березовський, Д. Бортнянський, А. Ведель;
- г) А. Ведель, А. Лосенко, Д. Бортнянський.

13. Представниками якого стилю були художники А. Лосенко і В. Боровиковський:

- а) класицизму;
- б) бароко;
- в) рококо;
- г) реалізму.

14. Видатний архітектор XVIII ст., який керував будівництвом Великої дзвіниці Києво-Печерської лаври та добудував верхні поверхи Софіївської дзвіниці:

- а) А. Рубльов;
- б) Й. Шедель;
- в) Б. Растреллі;
- г) А. Меленський.

15. Літопис Самовидця дістав таку назву від:

- а) П. Куліша;
- б) Г. Грабянки;
- в) Т. Шевченка;
- г) С. Величка.

16. Видатний український іконописець кінця XVII — початку XVIII ст., автор Жовківського іконостасу:

- а) Іван Руткович;
- б) Алімпій Печерський;
- в) Андрій Рубльов;
- г) Святослав Гординський.

17. Хто з нижчезазначених майстрів не був представником Жовківської малярської школи:

- а) І. Руткович;
- б) Й. Кондзелевич;
- в) Г. Левицький;
- г) Ю. Шиманович.

18. Ктиторами називали:

- а) викладачів Києво-Могилянської академії;
- б) фундаторів, жертводавців і опікунів тієї чи іншої церкви;
- в) іноземних учнів семінарій;
- г) друкарні на західно-українських землях.

19. У XVIII ст. однією з важливих подій в історії книгодрукування на українських землях стало запровадження нового шрифту, який використовувався для світських видань. Він називається:

- а) кирилиця;
- б) курсив;
- в) гражданка;
- г) медієвальний.

20. Автором першого вітчизняного підручника з ботаніки, опублікованого у 1795 р. у Петербурзі, є:

- а) Н. Максимович;
- б) Д. Самойлович;
- в) Н. Амбодик-Максимович;
- г) І. Сеченов.

II. Укажіть у завданні чотири правильні відповіді

Визначте, у чому полягав внесок Києво-Могилянської академії в розвиток української культури другої половини XVIII ст.:

- а) було сформовано провідний центр філософсько-богословської думки Російської імперії;
- б) була центром літописання України;
- в) на її базі було сформовано Київський університет;
- г) випускники та викладачі створили потужну поетичну школу;
- д) забезпечила кадрами освітні заклади України і Росії;
- е) налагодила друкування українськомовних підручників і книжок;
- ж) поширювала серед своїх вихованців західні зразки освіти та культури;
- з) в академії вперше почала вивчатись українська мова.

III. Приберіть зайве

Ікона, бурса, парсуна, ктиторський портрет.

IV. Установіть відповідність

1. Між історичними особами та галузями, у які вони зробили внесок:

а) Г. Сковорода	1) географія, етнографія, медицина
б) М. Березовський	2) філософія, література
в) І. Григорович-Барський	3) музика
г) О. Шафонський	4) архітектура

2. Між прізвищами діячів культури, визначними пам'ятками і місцем їх розташування:

а) Б. Меретин	1) Успенський собор	А) Львів
б) Б. Растреллі	2) собор Св. Юра	Б) Почаїв
в) Г. Гофман	3) Андріївська церква	В) Київ

V. Дайте визначення понять

«Козацькі літописи», інтермедія, бароко, класицизм, рококо, ктиторський портрет, парсуна.

VI. Знайдіть і виправте в тексті три помилки

1. В архітектурі XVI–XVIII ст. спостерігається співіснування та переплетіння різних стилів із виразним домінуванням стилю модерн. В Україні архітектура набуває своєрідних мистецьких форм і національного колориту, тому дістає назву «українського», або «козацького», модерну. Однією з перших споруд у цьому стилі була Миколаївська церква на головному міському майдані в Одесі (1668–1669).

2. Одним із найяскравіших зразків громадянської лірики є анонімна «Дума» («Всі покою широ прагнуть...»), авторство якої історики найчастіше приписують гетьманові Кирилу Розумовському. Великий крок уперед у розвитку української драми зробив Лазар Баранович (1681–1736). У 1705 р. він написав свою знамениту історичну трагікомедію «Владимір», до якої першим узяв тему з української історії. П'єса містила яскраво виражені ознаки патріотизму. У літературний розвиток вплелися сатиричні вірші на тогочасну «злобу дня» — про скасування козацького ладу, закріпачення селян або заходи «посполитих» щодо здо-

буття дворянства. Найталановитішим протестним твором була «Ода на рабство» (1783) українського патріота грецького походження Григорія Кониського.

VII. Вставте у текст пропущені слова

1. «Найкращі здобутки українських митців другої половини XVII — першої половини XVIII ст. (архітектура козацького _____, зображення козака _____ та ікони народних майстрів, сповнені любові до рідної землі та її минулого, козацькі літописи) становлять нині нашу національну гордість...»

2. Визначними історичними творами, які вперше з'явилися наприкінці XVII ст., були так звані «козацькі літописи». Літописом _____ назвав цей твір у XIX ст. П. _____, бо неназваний автор (вважається, що ним був представник козацької старшини Роман Ракушка) став очевидцем подій, які описав живо, ясно й об'єктивно. Він охоплює події від початку Визвольної війни і до 1702 р.

VIII. Визначте історичну особу

Український просвітитель-гуманіст, філософ, поет, педагог. Роки життя 1722–1794. Народився на Полтавщині в козацько-селянській родині. Навчався у Києво-Могилянській академії. У 1741–1744 рр. служив співаком придворної капели у Петербурзі, а потім у складі посольської місії (1745–1750) перебував в Угорщині, мандрував Європою. Викладав у Переяславському та Харківському колегіумах. Повністю порвав з викладанням і обрав життя мандрівного філософа-проповідника. Помер у с. Іванівка (тепер Харківської області). Перед смертю попросив, щоб на його могилі не ставили хреста, а написали: «Світ ловив мене, та не спіймав».

IX. Питання та завдання для контролю

1. Охарактеризуйте особливості розвитку української культури другої половини XVII–XVIII ст.

2. Хто був першим книгодрукарем в Україні? Назвіть перші друкарні та видані книги. Яка роль книгодрукування у культурному розвитку суспільства?

3. Які основні жанри української літератури XVII–XVIII ст.? У чому полягає значення «козацьких літописів»?

4. У чому виявилася гуманістична спрямованість творчості Г. Сковороди?

5. Яка роль Києво-Могилянської академії в розвитку культури України?

6. Назвіть найвизначніші пам'ятки українського бароко в архітектурі.

7. Які особливості притаманні музичній творчості композиторів М. Березовського, Д. Бортнянського, А. Веделя?

8. Назвіть спільне й особливе українського бароко порівняно з надбаннями світового мистецтва.

Тема 9. Українське національно-культурне відродження (кінець XVIII — початок XX століття)

I. Оберіть одну правильну відповідь

1. Коли й де вийшов перший твір, написаний народною українською мовою:

а) у 1798 р. в Петербурзі;

б) у 1802 р. в Києві;

в) у 1810 р. в Харкові;

г) у 1814 р. у Львові.

2. Український громадський діяч першої половини XIX ст., економіст, просвітник, засновник Харківського університету (1805):

а) М. Максимович;

б) В. Каразін;

в) П. Гулак-Артемівський;

г) М. Грушевський.

3. Ректором якого університету був П. Гулак-Артемівський, український поет:

а) Київського;

б) Єлисаветградського;

в) Харківського;

г) Катеринославського.

4. У 1809 р. в Одесі споруджено оперний театр за проектом:

а) Тома де Томона;

- б) А. Меленського;
- в) В. Беретті;
- г) В. Васильєва.

5. Хто був першим ректором Київського університету, відкритого в 1834 р.?

- а) М. Максимович;
- б) П. Гулак-Артемівський;
- в) М. Бекетов;
- г) М. Костомаров.

6. У якому році відкрито Імператорський Новоросійський університет?

- а) 1809 р.;
- б) 1846 р.;
- в) 1878 р.;
- г) 1865 р.

7. Що видав князь М. Церетелі в 1819 р. у Петербурзі?

- а) першу збірку українських народних пісень;
- б) перший підручник з історії України;
- в) граматику малоросійської мови;
- г) українсько-грузинський словник.

8. Хто автор «Истории Малой России», що вийшла в 1822 р.?

- а) М. Максимович;
- б) І. Срезневський;
- в) М. Костомаров;
- г) Д. Бантиш-Каменський.

9. Хто видав першу граматику української мови в Петербурзі у 1818 р.?

- а) М. Костомаров;
- б) О. Павловський;
- в) М. Грушевський;
- г) М. Максимович.

10. Представник класицизму у російській скульптурі, автор пам'ятника дюку де Рішельє в Одесі:

- а) Б. Едвардс;
- б) І. Мартос;

- в) М. Микешин;
- г) Л. Позен.

11. Який історик досліджував добу козацтва і є автором «Історії запорізьких козаків»?

- а) Д. Яворницький;
- б) М. Грушевський;
- в) В. Антонович;
- г) Д. Бантиш-Каменський.

12. Кого вважають зачинателем нової української літератури?

- а) Т. Шевченка;
- б) Г. Сковороду;
- в) І. Котляревського;
- г) П. Куліша.

13. Автор сентиментальних повістей:

- а) І. Нечуй-Левицький;
- б) І. Котляревський;
- в) Г. Квітка-Основ'яненко;
- г) Панас Мирний.

14. Першу українську оперу «Запорожець за Дунаєм» написав:

- а) С. Гулак-Артемівський;
- б) М. Лисенко;
- в) О. Верстовський;
- г) О. Вересай.

15. Чий портрет намалював К. Брюллов, продав і допоміг викупити Т. Шевченка з кріпацтва?

- а) М. Ломоносова;
- б) В. Жуковського;
- в) І. Котляревського;
- г) М. Шашкевича.

16. У якому році побачило світ перше видання «Кобзаря»?

- а) 1840;
- б) 1860;
- в) 1861;
- г) 1845.

17. Актор, кріпак, друг Т. Шевченка, якому присвячено поему «Неофіти»:

- а) П. Саксаганський;
- б) М. Тобілевич;
- в) М. Щепкін;
- г) А. Олдрідж.

18. Хто з названих діячів не був учасником Кирило-Мефодіївського братства?

- а) Т. Шевченко;
- б) І. Нечуй-Левицький;
- в) М. Костомаров;
- г) П. Куліш.

19. М. Шашкевич, І. Вагилевич, Я. Головацький були членами організації:

- а) «Руська трійця»;
- б) Товариство українських поступовців;
- в) Кирило-Мефодіївське братство;
- г) «Громада».

20. Імператорський Новоросійський університет було відкрито:

- а) у Миколаєві;
- б) у Херсоні;
- в) у Катеринославі;
- г) в Одесі.

21. Автор першого історичного роману в українській літературі:

- а) Т. Шевченко;
- б) П. Куліш;
- в) Г. Квітка-Основ'яненко;
- г) Марко Вовчок.

22. Який український письменник закінчив Петербурзьку медико-хірургічну академію й працював лікарем у Криму?

- а) П. Гулак-Артемівський;
- б) Є. Гребінка;
- в) Л. Глібов;
- г) С. Руданський.

23. Хто з названих письменників своєю творчістю утвердив жанр співомовок?

- а) П. Гулак-Артемівський;
- б) Є. Гребінка;
- в) Л. Глібов;
- г) С. Руданський.

24. Де у 1886 р. І. Мечников і М. Гамалія заснували першу вітчизняну бактеріологічну станцію?

- а) у Києві;
- б) у Харкові;
- в) в Одесі;
- г) у Львові.

25. Хто з названих письменників писав поезію, прозу, драми?

- а) І. Франко;
- б) М. Коцюбинський;
- в) Марко Вовчок;
- г) Панас Мирний.

26. В імпресіоністичному стилі писав:

- а) Панас Мирний;
- б) В. Стефаник;
- в) Леся Українка;
- г) М. Коцюбинський.

27. Твори В. Стефаника належать до:

- а) експресіонізму;
- б) імпресіонізму;
- в) неоромантизму;
- г) реалізму.

28. Хто писав неоромантичні твори?

- а) І. Франко;
- б) Леся Українка;
- в) В. Стефаник;
- г) М. Коцюбинський.

29. Хто у 1860 р. отримав почесне звання академіка гравюри Петербурзької академії мистецтв?

- а) В. Штернберг;

- б) І. Сошенко;
- в) А. Куїнджі;
- г) Т. Шевченко.

30. Ініціатором створення й ідейним керівником товариства передвижників був:

- а) К. Трутовський;
- б) О. Литовченко;
- в) І. Крамської;
- г) М. Ярошенко.

31. Автор картини «Запорожці пишуть листа турецькому султану»:

- а) І. Рєпін;
- б) А. Куїнджі;
- в) М. Пимоненко;
- г) І. Айвазовський.

32. Видатний художник-мариніст, що жив у Криму:

- а) А. Куїнджі;
- б) С. Васильківський;
- в) І. Рєпін;
- г) І. Айвазовський.

33. Який стиль панував в архітектурі початку ХІХ ст.:

- а) ренесанс;
- б) бароко;
- в) еkleктика;
- г) класицизм.

34. Панівний напрям в архітектурі другої половини ХІХ ст.:

- а) романтизм;
- б) реалізм;
- в) модернізм;
- г) еkleктика.

35. Автор слів гімну «Ще не вмерла Україна»:

- а) П. Куліш;
- б) П. Чубинський;
- в) М. Вербицький;
- г) М. Старицький.

36. Автор музики гімну «Ще не вмерла Україна»:

- а) П. Чубинський;
- б) М. Вербицький;
- в) П. Ніщинський;
- г) М. Лисенко.

37. Валуєвський циркуляр й Емський указ, що забороняли друкування книг українською мовою, вийшли:

- а) 1861 р. і 1892 р.;
- б) 1847 р. і 1861 р.;
- в) 1814 р. і 1840 р.;
- г) 1863 р. і 1876 р.

38. Який український учений раніше Рентгена відкрив ефект променів:

- а) І. Мечников;
- б) І. Пулюй;
- в) М. Умов;
- г) М. Гамалія.

39. Основний стиль робіт передвижників:

- а) реалізм;
- б) романтизм;
- в) імпресіонізм;
- г) бароко.

40. Прізвище механіка Одеського університету, який створив кінетоскоп і здійснив у 1894 р. перший кіносеанс на IX з'їзді російських природодослідників і лікарів у Москві:

- а) Тимченко;
- б) Вороніхін;
- в) Петров;
- г) Захаров.

41. Видатний художник-портретист XIX ст., який, будучи вже відомим майстром, залишався кріпаком:

- а) В. Тропінін;
- б) М. Ге;
- в) М. Ярошенко;
- г) І. Рєпін.

42. Всесвітньо відома Соломія Крушельницька була:

- а) письменницею;
- б) балериною;
- в) співачкою;
- г) художницею.

43. Наприкінці ХІХ ст. популярною в Україні та Росії стає Єлісаветградська театральна трупа, на чолі якої стояли Марко Кропивницький, Михайло Старицький і Іван Тобілевич. Цю трупу називали:

- а) театр Тобілевичів;
- б) театр корифеїв;
- в) обидві попередні відповіді вірні;
- г) серед названих вірної відповіді немає.

44. Що таке «еклектика»?

- а) змішування стилів;
- б) поетизація;
- в) відображення;
- г) розподіл.

II. Укажіть у завданні чотири правильні відповіді

Виділіть основні ідеї та напрями діяльності «Руської трійці»:

- а) популяризація української мови;
- б) підняття авторитету української культури;
- в) організація збройного повстання проти влади Австрії;
- г) поетизація та героїзація українського минулого;
- д) поширення ідеї вищості української культури порівняно з іншими;
- е) поширення ідеї єдності українського народу Західної України та Наддніпрянщини;
- ж) боротьба за створення української держави;
- з) агітація за приєднання Західної України до Російської імперії.

III. Установіть відповідність

1. Між автором і художніми творами:

1) В. Тропінін	а) «Чорний квадрат»
2) Т. Шевченко	б) «Запорожці пишуть листа турецькому султану»
3) І. Рєпін	в) «Дівчина з Поділля», «Українець», «Портрет подільського селянина»
4) К. Малевич	г) «Катерина»; «Селянська родина»; серія офортів «Мальовнича Україна»
5) О. Мурашко	д) «Портрет дівчини в червоному капелюсі»

2. Між архітектором і спорудою:

1) Ф. Боффо	а) архітектурний ансамбль медичного факультету Новоросійського університету
2) Н. Толвінський	б) Воронцовський палац; палац графині Потоцької (нині Одеський художній музей)
3) Тома де Томон	в) «Будинок з химерами» у Києві
4) В. Городецький	г) Театр опери і балету в Одесі

IV. Дайте визначення понять

Просвітництво, фольклор, супрематизм, модерн, еkleктика, класицизм.

V. Знайдіть і виправте в тексті три помилки

1. Головна тенденція образотворчого мистецтва першої половини ХІХ ст. — рух до модернізму — з найбільшою силою прозвучала у творчості членів «Товариства пересувних художніх виставок». Найзнаменитіший живописний портрет Т. Шевченка написаний ініціатором створення та ідейним керівником товариства передвижників А. Куїнджі.

2. Успіхи біологічної науки в Україні були пов'язані з іменем відомого біолога, одного із засновників імунології та мікробіології М. Бекетова. Його науково-організаційна діяльність пов'язана з Новоросійським університетом. В Одесі у 1906 р. він створив першу в Україні та Росії бактеріологічну станцію. Був принциповим прибічником дарвінізму, відкрив явище фагоцитозу

(1882), обґрунтував фагоцитарну теорію імунітету. У 1908 р. став лауреатом Пулітцерівської премії.

VI. Вставте у текст пропущені слова

Першим серед українських письменників-модерністів можна назвати_____. Імпресіоністський характер мають твори письменника «Сміх», “Intermezzo”, «Коні не винні», «Хвала життю». Імпресіонізм виявлявся у поєднанні краси людини і природи, про що свідчить його поетична повість «_____» (1911), написана на унікальному етнографічно-фольклорному матеріалі Гуцульщини. За її сюжетом режисер _____ створив однойменний фільм.

VII. Визначте історичну особу

1. Український учений-енциклопедист, історик, філолог, етнограф, ботанік, поет. Роки життя 1804–1873. Походить зі старшинського козацького роду на Полтавщині. Перший ректор Київського університету ім. Т. Г. Шевченка.

2. Українська письменниця. Справжнє ім'я — Марія Олександрівна Вілінська. Роки життя 1833–1907. Була знайома з Т. Шевченком, П. Кулішем, М. Костомаровим, І. Тургенєвим, Жулем Верном. Її твори мали антикріпосницьке спрямування. Також описувала історичне минуле України.

VIII. Питання та завдання для контролю

1. Які особливості суспільно-політичного розвитку України в XIX ст.?

2. У чому полягає значення творчості Т. Шевченка?

3. Ким і коли була створена перша українська опера?

4. Охарактеризуйте значення діяльності та творчості М. Лисенка.

5. Назвіть приклади розвитку образотворчого мистецтва в Україні.

6. Які особливості характерні для розвитку класичної української літератури (І. Котляревський, П. Гулак-Артемівський, Г. Квітка-Основ'яненко, Є. Гребінка)?

7. Як відобразились ідейні та моральні принципи народної культури у творчості І. Франка, Лесі Українки, М. Коцюбинського, В. Стефаника, О. Кобилянської?

8. Як вплинули наукові праці М. Драгоманова, В. Антоновича, М. Грушевського, О. Потебні, В. Винниченка на розвиток етнографії, мовознавства, вивчення історії України?

Тема 10. Культура України ХХ — початку ХХІ століття

І. Оберіть одну правильну відповідь

1. Провідні художні течії першої половини ХХ ст.:

- а) бароко, класицизм, романтизм;
- б) абстракціонізм, імпресіонізм, рококо;
- в) футуризм, експресіонізм, абстракціонізм;
- г) класицизм, футуризм, реалізм, соц-арт.

2. Назва якого напрямку мистецтва походить від лат. «майбутнє»:

- а) абсурдизм;
- б) дадаїзм;
- в) футуризм;
- г) імпресіонізм.

3. У мистецтві якого напрямку світ зображувався у вигляді геометричних фігур:

- а) імпресіонізм;
- б) експресіонізм;
- в) урбанізм;
- г) кубізм.

4. Цьому напрямку мистецтва є притаманним принцип всеохоплюючої суб'єктивної інтерпретації світу, а через це підвищена емоційність, гротескність і трагізм:

- а) кубізм;
- б) експресіонізм;
- в) реалізм;
- г) поп-арт.

5. Основний напрям сучасної філософії, культури та науки, що сформувався у другій половині ХХ ст.:

- а) конструктивізм;
- б) неоромантизм;

- в) постмодернізм;
- г) модернізм.

6. Один із напрямів сучасного мистецтва, в основі якого — виконання митцем якоїсь незапланованої дії, або сценарій якої намічений тільки приблизно, перед публікою та з її залученням:

- а) хепенінг;
- б) перформанс;
- в) інсталяція;
- г) спектакль.

7. Один із представників авангардного живопису, засновник супрематизму:

- а) Кандинський;
- б) Малевич;
- в) Шевченко;
- г) Богомазов.

8. Урочисте відкриття Української академії наук відбулося 24 листопада 1918 р. На посаду першого президента Української академії наук наказом гетьмана П. Скоропадського було призначено:

- а) М. Грушевського;
- б) А. Кримського;
- в) В. Вернадського;
- г) С. Єфремова.

9. Назва, яку отримала радянська політика коренізації в Україні:

- а) формалізм;
- б) радянізація;
- в) відродження;
- г) українізація.

10. Хто з названих письменників не брав участь у дисидентському русі:

- а) В. Стус;
- б) В. Симоненко;
- в) І. Світличний;
- г) П. Тичина.

11. Офтальмологічна школа заснована В. Філатовим в:

- а) Одесі;
- б) Києві;
- в) Берліні;
- г) Полтаві.

12. До групи неокласиків не входили:

- а) М. Зеров, П. Філіпович;
- б) М. Рильський, Ю. Клен;
- в) М. Хвильовий, В. Сосюра;
- г) М. Драй-Хмара, О. Бургардт.

13. Режисер фільму «Земля», який набув визнання як в СРСР, так і за його межами:

- а) О. Довженко;
- б) І. Кавалерідзе;
- в) В. Гардін;
- г) Г. Стабов.

14. Фільм «Тіні забутих предків», який отримав 2-гу премію на VII Міжнародному кінофестивалі в Аргентині, був створений режисером:

- а) С. Параджановим;
- б) Е. Рязановим;
- в) О. Довженком;
- г) М. Коцюбинським.

15. Одна з найяскравіших представниць українського примітивізму другої половини ХХ ст.:

- а) М. Приймаченко;
- б) Т. Яблонська;
- в) З. Серебрякова;
- г) Б. Морізо.

16. Автор слів і музики до пісні «Червона рута»:

- а) Г. Верьовка;
- б) О. Білаш;
- в) Г. Татарченко;
- г) В. Івасюк.

17. Український композитор, диригент і педагог ХХ ст., основоположник модерного напрямку в українській музиці:

- а) Д. Бортнянський;
- б) Б. Лятошинський;
- в) М. Березовський;
- г) Д. Гнатюк.

18. Засновником конструктивізму в мистецтві початку ХХ ст. був видатний український художник-конструктор і графік:

- а) К. Малевич;
- б) Г. Нарбут;
- в) В. Татлін;
- г) І. Марчук.

19. Майстриня українського народного декоративного живопису, ім'я якої сьогодні носить премія за визначні твори традиційного народного мистецтва. Авторка робіт «Квіти над тином», «Декоративні квіти»:

- а) О. Мась;
- б) Т. Яблонська;
- в) З. Серебрякова;
- г) К. Білокур.

20. Видатний український актор театру і кіно, повний кавалер орденів України «За заслуги», лауреат багатьох премій, серед яких «Ніка», «Тріумф», «Золотий орел»:

- а) Б. Ступка;
- б) В. Басов;
- в) О. Гончар;
- г) В. Зеленський.

II. Установіть відповідність

1. Між прізвищами історичних осіб, галузями їх діяльності та характеристикою творчості або творами:

а) С. Єфремов	1) поезія	А) організатор театру «Березіль» у Харкові
б) О. Довженко	2) кіно-мистецтво	Б) диригент Київської консерваторії, організатор і керівник Українського державного народного хору

в) Г. Верьовка	3) театр	В) збірки «Поезії», «Червона зима», «Залізниця», «Сніги», «Сьогодні», «Червоні троянди»
г) І. Їжакевич	4) музика	Г) «Заколот селян», «Тарас Шевченко — пастух», ілюстрації до «Кобзаря» Т. Шевченка, «Енеїди» І. Котляревського
д) В. Сосюра	5) історія, літературознавство	Д) «Історія українського письменства», «Іван Франко», «Михайло Коцюбинський», «Панас Мирний»
е) Л. Курбас	6) образотворче мистецтво	Е) «Звенигора», «Арсенал», «Земля»

2. Між прізвищами історичних осіб, галузями їх діяльності та характеристикою творчості або творами:

а) М. Грушевський	1) драматургія	А) перший президент Української академії наук, праці — «Нариси геохімії», йому належать вчення про біосферу, ноосферу, дослідження радіоактивності
б) В. Вернадський	2) філософія, природознавство	Б) «Історія України-Русі», часописи «Україна», «За сто літ», організатор науково-дослідних кафедр історії України у багатьох вузах
в) Б. Лятошинський	3) історія	В) збірки «Сонячні кларнети», «Плуг», «Замість сонетів і октав», «В космічному оркестрі», «Вітер з України»
г) М. Куліш	4) образотворче мистецтво	Г) «97», «Народний Малахій», «Мина Мазайло», «Отак загинув Гуска», «Комуна в степах», «Зона», «Прощай, село»

д) Ф. Кричевський	5) поезія	Д) «Золотий обруч», «Захар Беркут», обробки українських народних пісень і романсів
е) П. Тичина	6) музика	Е) «Життя», «Переможці Врангеля», пейзажі

3. Між історичними особами, сферами їх діяльності та творчими здобутками чи професійними досягненнями:

а) П. Загребельний	1) медицина	А) «Тіні забутих предків»
б) В. Івасюк	2) музика	Б) лікування хвороб серця
в) Б. Патон	3) фізика	В) «Червона рута», «Водограй»
г) В. Стус	4) поезія	Г) нові методи електрозварювання, керівництво АН УСРР
д) С. Параджанов	5) кіномистецтво	Д) «Євпраксія», «Роксолана», «Диво», «Я, Богдан», «Первоміст»
е) М. Амосов	6) проза	Е) «Зимові дерева», «Свіча в свічаді», «Палімпсести»

4. Між історичними особами, сферами їх діяльності, її характеристикою або творчими здобутками:

а) І. Дзюба	1) проза	А) «Маруся Чурай»
б) О. Гончар	2) релігія	Б) керував Українською греко-католицькою церквою у підпіллі
в) Л. Биков	3) поезія	В) співавтор «Української радянської енциклопедії»
г) М. Бажан	4) редагування, філологічні науки	Г) «Прапороносці», «Тронка», «Собор»
д) Л. Костенко	5) кіномистецтво	Д) «В бій ідуть одні старики», «Ати-бати йшли солдати»
е) Й. Сліпий	6) літературна критика	Е) «Інтернаціоналізм чи русифікація»

III. Приберіть зайве

1. Андеграунд, концептуальне мистецтво, відео-арт, класицизм.
2. Детектив, трилер, екшн, епіграма.

IV. Дайте визначення поняття

Українізація, «розстріляне Відродження», незалежність, масова культура, андеграунд, кітч, субкультура.

V. Знайдіть і виправте в тексті три помилки

Особливого розвитку в 60–80-х роках досяг український кінематограф. Його вершини — фільми С. Параджанова «В бій ідуть одні старики», Л. Осики «Захар Беркут», Ю. Ільєнка «Білий птах з чорною ознакою», Л. Бикова «Тіні забутих предків», І. Миколайчука «Вавилон ХХ». У той же час на екран допускалися неприйнятні для режиму фільми.

VI. Вставте у текст пропущені слова

1. Небувалою популярністю у 20-ті роки ХХ ст. набуває театральне мистецтво. Справжньою творчою лабораторією став театр Леся Курбаса «_____». Режисер виводив український театр на шлях європейських пошуків нових засобів виразності. Не випадково макети цього театрального об'єднання отримали золоту медаль на Всесвітній театральной виставці у Парижі в 1925 р. Тут були вперше поставлені п'єси видатного драматурга _____ «Народний Малахій», «Мина Мазайло».

2. Радянська влада в галузі ідеології, культури проводила політику _____, яка в Україні дістала назву _____ і передбачала підготовку, виховання і висунення кадрів корінної національності, організацію шкіл усіх рівнів, установ культури, видавництво газет, журналів і книг українською мовою, а також створення необхідних умов для всебічного культурного і духовного розвитку національних меншин.

VII. Визначте історичну особу

Український історик, письменник і перекладач кримськотатарського походження, один з організаторів Української академії наук України (1918). Роки життя 1871–1942. Літературний псевдонім А. Хванько. У 1930-ті роки був практично усунений від науково-викладацької роботи в академічних установах Украї-

ни. У 1941 р. був заарештований, звинувачений в антирадянській націоналістичній діяльності й ув'язнений в одній із тюрем у Кустанай (тепер Казахстан). 25 січня 1942 р. вчений помер у лазареті Кустанайської загальної тюрми № 7. Реабілітований у 1957 р. Автор численних праць з історії та культури арабських країн, Ірану, Туреччини та ін., семітології, історії, ісламу, серед яких «Історія мусульманства», «Історія Туреччини та її письменства». Велику увагу приділяв дослідженню історії української мови і літератури, фольклору, етнографії.

VIII. Питання та завдання для контролю

1. Як вплинули політичні зміни в Україні на українське національно-культурне відродження?
2. Коли і ким була заснована Всеукраїнська академія наук? Хто був її першим президентом?
3. У чому суть політики радянської українізації?
4. Що означає термін «розстріляне Відродження» для української літератури та мистецтва?
5. Якими були досягнення освіти та науки в Україні у ХХ ст.?
6. Які причини нової хвилі репресій проти української інтелігенції після війни?
7. Яке значення мала хрущовська «відлига» для української культури?
8. Охарактеризуйте українську культуру 60–70-х років ХХ ст.
9. За якими напрямками розвивалася культура України 90-х років ХХ ст.?
10. Які труднощі переживає українська культура на сучасному етапі?

Тема 11. Культура української діаспори

I. Оберіть одну правильну відповідь

1. Визначте поняття: етнічна спільнота, що живе поза країною свого походження, представники якої є повноправними громадянами країни поселення і які утворили для себе організаційні структури, що представляють інтереси цієї спільноти на світовій арені.

- а) етнос;
- б) діаспора;

- в) плем'я;
- г) нація.

2. Скільки років налічує еміграція з українських земель у західні країни?

- а) близько 20;
- б) більше ніж 100;
- в) приблизно 50;
- г) менше 10.

3. Скільки українців мешкає у США?

- а) 15 млн;
- б) 1 млн;
- в) 1,2 млн;
- г) 3 млн.

4. У якому році у штаті Пенсільванія була побудована перша українська церква?

- а) 1951 р.;
- б) 1884 р.;
- в) 1900 р.;
- г) 1976 р.

5. Де було створене село під назвою «Україна»?

- а) у штаті Північна Дакота;
- б) у штаті Юта;
- в) у штаті Вашингтон;
- г) у штаті Коннектикут.

6. З якого року почалася масова імміграція українців до Канади?

- а) 1987 р.;
- б) 1896 р.;
- в) 1990 р.;
- г) 1956 р.

7. Де побудована 20-метрова писанка як символ української громади?

- а) Нью-Йорк (США);
- б) Вегревіль (Канада);

- в) Варшава (Польща);
- г) Лондон (Англія).

8. У яких університетах Чехії та Словаччини працюють кафедри української мови?

- а) Празький і Братиславський;
- б) в усіх;
- в) Краківський і Празький;
- г) ваш варіант.

9. У якому році в Англії зафіксовані перші українські емігранти?

- а) 1893 р.;
- в) 1900 р.;
- б) 1987 р.;
- г) 1923 р.

10. Скільки українців сьогодні зафіксовано в Англії?

- а) близько 200 тис.;
- б) близько 1 млн.;
- в) близько 2 тис.;
- г) близько 35 тис.

II. Установіть відповідність

1. Між представниками української діаспори та країною їхнього проживання:

1) митрополит Іларіон (у миру Іван Огієнко)	а) Канада
2) Олександр Архипенко	б) Польща
3) Олена Теліга	в) США
4) Дмитро Чижевський	г) Франція
5) Сергій Лифар	д) Німеччина

III. Дайте визначення понять

Діаспора, українська діаспора, «Сірий Клин», «Зелений Клин», «Малиновий Клин».

IV. Знайдіть і виправте в тексті три помилки

Початки української діаспори у Франції сягають часів Київської Русі, коли дочка князя Святослава вийшла заміж за французького короля Роберта I і царювала деякий час (з 1060 р.). А у першій половині XVIII ст. сюди прибули українські військові на

чолі з гетьманом І. Скоропадським. Його син організував окремий підрозділ з українських козаків у французькій армії. Вдячні французи назвали на його честь місцевість під Парижем Орлі (сьогодні там знаходиться аеропорт Орлі).

V. Вставте в текст пропущені слова

На теренах Німеччини творила особистість енциклопедичного масштабу. Це _____ (1894–1977) — визначний славіст, дослідник української і слов'янських літератур, історії культури, філософії й слов'янської духовності. Член Української Центральної Ради. У _____ р. виїхав до Німеччини. Чинний і почесний професор багатьох престижних університетів світу, зокрема Гарвардського (США, 1951–1956), дійсний член Гейдельберзької Академії (з 1962 р.). Перший відкрив слов'янське, зокрема українське бароко, а історію української літератури намагався побудувати як історію стилів.

VI. Питання та завдання для контролю

1. Дайте визначення поняттю «діаспора».
2. Розмежуйте поняття «емігрант» та «іммігрант».
3. У яких країнах мешкають представники української діаспори? Які причини їхньої еміграції?
4. Охарактеризуйте культурний розвиток української діаспори в Північній Америці й Австралії.
5. Охарактеризуйте культурний розвиток західної гілки української діаспори в Європі.
6. Проаналізуйте особливості культури східної гілки української діаспори.

Змістовий модуль 2

**ТРАДИЦІЙНА КУЛЬТУРА
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ _____**

Тема 12. Український менталітет

I. Оберіть одну правильну відповідь

1. Визначте поняття: це характер і лад людського мислення, що реалізується на рівні свідомості, але базується на структурних елементах сфери підсвідомого, що включають у себе архетипи як окремої особистості, так і етносу в цілому:

- а) менталітет;
- б) нація;
- в) етнос;
- г) темперамент.

2. Поняття «ментальність» увів:

- а) Р. Л. Стівенсон;
- б) У. Джеймс;
- в) О. Донченко;
- г) Р. Емерсон.

3. Широке використання поняття «ментальність» набуває у:

- а) 40-ві рр. XX ст.;
- б) 20-ті рр. XX ст.;
- в) 50-ті рр. XIX ст.;
- г) кінець XIX — початок XX ст.

4. Системна розробка проблеми ментальності починається у:

- а) 40-ві рр. XX ст.;
- б) 50-ті рр. XX ст.;
- в) 60-ті рр. XX ст.;
- г) 80-ті рр. XX ст.

5. До основних рис українського характеру належать:

- а) твердість, демократизм, чутливість, сила волі;
- б) обережність, життєрадісність, емоційність, твердість;
- в) універсалізм, висока емоційна чутливість, інтровертність;
- г) непокірність, сила духу, грубість, незламність.

6. Визначте поняття: сукупність визначальних національних рис, стереотипів поведінки, що передаються з покоління у покоління:

- а) національна ідея;
- б) народний дух;
- в) національний характер;
- г) національна самосвідомість.

7. Центральним елементом національної самосвідомості є:

- а) народна воля;
- б) національна ідентичність;
- в) народний дух;
- г) ментальність.

8. Визначте поняття: духовна першооснова, джерело особистісного розвитку людини; соціально-психологічний механізм інтеграції соціальних груп, етносів, релігійних конфесій партій, рухів; джерело суспільного поступу того чи іншого етносу, його державотворчої енергії; механізм урівноваження та гармонізації життєдіяльності народів, що населяють певний ландшафтно-кліматичний простір і мають спільну історико-політичну долю, орієнтацію на майбутнє:

- а) національна свідомість;
- б) національна ідея;
- в) національний характер;
- г) національна самосвідомість.

II. Встановіть відповідність

1. Між загальною назвою та конкретним виявленням цінностей українського суспільства:

1) абсолютні вічні цінності	а) прагнення до соціальної гармонії, відстоювання соціальної і міжетнічної справедливості тощо, які спричинені потребою побудови демократичного суспільства й окреслюють зміст громадянського виховання
2) національні цінності	б) українська ідея, державна незалежність України, самопожертва у боротьбі за свободу нації та ін., які обумовлені державотворчими процесами й сутнісно характеризують систему національного виховання
3) громадянські цінності	в) віра, надія, любов, доброта, чесність, свобода та ін., які впливають із потреб вселюдського життя і визначають зміст морального виховання
4) сімейні цінності	г) орієнтація на пріоритет духовних ідеалів і цінностей, внутрішня свобода, особистісна гігієна, воля, мудрість та ін., які залежать від спрямувань окремої особи та визначають зміст її виховного простору, точніше її персоніфікованої аури щохвилинного примноження істини, добра, краси, гармонії

5) особистісні цінності	д) подружня вірність, піклування про дітей, піклування про батьків і старших членів сім'ї тощо, які впливають із потреб побудови міцної сім'ї й відображають систему сімейного виховання
-------------------------	--

III. Дайте визначення понять

Ментальність, менталітет, вітальність, інтровертованість, кордоцентризм, українська національна ідея, національна самосвідомість, національна свідомість, національні почуття.

IV. Знайдіть і виправте в тексті три помилки

Довгий час суспільство поділялося на тих, хто годував країну (воїни), і тих, хто її боронив (міщани). Це породжувало дві майже протилежні форми свідомості. Перша визначалася поміркованістю і миролюбністю, яка дозволяла «перечекати» численні негоди історичної долі. Другий тип свідомості українців — тип захисника, воїна, шаленого, нестримного і авантюрного, що п'яніє від парубоцького запалу, здатного на афективні, нерозсудливі і героїчні вчинки. Важливу роль у становленні української ментальності зіграла також церква. Історично народний світогляд українців має три основні шари: демонологічний, синкретичний і християнський.

V. Вставте в текст пропущені слова

Основою української ментальності є кордоцентризм (від лат. *cordis* — _____). Фундатори українського кордоцентризму як національної філософії: Г. Сковорода, М. Гоголь, П. Юркевич і П. Куліш — одними з перших в історії світової філософії створили самобутню й оригінальну ідею першості серця перед _____. Г. Сковорода сформулював цю ідею в такому вигляді: «Голова всього в людині — людське серце», оскільки «без зерна горіх є ніщо, а людина без серця».

VI. Питання та завдання для контролю

1. Визначте поняття ментальність і засоби наукової інтерпретації української ментальності.

2. З чого складається структура менталітету? Наведіть приклади для українського менталітету.

3. Як ви розумієте кордоцентризм як основу української ментальності?

4. З чого складається «піраміда» цінностей українського суспільства?

5. Дайте визначення національній свідомості.

6. Чому національна свідомість, на думку вчених вважається головним елементом при визначенні національності особи?

7. Назвіть основні ментальні характеристики українців.

Тема 13. Українські народні знання, світоглядні уявлення, вірування. Міфологічний простір українців

I. Оберіть одну правильну відповідь

1. Уявлення про духів, чаклунів, відьом, «божих людей», водяних тощо це:

- а) демонологія;
- б) «вища» міфологія;
- в) фетишизм;
- г) монотеїзм.

2. До демонів природи належать:

- а) домовики, чаклуни, русалки;
- б) водяники, болотяники, лісовики, русалки;
- в) упирі, вовкулаки, чаклуни, відьми, чорти;
- г) злидні, блуд, мара, туга, трясця, завійна.

3. Одне з головних божеств слов'янського пантеону, який є повелителем небесних явищ (грім, блискавка), богом-світоправителем, а також покровителем дружинно-князівських кіл:

- а) Перун;
- б) Зевс;
- в) Стрибог;
- г) Ярило.

4. Серед «Володимирових богів» перше місце посідав:

- а) Хорс;
- б) Мокош (Мокоша);
- в) Перун;
- г) Дажьбог (Дажбог).

5. Слово «язичництво» походить від церковно-слов'янського «язици». Що це слово означає в перекладі?

- а) народи;
- б) слова;
- в) поклоніння;
- г) ідоли.

6. Сонце уособлювали такі божества:

- а) Сварог і Перун;
- б) Дажбог і Хорос;
- в) Лада і Мокош;
- г) Велес і Род.

7. Стрибог — це бог:

- а) війни;
- б) вітрів;
- в) води;
- г) блискавки.

8. Жіноче божество в українських світоглядних уявленнях називалося:

- а) Тіамат;
- б) Мокош;
- в) Юнона;
- г) Дідона.

9. Основними мірами довжини в українській традиційній культурі були:

- а) лікоть, п'ядь, крок, сажень;
- б) лікоть, нога, ступня, палець;
- в) крок, горщик, метр, мотузка;
- г) голова, сажень, лікоть, коліно.

10. Етнопедагогіка — це:

- а) знання про етнос;
- б) знання про народ;
- в) теорія виховання;
- г) емпіричні знання народу про виховання.

11. Горох в українському фольклорі є символом:

- а) щастя;

- б) сліз;
- в) весілля;
- г) добробуту.

12. Найчастіше використовували як оберег від русалок:

- а) руту;
- б) дуб;
- в) полин;
- г) барвінок.

13. Вічнозелена рослина — символ молодості, кохання та шлюбу в українському фольклорі:

- а) барвінок;
- б) плющ;
- в) папороть;
- г) полин.

14. За народними повір'ями, крик півня, що віщує наближення дня, відганяє від хати:

- а) погані думки;
- б) печалі та негаразди;
- в) смуток;
- г) нечисту силу і злих духів.

15. Істота, яка є охоронцем домашнього вогнища та родинних святинь:

- а) дідько;
- б) вовкулак;
- в) домовик;
- г) мара.

16. Своєрідними хірургами-дантистами, до появи фахової медичної допомоги, найчастіше виступали:

- а) ковалі;
- б) кравці;
- в) бондарі;
- г) гончари.

17. За народними повір'ями, цей птах приносить людям дітей, щастя, весну:

- а) ластівка;
- б) лелека;

- в) орел;
- г) голуб.

18. Згідно з повір'ями, ця рослина цвіте лише раз на рік — у купальську ніч:

- а) бузина;
- б) калина;
- в) папороть;
- г) полин.

19. Це дерево вважалося «нечистим», проклятим, з його деревини не можна було споруджувати оселі:

- а) дуб;
- б) осика;
- в) липа;
- г) береза.

20. За легендами, ця тварина була створена Богом, а тому чиста та прихильна до людини. У колискових і казках виступає як гарне й ніжне створіння, що воркоче, «носить сон у рукаві», «скаче в червоному чобітку»:

- а) собака;
- б) кіт;
- в) коза;
- г) миша.

II. Приберіть зайве

1. Перун, Ярило, Хорс, Зевс.
2. Гарнець, жменя, крок, очіпок.

III. Дайте визначення понять

Вірування, уявлення, символ, пантеон, пандемоніум, язичництво, політеїзм, монотеїзм, християнство.

IV. Знайдіть і виправте в тексті три помилки

Десятками лічили худобу, птицю, хатне добро (чоботи, підошви), трійками — нитки у прядиві (три нитки склали чисницю), парами — яйця, гарбузи, кавуни, копами — яйця та снопи. Одиниці позначалися крапками, десятки — хрестиками, сотні — кружечками, тисячі — квадратиками.

V. Вставте у текст пропущені слова

Остаточна визначеність ієрархії богів відбулася за князя _____ . Виставлені ним у м. _____ на пагорбі ідоли богів були розташовані у такому порядку: Перун, Хорс, Дажьбог (Дажбог), Стрибог, Симарегл, Мокош (Мокоша); саме вони і становили так званий київський Олімп.

VI. Питання та завдання для контролю

1. Охарактеризуйте три основних історичних шари народно-го світогляду українців: демонологічний, міфологічний і християнський.

2. Чи можна зіставити християнські свята з язичницькими?

3. Наведіть приклади релігійного дуалізму в українському суспільстві.

4. Наведіть приклади використання символічного значення рослин і тварин у художній літературі та мистецтві.

5. З чого складається система народних знань? Які народні методи лікування ви використовуєте?

6. Які ви знаєте прикмети щодо погоди?

7. Поясніть символіку рослинного та тваринного світів у народній уяві.

**Тема 14. Система традиційних взаємин і поведінки в українському суспільстві.
Сімейна обрядовість українців**

I. Оберіть одну правильну відповідь

1. Українське суспільство базувалося на системі традиційних зв'язків і громадських спільнот, ядром якої виступала:

- а) громада;
- б) родина;
- в) група чоловіків;
- г) група жінок.

2. Які типи сімей існували в Україні:

- а) прості, складні;
- б) повні, неповні, складні;
- в) прості та розширені;
- г) прості, складні, розширені.

3. Толока — це:

- а) скупчення людей;
- б) вид рослини;
- в) колективна праця;
- г) приготування маку.

4. Перерахуйте види толоки:

- а) безвідробіткові, відробіткові, оплачувальні;
- б) термінові, дострокові;
- в) обов'язкові, вільні;
- г) дитячі, молодіжні.

5. Форма дозвілля в українському селі називалася:

- а) толока;
- б) супряга;
- в) вечорниці;
- г) пострижини.

6. Весільна обрядовість налічувала:

- а) 4 цикли;
- б) 10 циклів;
- в) 3 цикли;
- г) 6 циклів.

7. Запити, сватання, оглядини й заручини — це обряди:

- а) передвесільного циклу;
- б) власне весільного циклу;
- в) післявесільного циклу;
- г) родильного циклу.

8. Дівич-вечір — це обряд:

- а) передвесільного циклу;
- б) власне весільного циклу;
- в) післявесільного циклу;
- г) родильного циклу.

9. Що таке «крижма»?

- а) страва;
- б) полотно для хрещення дитини;

- в) вид одягу;
- г) український народний звичай.

10. Пострижини дитини — це:

- а) надання їй імені;
- б) обряд під час святкування першої річниці;
- в) відвідування сім'ї з дитиною родичами;
- г) передпологовий обряд.

11. Ім'я немовляті було прийнято надавати:

- а) за уподобанням батьків;
- б) за святцями;
- в) за порадами родичів;
- г) за порадами майбутніх кумів.

12. Вінчання як форма церковного шлюбу запроваджувалася Синодом протягом:

- а) XV ст.;
- б) XVI ст.;
- в) XVI–XVII ст.;
- г) XIX ст.

13. Під час сватання у разі відмови дівчина повертала старостам принесений хліб, а жениху могла подати:

- а) каву;
- б) гарбуз;
- в) диню;
- г) каблучку.

14. Заручини — це:

- а) обряд вбирання вінка;
- б) обрядове прощання жениха і нареченої зі своєю свободою;
- в) скріплення договору про шлюб;
- г) покриття голови молодої очіпком.

15. Система звичаїв, пов'язаних із вшануванням померлого та всіх предків:

- а) поминки;
- б) голосіння;
- в) проща;
- г) посад.

16. Нехрещених, самогубців, чаклунів і відьом ховали:

- а) на звичайному кладовищі;
- б) на спеціальному окремому кладовищі;
- в) за огорожею кладовища;
- г) на перехресті доріг.

17. Обжинки — це:

- а) старовинний народний звичай святкування закінчення жнив;
- б) обрядове прощання жениха і нареченої зі своєю свободою;
- в) вид одягу;
- г) обряд, який виконується на знак прилучення людини до Бога.

18. Різновид духовної спорідненості, спрямований на опікування дітей:

- а) побратимство;
- б) кумівство;
- в) толока;
- г) сватання.

19. В обряді хрестин важливу роль відіграють:

- а) батьки дитини;
- б) бабусі і дідусі дитини;
- в) куми;
- г) баба-повитуха.

20. Своєрідним сільським клубом, місцем обговорення громадських справ, обміну інформацією, а інколи і вирішення судових справ був:

- а) шинок;
- б) паб;
- в) бар;
- г) будинок сільського голови.

II. Приберіть зайве

1. Побратимство, посестринство, кумівство, толока.
2. «Русалії», свято Колодія, свято Купала, Різдво Христове.

III. Дайте визначення понять

Громада, цех, обрядовість, толока, побратимство, кумівство, весільне гільце.

IV. Знайдіть і виправте в тексті три помилки

Народження дитини було принциповою подією, тому що стало фактичним визнанням сім'ї. Сам момент появи малюка на світ супроводжувався обрядами: пуповину у хлопчиків перерізували на веретені, у дівчаток — на сокирі або гребні для прядіння. Відомі випадки, коли пуповину перерізували на чорнильниці — хотіли, щоб дитина була писемною.

V. Вставте у текст пропущені слова

Період підготовки до весілля, яке зазвичай грали восени з Покрови до _____ посту або взимку з Хрещення до Масниці. Передвесільні дії містили відправлення молодого і молодой на _____ до знайомих і сусідів.

VI. Питання та завдання для контролю

1. Яку роль у житті українського суспільства відіграє громадська думка?
2. Які суспільні функції мала цехова організація в українських містах?
3. Назвіть приклади спростування індивідуалізму українського менталітету.
4. Як на практиці проходило розмежування в середині суспільства за статевим і віковим принципами?
5. Назвіть осередки громадського дозвілля і спілкування. Яким чином реалізовувалося їхнє комунікативне призначення?
6. Які архаїчні елементи простежуються в сімейній обрядовості українців?

Тема 15. Традиційне господарство і матеріальна культура українців. Вираження ментальності й етнопсихології в народній матеріальній культурі

I. Оберіть одну правильну відповідь

1. За традицією заборонялося будувати будинок:
 - а) там, де раніше йшла дорога, на перехрестях доріг, місцях поховань;
 - б) на високому місці;
 - в) біля джерел;
 - г) у місцях, де лягала рогата худоба відпочивати.

2. Трикамерне планування хати передбачало:

- а) сіни, хату, комору;
- б) сарай, комору, погріб;
- в) сарай, літню кухню, пасовище;
- г) клуню, погріб, сарай.

3. Традиційні українські оселі не будували з:

- а) дерева;
- б) цегли;
- в) глини;
- г) каменю.

4. Обов'язковий елемент української хати та, за повір'ями, місце перебування домовика:

- а) ліжко;
- б) піч;
- в) стіл;
- г) вікно.

5. Красний кут (покуття) — це:

- а) лава;
- б) язичницький центр будинку;
- в) місце відпочинку;
- г) спальне місце.

6. Символом єдності, сімейної міцності та благополуччя у хаті є:

- а) лава;
- б) стіл;
- в) піч;
- г) ліжко.

7. Основний елемент планування української хати — «годувальниця», «нагрівальниця», «розважальниця»:

- а) ліжко;
- б) піч;
- в) комин;
- г) покуття.

8. Мисник — це:

- а) людина, що виготовляє посуд;
- б) вид тарілки;

- в) шафа для посуду;
- г) страва.

9. Мальовнича піч є символом того, що:

- а) у хаті є парубок «на порі»;
- б) у хаті є дівчина «на порі»;
- в) у родині всім керує жінка;
- г) родина готується до роботи.

10. «Дідух» — це:

- а) обрядовий сніп, прикрашений стрічками, символ благополуччя і достатку, пам'ять про предків;
- б) предок роду;
- в) дух дому, який оберігає і захищає його від негараздів;
- г) один із персонажів українського народного лялькового театру.

11. Продати свою сорочку, за давніми повір'ями, означає:

- а) продати своє щастя;
- б) привернути до себе вдачу;
- в) відвести лихо;
- г) продати свою хворобу.

12. Що таке «бриль»?

- а) шкарпетки;
- б) краватка;
- в) капелюх;
- г) стрічка.

13. «Намітка» — це:

- а) прикраса з бісеру;
- б) головний убір;
- в) святкова сорочка;
- г) весільна спідниця.

14. Обов'язковий елемент одягу заміжньої жінки, поява на людях без якого вважалася непристойною:

- а) хустка;
- б) стрічка;
- в) намисто;
- г) каблучка.

15. Головна деталь чоловічого одягу, без якої не виходили з дому:

- а) комір;
- б) кишеня;
- в) пояс;
- г) гудзик.

16. Він є одним із старовинних оберегів дому і родини, неодмінним атрибутом весілля, хрестин, інших свят і ритуалів. Бажаючи добра, щастя та злагоди, кажуть: «Хай стелиться вам доля як ...»:

- а) рушник;
- б) ковил;
- в) барвінок;
- г) пояс.

17. Здавен важливе місце в житті людини посідає хліб, який є не лише продуктом харчування, а має ритуальний характер. Він є символом:

- а) кохання;
- б) добробуту;
- в) здоров'я;
- г) вічного життя.

18. Поширеними в Україні борошняними стравами є:

- а) вареники, галушки, локшина;
- б) хінкалі, манти, вареники;
- в) пельмені, локшина, вареники;
- г) манти, галушки, кльоцки.

19. Одна з найпоширеніших овочевих страв. Про її важливе значення свідчить низка прислів'їв, як-то: «Як нема ..., то нема й їжі», «Де в хаті ... і капуста, там хата не пуста»:

- а) рагу;
- б) вінегрет;
- в) борщ;
- г) розсольник.

20. Калита («маламай») — це:

- а) хліб сонцеподібної форми, який готували на свято Андрія;
- б) елемент чоловічого одягу;

- в) один з найважливіших хатніх оберегів;
- г) елемент жіночого одягу.

II. Приберіть зайве

1. Плахта, запаска, дерга, покуття.
2. Капусняк, галушки, мисник, узвар.

III. Дайте визначення понять

Традиція, символ, світогляд, оберег, вишиванка, рушник.

IV. Знайдіть і виправте в тексті три помилки

Основу верхнього як чоловічого, так і жіночого одягу становила сорочка різних типів. Українські чоловічі сорочки, як правило, не заправляли в шаровари, як це було прийнято серед запорозьких козаків і селян Середньої Наддніпрянщини, або домоткані штани, більш поширені на Лівобережжі.

V. Вставте у текст пропущені слова

Другу етнічну особливість української кулінарної традиції становив великий асортимент _____ страв. Це — і борщ, і капуста, і голубці, і квашена капуста, і солоні огірки, і гарбузова каша. Починаючи з другої половини XVIII ст., в Україні поширюється _____ та різноманітні страви з неї — печеня, дурни, коми, кльоцки, особливо у Поліському регіоні.

VI. Питання та завдання для контролю

1. Які приклади з української художньої літератури, фольклору та мистецтва ви можете навести, щоб простежити символіку кольорів, предметів побуту, одягу, харчів тощо?
2. Як впливає місце оселення на етнопсихологічні риси українців?
3. Чому українську хату можна назвати символом української народної культури, образом світоглядних уявлень і людських стосунків.
4. Розкажіть про харчові уподобання українців. Знайдіть символічне значення продуктів харчування.
5. Як відобразився культ землі в сюжетах української літератури?
6. Яку роль відігравав хліб в обрядово-ритуальній сфері та світоглядних уявленнях українців?

7. Яке ритуальне використання мав одяг?

8. Поясніть символічність рушника у когнітивній моделі світу праукраїнців.

Тема 16. Календарні звичаї українського народу

I. Оберіть одну правильну відповідь

1. Скільки циклів налічує українська календарна обрядовість?

- а) 4;
- б) 2;
- в) 6;
- г) 8.

2. Який календар був найдавнішим?

- а) аграрний;
- б) місячний;
- в) сонячний;
- г) денний.

3. Слово «календар» означає:

- а) перше число;
- б) боргова книга;
- в) доба;
- г) власна назва.

4. На українських землях за Трипільської доби існував:

- а) 7-денний тиждень;
- б) 5-денний тиждень;
- в) 6-денний тиждень;
- г) 8-денний тиждень.

5. За давніми уявленнями, понеділок вважався початком творення світу, а тому в цей день людині:

- а) заборонялося починати будь-яку роботу;
- б) дозволялося починати будь-яку роботу;
- в) дозволялося призупиняти пости та смакувати м'ясні страви;
- г) заборонялося вдягати старий одяг.

6. Вівторок, так само як і четвер, вважається чоловічим днем, благополучним і щасливим. Саме цей день тижня був найкращим для початку:

- а) всякого діла (зводити хату, збирати цілющі трави тощо);
- б) постування;
- в) сіяння й саджання городини;
- г) шлюбних переговорів.

7. Звичай «кликати долю» пов'язаний з днем:

- а) Зелених свят;
- б) Великоднем;
- в) пам'яті великомучениці Катерини;
- г) Різдом.

8. «Другою Колядою» називали:

- а) вечір під Новий рік (13 січня);
- б) свято Спаса;
- в) переддень Різдва;
- г) свято Івана Купала.

9. «Голодною кутею» називали:

- а) день перед Великоднем;
- б) вечір під Водохреще;
- в) день після Різдва;
- г) свято Стрітіння.

10. За повір'ям, перелітні птахи починають повертатися додому на свято:

- а) Пречистої Богородиці;
- б) Обретіння глави Іоанна Предтечі;
- в) Зелені свята;
- г) Великдень.

11. Початок літнього обрядового циклу припадає на:

- а) 1 червня;
- б) 9 травня;
- в) 6 липня;
- г) 21 травня.

12. День пам'яті мучеників Маккавеїв ще називають:

- а) друга Пречиста;
- б) Спас на воді;
- в) Зелене свято;
- г) проводи.

13. «Михайлове чудо» відзначають:

- а) 12 грудня;
- б) 15 лютого;
- в) 4 травня;
- г) 19 вересня.

14. «Другою Пречистою» називають:

- а) Зелені свята;
- б) день Різдва Пресвятої Богородиці;
- в) Вербну неділю;
- г) свято Обретіння глави Іоанна Предтечі.

15. У якому рядку названо лише християнські свята?

- а) Трійця, Різдво, Хрещення;
- б) Новий рік, Великдень, Масниця;
- в) Різдво, Купала, Вознесіння;
- г) свято урожаю, Успіння, Великдень.

16. Які свята щороку припадають на різні дати?

- а) Великдень, Різдво, Миколи Чудотворця;
- б) Трійця, Вознесіння, Великдень;
- в) Різдво, Благовіщення, Покрова;
- г) Хрещення, Успіння, апостолів Петра і Павла.

17. З яким християнським святом збігаються дохристиянські Зелені свята?

- а) Купалою;
- б) Трійцею;
- в) Благовіщенням;
- г) Великоднем.

18. Великодні свята завершуються:

- а) поминальними днями — Радуницею;
- б) святкуванням Масниці;
- в) Вербною неділею;
- г) святом Івана Купала.

19. Слов'янське свято з язичницькими ритуалами (катання з гірок, спалювання солом'яного опудала, приготування млинців) на честь весняного пробудження природи:

- а) Масляна;
- б) Маланка;
- в) Купала;
- г) обжинки.

20. Останній тиждень Великого посту, на спомин страстей Ісуса Христа, називається:

- а) чистим;
- б) страсним;
- в) скорботним;
- г) сумним.

II. Приберіть зайве

- 1. Введення, Різдво, Новий рік, Івана Купала.
- 2. Паска, крашанка, писанка, дідух.

III. Дайте визначення понять

Календар, традиція, піст, обряд, колядка, писанка.

IV. Установіть відповідність

- 1. Між календарним святом і традиційними діями:

1) Івана Купала	а) спалення солом'яного опудала, приготування та куштування млинців, вареників, катання з гірок
2) Хрещення	б) палаючою страсною свічкою, принесеною з церкви, роблять хрести на стелі — від нечистої сили
3) Масниця	в) стрибання через багаття, плетіння вінків і пускання їх за течією річки
4) Страсний, або Чистий, четвер	г) на крижаних водоймах вирубують хрест з льоду, потім в утворену ополонку священник опускає хрест, після чого вода вважається священою

2. Між календарним святом і порою року:

1) зима	а) Введення в храм Пресвятої Богородиці, свято Меланії, Хрещення
2) весна	б) Благовіщення Пресвятої Богородиці, Великдень
3) літо	в) Преображення Господнє, другий, чи яблучний, Спас, Різдво Іоанна Предтечі
4) осінь	г) Воздвиження Хреста Господнього, Покрова

V. Знайдіть і виправте в тексті три помилки

Дванадцять свято Різдво Пресвятої Богородиці вшановується 1 вересня. Святування Різдва Богородиці в часі збігалося із початком основних польових робіт. Богородицю вшановували й дякували в цей день за посіяний урожай, адже Вона є покровителькою землеробства. У цей день Богородиці дякували як подателі всього благополуччя та покровительці сім'ї, особливо материнства.

VI. Вставте у текст пропущені слова

Великодню передувала _____ неділя — період активної підготовки до свята. У церкві святити гілки верби, якими шмагали всіх членів сім'ї, а потім і домашніх тварин. Це мало забезпечити здоров'я і благополуччя. Саме в цей час готували _____ — яйця, прикрашені багатоколірним орнаментом.

VII. Питання та завдання для контролю

1. Чому календарні свята українців називають енциклопедією народної мудрості?

2. Що таке звичай і його роль у житті людини?

3. Назвіть найголовніші свята зимового, весняного, літнього й осіннього циклів та обряди, які їх супроводжують.

4. У яких християнських святах простежується язичницьке коріння?

5. Яку роль відіграють традиційні календарні свята в житті сучасної людини?

Список літератури

1. Білоконенко С. П. Українська та зарубіжна культура. Історія України (вибрані лекції) : навч. посібник / С. П. Білоконенко, О. В. Гонтар, Н. О. Котова ; за ред. С. П. Білоконенка. — Одеса : Одес. держ. мед. ун-т, 2003. — 332 с.
2. Висоцький О. Ю. Історія української культури : навч. посібник / О. Ю. Висоцький. — Дніпропетровськ : НМетАУ, 2009. — 130 с.
3. Грищенко Т. Б. Культурологія : навч. посібник / Т. Б. Грищенко, С. П. Грищенко, А. Ю. Кондратюк. — К. : Центр навчальної літератури, 2007. — 392 с.
4. Історія світової культури : навч. посібник / Л. Т. Левчук, В. С. Грищенко, В. В. Єфименко [та ін.]. — К. : Либідь, 2003. — 368 с.
5. Історія світової та української культури : підручник для вищ. закладів освіти / В. А. Греченко, І. В. Чорний, В. А. Кушнерук, В. А. Рижко. — К. : Літера, 2000. — 464 с.
6. Колтунов О. Ю. Історія української культури : навч. посібник / О. Ю. Колтунов, О. О. Уварова. — Одеса : ОНМедУ, 2011. — 316 с.
7. Культурологія : навч. посібник / Г. М. Захарченко, О. Ю. Колтунов, Т. Л. Подкупко [та ін.]. — Одеса : Одес. держ. мед. ун-т, 2007. — 240 с.
8. Культурологія: теорія та історія культури : навч. посібник / за ред. І. І. Тюрменко, О. Д. Горбула. — К. : Центр навчальної літератури, 2004. — 368 с.
9. Культурологія: українська та зарубіжна культура : навч. посібник / М. М. Закович, І. А. Зязюн, О. М. Семашко [та ін.] ; за ред. М. М. Заковича. — К. : Знання, 2007. — 567 с.
10. Лекції з історії світової та вітчизняної культури : навч. посібник ; за ред. А. Яртися та В. Мельника. — Львів : Світ, 2005. — 568 с.
11. Пономарьов А. П. Українська етнографія : курс лекцій / А. П. Пономарьов. — К. : Либідь, 1994. — 318 с.
12. Попович М. Нарис історії культури України / М. Попович. — К. : АртЕк, 1998. — 728 с.
13. Теорія та історія світової і вітчизняної культури : курс лекцій : навч. посібник / А. К. Бичко, П. І. Ігнатенко, А. М. Феоктистов [та ін.]. — К. : Либідь, 1992. — 392 с.
14. Українська і зарубіжна культура : навч. посібник / за заг. ред. К. В. Заблоцької. — Донецьк : Східний видавничий дім, 2001. — 372 с.
15. Українська минувшина : ілюстрований етнографічний довідник / за ред. А. Пономарьова. — К. : Либідь, 1993. — 255 с.

Передмова	5
Модуль 1. «УКРАЇНСЬКА МОВА (за професійним спрямуванням)»	7
Змістовий модуль 1. Культура писемного й усного професійного мовлення. Документ — основна форма реалізації офіційно-ділового стилю	7
<i>Тема 1. Чергування голосних. Ненаголошені голосні</i>	<i>7</i>
Практичний блок	7
Блок тестових завдань	9
Варіант 1	9
Варіант 2	11
Варіант 3	13
<i>Тема 2. Чергування приголосних. Зміни в групах приголосних при словотворенні та формотворенні. Ступені порівняння прикметників ...</i>	<i>15</i>
Практичний блок	15
Блок тестових завдань	17
Варіант 1	17
Варіант 2	19
Варіант 3	21
<i>Тема 3. Правопис префіксів і суфіксів у словах — медичних термінах</i>	<i>24</i>
Практичний блок	24
Блок тестових завдань	26
Варіант 1	26
Варіант 2	27
Варіант 3	29
<i>Тема 4. Правопис складних слів — медичних термінів. Частина 1. Написання разом і окремо</i>	<i>31</i>
Практичний блок	31
Блок тестових завдань	34

Варіант 1	34
Варіант 2	36
Варіант 3	39
<i>Тема 5. Правопис складних слів — медичних термінів.</i>	
Частина 2. Написання через дефіс	41
Практичний блок	41
Блок тестових завдань	44
Варіант 1	44
Варіант 2	46
Варіант 3	49
<i>Тема 6. Апостроф в українській мові</i>	51
Практичний блок	51
Блок тестових завдань	54
Варіант 1	54
Варіант 2	56
Варіант 3	57
<i>Тема 7. Написання слів-термінів з м'яким знаком</i>	59
Практичний блок	59
Блок тестових завдань	62
Варіант 1	62
Варіант 2	63
Варіант 3	65
<i>Тема 8. Подвоєння та подовження приголосних</i>	67
Практичний блок	67
Блок тестових завдань	69
Варіант 1	69
Варіант 2	71
Варіант 3	73
<i>Тема 9. Власні та загальні назви. Велика буква</i>	75
Практичний блок	75
Блок тестових завдань	80
Варіант 1	80
Варіант 2	83
Варіант 3	85
<i>Тема 10. Використання числівникових форм у медичних документах</i>	87

Практичний блок	87
Блок тестових завдань	89
Варіант 1	89
Варіант 2	91
Варіант 3	93
Змістовий модуль 2. Фахове мовлення — частина загально-національної мови. Специфічність лексики фахового мовлення медиків	95
<i>Тема 11. Написання <i>и</i> та <i>і</i> в запозичених словах</i>	<i>95</i>
Практичний блок	95
Блок тестових завдань	98
Варіант 1	98
Варіант 2	99
Варіант 3	101
<i>Тема 12. Правопис прислівників</i>	<i>103</i>
Практичний блок	103
Блок тестових завдань	105
Варіант 1	105
Варіант 2	107
Варіант 3	109
<i>Тема 13. Родовий відмінок іменників чоловічого роду II відміни</i>	<i>111</i>
Практичний блок	111
Блок тестових завдань	113
Варіант 1	113
Варіант 2	115
Варіант 3	117
<i>Тема 14. Форми прийменників у медичному тексті</i>	<i>119</i>
Практичний блок	119
Блок тестових завдань	122
Варіант 1	122
Варіант 2	123
Варіант 3	125
<i>Тема 15. Суржик і антисуржик. Труднощі слововживання</i>	<i>127</i>
Практичний блок	127
Блок тестових завдань	130
Варіант 1	130

Варіант 2	131
Варіант 3	133
<i>Тема 16. Правопис прізвищ, імен, по батькові</i>	134
Практичний блок	134
Блок тестових завдань	136
Варіант 1	136
Варіант 2	138
Варіант 3	140
<i>Тема 17. Синтаксичні норми професійного мовлення.</i>	
Прямий і непрямий порядок слів у реченні	141
Практичний блок	141
Блок тестових завдань	144
Варіант 1	144
Варіант 2	146
Варіант 3	148
<i>Тема 18. Орфоепія як засіб удосконалення професійного мовлення. Труднощі наголошування</i>	150
Практичний блок	150
Блок тестових завдань	153
Варіант 1	153
Варіант 2	154
Варіант 3	156
<i>Тема 19–20. Види наукового твору</i>	157
Практичний блок	157
Блок тестових завдань	162
Варіант 1	162
Варіант 2	164
Варіант 3	166
Орієнтовний перелік тем рефератів для індивідуальної роботи	168
Список літератури	169
Модуль 1. «ІСТОРІЯ УКРАЇНИ»	171
<i>Змістовий модуль 1. Історія України від найдавніших часів до початку XX століття</i>	171
<i>Тема 1. Найдавніші часи на території сучасної України (кам'яна доба й енеоліт)</i>	171

<i>Тема 2. Найдавніші часи на території сучасної України (бронзова та ранньозалізна доба)</i>	175
<i>Тема 3. Ранньофеодальна Київська держава</i>	179
<i>Тема 4. Галицько-Волинська держава</i>	185
<i>Тема 5. Українські землі наприкінці XIV — у першій половині XVII століття. Українське козацтво</i>	189
<i>Тема 6. Національно-визвольна війна українського народу середини XVII століття</i>	195
<i>Тема 7. Українська козацько-гетьманська держава (середина XVII–XVIII століття)</i>	201
<i>Тема 8. Українські землі у складі Російської імперії</i>	210
<i>Тема 9. Українські землі у складі Австро-Угорської імперії</i>	218
<i>Змістовий модуль 2. Історія України XX — початку XXI століття ...</i>	225
<i>Тема 10. Визвольні змагання 1914–1920 років.</i>	225
<i>Тема 11. Україна у міжвоєнні 1920–1930 роки.</i>	234
<i>Тема 12. Україна під час Другої світової війни (1939–1945)</i>	244
<i>Тема 13. Україна у 1945–1980 роках</i>	251
<i>Тема 14. Національно-державне відродження України (кінець 80-х років XX — початок XXI століття)</i>	260
<i>Список літератури</i>	267
<i>Модуль 1. «ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ»</i>	269
<i>Змістовий модуль 1. Генеза української культури</i>	269
<i>Тема 1. Поняття «культура». Культура — об’єкт наукового дослідження</i>	269
<i>Тема 2. Передумови розвитку української культури</i>	275
<i>Тема 3. Культура доби первісного ладу на території України</i>	278
<i>Тема 4. Антична культура на теренах Північного Причорномор’я</i>	283
<i>Тема 5. Початки слов’янського культурогенезу на теренах України</i>	289
<i>Тема 6. Культура Київської Русі та Галицько-Волинської держави</i>	291
<i>Тема 7. Культурні процеси на українських землях у XIV — першій половині XVII століття. Козаччина як культурне явище ...</i>	297

<i>Тема 8. Українська культура другої половини XVII — кінця XVIII століття. Українське бароко</i>	<i>304</i>
<i>Тема 9. Українське національно-культурне відродження (кінець XVIII — початок XX століття)</i>	<i>310</i>
<i>Тема 10. Культура України XX — початку XXI століття</i>	<i>320</i>
<i>Тема 11. Культура української діаспори</i>	<i>327</i>
<i>Змістовий модуль 2. Традиційна культура українського народу</i>	<i>330</i>
<i>Тема 12. Український менталітет</i>	<i>330</i>
<i>Тема 13. Українські народні знання, світоглядні уявлення, вірування. Міфологічний простір українців</i>	<i>334</i>
<i>Тема 14. Система традиційних взаємин і поведінки в українському суспільстві. Сімейна обрядовість українців</i>	<i>338</i>
<i>Тема 15. Традиційне господарство і матеріальна культура українців. Вираження ментальності й етнопсихології в народній матеріальній культурі</i>	<i>342</i>
<i>Тема 16. Календарні звичаї українського народу</i>	<i>347</i>
<i>Список літератури</i>	<i>352</i>

Навчальне видання
Серія «Бібліотека студента-медика»

КОЛТУНОВ Олександр Юлійович,
СІКОРСЬКА Ольга Олександрівна,
УВАРОВА Олена Олександрівна та ін.

УКРАЇНЬСЬКА МОВА. ІСТОРІЯ УКРАЇНИ. ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Практикум

Провідний редактор ***В. М. Попов***
Редактор ***А. А. Гречанова***
Художній редактор ***О. А. Шамшуріна***
Технічний редактор ***А. В. Попов***
Коректор ***О. В. Титова***
Поліграфічні роботи ***І. К. Каневський***

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 24,51. Тираж 1000. Зам. 1559.

Видавець і виготовлювач Одеський національний медичний університет.
65082, Одеса, Валіховський пров., 2.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 668 від 13.11.2001.

